FÖRSÖK

TIL ET

BIOGRAPHISKT LEXICON

Öfver

Namnkunnige och Lårde

SVENSKE MÅN,

Af

GEORG GEZELIUS,

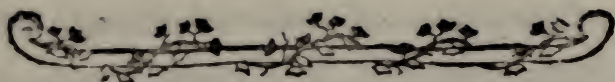
Kongl. Hof-Predik. och Kyrkoh. vid Lillkyrka och Öby Församl. i Nerike.

ANDRA DELEN.

I——R.

STOCKHOLM, UPSALA och ÅBO,
hos SWEDERUS, 1779.

Berndt Friberg)

Pulcrum est non pati occidere, quibus æternitas debetur.

PLINIUS Secund.

Det *särdeles välbehag, hvarmed uplyste Medborgare synas hafva uptagit början af dessa Biographiska Samlingar, gifver nytt lif åt mit upsåt, at med deras utgifvande fortfara. Bokens Förläggare har fått en i vår tid ovanlig stor afsättning, och bägge hafva vi blifvit skonade, til och med ifrån de mäst förtjente Critiquer öfver den Första Delens många brister. En slik Allmänhetens ynnest är så högt öfver vårt Loford, som den varit oss*

)(oför-

oförmodad. Emedlertid bör oss til rättelse upgifva, de i Första Bandet förekommande Correcturs- och Tryckfel. Önskansvärdt, at dessa utgjorde et mindre antal!

Uti Företalet sid. 5, står *Evert Horn;* läs: *Gustaf Evertss. Horn.*

Pag. 206, lin. 12 står 1611; läs: 1661.
— 226, — 31 — 1685; — 1585.
— 230, — 10 — 1753; — 1653.
— 232, — 28 — 1683; — 1686.
— 315, — 4 — tillägges, 3. gång. med Fr. *Fredrica Strömfeldt.*
— 315, — 12 — 1661; — 1551.
— 365, — 3 står *Tovoyen;* läs *Savoyen.*
— 379, — 8 — *Alyntsboda;* läs: *Algutsboda.*
— 382, — 29 — *Nils;* läs: *Thure Bielke.*
— 391, — 16 — *Rosabycens;* läs: *Nosabycens.*
— 391 — 16, 17, 18, står *enn*, läs: *ann.*
— 424, — 25 står 1730; läs: 1630.
— 433, — 18 — *Eric Horn;* läs: *Evert Horn.*

Pag.

Pag. 441, lin. 28 och 29 ändras så: Gift f. g. 1696, med Fru *Anna Beata Ehrenſten*, a. g. 1705 med Fru *Inga Törnflycht*, tr. g. 1711, med Grefvinnan *Margaretha Gyllenſtierna.*

— 452, — 16 ſtår Fågårds; läs: Trägårdsſkötſlen.

Rörande denna Andra Delen, må jag nämna, at ſom Herr Förläggaren, för at upfylla ſit til Allmänheten gifna löfte, mycket brådſkat med deſs aftryckning, ſå har däraf händt, at intereſſante Tilläggningar vid flere Artiklar, hvilka jag ſenare öfverkommit, blifvit utelämnade. Deſſa vänta ſit rum uti det utlofvade Supplementet. At et ſådant ſluteligen åtföljer detta Lexicon, blifver en nödvändighet. Redan har jag härtil fått en hop artiga ſåker. Flere hoppas jag vinna. Och ſedan

 Herr

Herr Cancellie-Rådet och Riddaren SCHÖNBERG, *åfven nu tåkts hedra mig med ſin bekantſkap, må jag icke frukta, at lida briſt på det, ſom hufvudſakeligen kan pryda denna Forſätttning. Jag tänker af denna grund, at på min Bok ordſpråket torde ſannas:* Slutet ſkal kröna Verket.

Ytter-

Ytterligare

FÖRTECKNING

På Herrar PRÆNUMERANTER å Kgl. Hof-Pred. *G. Gezelii* Biographiska Lexicon.

A.

ADELSCHÖLD (*J. C.*) Lagman.
ADLERMARK, (Bar. *C. G.*) Canc. Råd.
AFZELIUS (*Ad.*) Aman. Bibl. Upf.
AHLANDER (*Th.*) Handlande.
ALFVING (*P.*) Directeur.
AMNERIN (*O. J.*) Prost.
AKNELL Assessor.
AROSELL (*J.*) Comminister.
AURIVILLIUS (*P. F.*) Studerande.

B.

BECKFRIIS (Grefve *J.*) Sv. R. Råd, Ridd. o. Com. af Kgl. Maj:ts Ord.
BECKMARCK Ph. Magister.
BERCH (*C.*) Professor.
BERGSTRÖM (*P.*) Adv. Fiscal.
BORG (*A.*) Hof-Consist. Notarius.
BRING, Regem. Pastor.
BROWALLIUS (*J.*) Secreterare.
BRUCE (*E.* de) Öfv. Lieut. R. af K. Sv. O.
BRUN (*J. G.*) Handlande.
BRUNSTEDT (*C. F.*) Notarius.
BÅÅRNHIELM, Lieutenant.

C.

CEDERHOLM (*G. A.*) Handlande.
CEDERSTRÖM (Bar. *U.*) Öfverste, R. Sv. O.
CRÆLIUS (*A.*) Lands-Secreterare.
CURLANDER (*C.*) Studerande.

EDMAN (*Joh.*) Directeur.
EHRENLUND, Kongl. Secreterare.
EHRENSTRÖM (*G. A.*) Häradshöfdinge.
EHRENSVÅRD (Grefve *C. A.*) Öfv. R. af Sv. O.
EHRLING, Comminister.
ELVGREN (*O.*) Directeur.

F.

FALCK (*F. A.*) Assessor.
FRÖLICH (Grefve *A. F.*) Fändrik.

G.

GAHN (*H. J.*) Gen. Consul i Cadix.
GEORGII, Hof-Apothekare.
GERINGIUS (*A.*) Hattstofferare.
GERLOFF (*E.*) Handlande.
GEYERSTAM (*E.*) Öfver-Directeur.
GILDEBERG (*J.*) Handlande.
GJÖRWELL (*C. C*) Assessor. 2 Ex.
GRUBB (*B. Ludv.*)
GYLLENSTIERNA, Grefve, Sv. Rik. Råd Ridd. och Com. af Kgl. Maj:ts Ord.

H.

HACKMAN, Pastor.
HALLBERG (*H. Fr.*) Handels-Bokhållare.
HALLGREN, Secreterare.
HEDENGRAN (*S.*) Assessor.
HEIKENSKÖLD (*C. Fr.*) Kongl. Secreterare.
HERLENIUS (*D.*) Bruks-Predikant.
HJORT (*P.*) Lands-Secreterare.
HOWE, Revisor.
HÜLPHERS (*L. P.*) Handlande.
HYDRÉN (*E.*) Theol. Doct. o. Prof.

J.

JANSSON (*A.*) Directeur.

IDMAN (*N.*) Th. Doct. o. Prof.
INSULIN (*N.*) Consist. Notarius.
JUST. Saxisk Legat. Secret.

K.

KJELLIN (*G.*) Kongl. Hof-Predikant.
KJELLERSTEDT (*P.*) Postmåstare.
KNÖS (*O.*) Ph. Mag.
KÖRNER, Fabriqueur.

L.

LANGENBERG, Junior. (*E.*)
LILIUS (*J.*) Hof-Rätts-Råd.
LILLJECREUTZ (Bar. *C. A.*) Ryttm. R. af Sv. O.
LILJEHORN, Lieutenant.
LILJESTRÖM, (*F. L.*) Major, R. af Sv. O.
LINDBLOM (*J. A.*) Professor.
LOKK (*C. L.*) Apothekare.

M.

MANNERSKANTS (*S.*) Öfv. Lieut. R. af S. O.
MEUNIER (*C. N.*) Extraord. i Banquen.
MODIN (*N.*) Directeur.

N.

NAUCLER. Bergs-Rådman.
NESCHER (*D. G.*) Källarmåstare.
NOHRBORG (*D.*) Comminister.
NORDSTEDT (*C.*) Vaktmastare.
NORIN (*J.*) Handlande.
NYMANSSON (*S.*) Studerande.

P.

PALÉN, (*E. J.* af) Lagman.
PANCHÉN (*P.*) Capit. R. af Sv. O.
PLANMAN (*A.*) Professor.
PSILANDERHIELM (*J. G.*) Assessor.

R.

REHBINDER (Bar. *J. A.*) Kongl. Secret.

REIN-

Reinholdtsson, Råntmäſtare.
Renhorn (*Ulr. Bidenia* M:lle.)
Reuterholm (Baron, Kammarherre.
Risell, Profeſſor.
Roman (*J. L.*) Bruks - Patron.
Rulander (*N. M.* Poſt - Inſpector.
Ruuth (Bar.) Capitaine o. R. af Sv. O.
Rydman, Phil. Magiſter.

S.

Scheffer (Grefve *C. F.*) Sv. Rik. Råd, Ridd. o. Com. af Kgl. Maj:ts Ord.
Schwartz (*C. G.*) Secreterare.
Schönström (*A. D.*) Öfverſte, R. af Sv. O.
Segerdahl (*D.*) Bokhandlare, 3 Exempl.
Simmingsköld (*J.*) Lagman.
Sparre (Bar. *F.*) Hof-Cantzler, Com. af N. O.
Sparrschuch (*H.*) Aſſeſſor.
Strandberg, Aſſeſſor.
Sundler (*J.*) Håradshöfdinge.

T.

Tegman (*Th.*) Kyrkoherde.
Tersmeden (*E.*) Hof-Int. Ridd. af Sv. O.
Troil (*U.* von) Th. Doct. o. Öfv. Hof-Pred.

W.

Wadenstierna (*C. E.*) Stats - Secreterare, o. Ridd. af N. O.
Westman (*J. L.*) Ph. Magiſter.
Westrén (*C. G.*) Comminiſter.
Wibohm (*S. F.*) Kongl. Hof - Predikant.
Widell (*C. L.*) Poſt - Directeur.
Wingård (*J.*) Th. Doct. o. Kgl. Öfv. Hof-Predikant.
Wittfoth (*G.*) Bruks - Patron.

ID-

I

IDMAN NILS, *Prost* och *Kyrkoherde* i Hwittis i Finland. Han föddes i Hwittis Sokn på Jusela Rusthåll år 1680. Fadren, Befalningsman öfver Bielkiska Förlånings-godsen, hette *Daniel Larsson Idman*, och Modren *Maria Sacku*. Han blef Student 1699. Ordinerades 1702 til Esquadrons-Predikant vid Åbo Läns Fördubblings-Cavallerie, och reste straxt därpå til Arméen, som då stod vid Zaris och Damitz i Ryssland, under General-Majoren Bar. Cronhjorts Commando. Biwistade sedan Action vid Ingris, och en annan 1703 vid Jamo Slott. Det Regementet, hvarvid han stod, råkade här i drabbning med twå Ryska Dragon-Regementer, och vardt Idman twungen, uppå den commenderande Öfverste-Lieutenanten Moraths anmodan, och i brist på nödige Officerare, at nu förrätta Adjutants-Tjenst. Fienden blef väl med ansenlig förlust tilbaka drifven; men detta Regementet hade tillika den olyckan, at blifva skildt och affstängdt ifrån den öfriga Arméen, och det ifrån Nyåret alt til d. 6 Junii, hvarföre det ock allmänt ansågs för förloradt. Omsider, emot allas förmodan, kom det förbi Ryska Lägret, som då berännt Narven, in i bemälte Stad. Vid twänne olyckliga utfall under belägrings-tiden, var Idman tillstädes, i hvilka

ſtörſta delen af commenderingarne, antingen ſtupade eller blefvo fångne. Staden geck d. 20 Aug. genom ſtorm öfver, hvarpå en blodig maſſacre följde. Vid denna ſtorm kom Idman med blotta lifvet undan öfver ſtrömmen in uti Ivanogrod, och var han då den ſiſta man, ſom igenom denna Fäſtnings-port inſlapp, emedan, för fiendens påtrångande, den ſtraxt blef tilſluten, och hvalfvet med ſten upfyldt. Ivanogrod måſte ock, för hungers ſkull, gifva ſig med accord, ſedan det blifvit Garnizonen lofvadt, at under Ryſk betäckning få förfoga ſig hem. Idman, ſom då, jämte 4 Officerare och 9 gemena, var qvar af hela Åbo Läns Cavallerie-Regemente, blef i ſtort elände framſläpad til Revel, och därifrån til Helſingfors transporterad. 1705 vardt Regementet åter upſtäldt, och ſtötte til Armeen vid Viborg, där Idman 1706 erhölt Regements-Paſtors Fullmagt; men ſom beſtällningens förra ägare i det ſamma ifrån fångenſkapen återkom, flyttades han til Viborgs Läns Fördubblings-Cavallerie, där han ſtod ända til 1710, då han vant Paſtors-ſyſlan vid Åbo Läns Regemente. Emedlertid biviſtade han Viborgs förſta belägring, och miſte, vid Kolckaupää alt hvad han nu ägde. Under Actionerne vid Pelkene och Storkyro, var han äfven tilſtädes. Följde ſedan Armeen norr om, då den 1718 geck til Norrige. Ockſå var han med, vid den efter K. Carl XII:s död af olyckor och elände namnkunniga åter-marche

öfver

öfver Fjällen genom Tydalen til Sverige, då största delen af Krigsfolket, af köld och hunger, måste lemna sitt lif til rof för döden. År 1719 benådades han med Fullmagt på Hwittis Församling, gjorde dock tjenst vid Regementet, intil freden 1721. Blef 1723 Prost öfver Contractet. 1734 Riksdagsman. 1749 feck han, på underdånig anhållan, afsked ifrån Kyrkoherde-beställningen, med inkomsternas åtnjutande i lifstiden, samt tillika den hugnaden, at se sin Son, i sit ställe, Kyrkoherde. Under en 70 åra mödosam lefnad och 47 års tjenstgörande i Prediko-ämbetet, har han förvärfvat sig lofoord af en rättskaffens, en nitisk Lärare, och i lefnad och död af en god Christen. Han geck ur tiden d. 4 Junii 1750. NB

Gifte sig 1711 med Jungfru *Christina Procopæa.* En Predikan är efter honom 1720 trykt, med Titul: *Folkets rop på Norrska Fjällarne,* öfver 2:dra Söndagen efter 13:Dagen 1719.

(Se *Lärda Tidning.* för 1750, N:o 77.)

JERNFELDT eller JERNFELTZ, CRISPIN, *Theolog. Professor* och *Pastor* i *Dorpt.* Borgmästare-Son i Christinehamn, och född 1660, af Föräldrarne *Olof Jernfeldt* och *Emerentia Flygge.* Ifrån Carlstads Gymnasium kom han 1674 til Upsala, och lade sig i synnerhet på Theologien och Orientaliska Språken. Philosophiæ Magister i Upsala 1683.

Reste följande år öfver til Danmark, och kom sedermera til Hamburg, dår han hos den namnkunnige Edzardus fullkomnade sina insigter in Orientalibus. Fortsatte dårifrån sin resa genom Tyskland til Frankrike, England och Holland, och skaffade sig djup insigt uti Controversierne. Vid återkomsten til Giessen disputerade han 1686 pro Licenciat. Theolog. och blef i anseende til sin vidsträkta Theologiska Lårdom, af Theologiska Faculteten härstädes, på det ömmaste hos Konung Carl XI recommenderad. Efter hemkomsten til Fåderneslandet 1688, befordrades han 1690 til Theolog. Professor i Dorpt, hvarefter han 1695 blef Professor primarius och Pastor vid St. Johannis Kyrka därstädes. Han dödde samma år och på samma dag, som han af General-Superintendenten Fischer, framför Altaret i St. Johannis Kyrka, introducerades.

Gift med *Elisabeth Bröms.* Barnen adlades 1719 med et litet ombyte i Tilnamnet och nämdes *Jernfeltz.*

(Se Prof. *Mobergs* Progr. Exeq. Dorpt 1695.)

IHRE THOMAS, *Domprost* i Lindköping. Född på Gottland i Wisby Stad 1659, dår Fadren *Nicol. Ihre* var Rådman, och ågde i sit gifte *Elisabeth Thomasdotter.* Sonen studerade först i Köpenhamn och blef dår Philosophiæ Baccalaureus. Besökte därefter flera Tyska Academier, återkom til Sverige, och vardt efter

efter aflagde Lärdoms-prof Philosophiæ Magister i Upsala 1686. Med twånne förnäme unga Adelsmån, en Gr. Ekeblad och Frih. Ribbing, anträdde han en utrikes resa, och feck äfven Kongl. Stipendium, at, under sit utländska vistande, i synnerhet lägga sig på det Theologiska Studium. Hemkom år 1692. Utnämdes til Extraord. Theologiæ Professor i Upsala, och kort efter til Theologus tertius vid Kongl. Academien i Lund. Efter en tjenstetid af 24 år vid Lunds Lärosäte, kallades han 1717 til Domproste-syslan i Lindköping. Han var en grundeligen lärd Man, nyttig Academicus, och såsom Präst särdeles begåfvad. Ägde vidsträckt Språk-kundskap, var af et intagande väsende och et vackert utseende. Också kännare af Musiquen. Allmänt saknad af sin Församling, afsomnade han år 1720.

Twånne gångor gift. F. g. 1696 med Jungfr. *Brigitta Steuch*, en Dotter af då varande Biskopen i Lund, sedan Ärke-Bisk. M. Steuch. Andra g. 1713 med Jungfr. *Petronella Bilde*.

Af des Skrifter är mäst bekant hans *Roma in Nuce*. — Såsom Academicus utgaf han flera *Disputationer*, *Orationer* och *Programmer*.
(v. *Döbelns* Hist. Acad. Lundens. — *Joh. Törner* Parent. Lincop. 1720. —)

JONÆ PETRUS, *Biskop i Strengnäs*. Var född i Helsingland. Efter inhämtade kun-

ſkaper ſå vål hemma ſom utomlands, och erhållen Magiſter-grad, vardt han omkring år 1568 Theologiæ Profeſſor, eller, ſom det då hette, Läſemåſtare i Upſala. Vid den ſtora branden, ſom Staden 1572 öfvergeck, miſtade han alt hvad han vid lif ågde. Men denna olyckan var icke den enda, ſom honom hånde. Såſom en motſtåndare af Liturgien, blef han et mål för K. Johans onåd. Han citerades til Stockholm, vardt dår hårdt handterad, kaſtades i fångelſe och hotades med döden, ſå framt han icke ville åndra ſit tånkeſått, men fant tilfälle at fly, och förfogade ſig åt Tyſkland. Hans förſta Huſtru och ſmå Barn måſte ockſå röna Konungens onåd. Denna Matronan, åfven ſom Mannen, fårdig at genomgå alt, håldre ån at antaga en Tro emot ſin öfvertygelſe, vålſignade ſina Barn, lemnade dem på et ſtålle utom Upſala, och flyktade under obeſkrifveliga beſvårligheter ifrån det ena ſtållet til det andra, tils hon ånteligen på et Skepp, ſom tilhörde Hertig Carl, kom til Lybeck. Sjelf har hon upteknat deſſa ſvåra öden, hvilka icke utan rörelſe kunna låſas. Under Hertig Carls beſkydd, kommo de åter til Fåderneslandet efter några års förlopp. Hertigen gaf då Petrus Jonæ förſt det lediga Nyköpings Paſtorat, och förordnade honom ſedermera til Biſkop öfver Strengnås Stift, hvartil han likvål icke blef introducerad förr än flera år dårefter, nämligen 1593. Emedlertid hade han ſammanſatt en grunde-

grundelig Skrift emot Liturgiens antagande, hvilken Skrift af Stifters flesta Pråster undertecknades. Biskopen, med sit Prästerskap, dömdes för detta steg såsom brottslige til olydno och upror emot sin Konung. Men under Hertig Carls förfvar, förfamlade de sig i Orebro 1588, och skrefvo härifrån, til hela Rikets Biskopar och Prästerskap, en ännu alfvarsammare Skrift, uti hvilken de ej mindre förmanade sine Ämbets-Bröder, at icke afvika ifrån den en gång godkända Religionen, än de med styrka framlade sina skäl til hvad de gjordt. Således var Biskop Petrus Jonæ, på sin tid, en stolpe för den mycket antäktade Orthodoxien. Han ägde ocksä Hertig Carls utmärkta ynnest och förtroende. Det är bekant, at Hertigen, sedan han kom på Thronen, ärnade läta utgå en ny Svensk Bibel. I denna afsigt gaf Konungen åt Biskop Petrus Jonæ befallning, at lämpa den Svenska Öfverlättningen efter Dr. Lutheri senare Tyska Version. Biskopen företog sig detta Arbete, och upsatte til den ändan de så kallade: *Observationes Strengnenses.* Bibel-uplagan vardt emedlertid ogjord, och det var först 1618, som den så kallade *K. Gustaf Adolphs Bibel* in fol. utkom, hvarvid nyssnämde Anmärkningar likval icke blefvo nyttjade. Efter en mödosam lefnad och en ganska upbyggelig döds-beredelse, om hvilken en särskilt berättelse finnes tryckt, afsomnade

A 4 den

den ålderstegne Biskopen 1607, och feck uti Strengnås Domkyrka sin lågerstad.

Han var 2 gånger gift. F. g. med *Benedicta Håkansdotter*, a. g. m. *Sigrid Olsdotter*, som uti sit sista gifte feck Biskopen i Lindköping Mr. Jonas Petri Gothus.

Dess tryckta Skrifter äro: *Apologia in satisfactionem negatæ Liturgiæ, nomine totius Cleri in Diœcesi Strengnensi, An.* 1586. — *Apologia pro innocentia sua & totius Cleri a Rege Johanne condemnatorum perjurii, quod Liturgiam nollent amplecti, ad Clerum Regni totius, nomine Cleri dicti Strengnensis, A.* 1589. — *Tvänne Predikningar tryckte i Stockh.* 1600. —

(Se *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — *Schefferi* Sv. Lit. — Nya Sv. Bibl. VIII. Stycket, p. 67. — p. 85. —

ISER MATTHIAS, *Theologiæ Doctor* och *Biskop* i Vesterås. Uti Vermeland och Alsters Sokn föddes han 1645, dår Fadren, som lefde til en ålder af 87 år, var Capellan och hette *Johannes Johannis.* Modrens namn var *Martha Svensdotter.* Sonen blef Magister i Upsala 1672, Pastor vid Lif-Regementet 1674, Kongl. Hof-Predikant 1676, och förordnades 1678 til Domprost i Götheborg. Men samma år blef han Kyrkoherde vid S. Mariæ Församling i Stockholm, och år 1681 Pastor primarius dårstådes, samt Præses i Stads-Consistorio. Vid Jubelfesten i Upsala 1693 creerad til Doctor

ctor Theol. Sedan han i 30 varit Pastor vid Storkyrkan i Stockholm, förordnades han, genom Kongl. Fullmagt daterad Bender i Turkiet d. 21 Apr. 1711, til Biskop i Vesterås. Utom det han var en glad och frikostig Värd, har han gifvit 4000 Dal. Kmt til Vesterås Gymnasium, af hvars årliga interesse en Gymnasist borde njuta underhåll. Biskop Iser lemnade 1725 detta timmeliga, i en ålder af 79 år. Uti Vesterås Domkyrka finner man et vackert Epitaphium af Marmor öfver honom upsatt. Där läses ibland annat detta vitnesbörd: MIRA IN CASIBUS FORENSIBUS SACRIS DECIDENDIS DEXTERITATE. INSIGNI APUD AUGUSTOS PATRIÆ PATRES AC PRINCIPES GRATIA. PRONA IN QUEMVIS COMITATE. SVAVI CONVICTU LARGOQUE HOSPITIO INCLYTUS.

MULTIS PROFUIT, NEMINI NOCUIT.
CULTIORIS ET INGENUI ORBIS
AMOR & DESIDERIUM.

Han var gift med *Margareta Nyman*, Köpmansdotter ifrån Falun. Deras Barn adlades 1689, med namnet *Iserhielm*.

Des trykta Skrifter äro: *Oratio funebr. Saræ Erlandi, Dom. Superintend. Sv. Camenii Conjugis* Ups. 1651. *Disp. de Consule Romano*, Ups. 1658. *Disp. de Natura disciplinarum theoreticarum*, Ups. 1661.

(Se *Rhyz.* Episc. Sv. Goth. — v. *Stiernm.* Geneal. Matrikel. Ejusd. Bibl. Sv. Goth. T. III. Mscpt.)

Isogæus Simon, *Kyrkoherde* vid St. Claræ och Olofs Förſamlingar i Stockholm. Född 1643. Fadren var Bokhållaren *Petter Raſk*, och Modren *Sara Nauclera*. Blef Magiſter i Upſala 1676. Antogs 1678 til Stabs-Predikant vid Armeen på Norrſka Gränſen. 1679 Paſtor prim. vid Kongl. Lif-Regementet; och därjämte Legations-Paſtor vid den Extra-Ordinarie-Ambaſſaden til Frankrike, ſom var Grefve Nils Bjelke updragen. 1684 Kgl. Hof-Predikant, och år 1693 Kyrkoherde vid St. Clara. På ſin tid aktades han för en mycket begåfvad och älſkansvärd Präſtman. Geck 1709 ur tiden.

Gift 1686, med J. *Catharina Thun.* Af denne Mannens Arbeten, äro på trycket utgångna: En Oration med Titul: *Studioſus miles oſtenſus*, Holm. 1671. — Tvänne *Diſputationer*, Upſ. 1672-1676. *Lik-Predikningar* 12. — En *Tackſägelſe-Predikan öfver Segren vid Narva* 1701. En Predikan, *Memoriale Paulinum* kallad, 1689. *Betänkande om Liks hemliga begrafning*, öfverſättning från Tyſkan 1699. — Tract. *Carla Segerſkiöld*, utkom 1714. Af denna Boken, ſom redan var under trycket medan Auctor ännu lefde, blef 4 Cap. uti 2 Del., ſom handlar *om Förbund med otrogne* eller *hedniſke Magter*, dem Auctor förkaſtar, förbudit, och finnes ſåledes uti få Exemplar.

(Se

(Se Personalierne efter Likpr. h. af Dr. N. Barchius, Dr. Nordb. Clara Minne pag. 159. Alanders Dissput. Hist. Libb. prohib. in Svec. I. P. Ups. 1764. Stiernmans Bibl. Sv. Goth. T. III. Mscpt.)

JUSLENIUS DANIEL, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Skara. Föddes 1676 i Wirmo Sokn uti Norra Finland, hvarest Fadren *Dan. Juslenius* då var Hjelpepräst, men sedan Kyrkoherde. Modrens namn var *Barbara Gös*. Tidigt miste han sina Föräldrar, och måste uti yngre åren träla sig fram genom myc-ken fattigdom och många besvär. Ogement arbetsam, och begåfvad med et aldeles utom-ordenteligit minne. Hans lust och håg at läsa öfvervandt alla hinder. Et bevis på hans lär-girighet och minne år det, at han, i yngre åren, på en dag lärde sig Königs Theologie utantil. Få hafva med de framsteg blifvit Stu-denter, som Juslenius. Han blef det i Åbo 1691. Antog Condition i Ingermanland. Re-ste tilbaka til Åbo 1696, men nödsakades i brist på uppepälle, hos sin Bror Hinr. Juslenius, Borgmästare i Nystad, taga tjenst såsom Båts-man på des Skuta, som for til Riga. Man kan väl icke neka denna Borgmästaren beröm för barmhärtighet, men ostridigt är, at han ej för-stådt sig på at at värdera Brodrens pund. Se-dan han besedt Riga, och någorlunda repat sina vilkor, skyndade han sig til Åbo, hvarest han 1700 utgaf sin Disputation *de Aboa*. Nu blef-

vo

vo hans egenſkaper mera kände och hans öde blidare. Cancellie-Rådet och Stats-Secreteraren Sam. Åkerhjelm antog honom til Informator för ſina bägge Söner, och med deſſe Herrar feck han biviſta Academien. År 1702 emottog han Vice-Secretariatet vid Academien i Åbo, utgaf ſin Grad. Diſp. 1703, *de vindiciis Fennorum*, och blef Magiſter. Ifrån denna tiden blef han en medarbetare på det ſtora Gezelianſka Bibelverket. Juſlenius feck til prof-ſtycken Vishetenes och Judiths Bok, och ſedan Propheterna Joel och Malachias. Han upöfvade och ſtadgade ſåledes ſin ſtyrka uti Propheternas uttolkning, at Daniels Prophetia uti hans händer anförtroddes, på hvilkens förklaring tvånne andra lärde och anſenlige Mån i Finland utan framgång arbetat. År 1705 blef han Adjunct uti Phil. Faculteten. Honom tilböds på ſamma tid Poëſeos Profeſſion, men efter Acad. Secreteraren And. Pryſs hade högre ålder och förtjenſter, reſte Juſlenius ſjelf öfver til Stockholm, och utverkade för honom Fullmagt på Profeſſors-ſyſlan, men åt ſig på Acad. Secretariatet. Vid denna trågna ſyſla förblef han til år 1712, då han förordnades til L. L. O. O. Profeſſor, hvilket Ämbete han anträdde med et Tal *de Convenientia Linguæ Fennicæ cun Hebræa & Græca*, ſom uti Aſs. v. Nettelbladts Schwed. Bibl. 1 St. N:o 6 finnes anfördt. Juſlenius ſkulle ännu blifva et nytt mål för de vigtigaſte öden. Genom peſten led han

han ömma sorger. Genom vådeld miste han hvad han redbarast ägde, och under Rysfen måste han äfven 1713 flykta öfver Torneå til Stockholm. Här skaffade han sig, Hustru och Barn, födan, med barns informerande, til det han 1715 blef Eloq. & Poes. Lector i Vesterås, hvilken syssla han anträdde med et Tal om et bedröfligt ämne, *de Miseriis Feminarum*. Medan han stod i detta Ämbete, lät han 1720 prästviga sig af Biskopen Dr. Iser. Efter Freden for han 1722 åter öfver til Åbo, och emottog å nyo sin Profession. Vid Academiens invigning predikade han öfver Ps. 147: v. 12. 15. Öfverság och satte i ordning alla Academiska räkningarna, som råkat uti en rätt förvirrad belägenhet. År 1725 blef han Kyrkoherde vid Finska Församlingen i Åbo. 1727 tredje Theol. Professor, då han hölt et Tal *de individuo cum fide justificante bonorum operum nexu*, som sedan tryktes i Skara. Året därpå Secundus Theologus. 1732 Theol. Doctor och 1734 Biskop i Borgo. Sit Stift måste han 1742 se i Ryssarnes händer fallit, och han sjelf andra gången med hela sit hus flykta undan fienden til Stockholm. Här bivistade han Riksdagen, och blef Ledamot uti den Commission, som sattes öfver orsakerna til krigets olyckliga utgång. Utnämdes 1744 til Biskop i Skara, uti hvilket Ämbete han 1752 slöt en mödosam lefnad på sit 77 ålders år, och begrofs i Åsaka Kyrka. Med skäl intager han

13

han sit rum ibland de lärdaste Svenske Biskopar, och som han ägde et förträffeligt minne, så var hans mästa styrka i Österländska Språken. Sit Biskops-kall skötte han med flit, och var i Borgo Stift outtröttelig i sit ombemödande, at utrota en hop den Grekiska eller Ryska Kyrkans villfarelser, som hos Folket smygt sig in, äfven som han på alt sätt sökte förminska den faseliga vidskepelse eller halfva hedendom, som därstädes ibland gemene man slagit de djupaste rötter. Han bar en stor kärlek til sit Fädernesland Finland, hvars hela Historia han förstod, fast han uti Sagåldren, äfven som den lärde Rudbeck, kanske gissade til många nog olikliga ting. Såsom Professor hade han med Prof. Scarin en lärd strid. Något om den samma kan ses uti Ass. v. Nettelbladts Schwed. Bibl. St. 6. s. 131. — I Stockholm parenterade han 1718, öfver Biskopen i Åbo Dr. Joh. Gezelius fil. Denna Parentation trycktes i Stockholm. Äfvenså utgaf han i Stockh. 1745 et *Finskt Lexicon* in 4:o, och har man efter samma Hedersman en *Lik-predikan* öfver Kyrkoh. i Pernå P. Serlachius, tryckt i Åbo 1739.

Gift med *Catharina Schultz.*

(Se Stockh. Hist. Bibl. 3 Stycket. p. 182.)

JUSTEN PAULUS, *Biskop* i Åbo. Viborg var den ort, där han i början af 16:de Sec. föddes. Efter väl anlagda Studier blef han

Lector

Lector Mensæ uti Biskop Mart. Skyttes hus i Åbo. Prästvigd, reste han 1543 til Vittenberg, där han i 3 års tid hörde Luther och Melanchton. När han 1547 hemkom, vardt han först Rector Scholæ i Åbo, flyttades 1554 därifrån til Biskops-åmbetet i Viborg, och 1563 til Åbo Biskops-Säte. År 1569 blef han, jämte några andre, af K. Johan III såsom Sändebud, til den bekante Tyrannen Ivan Wasilivitz, til Ryssland affärdad. Under denna Legationen måste han, jämte sit medfölje, utstå en medfart, som icke utan rysning kan läsas. Den är omständeligen beskrifven, så väl uti Æg. Girs K. Joh. III:s Chrónica p. 3, 6, 31 och följ. som uti Messenii Scond. illustr. T. VII. p. 1 seq. Loccenii Hist. Svec. L. VII. p. 382, och v. Dalins Sv. Rik. Hist. III D. 2 B. C. 12. §. 2. — Han måste ock här tilbringa inemot 3 år, uti et ohyggeligt fängelse. Änteligen vardt denna beskickning 1575 lösgifven. Biskop Justen hemkom med svaga krafter til Åbo, afled året efter, och blef i Domkyrkan begrafven. Det är en gissning, som grundar sig på sannolika skäl, at han af K. Johan blifvit adlad. Han har sammanskrifvit: *Chronicon Episcorum Aboënsium*, som finnes infördt uti Prof. Christ. Nettelblads Schwedische Bibl. — Under sit svåra fängelse i Ryssland sammanskref han *Analysin Evangeliorum Dominicalium totius anni*, dedicerad *Honorabilibus juxta & discretis Ecclesiarum Pastoribus, Sacellanis*

nis & aliis quibuscunque Verbi divini Ministris Finlandensibus. Sjelfva Handskriften förvaras ännu i Åbo Academies Bibliotheque, och des innehåll vitnar om en lårdom, som på denna tiden var sällsynt. År 1775 utgaf Hr Bibliothecarien Henr. Gabr. Porthan et Academiskt Arbete i Åbo, uti 3 Delar, med Titul: *Narratio p. v. Pauli Justen Episcopi Aboënsis, de Legatione sua Russica.* — Man låser här et rart Document, och skal denne af Prælaten sjelf upsatte berättelsen, vid des hemkomst, blifvit Kon. Johan öfverlemnad. Biskop Paul Justen intager således et förtjent rum ibland minnesvårde Svenske Män, och det ej mindre för sina kundskaper, sin skicklighet och kärlek til Fäderneslandet, än för sina besynnerliga och hårda öden.

(Se *Rhyz.* Episcop. Sv. Goth. p. 346. — K. *Johan* III. Hist. p. 31. — *Nettelblads* Schwed. Bibliot. I Stycket. p. 62.—)

K

KAGGE LARS, *Grefve* til Sölfvitsborg, Kaggeholm, Fjällskäfte m. m. och *Riksmarsk*. Föddes på Källstorps Gård i Westergöthland 1595, och var Son af K. Carl IX:s Kammarherre *Nils Kagge*, med Fru *Brita Larsdotter Hård*. Vid 14. års ålder, blef han tagen til Hofvet af K. Carl IX:s Drottning Christina, och då Gustaf Adolph såsom Kron - Prins 1611 begaf

sig

sig til Arméen i Småland, feck han tilstånd, at följa med, hvarvid han under flera tilfällen visade en behjertenhet, som mycket behagade den unge Konungen. Han gjorde därföre Kaggen til sin Lif- och Kammar-dräng. Uti den vid K. Gustaf Adolphs anträde til Regeringen började Ryska fejden, var Kaggen sin Konung åter följaktig; och som han här ådagalade många tapperhets-prof, ty blef han af Konungen med en summa penningar begåfvad, och sedermera med Konungens egen föreskrift hedrad, då han gaf sig åt Nederländerna, för at gå i tjenst hos Prins Moritz af Oranien. Vid ankomsten til Holland 1616, uptogs han vid Prinsens Gardie, tjente 2 år som gemen och 1 år som Gefreyter, samt förvärfvade sig mycken insigt uti Geometrien och Fortification. Sedan Republiken 1619 slutat stillestånd med Spanien, ämnade Kaggen gå i Fransk tjenst; men som de inbördes krigen då allenast sysselsatte detta Rike, geck han til den unge Konungen af Böhmen, Churförsten af Pfaltz, antogs för Fendrik, och bivistade under Grefvens af Mansfeldt commando åtskillige affairer i Böhmen. Vid hemkomsten 1620, blef han åter af Konungen med en penninge-summa ihogkommen, och erhölt Fendriks Fullmagt vid Östgöta Infanterie; hade ock den nåden at s. å. få vara sin Konung följaktig på en resa til Tyskland. Blef vid hemkomsten först Hof-Junkare, och sedan Capitaine-Lieutenant, och därpå Capitaine och

Regements-Qvartermåstare vid nysn. Regemente. Då kriget med Polen 1621 geck an med Rigas belägring, feck Kaggen befallning at förfärdiga en Approche och Gallerie öfver Stadsgrafven, som lyckligen verkställtes; var äfven med vid flere orters intagande, och befordrades 1622 til Öfverste-Lieutenant vid Östgötarne. Följde 1625 Konungen til Lifland, förordnades til General-Adjutant öfver hela Infanteriet, och efter Birsens eröfrande anbefald, at, jämte Öfversten Eric Creutz, försvara samma Stad emot de Polske. 1626 Vice-Gouverneur öfver Narven och Ivanogrod, och Commendant öfver Dirschau, sedan den nyss af honom, utan mansspillan, var intagen. 1628 Öfverste för Östgötharne, samt commenderad med samma Regemente til Pommern, där han tappert försvarade Stralsund, som af de Kejserlige belägrades. 1630, Konungen med hela Armeen til Tyskland följagtig, och utförde, under det långvariga Tyska kriget, många märkvärdiga operationer, hvaribland de Kejserligas nederlag vid Gripsvald i synnerhet förvärfvade honom Monarkens utmärkta nåd. Efter Konungens olyckliga frånfälle, utnämdes han til Öfverste af Lif-Gardet, och blef äfven General-Major under Hertigen af Lüneburg. Uti denna beställning fäktade han tappert emot de Kejserlige vid flere hårda attaquer, och vardt illa blesserad i låret; äfven vid belägringen af Donaustauf i halsen skuten, och

och i bröstet vid Regensburg. Nödgades resa hem til Sverige, för at låta läka sina blessurer. Förordnades därpå til Krigs-Råd och Ledamot i Kongl. Krigs-Collegio, samt kallades 1641 til Riks-Råd. Vid Danska krigets utbrott 1643, gjorde han tjenst såsom General-Lieutenant vid Armeen i Skåne. Commenderade sedan Armeen i Westergöthland, slog de Danske på Hisingen, och undsatte Götheborg, som General Sehestedt var i begrep at belägra. 1644 Lagman i Östergöthland. 1648 Fält-Marskalk. 1651 Friherre. 1653 Grefve, då des Grefskap blef Staden Mariestad, som sedan förbättrades med Sölfvitsborgs Län i Blekinge. Han ägde så väl Dr. Christinas, som K. Carl Gustafs synnerliga nåd; men en svår sjukdom hindrade honom at följa med Konungen til Pölen; hvaremot Konungen, vid sin afresa, anförtrodde honom den hemmavarande Krigsmagten. Då Danska Kriget 1658 började, var han så vida til hälsan återstäld, at han kunde besörja om Försvarsverket i Stockholm, och vid slutet af 1659 möta Konungen i Götheborg. Commenderade äfven den Armeen, som följande året ryckte in i Norrige. Vid 1660 års Riksdag, förordnad til Riks-Marskalk, och den unge Konungens Förmyndare. Dödde i Stockholm 1661 barnlös. Begrofs med mycken pragt i Riddarholms-Kyrkan; hvarefter des Lik fördes til Floda Kyrka i Södermanland, och

 ned-

nedſattes uti det koſtbara Graf-Chor, ſom han för ſig i lifstiden låtit upbygga.

Gift 1628, med Fru *Agneta Ribbing* til Måſſebro,

(Se *Gjörw.* Sv. Bibl. — 4 Delen.)

KALMETER HENRIC, *Commerce-Råd.* Falu Stad är det ſtälle, där han 1693 föddes. Fadren var Lieutenanten *Olof Kalmeter.* Efter fulländade Academiſke undervisningar, kom han 21 år gammal i Kongl. Bergs-Collegio, där han viſade mycken ſkicklighet. På Kongl. Collegii underdåniga föreſkrift, föruntes honom, år 1718, 1000 Riksdalers reſepenningar, at til Svenſka Bergverkens nytta göra en utländſk reſa. Den verkſtältes ſamma år, och vägen togs öfver Königsberg til Amſterdam. Flere orter beſöktes, med en noga upmärkſamhet på alt hvad ſom borde fäſta hans ögon, ſärdeles i Ängland, där han, ſåſom Bergsman, tyckte ſig finna de måſta föremål för ſin kundſkaps-lyſtnad. Flitigt hemſände han til K. Collegium omſtändelige relationer och grundeliga anmärkningar öfver de Länders handel, hushållning och Manufacturer, ſom han genomvandrade. Han inſkaffade til Sverige ſkickelige Arbetare i Järn och Stål. Hemkom ſjelf 1727, ſedan han i 9 år viſtats på främmande botn. Han var ej ſå ſnart hemkommen, ſom Kongl. Bergs- och Commerce-Collegierne täflade ſins emellan, hvilketdera ſkulle vara det förſta at belöna och vin-

na

na en så förtjent Man. Bägge ansågo honom såsom för sig omistelig. 1728 befordrades han til en Commissarie-beställning i Commerce-Collegio, men gjorde ock omkring samma tid en resa i Landet för K. Bergs-Collegii räkning, at eftersöka Gallmeja, Stenkol och andra Mineral-arter. Åter företogs en utrikes resa 1729, at för Kongl. Commerce-Collegium anskaffa flera skicklige utländske Arbetare, förutan dem han sedan inlockat. Detta verkställtes, och Contracter slötos på åtskilliga ställen med en stor hop Handtverkare af åtskillig slögd, dem han skaffade til Lübeck, at därifrån gå öfver til Sverige. Benådades med Assessors beställning i Commerce-Collegio 1734, med Commerce-Råds Fullmagt 1747, och blef året efter Ledamot af K. Vetenskaps-Academien, hvars Handlingar finnas prydde med denna Mannens mogna insigter. Sedan han på många utmärkta sätt gagnat sit Fådernesland, geck han ur tiden 1750 i en ålder af 57 år.

Gift 1736, med Jungfru *Anna Sophia Vallberg*.

(Se Åm. Talet för K. Vet. Acad. af Prof. *A. Berch*, Stockh. 1752.

KALSENIUS ANDREAS, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Vesterås, född i Söderberke i Dalarne år 1688, där hans Fader *Olof Kalsenius*, gift med *Anna Rudbeckia*, då var Prost. På sit 9 ålders-år, sändes han til Upsala, hvarest

han sedermera med mycken heder år 1713 blef Magister. Nu ville han, i synnerhet i Theologien, förväfva sig en grundelig kännedom: Til den ändan beslöt han at besöka utrikes orter. Men han kom ej längre än til Lund, stadnade där och nyttjade en tid de mogna undervisningar, som vid detta Lärosäte voro at tilgå. Ifrån Lund kom han tilbaka til sin Födelse-ort, i mening at tilbjuda det Allmänna sin tjenst. Han blef Vice-Lector Eloquentiæ & Poëseos, men någon fast fot kunde han i början icke få, hvarken vid Gymnasium eller annorstädes innom Stiftet. Efter erhållen kallelse af R. R. Gref Gustaf Cronhjelm, blef han prästvigd 1716. Kort efter kallades han af Gen. Major Gref de la Gardie, at vara Pastor vid Dal-Regementet. Tre år därefter, och sedan han såsom Regements-Pastor äfven varit i fält och slitit mycket ondt, särdeles under den besvärliga återfärden från Norrige, vardt han af Konung Fredric benådad med Fullmagt såsom Kongl. Hof- och Drabante-Predikant. Under denna tjenst och upvaktning vant han sin Konungs synnerliga nåd. Förordnades 1725 til Præses uti Hof-Consistorio, och 1728 til verkelig Kongl. Öfver-Hof-Predikant: Sedan, år 1730, til Kyrkoherde vid St. Nicolai Församling i Stockholm, och hedrades samma år ifrån Gripsvald med Doctors-Hatt och förmåner. Följande året feck han vara sin Konung följaktig under en resa til des Arfländer i Tyskland. Doctor Kalsenius

senius kom hem, och kallades kort efter af Prästerskapet i Vesterås Stift til deras Biskop. Konungens Fullmagt följde på denna hedrande kallelsen, och Biskop Kalsenius tilträdde sit Ämbete år 1735. Han var en dråpelig Biskop, hvars håg och tankar gingo endast därpå ut, at upfylla sina vidlyftiga skyldigheter, och sträcka sin vård til det största och minsta, som honom blifvit anförtrodt. Sin alfvarliga nit för den sanna Gudens dyrkan, emot den tiltväxande hop af Fritänkare, ådagalade han därmed, at han af egna medel inrättade en Profession vid Kongl. Academien i Upsala, hvars skyldighet skulle blifva, at uptaga och vederlägga de inkast, som voro och kunde göras emot sjelfva Christna Religionens hufvud-grunder, på lika sätt, som länge förut i Ängland skedt. Desutom skänkte han äfven Fond til et hederligt Stipendium åt Upsala Academie. Denne värdige Biskopen affomnade i Vesterås d. 24 December 1750, och har i Domkyrkan därstädes, fram för Altaret, et prydeligt Graf-Chor.

Gifte sig 1723, med Jungfru *Elisabeth Le Moine*, men hade inga Barn. Man har efter Biskop Kalsenius några vid märkeliga tilfällen utgifna vackra och ganska upbyggeliga *Predikningar*, hvilka uti Dr. Strickers Hom. Bibl. finnas upräknade.

(Se *Rhyz.* Episcop. Sv. Goth. D. *Herveghers* Åm. Tal, hållit i Vesterås 1751.)

KARLSTEN ARVID, Svensk *Medailleur*, Son af Inspectoren *Jonas Arvidi Kiellander*, och des Hustru *Brita Larsdotter*. Han begynte med at sticka Halförs- och Slantvalsar i Avestad, och gjorde därefter en utrikes resa, uti hvilken han förkofrade sig, ej allenast uti Medaille-vetenskapen, utan äfven i andra vackra kundskaper och curieusiteter. Af Kongl. Polske och Brandenburgiske Hofven hade han anbud at blifva Medailleur, men ville dem icke emottaga, reste hem til Sverige och blef Kon. Carl XI:s Medailleur, hvarefter han, vid pass 40 års tid, arbetade för Kongl. Svenska Hofvet. Gjorde äfven stämplar för främmande, såsom Frankrike, Dannemark, samt åtskillige Tyske Churfurstar och Hertigar. Han är den förste InfödING, som i Sverige bragt denna konsten til högd, hvarföre han också 1692 adlades, och behölt sit förra namn. Kännare vidgå, at Karlsten gjorde delarne i et ansigte med ogemen ljuflighet och lifaktighet; men klandra hans peruquer såsom något hårda, draperierna såsom öfverflödiga och sig nästan altid lika; dessutom påminna de, at han icke var nog grundad i tekningen. Denna sista ofullkomligheten erkände han sjelf, och såg därföre hälst, när man icke gaf honom mennisko-bilder at sticka på reverserne; ty han hade i ungdomen icke haft tilfälle at studera efter naturen i Målare-konsten. Han var född år 1647, och dödde 1718, samt begrofs i Solna Kyrka.

Gift

Gift 1674 med *Magdalena Elisabeth Scheucovitz* ifrån Polen. Deras ägtenskap lämnade dem inga manliga arfvingar.

(v. *Stiernm. Matr.* — C. R. *Berch* om Sv. Medailler. — *Tilasiske* Fam. Ättar-Tal. —)

KEDER, NICLAS, *Assessor i Antiq. Archivo.* Föddes i Stockholm 1659 af *Nic. Keder*, Commissarius i Banquen och Handlande i Stockholm, som ägde *Lucretia Peters* til Hustru. Efter idkade Studier, vunnen kunskap i främmande Språk och fullbordade utrikes resor, blef han 1697 Assessor i Antiq. Archivo, sedan han förut, på Konung Carl XI:s befallning, bragt i ordning et ansenligt och kostbart partie af Romerske Medailler, hvilka Konungen sjelf sig nyligen tilhandlat. Keder utmärkte sig i synnerhet, genom sin fintlighet at lyckligt inventera Deviser och Emblemer. Af desse har man en myckenhet präglade, dels på Kon. Carl XI:s, Carl XII:s, Dr. Ulricæ Eleonoræ och Kon. Fredrics Medailler; dels har hans qvickhet i detta ämne blifvit brukad vid hvarjehanda besynnerliga Solenniteter. Keder ägde sjelf en stor Myntsamling, både af Svenske och utländske Mynt; har ock utgifvit flera Skrifter uti Mynt-vetenskapen. Tre Medailler äro öfver honom slagne, hvars Averser föreställa dess Bild. Reversen på den första är en Stjerna med Lemma:

IN TENEBRIS LUCEM.

På den andra, en Sköld, hvarpå stå ALPHA & OMEGA, Lemma:

ISTHOC TUTAMINE SALVUS.

Den tredje föreställer dess Vapnesköld med *Lemma:*

NOBILIS QUI BONUS.

Adlades 1719. Dog ogift i Stockholm 1735. Dess Skrifter äro: *Nummorum in Hibernia cusorum indagatio. — De Nummo Aureo Odinum exhibente — De Nummis Margarethæ D. & Norv. Reginæ. — De argento Runis s. Literis Gothicis insignito. — Runæ in Nummis vetustis. — Nummi diversi præstantissimi. — m. m.* Des egenhändiga *Lefvernes-beskrifning* på Latin är införd uti Act. Liter. Svec. 1747.

(v. *Stiernm.* Matr. — *Brenners* Thes. Num. —)

KEJSER HENRIC, den äldre. Des Födelses-år har man sig icke bekant. Han gjorde krigstjenst under Konung Gustaf Adolf uti Ryska och Polska krigen. Och som han i ungdomen lärt Boktryckeri-konsten, så bekom han år 1625 af Högstbemälte Konung et uti Lifland tagit Tryckeri, hvilket han i Stockholm upsatte och dref til sin död 1663.

Kejser utgaf 1650 i 4:o en af honom sjelf i koppar stucken *Vapn-Bok* öfver Svenske Ridders och Adels-Vapn, vid pass 300 til antalet. Ehuru detta verk är både ofullständigt och felaktigt, samt med Bokstäfver allenast utvisar

visar Vapne-figorna, låtes dock för rariteten skull mycket vårde därpå, efter Kejsaren i någon påkommen ifver sjelf upbrändt de måste Exemplar och låtit upsmälta Plåtarna.

(Se *Almanders* Hist. Art. Typ. — Företalet til Nya Vapneboken.)

KEMPE ANDERS, född i Vestergötland 1632. Studerade en tid i Upsala, gaf sig sedan til Krigs-Staten, och blef *Artillerie-Lieutenant* på Fröső Skans i Jämteland, där han hela 20 åren jämt vistades. Han lade sig imedlertid flitigt på Alchymien, i sällskap med sin Öfverste-Lieutenant Drakenstierna, hvilken varit en af de starkaste Alchymister; och förestod des Laboratorium i 6 år. När omsider Skansen 1664 af de Svenske såsom onödig demolierades, lämnade Kempe Militaire-väsendet; ehuru honom erböds at blifva Major vid Artilleriet i Stockholm, och for öfver til Norrige, practicerade en tid Medicinen i Trondhem jämte sin Alchymie, til des kriget emellan Sverige och Dannemark 1675 yppades. Ehuru de Dänske då äfvenledes tilbödo honom Majors-sysslan på et Norrskt Castell, afslog han ock det, och reste derifrån til Hamburg, där han äfven agerade Medicus, på sit egna vis, lika som han förut gjordt i Norrige, nämligen endast med sjelfgjorda Medicamenter. Ibland dessa voro i synnerhet, et så kalladt Elixir Salutis, Balsamus microcosmi, oleum magnesiæ, oleum

oleum microcosmi, Pillulæ de Kempis, Pulveres minerales, och Pillulæ universales eller Laxerpiller m. fl. hvilka composita han så visste at utropa, at de ifrån långväga orter förskrefvos. År 1677 feck han åter et tilbud ifrån Kongl. Krigs-Collegio, genom en Lars Riddermark, som exprés för den ordsaken reste dit ut, at träda i tjenst vid den Arméen, som skulle brukas på Norska gräntsen; med tilbudet åtfölgde Konungens löfte, at straxt bli Öfverste-Lieutenant; men Kempe ursäktade sig då med sin ålder, blessurer och lust för roligare lefnad. Håldre tog han sedan 1684 emot Stads-Physicatet i Buxtehude, som General-Gouverneur Horn i Stade honom skaffade, tillika med sin practik i Dr. Christinas däromkring liggande Ampter; vistades likvål måst uti Hamburg. Under alt detta drefs han af synnerlig håg at skrifva Böcker, och dem til en del sådana, at de åstadkommo förargelse. Sit så kallade *Krigs-perspectiv*, sin *Harmonia Fidei* och sin *Theologiska Prober-ugn*, alla 3 på Svenska, skref han i Jämteland och Norrige, och lät dem 1654 i Amsterdam trycka. De blefvo 1670 i Sverige förbudne, och 1671 utkom Konungens Bref til Stockholms Magistrat, at alla Kempes Böcker skulle uppenbarligen förbrännas. Men i Hamburg utgaf han den *Anatomerade Granen*, *Die Schwedische Standart erhöhet*, och *die Paradisische Sprache*, alla 3 på Tyska och Svenska, och til slut äfven *Israelis erfreuliche*

che Botbschaft, allenast på Tyska, och dedicerad til den rika Juden Emian. — Texeira. Denna fista Boken anlägs för så kätterisk, at Magistraten i Hamburg förviste honom Staden; då han i Altona vardt emottagen; men dödde kort därefter 1688. Hans Gifte är ej bekant. Uti Palmsköldska Samlingarna finnes en annotation, at då en Djäkne från Gefle, vid namn Joh. Rahm, blef af Svea Hof-Rätt 1671 dömd at mista lifvet och brännas för ohyggeliga utlåtelser i Religion, har Rahm vid ransakningen bekändt, det han til sina vilfarelser af Kempes Skrifter blifvit förförd.

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. — Centur. Anonymorum P. I. p. 18 följ. — v. *Stiernm.* Bibl. Svio-Goth. T. III. Mspt.)

KEMPE JOAN, Son af förenämde *Anders Kempe*, och förtjenar icke mindre än Fadren at för sin sällsama Caractere och besynnerliga öden vara känd. Han ärfde sin Faders alla Alchymiska hemligheter, och blef en lika så stor *Medicaster*. Var född uti Jämteland 1655. Ifrån barndomen måste han stå i Fadrens Laboratorium, såsom den enda betjent därvid, och arbeta på Chymiska Medicamenter och Lapis Philosophorum. Skickades på 19:de året af sin Fader til Christiania, at kräfva in penningar, dit han förde med sig Fadrens Medicamenter, med hvilka han ock började practicera. Som denna fördkrok då för honom lyckades,

kades, och riktade hans pung, följde han med några unge Köpmän til Holland, och vistades där mäst et år, fant likväl icke här sin räkning, utan begaf sig tilbaka til Trundhem, sedan han under vägen på Hetland för storm och motvind några månader blifvit liggande. Vid hemkomsten var des Fader redan i Hamburg, och efter omständigheterna ej tillåto honom at genast fara dit, började han laborera och på egen hand här practicera. 1678 geck han dock ifrån Norrige på et Fartyg, som årnade sig til Hamburg, men var så olyckelig, at råka ut för en Kapare från Duynkerken, som tog Fartyget bort och plundrade honom med de andre inpå bara kroppen. Han slapp väl lös, men så blott och bar, at han ej hade på sig mer än en gammal sönderrifven säck, hvarmed han barfött måste vandra Flandern igenom, öfveralt illa utsatt för Spanske Officerare, hvilka ville tvinga honom at bli Soldat. Han kom dock til Holland, och förtjente sig där kläder, så at han samma året kunde skynda til Hamburg. Där laborerade han då tillsammans med Fadren til följande året 1679, då han å nyo gjorde en resa til Trundhem, och vistades där til des samma Stad 1680 afbrann, vid hvilket tilfälle han åter miste alt hvad han hade, samt kom med plats med lifvet undan. Reste så tilbaka til Hamburg, och laborerade på nytt några år tilhopa med sin Fader, idkandes då bägge practik hvar på sin hand. Han gjorde väl

vål 1684 en resa til Götheborg, för at bota Presidenten Sperling för Sten, och Superintendenten Erland Broman i Carlstad för samma sjukdom, men lemnade samma år Sverige. For 1685 til Götheborg på nytt, och drögde där til 1686, innan han åter for til Hamburg. Sedermera reste han 1687 til Bergen i Norrige, och feck där en tämmelig credit, så at och Magistraten erböd honom Stads-Physicatet, det han dock afslog för den lust han hade at komma til Sverige. För sista gången reste han 1688 til Hamburg, lät då i Altona begrafva sin Fader, och begaf sig därefter til Lybeck, hvarifrån han sedan tog vägen åt Köpenhamn. Där läste han 1 års tid Chymien för sin Bror Christian Kempe, och botade några Danske Herrar för Sten, hvarigenom han blef känd på Hofvet, så at anbud honom gjordes af 600 R:drs årlig lön, utom flere förmåner, derest han ville blifva qvar och fortfara med sina Chymiska Medicamenter. Men hans stadiga längtan til Fäderneslandet gjorde, at han lemnade detta vilkor, och for 1691 öfver til Malmö, där han då vann så stort tycke, at man böd honom Stads-Physicatet, hvilken han icke häller ville emottaga. Götheborg låg honom i hågen, och dit begaf han sig 1692. Åter färdades han därifrån til Stockholm 1693. Här började han straxt practicera, och ehuru honom mötte hvarjehanda motstånd, erhölt han dock lof at få bruka sina mäst förfökta

Medi-

Medicamenter, hvaribland det förnämsta bör räknas, som han emot Sten nyttjade. Han blef sedan i Stockholm framgent qvar. Hans dödsår vet man icke, men det vet man, at han år 1707 ännu lefde.

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år —).

KEMPENSKIÖLD SAMUEL, *Kongl. Secreterare* och *Häradshöfdinge*. Född i Örebro 159., och var Son af *Johan Kempe*, som sist blef Kyrkoherde vid Jåders Församling i Södermanland. Efter idkade Studier och utrikes resor vardt han 1622 Rector Scholæ i Nyköping, 1626 Eloquentiæ Lector i Strengnäs och 1634 Secreterare uti Kongl. Kammar-Collegio. 1641 Häradshöfdinge öfver Ala Hårad i Vestergöthland, och adlades 1647. Han räknades på sin tid ibland de lärdaste Män i Sverige. St. Claræ Kyrka i Stockholm låt han på sin bekostnad pryda med en vacker Portal vid västra gafveln, och satte däröfver denna Inscription:

HÆ VALVÆ BIFORES UT CUIQUE PATENT,
ITA CORDIS
JANUA SIT VERBO SEMPER APERTA DEI:
NAEMAN ADIT JORDANEM ÆGER, REDIT
AMNE REFECTUS,
HIC ANIMARUM FONS, HIC PANACEA POTENS.
DEVOTE CONSECRAVIT
SAMUEL KEMPENSKIÖLD.
AO. DMI. MDCL.

Når

När han dödt, är obekant. Utom en *Oration*, som han i Strengnäs 1626 lät trycka, *de Laudibus Literarum*, och *Præcepta Ethica*, dem han äfven utgifvit; är han i synnerhet bekant för sin *Historia Gustavi I:mi, more dialogistico conscripta*, hvilken i Strengnäs in 8:o 1629 första gången utkom.

Var gift f. g. m. *Maria Schillera*, a. g. m. *Margaretha Roos*.

(Se v. *Stiernm.* Matr. p. 399. — *Ejusd.* Bibl. Svio-Goth. 2 T. p. 548. — Dr *Norbergs* St. Claræ Minne, pag. 119. —)

KENICIUS PETRUS, *Theol. Doctor* och *Ärke-Biskop* i Upsala. I Norrland och Umeå år 1555 född af Fadren, Handelsmannen *König* eller *Kenicius Pehrsson* i Baggeböle, och Hustru *Anna Olsdotter*. Fadren hölt sin Son til Studier, i tanka at en gång få den hugnaden se honom Capellan i sin Födelse-ort. Men som Bönderne, för hans låga mål skull, icke kunde finna sig vid, at honom til denna Syslan kalla;* så reste han utrikes, blef Magister i Wittenberg 1586, återkom til Sverige, och utnämdes 1587 til en Profession uti Collegio Stockholmiensi, den han i tu år förestod. Då han inför K. Johan vägrade sig at underskrifva Liturgien, kastades han i fängelse och led där mycket ondt. Lösgafs 1592, då K. Johan sjuknade, och blef först Log sedan Theol. Prof. i Upsala. Öfvervar Upsala Möter 1593. Kallades, under påstående Riksdag i Söderkö-

 ping

ping 1595, til Bifkop i Skara. Affårdades af K. Carl IX fåfom Bifkop, med flere Svenfke Herrar, til Revel, at med de Pålfke handla om fred. Flyttades år 1609 til Årke-Bifkops-Åmbetet i Upfala. På hans tilftyrkan, gjorde K. Guftaf Adolph flere Författningar för Upfala Academie, jämte det at denna Hög-fkolas Privilegier förbättrades och ftadfäftades. Genom hans åtgård blef äfven en ny Academie i Dorpt upråttad, Svenfka Bibeln förbåttrad, en årlig Jubelfeft ftadgad til åminnelfe för Religions reformation i Sverige, och tre årliga Bönedagar påbudne. För Skolar och Hofpitaler bar han mycken nit och omvårdnad. Til Upfala Domkyrka fkånkte han en fkön Ljuskrona, den han köpte för 376 Riksdaler. Blef Doctor Theologiæ vid K. Guftaf Adolphs Kröning. Föreftod Årke-Bifkops-Åmbetet med heder och vårdighet uti 27 år, och affomnade d. 3 Febr. 1636, uti en ålder af något öfver 80 år.

Gifte fig 1587 m. *Margaretha Gammal*, en Rådmansdotter ifrån Gefle.

Defs utgifna Arbeten åro: *Difputationes & Thefes Synodales.* — *Compendium Theologicum Matthiæ Haffenrefferi editum cum præfatione ad Rectores & Collegas Scholarum per Sveciam, Holm.* 1612 *in* 8:vo. — *Handbok, hvaruti år författadt, huruledes Gudstjenften med Chriftelige Ceremonier och Kyrkofeder, uti våra Svenfka Förfamlingar fkall blifva hållen och förvandlaat. Stockh.* 1599.

1599, *och åter öfverſedd* 1608. — *En Förmaning angående Bönedagens rätta firande* 1619. — *En nödtorftig Förmaning, huru alla Stånd, i deſſa farliga fejde tider, af Guds h. Ord böra underviſas och upväckas til en ſanſkyldig bot och bättring, och en innerlig bön til Gud, at detta hårda ſtraff måtte antingen förhindrat och borttagit, eller förminſkat och lindrat varda. Upſ.* 1621. — *Tre Jubel-Predikningar — för år* 1621. — *Underviſning om then allmänna Bönedag, ſom ſkall hållas öfver hela Riket d.* 22 *Julii* 1625. — *Tvånne Likpredikningar*, hållne 1622 och 1630.

(Se *Rhyz.* Epiſcop. Sv. Goth. — *v. Stiernm.* Bibl. Svio-Goth. — Likpr. öfver Ärke-Biſkopen Dr. P. Kenicius, hållen af *Joh. Rudbeck*, tr. i Veſterås 1637. —)

KEXLERUS SIMON, *Mathem. Profeſſor* vid Kongl. Academien i Åbo. Uti Nerike, Edsbergs Sokn och Kexle By, föddes han af Bonde-Föräldrar 1602. Feck i Upſala en välförtjent Lagerkrants 1631, och anträdde därefter en lärd reſa til utrikes Univerſiteter, vid hvilka han i ſynnerhet lade ſig på det Mathematiſka Studium. Sedan han til Fäderneslandet återkommit, underviſte han Ungdomen vid Strengnäs Gymnaſium, i et år, uti Mathematiken; for därifrån til Upſala, och blef Adjunctus Facult. Philoſoph., hvarifrån han ſedermera

1640 kallades, såsom Mathem. Professor, til den i Åbo då upråttade Academien. Han har gjort sig högt förtjent, genom de Mathematiske Vetenskapers uphjelpande i Sverige. Som han var Pråst, lade han sig åfven med mycken drift på Theologien. Præsiderade med heder vid et Pråstmöte i Åbo, för en lård Disputation: *de primario fidei Christianæ articulo.* Feck 1651 Pikis Pastorat, jåmte sin Professors-sysla. Han dödde i en hög ålder i Åbo 1669.

Gifte sig 1641, med Assessorens i Kongl. Åbo Hof-Rått And. Gerslinii Dotter, J. *Ingebor Elisabeth Gerslin.*

Prof. Kexleri tryckte Arbeten åro, utom Disputationer: *Arithmetica geodætica denaria Aboæ* 1649 in 12:mo. — *Arithmetica astronomica sexagenaria, Ab.* 1649 in 12:mo. —*Trigometriæ Liber I. de canonis triangulorum constructione, Ab.* 1649 in 12:mo.— *De planorum triangulorum solutione, Ab.* 1649 12:mo. *de Sphær. triang. solutione Ab.* 1649 12:mo. — *Arithmetica triplex — Ab.* 1658 — *Tractatus brevis de Tempore, quem vulgo Computum nominant.* — *Ab.* 1661 in 4:to. *Arithmetica vulgaris* — ibid. 1666. *Calendarium för år* 1650 *in 4:to Ab.* —

(Se v. *Stiernm.* Bibl. Svio-Goth. 2 T. — Aboa Literata. —)

Kiöping Nils Mathsson, född i Staden Kiöping 1630, dår Fadren, *Matthias Nic.*

Nic. Thunemontanus, var Proſt och Kyrkoherde. Modrens namn var *Malin Carlsdotter*. År 1647 började han tjena til ſjös i Holland. Följde 1648 med et Holländſkt Skepp ſom Matros til Oſtindien, och nödgades vid ankomſten til Batavia 1649 blifva Soldat. Seglade 1650 til Stora Mogols Land och flere orter i Oſtindien. Reſte ſ. å. til Perſien, genomvandrande måſt hela Riket. Vid ankomſten til Ispahan, tog han tjenſt ſom Soldat under K. Chiaa Abas Lif-Compagnie; marcherade med Konungen til Candahar, och ſedan detta Rike blifvit på kort tid intagit, begärte han ſit afſked. Reſte därpå norr in uti Landet, beſåg Suſa med flera orter, och tog därifrån vägen til Meden och Armenien. Återkom til Ispahan, och for 1651 til Arabien. Seglade 1652 til Ceylon. Blef 1653 Tolk hos Holländſke Ambaſſadeuren Henr. Pelliconie; ſeglade med honom til röda Hafvet, och beſåg då alla märkvärdiga orter i Lyckliga Arabien, förutan Mecca, dit ingen Chriſten får komma. Därifrån til Steniga Arabien, beſåg Sinai och Horebs berg, ſeglade ſedan åt de Egyptiſke Strander, til Kuſten Coromandel, Malacca, Sumatra, och åter til Batavien, där han tog afſked af Ambaſſadeuren. Beſökte på nytt Oſtindien, och led ſkeppsbrott vid Ön Formoſa. Reſte 1655 åter til Java. Därifrån, 1656, och kom i ſlutet af detta år til Stockholm. Vid hemkomſten employerades han ſåſom Lieutenant vid Örlogsflottan.

flottan. Efter des egen beråttelse, uti den annotation han sjelf hållit öfver sit lefnads-lopp, skal han hafva bivistat sjö-slaget 1657 emellan Danska och Svenska Flottan, och år 1658 emellan Svenska och Holländska Flottan. Förmenes hafva dödt 1667. Hans begärelse at resa har varit mägta stor, och kunde inga farligheter honom därifrån afskräcka. Också har han utstått ganska mycket ondt; men vid alla tilfällen varit högst upmärksam, så väl på naturen som Folkslagens Seder och lynne.

Des *Resa genom Asien, Africa och månge Hedniske Konunga-Riken*, tycktes första gången på Visingsborg 1674 in 4:to, och är til och med fjerde gången uplagd i Vesterås, 1759 in 8:vo.

(Se *Lönb.* Anecdoter om namnk. och märkv. Sv. Män.)

KLINGENSTIERNA SAMUEL, *Stats-Secreterare* och R. af K. N. O. Föddes 1698 uti Kiärna Sokn straxt vid Lindköping. Fadren, *Zacharias Klingenstierna*, dog såsom Major i Saxen. Modren hette *Maria Gyllenadler*, en Dotter af Biskopen i Lindköping Samuel Enander. Klingenstierna kom til Upsala 1716. Läste med ogemen flit, och lade sig i synnerhet på Lagfarenheten. Därpå blef Mathematiquen hans hufvud-studium, uti hvilken Vetenskap han gjorde de sällsyntaste framsteg. Reste med de vackraste kundskaper ifrån Upsala til

til Stockholm, och antogs uti K. Cammar-Collegio ſåſom Cancelliſt 1720. Fortſatte i Stockholm för ſig ſjelf ſine Mathematiſke Studier, under det han troget ſkötte ſin ſyſſla, ehuru mera af ſkyldighet än af ſmak. Feck år 1723 af K. Cammar-Collegio föreſkrift, til de då förſamlade Rikſens Ständer, om underſtöd til en tilämnad utrikes reſa, dock denna gången utan värkan. Åter ſamma Collegii Föreſkrift til R. R. och Academie-Cancelleren Gr. Guſtaf Cronhielm, at få något af de ſtörre til Upſala Academie donerade Stipendier. Reſte därefter til Upſala, blef obeſkrifveligen väl emottagen både hos Lärare och Ungdom, antogs ſåſom Ordinarius uti Societate Literaria, och öpnade en Mathematiſk Skola, ſom af många beſöktes. Änteligen feck han det Helmfeldtſka Stipendium, och gaf ſig utan drögsmål med detta lilla underhåll, och ſedan han tagit afſked ifrån ſin ſyſſla i Cammar-Collegio, på ſin utrikes reſa, egenteligaſt i det affeende, at ännu mera öka ſin Mathematiſka kunſkap. Alleſtädes hvart han kom, upſökte han de ypperſte Mathematici, och gjorde med dem förtrolig bekantſkap. Under det Klingenſtierna var i Marburg, feck han kundſkap, at Geometriæ-Profeſſionen i Upſala [illegible]ven ledig. Han anmälte ſig ſåſom ſökande, [illegible] blef Profeſſor 1728. Härigenom blefvo hans vilkor ſå förbättrade, at han kunde göra en längre reſerout, än i början tillämnat var. Ängland och Frank-

C 4 rike

rike beſöktes, hvareſt han på bägge ſtällen utmärkte ſig, igenom ſina djupa inſigter uti det ſom var hans hufvud-yrke. Återkom til Upſala, och feck et ogement tillopp af åhörare, ſå väl in Mathematicis, ſom uti Experimental-Phyſiquen, i hvilken han började hålla föreläsningar. Blef nu åfven en befordrare af den nyſs förut uti Upſala införde Wolffianſka Philoſophien. Efter flere års trägna arbete, feck Prof. Klingenſtierna frihet ifrån ſin Profeſſors-ſyſla, med årlig Penſion af 3600 Dr K:mt, jämte ſin löns behållande, i den affigt, at han uti fullkomlig ſtillhet och ro ſkulle få arbeta på Mathematiſka Vetenſkapernas tilväxt, och i ſynnerhet biträda då varande Öfverſten Ehrenſvärd i det han för händer hade med Artillerie-Vetenſkapens förbättrande. När denne lärde Mannen på förenämde ſätt kommit i ro, och ägde den beqvämlighet, ſom hans ſvaga vilkor fordrade, hände ſig, at han på Öfverhetens nådigſta befallning, måſte gå därifrån, och ifrån Philoſoph blifva Hofman. Han utſågs til Informator för dåvarande Kronprinſen GUSTAF. Detta vigtiga värf emottog han, och ſkötte på et ſätt, ſom förvärfvade honom Deras Majeſtäters, ſå väl ſom Hans Kongl. Höghet Kron-Prinſens beſynnerliga nåd, och allas ynneſt, kärlek och högagtning, ibland hvilka han viſtades. När han ſedermera efter egen underdånig begäran dispenſerades ifrån upvaktningen vid Hofvet, feck han behålla lönen för ſin

öfriga

öfriga lifstid. Et häftigt Slag öfverföll honom d. 26 Oct. 1765 i Stockholm, sedan han likväl, flere år förut, jämt kände sig mera sjuk än frisk. Vid ankomsten til K. Hofvet, feck han Cancellie-Råds, och til slut Stats-Secreterare-Titel, och blef Ridd. af K. N. O. Var Ledamot af K. Sv. Vett. Academien, och af Soc. Reg. Scient. i Upsala, samt af Royal Society i London. Ligger begrafven i Lofö Kyrka vid Drottningholm, vid sidan af Hof-Cancelleren m. m. v. Dalin, under en prydelig minnesvård, som Hennes Maj:t Drottning LOVISA ULRICA låtit upresa. Klingenstiernas namn är i heder och agtning, så vidt som Europas gränsor räcka.

Gift med Fr. *Ulrica v. Roland*, en Dotter af Cancellie-Rådet *Eric v. Roland.*

Såsom Professor har han præsiderat för många *Academiska Arbeten.* Utgifvit *Handlingar i Actis Literariis Sveciæ.* Äfven uti *Kongl. Sv. Vettenskaps-Academiens Handl.*— *Anmärkningar til Musschenbrocks Physik*, på Svenska öfversatt.

Lemnat i *Handskrifter* en myckenhet *Arbeten uti alla Mathematikens delar.*

(Se Prof. *Strömers* Åm. Tal för K. W. Acad. Stockh. 1768.)

KLINGIUS ZACHARIAS, *Theol. Doct.* och *Biskop* i Götheborg. Född i Nerike år 1603, där Fadren, *Lars Hedingius*, var

Kyrkoherde vid Kråklinge Förfamling. Studerade i Upfala, där han år 1639 blef Magifter. Utfkickades fedan af Riks-Canceleren Gr. Axel Oxenftierna til Königsberg och Dantzig, at låta fig underråttas, om de på den tiden upkomne Syncretiftifka tviftigheter, och blef i Vittenberg 1647 Theol. Doctor. Vid hemkomften vardt han Kongl. Hof-Predikant, och förordnades til Paftor vid Nyköpings Öftra Förfamling, men ftraxt efter 1650 til Gen.. Superintendent i Lifland och Pro-Canceller vid Academien i Dorpt. Dådan jagades han af Ryffarne 1656, hvarpå han utnämndes til Gen. Superintendent vid Svenfka Armeen. Under denna tiden, var han i 3 år Vice-Bifkop på Seland, och utöfvade alla de jura, fom detta Åmbete åtfölgde. Danfkarne kallade honom *Anti-Epifcopus.* År 1661 feck han Fullmagt på Kongl. Riddarholms Förfamlingen i Stockholm, hvártil fedan 1663 lades Bromma Förfamling, fom dittils lydt under St. Clara. Flyttades 1665 til Götheborg, med den heder och förmån, at där vara den förfte Bifkop, fedan detta Stift, fom tilförene varit en Superintendentia, fått en mårkelig tilökning af Bohus-Lån, hvilket efter freden 1658 tilföll Svenfka Kronan. Denne Bifkopen år af Utlänningen vorden råknad, *inter potiores Theologos Lutheranos.* 1671 var hans dödsår. Barnen adlades 1666 med namnet *Klingenftierna.*

Gifte

Gifte sig 1671 med *Beata Otter*, en Dotter af Factoren i Örebro *Carsten Otter*.

Utom *Disputationer* och en *Latinsk Oration*, har han tryckt och utgifvit: *Biblisk Skattkammare*, *Stettin* 1655. — *Programmata Doctoris*. — *Wittemb.* 1646. — *Fem Likpredikningar*. —

(Se *Rhyz.* Episcop. p. 65, 2 D. — v. *Stiernm.* Matr. p. 595. — Sv. Bibl. 2 D. p. 571. — *Scheff.* Sv. Lit. p. 192. — *Strickers* Hom. Bibl. p. 73. —)

KOCH VON CRIMSTEIN, HANS CHRISTOPHER, *General-Major*, til börden en Tysk, Född i Erfurt 1623. Sin ungdom tilbragte han vid Academien i Jena, men den starka krigslågan, som då för tiden bran uti Tyskland, ryckte honom boken ur händerna, och kastade honom midt ibland vapnen. Han blef fången af de Svenske vid Güterbock 1643, fördes til Sverige och hette då Hans Christ. Koch. Erböd sin tjenst vid et Tyskt Regemente, under Generalen C. G. Wrangels commando, och feck kort efter Dr. Christinas Fullmagt, at vara Fändrik vid samma Regemente. Uti denna sin tjenst upförde han sig såsom en tapper Soldat och upriktig Svensk. Blef Major under K. Carl X:s Polska Fälttog. Fångades 1656 af de Crimiske Tartarerne, dem Polske Konungen Joh. Casimir kallat sig til hjelp. Desse barbarer plundrade honom in på bara kroppen, handterade honom ganska illa, och förde honom

nom til Crimiska Tartariet. 4 år tilbragte han här uti det svåraste slafveri, och måste, ibland annat, åfven draga plogen som en häst. Änteligen fant han en natt tilfälle, at begifva sig på flykten. Det skedde med bojorne om benen, med sit seltyg på ryggen, hvarmed han under sin träldom dragit, och en pose mjöl i handen. Resan blef första natten icke lång, hvartil de tunga bojorna måst voro orsaken. Vår flykting gömde sig under en brygga vid en älf, där han tilbragte 8 dagar, utan annan mat än litet mjöl och vattn. Han var under den tiden sysselsatt, at så ofta någon körde öfver bryggan, med en skarp sten affila sina bojor, ty oftare dristade han sig ej til detta arbete, af fruktan at det af någon kunde höras. Mjölet blef förr alt innan han slapp sina bojor. Fri ifrån dem, lade han sin sela och bojor i posen, vandrade om nätterna öfver skogar, berg och moras, men om dagen, dels låg han i åkrarne, dels satt han i högsta trän, ifrån hvilka han åskådade sina eftersökande fiender. Med största möda och halfdöd af hunger, kom han til Finland, med påsan på ryggen, däruti fjättrarne och selan lågo. Han reste öfver til Sverige, anmälte sig hos den unge Konungen Carl XI, hvilken för honom hade den nåden, at han straxt ärhölt Fullmagt, at vara Öfverste vid Norra Skånska Cavalleriet. Benådades med Adelskap 1662, och kallades då *Koch von Crimstein.* Uti Vapnet feck han de bojor, han

han i Crimiſka Tartariet burit. 1664 General Major af Cavalleriet, och feck åfven tilfälle, at uti flere Fälttog, inför ſin nådige Konung, viſa, det han var en oförſkräckt Soldat. Denne minnesvårde Mannen afſomnade på Tunbyholms Såtesgård i Skåne vid Yſtad d. 12 Martii 1690, och blef begrafven i Quidinge Kyrka. Des Lik-kiſta ſes där ännu i dag, öfverklädd med ſvart Sammet, Guldgaloner och Franſar, förgylta vingar och knappar. Vid hufvudet ſtår des vapn af meſſing förgylt, och på ſidan en kopparplåt med kort berättelſe om des Lefnads-lopp. I Kyrkan hänger hans Vårja jämte des Epitaphium.

Gen. Major Koch v. Crimſtein var gift med Generalens Friherre *de Mortaignes* Dotter, med hvilken han inga Arfvingar ägde.

(Se Sv. *Mercurius* f. 1758. M. April. p. 1205.)

KOCK MARCUS, *Directeur* och *Svenſk Riks-Myntmäſtare.* Var född i Staden Lürtich i Nederländerne 1585, af Bergsmannen *Daniel Kock* och *Chriſtina Havens.* I ungdomen viſade han en ſynnerlig håg för Konſter och Mekanik, och blef tidigt hållen, til at känna allehanda Metallers bruk och förädlingar. Han lärde ſig i ſynnerhet at göra Böſſor, at väga och juſtera alla metaller. Men han ſåg ſig ingen utväg, at i ſit Fädernesland kunna göra någon lycka, och då håns egit hus, för den bekända Lutherſka Religionens ſkull, måſte

ste undergå en kånbar förföljelse, fant han rådeligast, at ej ännu långre blifva qvar i Nederlånderna. Han begaf sig med förlust af sin redbaraste egendom, genom Tyskland och Bömen til Ungern, hvarest han vistades i Bergvärken och lärde Myntslagningen. Hårpå fortsatte han resan genom Polen til Polska Preussen, hvarest Reformationen fått öfverhanden, och tillika öpnade hela Landet til en Fristad för alla Religions-flyktingar. Han satte sig neder i den lilla Staden Bromberg, vardt snart kånd för sin skicklighet, och blef hår 1613 Myntmåstare. Feck samma syfla i Königsberg 1621. Hans vilkor förkofrade sig, så at han innom kort tid blef en välmående Man. När Konung Gustaf Adolph 1625 åröfrade större delen af Polska Preussen, geck Marcus Kock i Svensk tjenst 1626. Konung Gustaf Adolph emottog honom med mycken nåd, gjorde honom til Kongl. Myntmåstare, hvarpå han satte sig neder i Nyköping, och dår på egen bekostnad genast anlade et Myntvårk. Det Kongl. Myntet satte han i fullt stånd och gång, afskaffade det fyrkantiga Klippings-Myntet, och slog i stället rundt Mynt. Han var den förste, som införde i Sverige Snide- och Skärvårk. Blef Directeur vid Avesta Vårket, inrättade där Myntning och Manufacturer, och satte Gårmakeriet på en båttre fot. Äfven upbygde han Skultuna Måssingsbruk, jämte åtskillige andre järnvårk. Marcus Kock dödde i Avestad 1657, och

och begrofs där uti Stadens Kyrka, til hvars upbyggande han i lifstiden hufvudsakeligen bidragit.

Gift 1614 med *Elisabeth von Eyck* ifrån Dantzig. Öfver honom och des Fru, äro i nyssnämde Kyrka twänne Epitaphier af svart Marmor at se, med Latinsk Inscription.

(Se Holländske Gen. Frih. *Isac Cronströms* Lefv. af C. C. *Gjörwell* Stockh. 1756. — v. *Stiernm.* Sv. Matr. I. D. p. 178 och 600. — *Hülphers* Dale-Resa. — *Grans* Beskrifn: öfv. Vestmanland. —

KOLMODIN ISRAEL, *Theol. Doctor* och *Superintendent* på Gottland. Född 1643 i Enköping, där Fadren, *Michael Kolmodin*, då var Rector Scholæ, men blef sedan Pr. & Past. i Simtuna i Vestmanland. Modren hette *Christina Emporagria.* Han studerade både vid Lunds och Upsala Academier, och blef vid den sistnämde år 1672 Phil. Magister. Twänne år derefter prästvigdes han, och kallades til Vice-Pastor vid Domkyrkan i Upsala. Gjorde en resa til utländske Academier och blef därpå först Theol. Adjunctus, sedan Extra-Ord. Theol. Professor vid Upsala Academie. Under denna sin Lärotjenst vid Academien, vardt han, jämte andre lärde Män, brukad i Stockholm vid den Svenska Bibelns öfverseende och förbättrande, til des Konung Carl XI, med sin Fullmagt af d. 18 Junii 1692, förordnade honom til Superintendent på Gottland. År 1693 vardt han

han åfven Theol. Doctor. Ibland mycket annat som Pråsterskapet på Gottland hade at tacka honom före, var, at Kyrkoherdarne dårstådes fingo behålla all Krono-tionden af sine Förlamlingar, den de af ålder hade haft; men nu åmnades dem ifråntagas. Han utvårkade också Capellanerne på Gottland vissa tildelade Boståll-len. Han var en arbetsam, lärd, ljuflig och upbyggelig Man. Lycklig Svensk Poet. I Visby afled han år 1709, på sit 66 ålders år.

Var gift med *Margaretha Hofvenia.*

Han har utgifvit några *Theologiske Disputationer*, och åfven *Förklaringar öfver några års Bõndags - Texter. De Christnas Hvilo-kammare*, *Likpr. öfver Borgm. i Visby Joh. Wolter. Stockh.* 1700. — Har ock uti vår Sv. Psalmbok sammansatt *N:o* 247, öfversatt *N:o* 201, 317, och förbåttrat *N:o* 203.

(Se *Rhyz.* Episcop. Sv. Goth. — *Jör. Wallins* Gottl. Samlingar. — *Högmarks* Psalmopoeographia, pag. 179.—)

KOLMODIN Olof, *Prost* och *Kyrkoherde* i Flo i Vestergöthland. Var född 1690 d. 26 Maj. Fadren, Prosten och Kyrkoherden i Nysåttra Sokn i Upland, Mag. *Johan Kolmodin*, ågde til Hustru *A. Schultin.* Ifrån barndomen, tilöfvade desse Föråldrar sin Son, uti lårdom och dygd, och kom han tidigt til Upsala Academie, dår han, med mycken framgång i studier, handleddes af den lårde Mich.

Ene-

Eneman, sedermera L. L. O. O. Prof. i Upsala. Vid tiltagande år, nödgades han, såsom många andre, dem tilräckeliga medel tryta, at bortlemna något af sin egen tid, til andras undervisning. Tilbragte 18 år vid Upsala Academie, försvarade där, med mycken heder, sina väl sammanskrefne *Disputationer, de sapienti ignorantia,* och hade det andra hedersrummet vid Promotionen därstädes 1717. Därpå blef han 1718 Hof-Predikant hos framl. R. R. Præsidenten och Acad. Canc. Gr. Gustaf Cronhjelm, och samma år Extraordinarius Pastor vid Kongl. Lif-Gardet. Benådades år 1721 af Högstsal. Konung FREDRIC I, med Fullmagt på Flo Pastorat, som han 1723 tilträdde, och i 30 år berömmeligen förestod. 1742 blef han Prost öfver Venersborgs Contract, præsiderade 1739 vid Prästemötet i Skara, och dödde d. 8 Apr. 1753. Ifrån unga åren, hade han, jämte annan vitterlek, besynnerlig böjelse för Svenska Skaldekonsten, hvartil hans Farbroder, fordom Super-Intendenten på Gottland, Dr. Isr. Kolmodin, hvilken gjordt sig så väl känd såsom vitter Skald, var honom en föresyn. Prosten Kolmodin var en ganska arbetsam man. Han lät sjelf genom trycket utgå åtskillige lärda och vackra *Poetiska Skrifter.* Hans *Andeliga Dufvo-Röst*, hans *Gyldene Rökelse-kar*, hans *Bibliska Qvinno-Spegel 2 Delar*, äro så almänt bekante som berömde. Under sin sista sjukdom 1752 om hösten,

ſten, påbegynte han ſin *Bibliſka Manna-Spegel*, hvari han ſkref färdigt öfver Patriarkerne i Förſta Moſis-Bok, och började ſkrifva om Job, hvilket Arbete ännu ej är af trycket utgifvit. Desſutom författade han vid flere tilfällen, ſinrika och behageliga *Verſer*, af hvilka några äro ſärſkildt tryckta, och en del införda i Carleſons Skaldeflockar och Sahlſtedts Samling af Verſer. Utgaf äfven en *Likpredikan*, nämnd i Strickers Homil. Bibliotek. Sin vid Flo Kyrka upmurade Graf har han ſjelf med följande Rim, i huggen ſten, låtit utſira:

På Stenen framföre Grafdörren.

Gnag ej de dödas ben: Förſkona deras minne,
Låt blifva denna Sten, ty döden bor här inne.

På Grafſtenen.

Skåden fritt på denna Sten; Dock ej neken et han beder:
Rubben ej de trötta ben, ſom gådt hit til hvilo neder.

Ofvan på Grafven.

Utur mit främlingſkap, jag nu tilbaka ſänder
Min kropp i Modrens ſköt, min ſjäl i Fadrens händer.

På ſidan Öſter ut.

Här är det jordagods, ſom jag på jorden funnit;
Men där har Jeſus mig et Himla Frälſe vunnit.

På

På sidan til höger.

Här göms en syndare, helt fattig och fördömder;
Som salig blef af nåd, i Jesu blodsår gömder.

På sidan til vänster.

Af jord, i jord, til jord, jag tagen, gömd och vorden,
I Himlen härlig blir, då Gud förstörer jorden.

Några få dagar för sin död skref han i sin Almanach:

En dag af dessa dagar, som här i boken stå,
Mig aldramäst behagar, den jag skal då uppå;
Men ho densamma är, kan jag ej efterleta,
Ej heller vil jag veta. Ach! at han vore när!

Prost. Kolmodin var två g. gift. F. g. 1722 med *Christina Bex.* A. g. 1738 med *Brita Maria Lorich.* Hans Portrait är in 4:to i koppar stucket 1750 af Bergqvist, och har Amiralitets Kammar-Rådet Löfvenskiöld derunder skrifvit dessa vackra verser:

Heic KOLMODINUS, *plectro gravis, illud Olympi*
Emicat os, Sacræ quo sonuere Nurus
Scripta legas, aut aure bibas mulcentia mella,
Invenies quavis voce latere DEUM.

(Se *Lärda Tidn.* N:o 30 för År 1753. — Upsala *Tidn.* Sept. 1777 p. 273.)

KÖNIGSMARCK HANS CHRISTOPHER, *Grefve* til Vestervik och Stegeholm, *Riks-Råd* och *Fältmarskalk.* Son af Kejserlige Ryttmåstaren *Conrad v. Königsmarck*, med Fru *Beata v. Blumenthal*, och född i Tyskland 1600. I yngre åren, tog han tjenst såsom Page, hos Hertig Fredric Ulric af Wolffenbüttel. Tjente sedermera under Hertig Frants Albrechts Commando i Bömen, afläggande flere prof af sin tapperhet. Såsom Capitaine, geck han år 1630 i Svensk tjenst, ehuru Kejsaren, på de fördelagtigaste vilkor, sökte förmå honom, at hos sig förblifva. Königsmarck gjorde sig snart utmärkt kånd hos den Store GUSTAF ADOLPH. Sin första Krigsåra, i Svensk tjenst, inlade han i Bremen och Verden, där han tappert fäktade til de befäfstade orternes Langvedels och Ottersbergs förfvar, hvilka af fienderna belägrades. Vid Oldendorff bidrog han äfven hufvudsakeligen, til den Seger de Svenske där ärhöllo. Likaså utmärkte han sig vid belägringen för Hildesheim, och i träffningen vid Sarstadt 1634. Til Vestphalen tågade han 1635 emot den Kejserliga Armeen. Här gjordes alla möjeliga försök af de Kejserlige, at draga honom ifrån den Svenska tjensten, nu med smickrande löften, nu med hotelser, nu med updiktade beskyllningar om des trohet för Svenska Kronan. Ockå hade han här den olyckan, at såsom Öfverste-

verste-Lieutenant vid Vildenhausen blifva fången, och i sin fångenskap illa handteras; men han kom snart lös, och blef sine fiender däreffter så mycket farligare, 1637 intog han Stadthagen, slog de Kejserlige och tog 800 Fångar. År 1638 öfvervandt han vid Schauenburg Öfverste Corasco, och feck til fånga et helt Regemente Dragoner. S. å. nedergjorde han totaliter Lamboyens Regemente, så at knapt 30 man med lifvet undankommo. På lika sätt utbredde han flere resor sina Segrar i Vestphalen. 1638 vardt han Öfverste Befälhafvare för 24 Compagnier Fotfolk, 6 Comp. Dragoner, och 36 Comp. Ryttare af de Svenske, som stodo i Vestphalen. Sedan han s. å. bragt Eichfeldt i de Svenskas händer, geck han löst på Biskopen af Würtenberg, slog hans Armée ur fältet, och tvang honom at utgöra en stor Penninge-contribution. År 1641 försändes han af Fältmarskalken Banér til Franska Arméen, at förmå den til Conjunction med de Svenske Troupper. Baner dog emedlertid i Halberstadt. Königsmarck skyndade sig åter til den Svenska Hären, som låg vid Volfenbüttel, och slog tappert de Kejserlige. Efter Fältmarskalken Baners död, yppade sig mycken oreda uti Svenska Armeen. Soldaten började neka at göra sin skyldighet, visade olydnad och knorrade. Några Officerare voro ock på vägen at underhålla denna oreda. Men Königsmarck förstod, at snart bilägga dessa oredor,

 mun-

muntrade Soldaten, upmanade hvar och en uti sin skyldighet, och hölt alt uti godt skick, til des den nya Fåltmarskalken Torstensson hant ifrån Sverige til Armeen ankomma, med en tilökning af 8000 man, då de Kejserlige fingo nya anledningar at frukta för sit öde. 1642 sändes han af Fåltmarskalken Torstensson Slottet Mansfeldt til undsättning, hvilket innehade Svensk besättning, når det af de Kejserlige belågrades. S. å. var han Fåltmarskalken til Slesien följagtig, dår han intog flere orter. Schweidnitz belågrades, och de Kejserlige miste vid detta tilfålle 1800 man, som, förutan fångar, blefvo på platsen. Dårpå belågrades Leipzig, och en slagtning lefvererades de Kejserlige, vid hvilken Königsmarck inlade ny ära. 1643 plundrade han i Meissen, och utskref Contributioner i Voigtland och flerestådes, dår han lårde invånarena darra för de Svenska vapnen. Når Torstenson 1645 drog sig åt Bömen, blef Königsmarck såsom commenderande General hos den delen af Svenska Armeen, som stod qvar i Saxen och Vestphalen. Nya åröfringar skedde, och nya utlagor påbödos, sårdeles i Bremen och Verden. 1648 åröfrades Prag, hvarvid de Svenske gjorde et rikt byte. Ibland andra segertekn, som Königsmarck hårifrån förde, var et lefvande Lejon, hvilket han til Sverige öfversände och Drottning CHRISTINA förårade, oaktadt Kejserlige Commendanten i Prag, Gref Buchheim, ärböd sig at lösa samma

Lejon

Lejon med 18000 Riksdaler. Såsom Fältmarskalk-Lieutenant, förordnades han til Gouverneur öfver Brehmen och Verden. Kallades 1650 til Stockholm, at bivista Drottning Christinas Kröning. Året efter uphöjdes han uti Grefveligt Stånd, och utnämdes til Riks-Råd. 1652 vardt han Fältmarskalk. Återtog sit Gouverneurskap i Bremen, efter den Oliviska freden, och sedan han, under Konung Carl Gustafs Regering och Krig med Polen, utstått några års fängelse i Dantzig, uti hvilket han genom et slags förråderi råkade. Reste 1662 til Stockholm, dödde där följande året, och vardt med mycken pragt därstädes begrafven.

Grefve Königsmarcks namn lefver i senaste tider så väl i Tyskland som i Sverige. Han var onekeligen en ibland Europas största Krigshjeltar. Han hade et stålt utseende, som til alla delar svarade emot des oförskräckta hjerta. Ifrån ungdomen hade han tilhärdat sin kropp at tåla de största besvärligheter. Af underhafvande var han ogement älskad, som han ock, vid alla tilfällen, såg på Soldatens bästa. I sin krigsaga var han skarp och en stor Ordningsman i alt. I sällskap var han munter och skämtsam. Vånfast och redelig. Han var gift med *Maria Agatha v. Lest.*

Gr. Königsmarcks Portrait är in fol., in 4:o, 12:o och 16:o tid efter annan graverat.

(Se v. *Stiernm.* Matr. p. 13. — Leben und Thaten des Gen. v. *Königsmark.* Stockh. 1728. — Æternatura Gloria *J.* C. *Königsmarckii,* Auctore Alexand. Torquat. Frang. fol. — Florerande Stockh. p. m. 86.)

KÖNIGSMARCK OTTO WILHELM, *Grefve* af Vesterwik och Stegeholm, m. m. *General-Gouverneur* öfver Pommern, och *Generalissimus* uti Venedigsk tjenst. Föddes i Minden i Westphalen år 1639, och var Son af Svenske Fältmarskalken Gr. *Hans Christopher Königsmarck*, med Fru *Maria Agatha v. Lest.* I hela sin ungdom, blef han af skickelige Lärare anförd i flere Vettenskaper. Uti Jena vardt han 1654 Rector Illustris. Fortsatte sina Studier med mycken framgång vid flere Academier, och besåg 1658 de förnämsta orter i Frankrike. Gjorde en Resetour til Italien, Spanien och Portugal, drögde någon tid på sistnämde ställe, och tjente såsom Ryttmästare, under den namnkunnige Generalen, Grefven af Schomberg. Någon tid uppehölt han sig också i Ångland, och återkom 1660 til Minden, där han träffade sin Fader. Året därpå, blef han, såsom Kongl. Svensk Envoyé Extraordinaire, til K. Carl II i Ångland affänd, och efter någon tids förlopp, i samma värdighet, til åtskillige Hof i Tyskland. 1664 blef han Öfverste för Kongl. Svenska Lif-Regementet til häst, och geck 1666 såsom Ambassadeur til Frankrike. Sedermera bivistade han fälttoget

roget i Bremen, under Generalen Wrangel, med en lustre och et upförande, som gjorde honom vördad. 1667 blef han General-Major i Chur-Pfaltzisk tjenst. Året efter feck han et Regemente til häst af Konungen i Frankrike; var ock utsedd at commendera de Kongl. Grands Mousquetairs i Hjelpsändningen til Candia, men som afstadnade. 1670 visade han sig med all heder, i Krigs-förrättningarne i Lottringen, och då Kriget emot Holland började, uprättade han innom 4 månader et Regemente, som feck namn af *le Regiment Royal étranger.* Förordnades til Brigadier - General i Franska Cavalleriet; kort därpå hemkallades han af Konung CARL XI, som befordrade honom straxt til General af Cavalleriet, til Vice - Gouverneur af Bremen och Verden, samt beklädde honom med Ambassadeurs värdighet til Frankrike. Denna vigtiga function oaktat, gjorde han dock med sin Konungs tilstånd en campagne under Vicomte de Turenne, och ådagalade stor krigs-ärfarenhet, samt besynnerlig tapperhet i belägringen af Mastricht. 1674 hedrades han med värdighet af Marechal de Camp, och höll sig oförlikneligen stort i slaget vid Sennef. Han feck där tvånne farliga blessurer, men också af Konungen i Frankrike en kostbar Värja för sit modiga upförande. Konung CARL XI hemkallade och befordrade honom til General - Fältmarskalk - Lieutenant, befalte honom gå til dess i Tyskland stående Armée,

och hvilket han efterkom, samt beviste i krigsrörelserne emot Brandenburg sit vanliga hjeltemod. Efter General-Fältmarskalken Horns död 1676, anförtroddes honom högsta befälet öfver Arméen. Ehuru han mycket slått blef understödd, så at han måste lemna fienden hela Pommern, gjorde han den eröfringen dock så sur och bitter, som någonsin möjeligt var, i det han steg för steg och ganska trögt vek för den öfverlägsna fiendteliga magt, som han ej kunde emotstå. Han erhölt ock därunder betydeliga fördelar, hvaribland med skäl räknas, den på Rügen 1678, hvarest han med en liten hop angrep fienden 6 til 7000 man stark, så at ingen undankom. Han återkom til Sverige, och blef efter fredsslutet, 1679, General-Gouverneur öfver Pommern, Rügen och Herrskapet Wismar. 1685 gjorde han en Campagne i Ungern emot Turkarne, hvarifrån han, med Konungens lof, geck til Venedig och blef Republiquens General di disbarco. I denna värdighet tågade han til Morea, och gjorde 1686, jämte Turkarnes stora nederlag, flere eröfringar. 1687 lefvererade han lyckligt Turkarne en ny slagtning vid de små Dardanellerne, då honom flere orter i händerna föllo, och, vid hvilket Fälttogs slut, Athen äfven måste sig gifva. 1688 belägrade Venetianerne Negro Ponte, tvärt emot Königsmarcks råd. Han gjorde dock sin yttersta flit at befordra denna dessein, ehuru svår och ogörlig han syntes.

Där

Dår ſjuknade han i en hetſig feber, hvartil den i Lägret hårjande rödſoten kom, ſom d. 15 Sept. ſ. å. ſläckte lifvet. Hans Fru gjorde honom ſällſkap i alla deſſa Campagner, och beſörgde om Likets öfverförande til Bremen. I Stade blef han 1691 begrafven, tillika med ſin Brorſon, Öfverſten i Kongl. Franſk tjenſt, Grefve Carl Johan Kőnigsmarck, hvilken ockſå föll på Morea i ſlaget vid Argos. Denne Generalen har i hela Europa förvärfvat ſig et förtjent loford af en dråpelig krigs-ärfarenhet, ogemen tapperhet, vidſträckt lärdom til och med uti Ebreiſkan, och djup inſigt i Stats-kunſkapen. Ockſå fant Republiquen Venedig ſig förbunden, i afſeende på denne Herrens vigtiga tjenſter, at, honom til evig heder, på et Torg upreſa en hvit Marmorſtod, hvilken dår ån i dag finnes, med Öfverſkrift:

Ottoni Wilhelmo a Koenigsmarck
Terrestrium copiarum contra Turcas Præfecto
Semper Victori.

Han var gift med Grefvinnan *Cathar. Charlotta* De La Gardie.+ Hans Portrait år 5 ſärſkilta gångor i fol. graverat. Gr. Ott. Wilh. Kőnigsmarck har låtit trycka: *Geiſtlicher Andacht allerhand Lieder.* Stockh. 1682.

(Se *Dagligt Allehanda* för År 1776 N:o 22. — Centur. Anonym. 2. P. p. 47. — Nemeitz Inſcript. ſingul. p. 51. — Cancellie-Råd. Berchs Catalogue de Portraits — p. 37.—)

+ Dotter af Gr. Magn. Gabr. De la Gardie, af fruntimmer af mycket vett och finne-styrka.

KYLAN.

KYLANDER, JONAS, *Biſkop* i Lindköping. Föddes icke långt ifrån Lindköpings Stad 1566 af fattige och ringa Föräldrar. I barndomen feck han ſom oftaſt rida eller ſpringa i ſkjutsfård, och ſom han härvid for ganſka illa, ſatte han ſig före, at gifva ſig i Skolan. Det ſkedde, och Pilten låſte med ogemen flit, ehuru under en tryckande fattigdom. Han kom 1583 til Upſala, men hade icke tilfälle at där länge förtöfva. Återkom til Födelſeorten, och emellan det han afhörde de publique Lectioner vid Lindköpings Skola, geck han ſin fattiga Moder, ſom var Ånka blefven, tilhanda i bondarbete. Änteligen förfogade han ſig på nytt til Academien, och blef därefter Präſt 1586. Gjorde en utrikes reſa, förſedd med et Kongl. Stipendium, ſom likvål efter några års förlopp indrogs. I Wittenberg blef han gratis Magiſter, hemkom til Sverige och vardt 1599 Rector Scholæ i Lindköping. Nu började hans lycka mera updagas. Han erhölt flera hederliga kallelſer, och ibland dem, åfven en af K. CARL IX, at blifva Paſtor i Stockholm. Men han ville hälſt ſtadna på ſin Födſlo-ort. Emottog förſt Vreta Paſtorat, och icke långt därefter Vadſtena. Ifrån detta ſenare ſtället flyttades han 1608 genom Kongl. Fullmagt til Biſkops-Åmbetet i Lindköping, hvilket han ſedermera i 22 år med mycken heder föreſtod. Biſkop Kylander, ſkaffade 1627 tilbaka under Lindköpings Stift Tiuſt, Tuna Län,

Lån, Sewede och Aſpelands Hårader, ſom alt ifrån 1611 legat til Superintendentien i Calmar. I hans tid anlades Lindköpings Gymnaſium 1627, och feck ſin egen Stat. Åfven undergeck Domkyrkan genom hans åtgård en betydelig reparation. Biſkop Kylander lemnade verlden 1630. Var gift ifrån år 1599, med en Pråſtedotter ifrån Gamlekil i Öſtergöthland, vid namn *Elin Håkansdotter.* Öfver Biſkop Kylander har den lårde Profeſſoren Gylle, (ſedermera Gyllenclou) parenterat.

(Se *Rhyz.* Epiſc. Sv. Goth. — *Spegels* K. Hiſt. — v. *Stiernm.* Bibl. Sveo-Goth. 2 T. —)

KÅHRE Truls, *Rådman* i Stockholm, född 1600 af Bonde-Föråldrar vid Calmar. Drog ſig fram genom mycken fattigdom i unga åren. År 1641 började han ſina vidlyftiga utrikes reſor. Han geck om bord i Stockholm, och tog ſjövågen til Holland, ſeglade från Amſterdam til Liſſabon, och genomvandrade hela Portugal. 1642 geck han från Liſſabon til Gibraltars ſund, hvarifrån han ſatte ſig öfver på Africanſka Kuſten, för at beſe Tanger och Ceuta, och for ſå öfver til den Spanſka tilbaka. Så til Sardinien och Sicilien. Ifrån Maltha geck han ſjöledes til Paphos på Cypern, landvågen til Famaguſta, tådan ſjöledes til Alexandrette, ſå til Aleppo och Aria vid Euphrat. År 1643 kom han til Jeruſalem, och beſåg alla orter i det heliga Landet. Ifrån

Från Joppe til Gaza, och följde med en Caravan af 600 Cameler genom Arabien och des öknar til Damiata; for ſå Nilſtrömen upföre til Cairo, och efter Pyramidernes beſeende geck til Alexandria, hvarifrån han under en ſjöreſa til Conſtantinopel påhålſade Öarne Rhodus, Chio, Epheſus och Troja på kuſten af lilla Aſien. År 1644 kom han til Smirna, tådan til Grekeland och ſå öfver til Marſeille. Dårifrån til Rom, och andra gången til Sicilien. Dårefter genom flere orter til Paris. Från Paris til Nederlånderna, och ſiſt til Osnabryg, hvareſt Franſke Reſidenten tog honom ſåſom Tolk med ſig til Stockholm, dit han Juleaftonen 1645 ankom. Under ſina reſor förvårfvade han ſig ſtor inſigt i hela Europeiſka Handelsvåſendet, och blef derföre 1646 Rådman i Stockholm, hvareſt han 1672 ſlöt ſina dagar.

(Se deſs Perſonalier vid Likpr. hållen af Paſt. Prim. Holm. *Ol. Svebilius.* — Sv. *Mercurius* 2 D. för 1758, p. 137.)

L

LAGERBERG SVEN, *Grefve* och *Sv. R. Råd.* Häradshöfdingen *Lars Lagerbergs* och Fru *Anna Örnevinges* Son, föddes 1672 på Stora Kierr uti Veſtergöthland. Han inhåmtade i ungdomen, genom ſtudier; god grund uti Vettenſkaperna; men af beſynnerlig luſt til krigsvåſendet, trädde 1690 i tjenſt vid Skaraborgs

borgs Infanterie, hvarvid han 1695 til Fendrik befordrades. Följde Regementet öfver til Pommern 1699, och sedan til Bremen, bivistandes 1700 Holstenska campagnen, samt actionen vid Reinbeck emot de Danske. År 1702 togade han med Regementet til Pohlen, då han s. å. blef Grenadier-Capitaine. Bivistade ifrån denna tiden alla Fälttogen i Pohlen och Saxen, jämte flere Actioner, men i synnerhet belägringen af Thorn 1703, och det blodiga slaget vid Metskovice 1708. Uti Pultava slaget blef han ej allenast genomskuten, utan ock af hela fiendens Armée öfvergången och trampad, men genom Guds underbara försyn af en blesserad Dragon på dess häst bortförd, och således lyckligen, fast med blodiga vedermälen, undslapp fiendens våldsama händer. Var därefter K. CARL XII följaktig til Turkiet, och sedan han blifvit til hälsan återstäld, afsändes han 1710 såsom accrediterad Minister til Tartar Chan, hvilken med 80000 man, om vintren, gjorde infall i Ryssland. Blef s. å. Öfverste-Lieutenant vid Scaraborgs Regemente. Gjorde år 1711 med Tartar Chan och 60000 Tartarer, samt hela Turkiska Armeen til 200000 man, Sommar-campagner vid Donau och Prutströmmen; återkom vid detta årets slut til Bender, och bivistade 1713 den namnkunniga Calabaliquen därstädes. Utnämndes 1714 til Öfverste för Cronobergs Regemente, hvilket han, vid återkomsten från Turkiet, fant för sig i Vismar. Och

som

som famma Stad af de Alierade blef belägrad och i 45 veckor bloquerad, så visade Öfverste Lagerberg vid detta tilfälle et oförskräkt mod, genom flere lyckliga utfall och partier. 1717 General-Major och Öfverste för Scaraborgs Regemente, hvarefter han 1718 gjorde den Norska campagnen. 1719 Friherre. Då Riksens Ständer vid Riksdagen 1720 funno för godt, at förse Stats-Contoiret med särskilt Præsident, blef General-Major Lagerberg, så väl för dess långliga och nyttiga tjenster, som för den ogemena kundskap och årfarenhet han sig i Landets Hushållning och Oeconomie förskaffat, hos Kongl. Majestät til detta Åmbete föreslagen, och äfven d. 19 Maj af Konung FREDRIC utnämd. 1723 Landt-Marskalk och vid slutet af samma Riksdag til Sv. R. Råd kallad. Grefve 1731. Dog i Stockholm år 1746. Var en ibland våra arbetsammaste och förtjentaste Svenska Rådsherrar.

Gift med Grefvinnan Fru *Ottiliana Wellingk*, Kongl. Rådet Gref. *Otto Wellingks* Dotter.

(Se v. *Stiernm.* Landtm. Hist. i Sv. Bibl.)

LAGERLÖF PETRUS, *Professor Eloqu.* i Upsala och *Historiographus Regni.* Föddes i Vermeland 1648 af Fadren *Petrus Schivedius* och Modren *Catharina Brunia.* Med mogen lärdom gjorde han, i sällskap med en ung Friherre Lars Flemming, en utrikes resa, och blef vid

vid återkomsten först antagen til Secreterare och Bibliothecarius hos Gr. Magn. Gabr. de la Gardie, därpå Log. Professor i Upsala 1682, sedermera 1684 Poëseos, 1687 Eloquentiæ Professor, och sist 1698 Historiographus Regni. Han var en af sin tids grundlärdaste Män, kunnig i flere Språk och Vetenskaper, men i synnerhet ypperlig Latinsk Orator och Poet. Skref äfven mästerligen *Svensk Vers*, dem han altid på det nogaste granskade, innan de kommo utur hans hand. I yngre åren disputerade han twänne gångor i Upsala, under de vanliga Förhören, men ville icke emottaga den välförtjente Lagerkrantsen. Enligt Konung CARL XI:tes befallning, genom Bref af d. 19 Jun. 1695, fortsatte Lagerlöf den af Secreteraren Örnhjelm började Beskrifningen öfver Kongl. Rådet Gr. Dalbergs *Svecia antiqua & hodierna*, hvilken sedan, efter Lagerlöfs död 1699, af Cancellie-Rådet Hermelin skulle fortsättas.

Lagerlöf var gift med *Elisabeth Broman.*

Af hans *Svecia antiqua & hodierna* är endast tryckt til p. 132 eller 33 ark in folio. Utom *Disputationer*, samt *Svenska* och *Latinska Skaldestycken*, finnas äfven efter honom tryckte, 4 *Parentationer* på Latin, öfver Professorerne El. Obrecht, Salenius, Joh. Schvede och Historiographen Örnhjelm, samt en Sv. Öfversättning ifrån Fransyskan, kallad: *Visbetens Råd, med Chinesiska Philosophens*

Confusii Sedolära förbättrad. Stockh. 1723. I Handskrift har han lämnat efter sig en *Inledning til Svenska Skaldekonsten.*

(Se *Norrmans* Laud. funebr. Ups. 1699. — *Joh. Wåhlbergs* Disp. de Poëtis in Sv. Goth. Latinis Ups. 1739. — v. *Stiernm.* Bibl. Sv. Goth. III. T. Mscpt. — *Lidéns* Historiola litt. Poëtarum Svecanorum P. 3. p. 59.)

LAGERSTEDT JACOB, *Handlande* och *Commissarius.* Hette *Gavelius*, innan han år 1698 adlades. Var född midt uti 17:de Sec. i Jönköping, där Fadren, *Lars Gavelius*, var Götha Hof-Rätts Assessor. Under vidlöftiga resor i yngre åren, til de förnämste Handels-orter i Europa, hade han förvärfvat sig en så grundelig ärfarenhet, at han, på sin tid, skattades för en af de bäste och mäst påräknade Köpmän i Sverige. Genom hans vidsträckta Handels-rörelser, ökades Kronans Tull-inkomster til en ansenlig summa. När Konung CARL XI 1686 beslöt, at beklåda Svenska Krigsmagten med inrikes tilvärkade kläden, reste Gavelius på egen bekostnad til Frankrike, Ångland och Holland, för at inhämta all nödig kundskap, på hvad sätt de bästa Manufacturer därstädes voro inrättade, tog med sig til Sverige skickelige Mästare och nödige Värktyg, samt inrättade straxt därpå, vid den så kallade Barn-ängen i Stockholm, et Mannfactorie af allehanda Kläden, Boy och Ylletyger, hvilka

hvilka tilförene til den godhet aldrig varit i Sverige sedde. Dessa Varor upbragte han til en fullkomlighet, at Kläden och Boy, til Militiens behof, icke vidare behöfdes införskrifvas. Utom detta, tilvärkade han äfven allehanda fina Kläden af åtskillige färgor, och befordrade Skeppsbyggeriet af egna nedlagda ansenliga medel. I anseende til så redbara Patriotiska förtjenster, blef han med Adelskap och Commissarie-Titel benådad. Han dödde i Stockholm 1717. Var gift med *Maria Adlerskiöld.*

(Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. p. 992.)

LAGERSTRÖM MAGNUS, *Commerce-Råd* och *Directeur* vid Ostindiska Compagniet. Föddes i Stockholm 1691. Fadren, som förut hette *Laurin*, adlades af Kon. CARL XI. 1696, och kallades *Lagerström*, var Canceller vid Kongl. Regeringen i Pommern, och ägde til Fru, *Helena Engelcrona.* Denne Sonen tilbragte större delen af sina ungdoms-år i Stettin, och tilöfvades flitigt i bokliga Konster. Han besökte flere Tyska Academier, och gjorde en resa omkring Tyskland äfven som til Dannemark. Hade ock begifvit sig på längre vägar, om icke krigs-buller, som den tiden qvoade de flästa Riken, honom ifrån detta ändamål afskräckt. Återkommen til Pommern, förordnades han til General - Gouvernements-Secreterare i Stettin. Efter denna Stadens be-

lägring 1713, feck han sin Konungs befallning, at uti et vigtigt ärende fara öfver til Sverige. I brist på tjenligt Fartyg, satte han sig uti en liten båt, for därmed öfver det svallande hafvet, och kom, sedan döden ständigt följt honom i hamn och hål, omsider lyckligen fram til Skåne. Därifrån fortsattes resan til Stockholm. Lagerström öfverlämnade Konungen Bref til Prinsessan Ulrica-Eleonora, och beordrades af henne och Kongl. Regeringen, at fara omkring til flere Rikets Höfdingedömen, förmodeligen at påskynda utskyldernas betalning, som fordrades til Krigets fortsättande. Knapt var han til Stralsund återkommen, förrän ocksä denna Staden blef innesluten af tre fienteliga Magter, och efter en svår bombardering åröfrad. 1721 begaf han sig åter til Stockholm, at vidare söka sin befordran, men måste länge streta emot et vidrigt öde. Blef väl benådad med Hof-Råds Caracter, dock med en liten lön på Expectance-Staten. I dessa sina knappa vilkor, anmälte han sig at blifva antagen til Auscultant i Kongl. Commerce-Collegio. Kort därefter feck han Secreterare-Syslan hos Præsidenten därstädes, och gjorde äfven som oftast Secreterare syslan uti Kongl. Collegio. Omkring 1725 affade han sig alla förrätningar i Commerce-Collegio, af hvad ordsak är obekant. Han beslöt nu, at aldeles lämna sig til Vettenskapernas tjenst. Til den ändan kom han öfverens med då varande Historio-

ſtoriographus Regni Kongl. Secret. Wilde, at vara Corrector vid hans Boktryckeri. När ſedermera det förſta Privilegium 1731 utfärdades för Herr Hindric König och Compagnie, på den Oſtindiſka Handelens idkande, antogs Lagerſtröm at föra Compagniets bref-växling. Härtil var han ſå mycket mera ſkicklig, ſom han färdigt kunde många Språk. Nu flyttade han til Götheborg. Han inrättade, med fullkomligaſte ordning, det nya Compagniets Böcker, Råkenſkaper, Handlingar och Hushållning, och påtog ſig, jämte Secreterare-ſyſlan, at vara både Bokhållare och Caſſeur vid Värket. Intil 1746 föreſtod han Secreterare-ſyſlan; tog då afſked, för at på Landet i lugn tilbringa ſina öfriga dagar. Men ſom Directeurerne ytterligare åſtundade hans biträde, i ſynnerhet då Compagniet ſkulle ſättas på en annan fot, ſedan des förſta Privilegium lupit til ända; ſå lät han ſig öfvertala at emottaga en Directeurs-beſtällning vid det nya Compagniet. Feck 1747 Commerce-Råds namn och heder, ſåſom en välförtjent belöning, för ſit altid beviſta berömliga förhållande, och til upmuntran, at ännu vidare fortfara, uti des för Riket fattade nyttiga upſåt, med Landtculturens förbättrande, ſamt andre anläggningar, ſom orden lydde uti Konungens nådiga Bref af d. 10 Jul. ſ. å. Til Ledamot af Kongl. Vetenſkaps-Societeten i Upſala kallades han ſ. å., och näſtföljande år til Medlem af Kongl. Sv. Vetenſk.

Acad. i Stockholm. Han var en stor befördrare af Vetenskaper, Handel, Sjöfart, Konster och Handaslögder. Skaffade ifrån China, och flere orter, kostbara Naturalier, med hvilka han märkeligen ökade, så väl Deras Kongl. Majestäters, som Upsala och Kongl. Vet. Academiens i Stockholm förut gjorde Samlingar. Skänkte äfven til Kongl. Vet. Acad. omkring 30 Chinesiske tryckta Böcker, hvilka utgöra 100 sammanhäftade Band, och handla: om Chinesernas Gudalära; Häfdeteckningar; Himmelens och Jordens Beskrifningar; Spådomar, Läkarekonst, Matlagning, Barnaläror, Almanachor m. m. Också en myckenhet Chinesiska Ritningar, uti flere interessante ämnen. Denne af det Allmänna förtjente Mannen dog i Götheborg 1759:

Gifte sig 1733 med J. *Clara Olber*, men fåg af sit Ägtenskap ingen Lifs-frukt.

Han lemnade efter sig en myckenhet *Handskrifter*, som båra vittne om hans outtröttelige arbetsamhet. Af trycket har han låtit utgå: *många Öfversättningar af andelige och verldslige Böcker, ifrån Tyska, Danska, Fransyska och Ängelska Språken. Et Bibliskt Språk-Register. En Ängelsk Grammatica. — Stockholms Stads Ordinantier, 2 D. i 4:o. Förordningar, Bref och Resolutioner, angående Auctions- och Adresse-verket i Stockholm. Handbok i Tabeller, til hjelpredn i Penninge- Växel- Interesse-Vigt-*

Vigt- och Mått-Räkningar, 2 D. 4:o. *Tal och Handlingar i Kongl. Vet. Academien*, m. m.

(Se Åm. Talet för K. Vet. Acad. hållit af Commiss. m. m. *J. Fr. Kryger*. Stockh. 1760.)

LANG (VON) NILS, *Amiralitets-Kammar-Råd* i Carlscrona. Född 1681 i Gillberga Kyrkoherde-Gård uti Vermeland, af Fadren P. och Pr. därstädes M. *Jacob Lang*, och dess Hustru *Sara Nordberg*. Efter idkade Studier vid Upsala Academie, vardt han 1714 Præsidents-Secreterare i Kongl. Krigs-Collegio, och 1719 Secreterare i bemälte Collegio, i samma Beställning 1727 adlad. Sist Amiralitets-Kammar-Råd i Carlscrona 1728, och dödde därstädes 1747. Han var en stark anhängare til den Pietistiska Secten, och har gjordt sig namnkunnig genom några skarpa och bitande *Skrifter*, af hvilka han såsom Anonymus, under 1720 års Riksdag, med et öfverdrifvit nit ansäktade Prästerskapet.

Gift 1724 m. Fr. *Brita Catharina Adlercrantz*.

Dess tryckte Skrifter äro: *Urgamla Evangeliska Privilegier af den dyra Gudsmannen Luthero fordom utur Guds h. Ord författade.* Stockh. 1720 in 8:o. — *Är det Christeligt, at Högv. Prästerskapet söka rum och säte på det verldsliga Ståndets Rang-ordning?* Stockh. 1720. — *En Biskops Svar til sin Son, som* begärt

begärt at Fadren ville skaffa honom och hans Syskon adeligt Stånd, 1720. — De tvånne förra åro nu mera sällsynte såsom förbudne, med den tredje af desse Skrifter är i Stockholm år 1768 omtryckt.

(Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. p. 1431. — *Ejusd.* Bibl. Sv. Goth. T. IV. Mscpt. — Nordische Samlungen T. III. —)

Lantingshausen v. Jacob Albr. *Öfver-Ståthållare* i Stockholm, *Ridd.* och *Commend. af Kongl. Maj:ts Orden.* Född i Lifland och Revel 1699. Dess Fader var General-Adjutanten *Gotthard Henr. v. Lantingshausen*, och dess Moder Fru *Jacobina Stael v. Holstein.* Antogs til Page vid Kongl. Svenska Hofvet 1712, och därefter 1717 til Volontaire vid K. Lif-Gardet. Förordnades til Fendric 1718, vid då varande Hallands Infanterie-Regemente. Samma år Lieutenant vid samma Regemente. Bivistade, efter Kon. Carls död, 1719 års Campagne, under Fältmarskalken Renschölds befäl. Flyttades 1721 til Uplands Stånds-Dragoner. Efter den slutne Freden, anhölt v. Lantingshausen 1722 om afsked utur Svensk Tjenst, och undfeck därvid Capitaines-Caracter. Reste til Stralsund, och uppehölt sig där några år. Geck så i Fransk Tjenst, emottog där en Lieutenants-Sylla 1724. Utseddes 1729 at förrätta Sous-Aidemajors-syslan vid Elsas Regemente, och förordnades

1730,

1730, genom sin Öfverste Hertigen af Birkenfeld, at vara vårkelig Sous-Aide-Major vid Lif-Barraillonen. Det var under denna Beställning, som han sammanskref et Verk, kalladt: *Repertoire du Service Journalier: Eller et kort Utdrag af en Fransysk Officerares Skyldigheter, så i garnison, som på marcher och i fält.* Efter Österrikiska Fästningen Kehls åröfring, blef han 1733 Aide-Major vid tredje Bataillonen af Regementet Elsas, och gjorde därmed et förtjent steg framför 25 äldre Officerare. 1734 Capitaine vid samma Regemente, och bivistade den namnkunniga belägringen af Philipsburg. Kallades därefter af Hertigen af Zweibrücken, at handleda dess tvånne Söner Prins Christian och Prins Fredric. Med desse unge Herrar reste han 4 år, genomvandrade en stor del af de Södre Stater i Europa, skildes vid dem efter fulländade resor och de största vedermålen af deras årkänsla, och återtog sin Krigs-tjenst vid Franska Armeen, just vid den tiden, då en ny krigslåga utbrast i Bömen, Beyern och Nedre Tyskland. Här bivistade han flere vapnabrak och skarpa träffningar emellan de Franske och Österrikiske Armeer, och utnämdes, vid 1743 års början, til Major vid Elsas Regemente. Nyttjades af Franska Hofvet uti flere vigtiga beskickningar, och blef vid återkomsten til Armeen Brigad-Major. Kort efter Öfverste i Fransysk Tjenst, och vid 1744 års början af Hans Franska Majestät åter afsänd til det Kejserliga

ſerliga Hofvet i Frankfurt. General-Major vid de Franſyſke Hjelp-Troppar, ſom voro i Kejſarens tjenſt. 1745 Brigadier af Infanteriet vid Franſyſke Arméen, biviſtande flere Expeditioner, ſom detta år af Prins Contis Armée företogos. Tog 1746 afſked utur den Franſyſka Tjenſten, och feck därvid af Konung Ludvic XV en årlig Penſion af 2000 Livres. Återkom til Fäderneslandet, efter 22 års bortovaro, och hugnades af Kon. Fredric med General-Majors Fullmagt af Infanteriet. Feck befälet öfver de Troppar, ſom ſkulle nyttjas vid Fäſtningsvärket i Helſingfors. 1748 Commendeur af Kongl. Svärds-Orden. På Sveriges Gränſor blef nu Gen. Major Lantingshauſens måſta uppehåll, och deras Förſvars-ſtånd hans föremål, ſå väl på den Bohuslänſka, ſom Finſka ſidan. Utnämdes til Öfver-Commendant och Landshöfdinge i Götheborg. Undfeck åfven befallning, at åtaga ſig Vadſtena Krigsmanshus-inrättningens förbättring. Anhölt om afſked utur Rikets Tjenſt 1752, men utnämdes detta oaktat ſedan, år 1757, til Ledamot i Pommerſka Berednings-Commiſſionen. Reſte til Stralſund, och feck omkring ſamma tid ſin Konungs befallning, at beſörja om den Svenſka Krigshärens förnödenheter, ſom nu ankom på Tyſk botn. Denna befallning åtföljde General-Leutenants Fullmagt. At underſtödja Armeens behof och rädda ſit Fäderneslands anſeende, pantſatte han 3 ſärſkilta gångor ſin egendom.

Låt

Lät äfven upmynta sit eget Bordsilfver, och på egen Credit upläna 180000 Riksdaler, när penninge-förråder i Krigs-Cassan voro uttömde, och en oläglig årstid ej efterlät nya Remisser ifrån Sverige. Commenderade en Chef Svenska Arméen, sedan General-Lieutenanten Gr. Hamilton nedlagt befälet. Uphögdes i Friherre-stånd 1760. Hemkallades af sin Konung och emottog Öfver-Ståthållare-Ämbetet i Stockholm. Detta vigtiga Ämbete förestod han på et sätt, som förvärfvade honom allas utmärkta vördnad, aktning och kärlek. 1764 Seraphiner-Riddare. Dog d. 6 Dec. 1769.

Gift 1748 med Grefvinnan *Anna Sophia v. Fersen*. Stockholms Magistrat lät 1770 prägla en vacker Medaille til tacksamhets- och vördnads-tekn, emot sin i lifstiden högtälskade Öfver-Ståthållare Friherre v. Lantingshausen. Likaså insemnades s. l. af en obekant hand, til K. Vet. Academien, 50 Ducater, hvilka skulle blifva en belöning åt den, som bäst författade Öfver-Ståthåll. Frih. Lantingshausens Äreminne.

(Se det belönta Äreminnet af Capitaine m. m. Ev. *Gyldenstolpe*. Stockh. 1771.)

LARSSON OLOF, *Rådman i Stockholm.* Född 1592 af ärligt Borgarfolk i Söderköping. På 12:te året gaf han sig til Stockholm, kom där i Skolan och sökte sit underhåll med sjungande vid andras dörrar. När han

han i 3 år på detta sättet dragit sig fram, begynte han tjena hos hederligt folk, hvilka, i affeende på dess beskedlighet, snart hulpo honom, ej allenast at blifva sin egen, utan ock förskräckte honom medel at börja handla. Efter en och annan resa til Ångland, geck han med sina varor til Svenska Arméen, som då under Fältherrens Gr. Jacob de la Gardies anförande stod i Ryssland vid Stora Növogrod. Vid återkomsten därifrån feck han Burskap i Stockholm 1614, hvarefter han 1619 vardt Kämnår på Norremalm, och året därpå valdes til Stadens Rådman. Denna Tjensten förvaltade han med vaksamhet och drift til år 1672, då en hög ålder och aftagande krafter] nödgade honom begåra afsked. Han var en gudfruktig, arbetsam, råttsinnig och dårhos ganska förmögen Man. Emot St. Claræ Kyrka visade han mycken gifmildhet. Ditskånkte år 1658 en prydelig Predikstol, och en vacker Altare-Tafla. Låt också pryda Kyrkan med hvarjehanda andra förbättringar. Men i synnerhet förtjenar han vara Efterverlden bekant, för sin åtgård vid St. Olofs Capells upbyggande. Sedan denna Kyrka til sjelfva Stomen 1674 var upförd, och omkostningarne dårvid voro uträknade til en summa af 5037 Dr 5 ör. K:mt, hvilka penningar af St. Claræ Kyrka voro förskutne, återbetalte Rådman Olof Larsson hela denna summan, och åtog sig åfven at ytterligare bestå all den omkostnad, som tarfvades,

at

at hela Kyrkobygnaden fullborda. I affeende på denna berömvärda frikoftigher, gjorde Församlingen sedermera til Kongl. Maj:t en underdånig föreställning, at til denna Mannens förtjenta åminnelse få nämna den nya Kyrkan St. Olofs Capell. Rådmannen Olof Larsson dödde 1675 uti en ålder af 82 år och 8 månader.

Gifte sig f. g. 1614 med Jungfru *Margareta Salomons-dotter.* A. g. 1624 med Hustru *Christina Larsdotter*, och tr. g. 1644 med Hustru *Catharina Grundel*, en Dotter af Borgmästaren i Stockholm *Jacob Grundel.*

Rådm. Olof Larsson är graverad i 4:to.
(Se *Personalierne* til Likpr. tr. i Stockholm 1675. Dr. *J. Norbergs* St. Claræ Minne.)

LAURELIUS OLAUS, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Vesterås. Til börden Vestgöthe, och född 1585 af Bonde-föräldrar. Fadren hette *Lars Svensson* och Modren *Ingebor Ambiörnsdotter.* Med Kongl. Stipendium försedd, reste han utrikes 1614, och blef Magister i Gripsvald 1617. Återkom 1618, och blef följ. året Handledare för Baronerne Gustaf och Svante Horn til Åminne. Vardt år 1621 Philosophiæ Professor i Upsala, 1624 Theol. Professor extraordinarius och år 1625 ordinarius. Såsom Professor hade han så stort förtroende, at Rikfens Råd och ypperste Herrar nästan allmänt anmodade honom at åtaga sig

uple-

upseendet öfven deras Söners handledning. Sedan han tjent såsom Academicus i 20 år, förordnades han 1640 til Kyrkoherde vid St. Nicolai Församling i Stockholm, och utnämdes samma år til Doctor Theologiæ. Kallades därifrån til Biskop i Vesterås 1647. Detta Åmbete förestod han i 22 år med all drift och nit til Stiftets utmärkta gagn, var älskad af de förnämsta i Riket, hvarom bland annat Bref från Konung Carl Gústaf, Pfaltsgrefven Adolph Johan, Riks-Canceleren Axel Oxenstierna och flera äro nog hedrande vedermälen; hade åfven så allmänt förtroende både i sit Stånd och af Höga Öfverheten, at han vid slutet af sin lefnad enhälligt blef kallad til Årke-Biskops-Åmbetet, och Kongl. Regeringen äfven då genom en utmärkt hedrande skrifvelse yttrade sig i dessa nådiga ord: *„at Wij uthan något omswef skulle hälst och framför andre hafwa updraget och trodt edher Succesionen til Ärkiebiskops-Embetet, ther Wij icke hade trodt, at sådant skulle uppå denne edher höga ålderdom snarare för et beswär och en tung börda, än någon recompens och målgiärning kunna skattadt blifwa.“* Han var en lärd och arbetsam Man, stor Theolog, och förträffelig Prädikant och en värdig Biskop. Han har författat Präste-Ståndets Privilegier, hvilka på 1650 års Riksdag blefvo stadfästade och antagne, hade åfven altifrån 1649 et träget arbete at förbättra den gamla Kyrko-Ordningen,

fylla

fylla dess brister och således sammanskrifva en ny. Et Utkast därtil, öfverfedt af andra lärda Män, öfversände han 1659 til Kon. Carl Gustaf, och fick, genom et nådigt svar, upmuntran at därmed fortfara. Denna nya Kyrko-Ordningen blef af honom och hans Medarbetare å nyo 1663 öfversedd, följande året upvist för Rikets Stånder, och med mycket bifall emottagen. Men då Ständerna 1668 beslöto, at den gamla skulle tils vidare behållas, åtog sig Laurelius et nytt och ganska nyttigt arbete, at i et Verk hopsamla alt hvad som rörde Kyrko-Styrelsen, och dels i gamla Kyrko-Lagen, dels i andra Förordningar var stadgadt. Bägge finnas ännu i *Handskrift*, det vidlöftigare är nog sällsynt, det kortare finnes i Cronstedtska Biblioteket i Upsala och flerestädes. Han var äfven Latinsk Poët. Dog 1670 uti en ålder af 85 år.

Ingeck 1622 Ägtenskap, med Ärke-Biskopens *Kenicii* Dotter *Margaretha*. Dess Barn adlades med namnet *Lagerskiöld*. Äldsta Sonen *Lars Lagerskiöld* blef Öfverste för Helsinge-Regementet, och föll uti Fältslaget vid Varschau år 1656.

Laurelii utgifne Skrifter äro ganska många. 57 större och mindre upräknar v. Stiernman i sin Bibliotheca Svio-Gothica: *Disputationer.* — Flere *Lik-Predikningar.* — *Compendium Theologicum*, *Holm.* 1640. — *Syntagma Theologicum in Thes. & Antithes. ador-*

adornatum, *Upf.* 1641. — *Enfaldiga Frågor eller Spörsmål om vår Christendoms stycker, för enfalldigt folk, at förfara, huru the sig häruppå förstå. Vesterås* 1647 in 8:o. *Catechismus Lutheri, med en kort Förklaring. Vesterås* 1649 in 8:o. — *En Förmaning och Rättelse til Prediko-Åmbetet. Vesterås* 1650 in 8:o. — *Speculum Religionis:* eller *Religions-Spegel, hvaruti åtskildnaden, emellan vår sanna Prophetiska och Apostoliska Lära, och the Papistiske, så ock Calviniske villfarelser, klarligen kan beskådas. Therbredevid beskrifves Atheismus.* 1650 in 8:o. — *Speculi Religionis clausula* på Svenska. *Vesterås* 1665 in 8:o. — *Grundelige skål och bevis, at våra Evangeliska och Lutherska Församlingar hafva den åldsta och rätta saliggörande Tron, Religion och Gudstjensten, som Apostlarne och Propheterne lärdt, predikat och öfvat hafva. Vesterås* 1665 in 8:o. — *Om Anti-Christ, Tractat uti 6 Capp. Vesterås* 1665 in 8:o. — *Jämförelse emellan Christum och den Romerske Anti-Christ. Vest.* in 8:o. — *En andelig Regements-Form, utdragen af Guds Ord, och heliga Konungars exempel. Vest.* 1654 in 8:o. — *Undervisning om Guds Församling och des Styrelse uti alla verldenes tider, måst af G. och N. Testamentsens Böcker utdragen.* Vid slutet af denna *Tractat*, finnes *en kort Relation om Vesterås Domkyrkas för-*

förbättring. Vest. 1665 in 8:o. *Guds klagan öfver det syndefulla Lefverne, som nu allestädes tager uti verlden, och jämväl uti vårt k. Fädernesland öfverbanden, fattat i 2 små Delar.* — 1665 in 8:o. — *Articulorum fidei synopsis biblica in usum scholasticæ juventutis.* Eller *Trones Artiklar, korteligen af den H. Bibel författade, på Latin och Svenska. Lindköping* 1666 in 8:o. — *Kännemärken på en god Lärare och Åhörare uti Christi Församling. Vesterås.* — *Compendium Theologicum illustrioribus & maxime vexatis quæstionibus, genuinum inter nos & adversarios controversiæ statum exponentibus — Arosiæ* 1669 in 8:o. — *En kort Underrättelse om Fr. Moenii Bok, som kallas Consensus Hermetico-Mosaicus.*—

(*Spegels* Sv. Kyrko-Hist. — v. *Stiernm.* Bibl. Sveo-Goth. 2 D. p. 371 seqq. — *Schefferi* Svecia Lit. p. 118. — *Strickers* Hom. Bibl. p. 78. — O. A. *Knös* Historiola Litt. Poëtarum Vestro-Gothiæ Latinorum p. 12 seqq. —)

LAURÆUS GABRIEL, *Th. Doctor* och *Domprost* i Åbo, född i Åbo 1677. Fadren, med samma *namn*, var Notarius Consistorii Ecclesiastici därstädes, och Modren hette *Catharina Rajalen.* Med de trångaste vilkor, gjorde han vackra framsteg i ungdomen. Mechaniken roade honom i synnerhet vid lediga stunder. Med svarfvande, Guld- och Silfver-arbeten, med Ur-

makeri och nätta Smiden, förtjente han merendels om dagen sit uppehälle, för at kunna använda nätterna vid Böken. Antogs af Biskopen Dr. Johan Gezelius den yngre, at gå honom tilhanda, vid des vidlyftiga brefväxling. Befordrades af denne sin Förman och Välgörare til Bataillons - Predikant vid Björneborgs Infanteri - Regemente. Förfogade sig til Riga 1702, där Regementet låg i besättning, och commenderades til Sulburg 1703. När detta Slott belägrades, var han i yttersta lifsfara, och måste äfven taga til vapn. 1705 bivistade han slaget vid Gemaurete - Hoff, och hade där den olyckan, at blifva illa sårad. Han feck et skott i högra armen, två djupa hugg i vänstra skuldran, et i kindbackan och et i flata handen. I sjutton fulla timmar, voro dessa hans sår oförbundne, hvarunder han sjelf tappert fäktade. Fördes blodig och sargad til Mitau på häst, och därifrån sjöledes til Riga. Åter bivistade han 1708 slaget vid Liesna, och miste där all sin lilla egendom. Måste såsom Präst betjena 5 Regementer, jämte Konungens egen Hof-stat och Artilleriet, sedan hans öfrige Medbröder, förutan en enda, blifvit dels dödade, dels til fångna tagne. 1709 föreföll Actionen vid Pultava. Här miste han åter det lilla han ägde, och måste så godt som i blotta lintyget rida genom ödemarker, i en odrägelig hetta om dagen, och lika köld om natten. Under denna flykt utstod han flere dagars hunger och

torst.

törst, kom änteligen fram til Bender; men lång hvila var honom icke heller här beskärd. Han feck befallning, at med et partie, anfördt af Öfversten Gyllenkrok, begifva sig närmare til Pohlniska gränrsen, där han med hela sit sällskap blef fången, och förd 1709 til Muscou. Flyttades därifrån 1712 til Siberien och dess Hufvudstad Tobolski, hvarest han slet obeskrifveligen ondt. I denna bedröfveliga belägenheten kom honom väl til pass hans kundskap och handlag i mechaniska arbeten, hvarigenom han förtjente både åt sig och sine medfångne nödtorftigt uppehälle, hvilket de eljest saknade. Mästa förtjensten hade han hos General-Gouverneuren Furste Gagazin, hvilken årtedde honom mycken nåd, och äfven för Lauræi skuld gjorde de Svenske Fångarne godt. På detta stället var Lauræus, om icke ensam Stiftare, dock en af hufvud-personerne, vid anläggningen af den allmänt bekante Skolan eller Barnhuset i Tobolski. Öfver Barna-upfostringen anförtroddes ocksä åt honom upsigten, hvilken sysla han med yttersta sorgfällighet fullgjorde, och hade äfven den hugnaden, at här se flere unge personer, af Ryssar och Tartariske Folkslag, i den Christna Församlingens gemenskap införlifvade. Efter 9 års förlopp, kom den önskade Freden, som återstälte de Svenske Fångarne sin frihet. Lauræus begaf sig hem, men måste i fattigdom räkna några år, innan han feck något visst bröd. Årholt änteligen 1724

Fullmagt på Loimijoki Pastcrat i Finland, dår han efter 22 års beståndiga mőda, kom til en önskad hvila. Förordnades 1729 til Prost, och blef 1731 och 1746 sit Stånds Fullmägtig vid Riksdagarne i Stockholm. Under vistandet vid Riksdagen, valdes han til Ledamot af K. Vett. Academien. Sedan han i 26 års tid sutit vid Loimijoki Pastorat, och minst gjordt sig råkning på någon flyttning dårifrån, förordnades han 1749 til Primarius Theologiæ Professor vid K. Academien i Åbo, och til Stiftets Domprost. Han skőtte med nit och drift dessa sina Åmbeten, hedrades med Theologiæ Doctors-graden vid K. ADOLPH FREDRICHS Krőning, och var samma dag som han afled, på en Åmbetsförråttning i Staden. Sjelfva ålderdomen var hans sista sjukdom, och hans lif flåktes som et utbrunnit ljus d. 10 Aug. 1753.

Gifte sig i Riga 1707, med *Catharina Fontin*, Öfver-Pastorns vid St. Jacobs Svenska Församling, *Olof Fontins* Dotter. Hans Fåltresor och fångenskap skilde dessa Makar 13 år ifrån hvarannan. Emedlertid måste hans Hustru uthärda den grymma Rigiska belägringen, med jämmer se den innom murarna härskande hungersnöden, sjelf dragas med pesten, och på en gång hafva för sina ögon i sina Föräldrars hus 32 lik liggande, samt dåribland egen Fader, Syskon och flere anhöriga. Sist slapp hon sjelf förödelsen undan med blotta lifvet.

Han

Han har utgifvit en *Synodal-Disputation de bonis operibus. Åbo* 1739. — En *Samling af Finska Andeliga Sånger.* Äfven finnes efter honom några vackra *Rön* och nyttiga *Afhandlingar*, uti K. S. Vettenskaps-Academiens Handlingar. —

(Se Dr. och Theol. Prof. C. F. *Mennanders* Åminnelse-Tal för K. V. A. Stockh. 1755.)

Laxman Mauritz Jöransson til Diula och Vij, Son af *Jöran Knutsson* til Diula af *Vinge* Slägten, som uptog Laxmanska Vapnet en simmande Svan, och *Ingrid Persdotter Pinaner*, som förde en Björn i Vapnet, föddes 1542. Han kallas uti Assessor v. Schantzes Gen. Tabeller, Riks-Cammar-Råd. Var i mycket anseende vid Hertigliga Hofvet i Nyköping. Också var han ibland de Herrar och Män, hvilke skiftevis bevakade K. Eric XIV under dess nio-åriga fängelse. Underskref Upsala Mötes Beslut 1593. Ledamot uti den Commission, som år 1600 sattes öfver de fångne Rådsherrarne i Lindköping. Förordnades 1602 til Ledamot uti Commissionen öfver Sveriges Lag, och brukades äfven uti några beskickningar. Dödde 1611 på sin Gård Vij.

Gift f. g. med *Kerstin Abrahamsdotter Rammel* til Grensholm. A. g. med *Hillevi Stierna.*

Han ligger begrafven i St. Malms Kyrka i Södermanland, hvarest et Epitaphium är upsatt

satt öfver honom och dess första Fru, hvilka dårpå finnas aftagne, jämte Dottren *Gertrud Mauritz-dotter*, som i yngre åren var Hof-Jungfru i Nyköping, och för sin skönhet i mycket anseende; men sedermera gift med *Josua Aronsson Gyllenborn*, bodde på Diula, och vid Hertig CARLS (K. CARL IX:s) resor til Juleta Kongsgård, af Hans Furstеliga Nåde ofta besöktes på Diula.

(*Dalins* Sv. Hist. — *Mauritz Jöransf.* och *Gyllenborns* Annotationer Mscpt. —)

LEJONANKAR GUSTAF FREDRIC, *Vice-Amiral* och *Ridd.* af *K. Sv. O.* Yngst ibland 32 Syskon, 23 Bröder och 9 Systrar, föddes han 1686 i Stockholm, af Fadren, Commerce-Rådet *Daniel Lejonankar* och des sista Fru, Fru *Catharina Gyllenhoff.* Vid 15 års ålder utvalde han Navigation, och underrättade sig med mycken flit uti de stycken, som höra til denna Vettenskapen. Gaf sig om våren 1702 til Holland, hvarest han en tid uppehölt sig på et Contoir i Amsterdam, för at lära det Holländska Språket, samt tillika förvårfva sig nödig kundskap i Bokhålleriet och Handeln. Förhyrde sig sedan för Jungman på et Genuesiskt Skepp af 64 Canoner, hvilket Skepp kort efter förolyckades under en håftig storm. Begaf sig altså dårefter på et Holländskt Skepp, som årnade sig til Italien och Levanten. På detta Skepp blef han fången, och kom änteligen

gen på et Franskt Örlogs-skepp, som geck at kryssa, hvilket hade en skarp drabbning med 3 Ängelska och 2 Holländska Skepp, i öpna hafvet. Förhyrde sig vidare på en Holländare-Fregatt om 24 Canoner, hvilken årnade sig til Curacao i America. Efter flere farligheter, anlände han lyckeligen dit, och seglade vidare til Kusterna af Nova Granada och Nova Andalusia, under hvilken resa han blef Qvartermästare. Då han här på trakten, uti et Bay, vid namn Comaca, var en gång med Espingen i land, blef han oförmodeligen attaquerad af 70 eller 80 Spanska Soldater, som skuto 5 man til döds och blesserade 8. Han undkom med de öfrige; men var ej i mindre fara, då Skeppet 4 dagar därefter blef i sjön angripit af en Spansk Kustbevarare om 40 Canoner, med hvilken man slogs i 5 timmar. Under hemresan til Europa, blef Skeppet åter angripit af Franske Kapare, och Lejonankar fången upbragt til Öen S. Malo. Denna händelsen föranlåt honom, at taga tjenst för Styrman på en Kapare om 22 Canoner och 160 man, hvarpå han uthärdade 6 skarpa Actioner. Tog åter tjenst på en annan Fransk Kapare, där icke mindre heta drabbningar vankades. Blef fången af en Holländsk Kapare. Återtagen af en Fransysk, med flere dylika äfventyr och farligheter, i hvilka han flere år jämt svåfvade, och blef emedlertid *Capitaine de prise* under Fransk Flagg. Redan hemma känd för sin tapperhet,

utnämdes han under sin frånvaro 1708 til Lieutenant vid K. Amiralitetet i Carlscrona. Anmodades s. å. af 6 de förmögnaste Handlande och Skepps-redare i Stockholm, at emottaga deras Fregatt om 24 Canoner; och med den samma för första gången öpna farten på Medelhafvet. Anbudet vidtogs, och resan gjordes til Spanien, Frankrike och Italien. I Genua lemnade han det Svenska Skeppet, som för en ansenlig frakt geck til Hamburg, och tog sjelf landvägen öfver Venedig, Tirol, genom Beyern, en del af Saxen, Hamburg, Stralsund och Ystad, at så mycket snarare kunna hinna til Carlscrona, sedan han i Marseille fått tidningen om Pultava slag. Vid hemkomsten förordnades han 1710 til Öfver-Lieutenant, och s. å. til Extraordinarie Capitaine. Sedan han med mycken heder bivistat de följande årens Sjö-campagner, blef han 1715 commenderad at föra Skeppet Götheborg, under Amiralen Gr. Vachtmeisters befäl, då Lejonankars var et ibland de 4 Skepp, som uthöllo den bekanta Action i Bålt emot 8, både til Artillerie och Manskap mer än dubbelt starkare, Danske Skepp, öfver 7 timmar. I affeende på sit vålförhållande i denna attaque, blef han, under sin fångenskap i Dannemark, af K. CARL XII, år 1715 förordnad til ordinarie Skepps-Capitaine, och feck 1717 et Compagnie under det så kallade Volontaire-Regemente, som då commenderades af Gr. Gustaf Fr. v. Rosen. Hemkom

kom ifrån Danska fångenskapen 1719, då han fant sit anförtrodda Compagnie vara sig ifråntagit. Feck löften om årlättning genom en honom anständig befordran, men måste, för mellankommande omständigheter, länge därpå vänta. Ådagalade emedlertid, uti de honom updragne många och betydelige förrättningar, fullkomlig nit, trohet och redelig åhåga, at tjena sit Fädernesland. Särdeles gagnade han Riket, genom den på Tyska sidan förfallne Skepps-Ekevirks-Handelens åter uphjelpande, och Virkets ganska fördelaktiga transporterande på Svensk botten. År 1737 kom han änteligen til åtnjutande af det ständiga Compagnie, hvarpå han då hade en tjuguårig Fullmagt. År 1741 Varfs-Major. 1743 benådad med Fullmagt at vara Equipage-måstare i Carlscrona. 1748 Riddare af K. Sv. O. Tog afsked 1753 ifrån Equipagemästare-åmbetet, och feck år 1755 Vice-Amirals Fullmagt vid Rikets Örlogs-flotta, men dog kort därefter d. 27 Jul. 1756.

Ledamot af K. Sv. Vetenskaps-Academien var han ifrån år 1740. Vid Skeppsvårfvet i Carlscrona, gjorde han flere artiga och gagnande anstalter. Han upfant et sätt, at ofvan på vinden öfver Barakerne, under et brådtak inrätta tåta och varma rum, uti hvilka åfven så mycket manskap kan bärgas, som uti de nedre rummen. Likså sätt at förekomma den skada, som Skeppen oftast förut ledo til ryggbrytning,

når de ſkulle löpa af den ſtörſte ſtapeln. Förbättrade portarnes ſtällning för Dockan, ſå at de icke mera, vid öpnandet, måtte med hela tyngden hvila på ſina axlar. Påfant ſätt, at näſtan til hälften längre än förr ſkedt, kunna bevara Skeppen ifrån förruttnelſe, och hålla dem oſkadde i tjenſtgörnings-ſtånd. Detta ſker genom et ſå kalladt åderlåtande, eller 3 a 4 öpna plankegångar in uti Skeppen, hvilka, ſå länge Skeppen ligga ſtilla, hållas öpna, hvarigenom den eljeſt inqvåfda orena luften, ſom fördärfvar Skeppets innanverke, fritt får utdofta.

Vice-Amiral Lejonankar var 2 gångor gift. F. g. 1711, med Fr. *Maria Eliſabeth Werneſeldt.* A. g. med Fr. *Maria Eliſabeth Bähr.*

(Se Å-Talet för K. V. Acad. af K. *Pehr Högſtröm.* Stockh. 1756.)

LEJONHUFVUD STEN ERICHSSON, *Friherre* och *Rikſens Råd*, Son af den i Chriſtian den II:s tid mördade Riks-Rådet och Marſken *Eric Abrahamsſon Lejonhufvud* til Ekeberg och Loholm, med Fr. *Ebba Vaſe*, och Broder til K. GUSTAF I:s Drottning Margaretha Lejonhufvud. År 1541 vardt han Riks-Råd, och afſändes ſ. å. til Frankrike, at ſluta et Förbund emellan Svenſka och Franſka Kronan. 1545 Ståthållare i Öſtergöthland, med befallning at befäſta Vadſtena och Vimmerby. 1555. K. GUSTAFS öfverſte Secrete Råd. 1556 Höf-

Höfvitsman på Jönköpings Slott och Ståthållare i Småland. Vid K. ERIC XIV:s kröning 1561 Friherre. Uti flere beskickningar affänd tid efter annan til Dannemark, Ryssland och Ångland. Affärdades äfven 1563 til Hessen, tillika med Gabriel Christiernsson Oxenstierna och Jöran Finke, at til Sverige beledsaga Prinsessan af Hessen, som var utsedd til Konungens af Sverige Gemål, men blef i Dannemark qvarhållen och arresterad, hvarifrån han 1565 lösgafs och reste hem til Sverige. Under Kon. ERICS svaga tilstånd, bestyrde han med de andre Riksens Råd om Regeringen. Afvund och misstankar planerade hans fall. Under Konungens fångenskap vardt han, år 1568, af en Drabant med en hillebard genomstucken, och åndade några dagar därefter sin lefnad.

Gift med Fr. *Ebba Liljebök*, R. R. *Måns Bryntessons* Dotter til Oplo, en uti K. JOHAN III:s och K. CARL IX:s Historier mycket omtalad Dame. Deras Barn blefvo Grefvar år 1568.

(Se v. *Stiernm.* Höfdinga-Minne — it. K. *Erik* XIV:s Hist.)

LEJONHUFVUD MAURITZ, *Grefve* til Gråfsnäs och Kågleholm, *Sv. Rikes Råd* och *Riks-Drotz.* Han var Son af R. R. *Sten Ericsson Lejonhufvud* och Fr. *Ebba Månsdr. Liljebök*, föddes 1559. Kallas Hertig CARLS Råd vid år 1592. Lagman i Nerike 1595.

Ståt-

Ståthållare öfver Vesterås Slott med Dalarne och Koppar-bergslagen 1598. Utnåmd til Ståthållare i Revel 1600. Sveriges Rikes Råd och Cancellie-Råd 1602. Riks-Drotz s. å. Emottog 1592 vid gråntsen Hertig CARLS Brud, Prinsessan CHRISTINA af Holsten. Bivistade 1594 K. JOHANS begrafning, och affåndes 1598, jåmte tvånne andra Hertigens Råd, at tilbjuda K. SIGISMUND förening, och skaffa Hertigen muinteligt samtal med Konungen. Var den åldste af Riksens Råd, som sedermera styrde Riket under Hertig CARLS Liflåndska fälttog. Afsomnade 1607, och blef begrafven i Örebro Kyrka.

Gift med Fr. *Amelia Batzfeldt.*

At Gref Mauritz Lejonhufvud ågt et stadgadt tånkesått, kan dömmas af dess jåmna och vid alla tilfållen lika vårdiga upförande uti en critisk tid; men i synnerhet har K. CARL IX gifvit honom det lof, som få denne Konungens Åmbetsmån af honom århållit. Konungen skrifver således i sin Almanach för 1608: *Den 17 Febr. begrofs hår i Örebro, den förnåmste och förståndigaste Herre och Man i Riksens Råd, Grefve Moritz til Raseborg och Kågglèholm, den mig ifrån ungdomen troliga tjent hafver. Gud upvåcke kroppen til en salig upståndelse, och vare oss nådig som igenlefve!*

Se

(Se v. *Stiernm*. Höfd. Minne. *Werwings* Hist. öfver K. *Sigismund* och *Carl* IX. K. *Carl* IX:s Rim-Krönika.

LEJONHUFVUD ABRAHAM, *Friherre* til Ekeberg, *Herre* til Hjelmarsberg, och *Landshöfdinge* öfver Nerike och Vermeland. Född 1627, och Son af Landshöfdingen Frih. *Gustaf Lejonhufvud* med *Catharina Ericbsdotter Sparre*. Blef först Kammarherre, sedan år 1650 Assessor i Kongl. Bergs-Collegio, och år 1658 Landshöfdinge öfver Nora och Lindes Bergslager. Dödde år 1676. Han har aldraförst låtit förbättra Landsvägarne i Nerike och Vermeland, och låtit författa *Chartor* öfver desse Provincer. Likaledes är genom dess föranstaltande *Charta* förfärdigad öfver den delen af Sjön Hjelmaren, som ligger til Örebro Län.

Var gift med Friherrinnan *Brita Kagg* til Kjelstorp.

(Se v. *Stiernm*. Höfd. Minne. Collect. Geneal. Mscpt vid Ekeberg. —)

LEJONHUFVUD ERIC ABRAHAMSSON, til Ekeberg, Lagmansholm och Hielmarsberg, *Sv. Rik. Råd*. Son af R. R. *Abrab. Ericbsson Lejonhufvud* och Fru *Anna Tott*. Född 1551. På sit 13:de år följde han Farbrodren Sten Erichsson Lejonhufvud vid Beskickningen til Hessen, och som denne under resan genom Dan-

Dannemark, blef i några år såsom gisslan qvarhållen, fortsatte den unge Eric Abrah. sin våg til Tyskland, där han vid flere Academier öfvade sig uti bokliga Konster, och i synnerhet förvärfvade sig skicklighet i Språk-kundskapen. Vid återkomsten til Fäderneslandet gjorde han sin lycka uti K. Johans Hof, och blef 1584 Riks-Råd och Lagman i Nerike. Han var sedermera en ibland de 10 Rikfens Råd, som år 1589 hos K. Johan gjorde offenteliga föreställningar emot K. Sigismunds resa ifrån Polen til Sverige, hvarigenom han föll uti Konungens onåd. Underskref 1593, tillika med Hertig Carl och 11 Riksens Råd, den märkeliga Förening, som emellan Hertigen och K. Sigismund då uprättades. Trädde 1698 på Sigismunds sida. Anklagades på Riksdagen i Lindköping 1600, dömdes til döden, men feck nåd, och sattes i fängelse, enl. Riksdags-Beslutet s. å. Han afled på Hjelmarsberg i Nerike, under et starkt nysande, 1616, och ligger begrafven uti Glantshammars Kyrka.

Gift f. g. med Fr. *Karin Åkesdotter Soop*, a. g. med Fr. *Elisabeth Arents-dotter Gyllenhorn.*

(Se *Werwings* K. Sigismunds och Carl IX:s Hist. — v. *Stiernm.* Höfd. Minne. — Collectio Geneal. *Tilas.* Mscpt. —)

LEJON-

LEJONHUFVUD ABRAHAM ERICSSON, *Friherre* til Nynäs m. m. och *Rikfens Råd.* Föddes 1583 på Fådernes-godfet Ekeberg. Son af R. R. *Eric Abrabamsfon Lejonbufvud* och Fr. *Karin Soop.* Var i Ungdómen Page hos Hertig CARL, men refte år 1600 til Holland och Frankrike, főr at låra fig Krigsvåfendet. Vid hemkomften 1604 antogs han uti Svenfk Krigstjenft, och inlade mycken heder genom fin tapperhet under det Polfka och Danfka kriget. 1610 Friherre. S. å. affärdad fåfom Minifter til Frankrike uti vigtiga vårf. 1614 Ståthållare öfver Arboga och Köpings Lån, med Lindes, Nora och gamla Kopparbergs Bergslager. 1614 Lagman i Nerike. 1617 Rikfens Råd, fedan han åfven förut varit brukad uti Legationer til Ångland och Skottland. Dödde * 1618 uti fin bäfta ålder, och begrofs uti Lillkyrka Kyrka i Neriket.

Gift 1612 med Fr. *Beata Sparre*, den olycklige Riks-Cancelleren *Eric Sparres* i Sundby Dotter.

(Se *Videkindi* Hift. om R. Guftaf Adolph. — v. *Stiernmans* Höfd. Minne. — *Verwings* K. Carl IX:s Hift. Coll. Geneal. *Tiaf.* Mfcpt.—)

LEJONHUFVUD AXEL, *Grefve* til Rafeborg m. m. *Sv. Rikes Råd.* Han var Son af R. R. *Sten Ericsfon Lejonbufvud* och Fru *Ebba Månsdotter Liljebök.* Blef år 1586 Riks-

Riks-Råd, 1587 Ståthållare öfver hela Finland, 1597 Lagman uti Veſtergöthland, och år 1598 Ståthållare öfver hela Veſtergöthland. Brukades mycket uti Rikets vårf, men var af et beſynnerligen oroligt ſinnelag, ſom af följande deſs upförande och öden kan intagas. Såſom Commiſſarius vid Freds-Afhandlingen emellan Ryſsland och Sverige 1589, begeck han den oförſigtigheten, at om K. JOHAN fälla de otilbörligaſte utlåtelſer, hvarföre han ock med rätta råkade uti Konungens onåd. Han hölt ſig då til Hertig CARL, och betygade för honom all uptänkelig tilgifvenhet. Men detta varade ej längre än til 1592, då han ockſå emot Hertigen ſtiftade et upror i Veſtergöthland, och hade i ſinnet at intaga Elfsborgs och Gullbergs Fäſtningar. De förmaningar Hertigen och Rikſens Råd honom genom vånliga ſkrifvelſer gjorde, at ifrån ſit onda förehafvande afſtå, föraktade han, reſte til Polen, och återkom följande året, förſedd med SIGISMUNDI Skydds-bref. Under ſin Polſka reſa, afmålade han Hertig CARL på värſta ſätt, ehvar han framfor, och hanterade med ohöflighet alla de Svenſke Män han i Danzig och flere Städer råkade, ſärdeles dem han trodde vara Hertigen tilgifne. För deſſe och flere brott, anklagades han af Hertigen hos Konungen, med påſtående, at han härföre ſkulle til anſvar ſtällas inför en Domſtol. Ehuru Gref Axel Lejonhufvud, i anſeende til deſſe tilmälen, före den

Kongl.

Kongl. Kröningen afhölt sig ifrån Rådslagen, blef han dock kort därefter, jämte de öfrige Herrarne, som råkat i Kon. Johans onåd, genom et Kongl. Placat ifrån alla beskyllningar frikänd, hvilket likvål af Hertigen, såsom emot billighet och Lag stridande, ogillades. År 1594 förefoll i Upsala, uti Konungens nårvaro, en hård ordväxling emellan Hertigen och Grefven, och ehuru Hertig Carls upretade sinne svårligen stod at blidka, utvårkade likvål Kon. Sigismunds förbön, men i synnerhet Hertigens nåd för Brodren Gref *Mauritz Lejonhufvud*, så mycket, at alle hans brott och fel blefvo honom af Hertigen förlåtne. Vid Arboga Riksdag 1597, var han ensam af Riksens Råd nårvarande, och då de flåste Rådsherrar samma år foro til Polen, blef Gref Axel Lejonhufvud sielf tredje qvar i Landet, hvarigenom han så återvant Hertigens nåd, at hans intercession, för den ryktbara Nederländaren Jacob Typotius, vårkade för honom frihet at få resa utur Sverige. Men hvad Gref Axel Lejonhufvud vant hos Hertigen, det förlorade han i samma mon hos Konungen. Sigismund dömde honom til en evig Landsflyktighet, och gaf tillika R. R. Jöran Posse den befallning, at lefverera Axel Lejonhufvud, lefvande eller död, sig i händer. Efter detta domslut, följde Gref Lejonhufvud Hertig Carl til Lindköping. Här blef han sedan, vid Riksdagen 1600, de 5 olyckliga Riks-Rå-

dens Domare, ehuru han likvål icke deltog uti Domſlutet, och åfven, med knåfall fór Hertig Carl, bad fór Guſtaf Baner, men feck afſlag. Ifrån denna tiden bórjade Hertigens miſstroende på nytt vakna mot Gref Axel, hvartil Hertigen i ſynnerhet tog ſig anledning af den ſtora myndighet, ſom han viſade både i gårningar och med orden. Hatet våxte, och Anders Lenartsſon feck befallning, at bemägtiga ſig Gref Axels perſon. Då utgaf denne *et ópet Bref* til Rikſens Stånder om ſin oſkuld, flyttande ſig ifrån det ena ſtållet til det andra, fór at undgå Hertigens efterſpanande, och reſte ſluteligen ófver til Dannemark, fórfólgd och efterſatt alt intil Óreſund. Dómdes hår hemma ifrån alla ſina Åmbeten. Ifrån Rosheim i Elſas utgaf han en *Berättelſe om Hertig Carl och deſs fórhållande i Sverige*, dat. d. 1 Nov. 1601, jåmte en *Relation om Hertig Carls Actioner* af d. 6 Octobr. 1603. Deſſe *Skrifter*, och i ſynnerhet den ſenare, fórargade Carl på det hógſta, hvarfóre han ock tilſände Lejonhufvud et *Bref* af d. 5 Julii 1604, upfyldt med de ſkarpaſte utlåtelſer. År 1608 utgaf han äfven i Rosheim, en *Hiſtoria* eller *Berättelſe om det ſom ſig tildrog med de Herrar ſom miſte lifvet uti Konung* Carl IX:s *tid.* Återkom til Sverige 1613 utan Lejd, och uppehólt ſig en tid på Gråfsnäs i Veſtergóthland, anhållandes genom en *Skrift* hos Konung Gustaf Adolph, at få bo

bo i Landet. Konungen gaf härpå inget annat svar, än at han til honom öfversände det *Patent*, som nyss förut var utfärdadt öfver alla dem, som ifrån Sveriges Krona affallit. Detta förargade honom så högt, at han uppenbarligen med största sidvördnad både skref och talade om Konungens person. Blef därföre efterspanad, men tog sin tilflykt åt Norrige. Skref därifrån til Konungen och bad om nåd, hvilken likvål icke årholts. Halp honom icke heller, at både Anke-Drottningen och Hertig JOHAN för honom intercederade. Han for således til Tyskland igen, tilbragte där sin öfriga lifstid, och fortplantade den *Grefveliga Lewenhauptska* Ätten.

Gift med *Sidonia*, Grefvinna til Falkenstein, Oberstein och Bruck.

(Se *Werwings* K. Sigism. och Carl IX:s Hist. — v. *Dalins* Sv. R. Hist. — *Widekindi* K. Gust. Adolphs Hist. — Bibl. Sv. Goth. 2 D. p. 143. —)

LEJONSTEDT ANDERS, *Grefve* och *Sv. R. Råd.* Upsala Stad var den ort, där han 1649 föddes, af Föråldrarne, Fadren Apotekaren därstädes, *Simon Wolimhaus*, och dess Hustru *Helena Nilsdotter.* # Han disputerade år 1676 i Upsala, *de politica Orbis Asiatici conservatione*, gjorde sedan en utrikes resa, och befordrades, vid hemkomsten 1683, til en Secreterare-sylla vid Banco-vårket, jämte det han årholt tilstånd at bivista Sessionerne uti

G 2 Kongl.

Således bade Bröder och fränder med R.R.: J. Gyllenborg

Kongl. Cancellie-Revision. Blef 1685 Ledamot uti Executions-Commission af Ständernes Stora Commissions-Domar, och år 1686 Protocolls-Secreterare uti Kongl. Rådkammaren, åfven s. å. adlad. 1694 befald at bivista Rådslagen i Kongl. Cancellie-Collegio, och brukad vid Expeditionerne därstädes; sedermera kallad til Director vid Executions-Commission. Skickades 1698 som Envoyé Extraordinarie til Chur-Brandenburgska Hofvet, hvarest han afslöt Vor- och Hinter-Pommerske Gråntse-stridigheterne. Kallades 1701 af Hennes Majestät Änke-Drottningen til Hof-Råd. Affändes andra gången 1703 som Envoyé til Berlinska Hofvet, där han, ibland andra ärender, åfven uträttade, at Dippel, som försmådat Konung! Carl XII:s Edicter emot Pietisterne, och kallat dem *Edicta brutalia & illegalia*, blef ur de Kongl. Preussiske Länder utdrifven, samt dess Skrifter under galgen upbrände, och förbudne at försäljas vid 1000 R. R. vite. Hemkallades 1710, och befordrades til Cancellie-Råd, 1714 til Konungens högste Ombudsman, och uphögdes 1716 til Friherre. Vid Landt-Marskalken Friherre Pehr Ribbings frånfälle år 1719, vardt Frih. Lejonstedt af Ridderskapet och Adeln enhälligt til Landt-Marskalk kallad. S. å. kallades han ock til Riks-Råds-Åmbetet, och utnämdes til Præsident uti Kongl. Kammar-Revision. Ännu s. å blef han Grefve. Afled i Stockholm d. 10 Octobr. 1725.

Gift

Gift med Friherrinnan Fru *Maria Catharina Thegner.*

(Se v. *Stiernm.* Landt-Marsk. Hist. uti Sv. Bibl.)

LEJONSTIERNA DANIEL, *Herre* til Söderö och Ekzebo, och *Præsident* i Norrköping. Var Östgöthe, och Son af Prosten samt Kyrkoherden i Landeryd i Lindköpings Stift *Nils Hemmingsson*, och föddes 1605. När han 1621 kom til Upsala, kallade han sig *Daniel Nicolai*, men antog sedermera Tilnamnet *Figrelius.* Tvånne Lärdoms-prof aflade han vid denna Academie, och promoverades 1629 til Philos. Magister. Til hufvud-studium valde han Lagfarenheten, och det med den framgång, at han, under sina utländska resor, gjorde sig i Orleans 1637 af Doctorshatten förtjent, en den tiden i Sverige sällsynt värdighet. Hemkommen til Fäderneslandet, utnämdes Figrelius 1639 af Regeringen til den Förste Borgmästare, eller, som han kallades, til Förste Præsident i Norrköpings Stad, hvarest Magistraten då för tiden bestod af 3 Borgmästare, en Syndicus och 10 Rådmän. Til en början af sin Ämbets-förvaltning, författade han en vidlyftig *Rättegångs-ordning för Staden*, en efter den tidens smak mycket lärd Skrift, hvilken, af Regeringen gillad, i Norrköping brukades ända til år 1695, då en *allmän Kongl. Rättegångs-ordning* utkom. Med Stadens Invånares fullkomliga förtroende, valdes

des han til deras Fullmägtig vid Riksdagen 1640. Han utvärkade därvid en förmedling af 460 Dr. Silf:mt på Stadens Contributioner för åren 1640 och 1641. Vid samma Riksdag skaffade han äfven anstalt til Stadens reglerande genom en ny afritning, efter hvilken alla gator, torg och broar framdeles skulle anläggas. Gjorde också påminnelser om vederlag för den Jord, som af Hertig JOHAN ifrån Staden var tagen til Slottet Johannisborgs bygnings plan. Ingen ting försummade Præsidenten Figrelius, som kunde tjena til Norrköpings Stads båtnad och dess Invånares vålmåga, hvaribland ytterligare förtjenar nämnas, en mera utvidgad handel på Spanien under vissa vundna förmåner i Tullen. Med många förtjenster prydd, uphögdes han 1645 i Adeligt Stånd, och antog namn af *Lejonstierna.* År 1661 feck han en tilökning på sin lön af 300 Dr. Silf:mt, men han nyttjade denna frikostigheten icke länge, ty han afsomnade i Norrköping 1664.

Alla denna Mannens göromål vittna därom, at han varit en arbetsam och redelig Åmbetsman, och, i anseende til dess beständiga omsorg för Norrköpings Stad, bör hans namn där minst komma i glömska. Med en grundelig lärdom i Lagklokheten, utmärkte han sig äfven såsom snåll Latinsk Poët, särdeles i yngre åren.

Gift

Gift var han 2 gångor. F. g. med *Anna Sparre* ifrån Rosvick, a. g. med *Christina von Scheding.*

Dess utgifne Skrifter äro: 2 *Disputationer i Upsala tr.* 1624 *och* 1628. — 1 *Disp. inauguralis Juridica, Aureliæ* 1637. — *Dialogus Amoris sobrii in nuptiis Skeringii Rosenhane & Beatæ Sparre, Holm. celebrat. Ultrajecti* 1636. —

(Se *Östgöthars Minne* Första Saml. tr. i Norrköping 1769. —)

LENÆUS JOHANNES CANUTI, *Theol. Doctor* och *Ärke-Biskop* i Upsala. Uti Upland och Lena Sokn, där Fadren *Canutus Petri Gestricius* var Kyrkoherde, föddes han 1573. Efter fulländade utrikes resor, vardt han 1604 Logices Professor i Upsala, 1610 Lingg. Oor., 1612 Theologiæ Professor, 1638 Prim. Theologus och Domprost. 1640 Doctor Theologiæ och sist 1647 Ärke-Biskop. När Pfaltzgrefven CARL GUSTAF (sedermera K. CARL X) i sin ungdom affärdades til Upsala, blef han af sine Höge Föräldrar inaccorderad til Kost och Vånings-rum, hos Lenæus, som då var Professor. Man läser uti 1 *Stycket af Nytt Förråd af Handlingar, rörande Nordiska Historien,* p. 36. följ. tvänne Bref ifrån Pfaltzgrefven Joh. Casimir och dess Gemål Pfaltzgrefvinnan Catharina, til Professor Lenæus, genom hvilka deras Herr Son med ömmaste

maste ordalag anförtros uti denne skickelige Lärarens händer, och år mårkeligit, at fårdighet i Latinen råknades för en så besynnerlig angelågenhet för Prinsen, at öfningen häruti, icke ens under sjelfva målriderna, borde åsidosåttas. Man ser ock af dessa Bref, at Prinsens Föråldrar haft mycket afseende på Lenæi Hustrus artighet, når de satte sin Son i detta hus. Med egen hand skref Pfaltz-Grefvinnan til Lenæus; *Kåre Magister, jag beder Eder j ville helsa eder Hustru på mina vegnar och dacha henne thet hon vill tage teta omake på sich, medh min son til at seh honom te goda, både i helsa och siukdom, ded Gud nådhlig afwerga, jagh skal altjd vara redebogen til at bevisa både Magistern och henne all gunst och velvillighet, blifver altid Eder Nådige Furstinna so lenge jag lefver.*

Catharina P. s.

Uti Årke-Biskop Lenæi tid, deltes Upsala Stift 1647, på det sått, at våstre Norrländerne med Lappmarkerne fingo sin egen Superintendent. Såsom Arke-Biskop, krönte han Drottning Christina och K. Carl Gustaf, med dess Gemål. Begrof Drottning Maria Eleonora, döpte K. Carl XI och jordfåste K. Carl Gustaf. Han ansågs på sin tid för en ypperlig Theolog, och var allmånt kånd för djup Lårdom, uprigtig Guds-

fruktan

fruktan och et alfvarsamt upförande. Om denne Mannens arbetsamhet, vittna hans många, til större delen, *Academiska Skrifter*, dem Schefferus uti sin Svec. Lit. p. 101 och 329 uppräknar. Han geck ur verlden 1669, och blef af Dr. Eric Emporagrio begrafven.

Gift 1612 med *Catharina Kenicia.* Sönerne adlades med namnet *Clo*, och Döttrarne blefvo Stammödrar för Gripenhjelmar, Rosenmarkar, Lithmänner och Trotzenfeldtar.

Af Lenæi Skrifter vil man här nämna: *Logica peripatetica*, *Ups.* 1633. — *Tract. de veritate & excellentia Christianæ Religionis*, *Ups.* 1638. Detta Arbete sammanskref Lenæus til den unge Prins Carl Gustafs tjenst, och dedicerade honom det samma vid utgifvandet. K. Carl Gustaf skal beständigt hållit denna Bok uti öfvermåttan högt värde. — *Trenne Likpredikningar.*

(Se *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — *Spegels* Svensk Kyrko-Historia. — v. *Stiernm.* Bibl. Svio-Goth. T. II. — *Schefferi* Memoria Joh. Can. Lenæi, Ups. — Nytt Förråd af Handl. til Nordiska Historien. *Strickers* Homil. Biblioth. —)

Levanus Gustaf, *Kyrkoherde* vid Svenska och Finska Församlingen i St. Petersburg. I Finland föddes han 1696, hvarest Fadren var Präst. Studerade först i Åbo, och då Finland blef af Ryssarna intagit, i Upsala. Efter Freden 1721, reste han härifrån med

vackra ſamlade kundſkaper, i ſynnerhet i Theologien, til Eſtland, där han med Condition ſig någon tid uppehőlt. 1725 kom han til Wiborg, och halp Dom-Proſten dărſtădes, Melartopæus, at predika vid Svenſka och Finſka Gudstjenſten. 1726 vigdes han til Präſt, ſåſom då redan tilfőrordnad Kyrkoherde i Toxowa. Med ſtor nytta och upbyggelſe var han på detta ſtället i 6 år, då han kallades hårifrån at vara Kyrkoherde főr Svenſkà och Finſka Főrſamlingen i St. Petersburg. Invigdes til detta Åmbete 1733. Hår grundlade Levanus ſin råttighet til Efterverldens minne; ty det var han, ſom med ſin fogliġhet åter infőrde főrtroende och ſkick i denna til ſinnen och perſoner nog ſkingrade Főrſamling. Til oredans hämmande, lät han emot vanligheten, då bägge Gudstjenſterna blifvit hålne på en och ſamma főrmiddag, hålla dem våxelvis både főr- och eftermiddag. Han var den főrſte, ſom hår inråttade ordenteliga Kyrko-bőcker, utvårkade Kyrkoherden en viſs utſatt lőn, och ſtälte Kyrkans medel under Főreſtåndare; men i ſynnerhet har denne nitiſke Herde af denna Főrſamling gjordt ſig főrtjent därmed, at hon medelſt hans åtgård feck ſin egen Kyrka. Redan 1733 århőlt han til denna bygnad en rymlig plats på Amiralitets-holmen, då han ſtraxt bőrjade bygga. Medel hårtil bekom han genom flere Herrſkapers frikoſtighet, då Kejſarinnan Anna gaf til denna bygnad 500 Rubel. Medel

del inflöto äfven härtil genom Collecter ifrån Riga, Revel och Narva. Under hans infeende bygdes Kyrkan af träd, och i kors, och invigdes 1734. Nu åtnjöt denna Förfamling et önfkadt lugn, men det varade intet länge, ty 1744 upkom åter misshällighet genom en Äfventyrare, fom kallade fig Efaias Aron Nordenberg. Han kom detta år til Petersburg, utgaf fig för en Danfke, och fade fig varit Missionarius i Finmarken. Under en fådan upbyggelig Caracter, hade han genomvandrat Tyfkland, Danmark och Sverige, och vetat alleftädes förfe fig med vittnesbörd om en god vandel. I affeende härpå, vant han ock Paftor Levani förtroende, fom nu antog honom til fin hjelpare, at predika för den Finfka Förfamlingen. Äfventyraren drog Finnarnas finnen på fin fida, hvilket hade den värkan, at de flutel. begärade honom til fin egen Själaförgare. Paftor Levanus lade fig väl häremot, men på Kejf. Juftitiæ-Collegii befallning, måfte han läta fig nöja, at Nordenberg blef jämte honom infatt til en ordentelig Lärare för Finfka Förfamlingen. Detta födde af fig en fådan bitterhet, at Svenfka Förfamlingen fkilde fig aldeles ifrån den Finfka. Levanus, orolig öfver denna föndring, och at återftälla lugnet, gjorde fig möda at utforfka Nordenbergs öden, och medelft brefväxling på Danmark och Sverige, feck han all den uplysning fom behöfdes. Man vardt underrättad, at Nordenberg i

början

början varit en liderlig Skole-Pojke, som lupit ifrån Boken til Musqueten, och med sjelfskrefne Attester skojat verlden omkring. Detta incaminerade han i nyssn. Collegio. Nordenberg feck sit förtjenta afsked, men de söndrade Församlingar kommo intet mera til förening, hvilket bedröfvade Levanus så högt, at han häraf tog döden 1749.

(Se Historiske och Politiske Mercurius 6:te Delen. —)

Lewenhaupt Gustaf Adolph, *Grefve* til Raseborg och Falkenstein m. m: *Riks-Råd* och *Fält-Marskalk.* Född 1619, och Son af K. Rådet och General-Gouverneuren öfver Drottning Mariæ Eleonoræ Lif-Geding, Gref *Joh. Casimir Lejonhufvud,* med Friherrinnan *Sidonia Grip,* och Sonson af den uti K. Carl IX:s tid olycklige Gref *Axel Stensson Lejonhufvud.* Antog 1637 tjenst i Holland vid Grefven af Solms Regemente. Blef 1642 Capitaine vid Fältmarskalken Gr. Torstenssons Lif-Regemente i Tyskland, och öfvervar samma år slaget vid Leipzig, där han feck 17 blessurer. 1643 Öfverste-Lieutenant vid Öfverste Findlandsens Regemente. 1644 Öfverste för et Finskt Regemente til häst. 1645 General-Major, bivistandes, under de sista åren af Tyska kriget, Fälttogen vid Fältherren Gr. Carl Gustaf Vrangels Armée. 1649 General öfver hela Finska Militien, och samma år Riks-Råd och Krigs-

Råd,

Råd. 1652 Lagman öfver Tjo-Härads Lagſagu i Småland. 1655 Fält-Marſkalk och 1656 Vice General-Gouverneur öfver Liftand. Åtföljde någon tid K. CARL GUSTAF under deſs Polſka krig, och intog Dünaburgs Fäſtning i Lithauen. Han afled 1656.

Var gift med Grefvinnan *Chriſtina de la Gardie*, en Dotter af Gr. *Jacob de La Gardie* och Grefvinnan *Ebba Brahe*.

En *Oratio valedictoria de Stratagematibus*, hållen i Upſala 1637, är efter honom tryckt.

Öfver denna Herren finnes 2 Portraiter, et i folio af Merian, och et i 12:o graveradt.

(Se v. *Stiernm.* Höfdinga-Minne. — *Puffendorff* de Rebus Svecicis och Hiſt. *Carol. Guſt.*—)

LEWENHAUPT ADAM LUD. *Grefve, Riks-Råd, General en Chef*, och *Gouverneur* uti Riga och Curland. Han föddes 1659 uti Kongl. Svenſka Lägret för Köpenhamn. Fadren var Gr. *Ludv. v. Lewenhaupt*, General af Cavalleriet, och Modren *Charlotta Suſanna Maria*, Tyſk Riks-Grefvinna af Hoenlohe och Gleichen. Efter Föräldrarnes tidiga död, upfoſtrades han af Riks-Drotſen Gref Pehr Brahe, ſtuderade grundeligen i Lund, Upſala, Roſtock och Wittenberg, förvärfvande ſig en vidſträkt Lärdom. Efter vidare fortſatt utrikes reſa, kom han til Stockholm 1684, och följde ſ. å. ſin Svåger Bar. Conrad Gyllenſtierna

ſtierna på Ambaſſaden til Muſcou. Efter tilbakakomſten begaf han ſig med Gr. Nils Bielke til Fältoget i Ungern, och emottog där under Chur-Furſtens af Bejern commando en Cornets-ſyſla. Han blef ſnart Capitaine-Lieutenant och därpå Ryttmäſtare, ſedan han med behjertad manlighet biviſtat Ofens åröfring af de Kejſerlige. Reſte ſå hem til Sverige igen, och förordnades icke långt efter hemkomſten til Major vid Öfverſte Nieroths Regemente, ſom ſkulle, med flere Svenſka Troppar, biträda Staterne i Holland. Snart efter, förordnad til Öfverſte-Lieutenant. Vid Lüttich och flereſtädes viſade han ſtora mandoms-prof, feck en ganſka ſvår bleſſure i hufvudet under attaquen vid Kockelet, men hölt ſin perſon icke deſs mindre oſpard uti alla faror. Härigenom vant han K. Vilhelms i Ångland ſynnerliga nåd, med förſäkran om det förſta ledigtblifvande Svenſka Regemente, af dem ſom ſtodo i Holländſk Tienſt. Fullbordan häraf ſkedde ſnart, och Öfverſten Gref Lewenhaupt hade et i bäſta ordning och ſkick upſtädadt Regemente, när det efter den Ryſwikiſke Freden 1697, tillika med flere Svenſka Troppar, blef dimitteradt. Hans lycka feck därigenom en oviſs utſigt, och han var en tid bortåt utan tjenſt. Men krigslågan tändes åter 1700 på alla ſidor omkring Sverige. Då feck Gr. Lewenhaupt Konung CARL XII:s befallning och kallelſe, at uprätta och företräda det ſå kallade Tremännings-

nings-Regemente, som af Upland, Dalarne och Vestmanland skulle sammanskaffas. Detta verkställtes innom kort tid, och Regementet geck med Konungen öfver til Curland, samt brukades sedermera på flere ställen, såsom ganska väl disciplineradt, vid de måst betydelige tilfällen. Efter många attaquer och drabbningar med fienderna, hvilka alla utslogo til Gref Lewenhaupts heder, och ibland hvilka drabbningen vid Jacobsstad i Lithauen och vid Gemaurthof, voro de märkvärdigaste; reste han ifrån Curland som snarast öfver til Stockholm, för at skaffa dem betalning, som på hans credit gjordt förstråckning til Tropparnes både proviant och beklädning. Han återkom snart, för at såsom General af Infanteriet, efter fullmagt af d. 5 Jan. 1706, och såsom förordnad Gouverneur öfver Staden Riga med de därunder liggande Fästningar, ytterligare bevaka sin Konungs fördelar. Åter vankade flere blodige bardalekar med fienden, af hvilka Actionen vid Liesna d. 28 Sept. 1708 var den hufvudsakeligaste, där han på et besynnerligen underligt sått med sin Armée lemnades i sticket emot hela Czarens magt. Änteligen feck Gr. Lewenhaupt conjungera sina Troppar med den Armée, som af Konungen sjelf anfördes. Han följde Hans Majestät hela den förfärliga vintren igenom, då öfver 4000 man af Svenska Arméen, genom en ovanlig köld, fördärfvades. När Konungen om sommaren 1709 beslöt, at vid Pultava angripa

gripa Ryſſarne, och ſåſom ſjelf bleſſerad, updrog hela commando til Fält-Marſkalken Gref Renſkőld, feck General Lewenhaupt ordres at hålla Infanteriet uti ſin ordre de bataille, och härmed attaquera på en ſida. Huru olyckligt denna attaque utſlog för Svenſka Hären, år bekant. Sedan Hans Maj:t låtit ſig őfvertala at rådda ſin egen perſon och reſa ifrån detta ſtället, updrog han åt General Lewenhaupt befälet őfver Tropparne. Denne för ſin Konung nitiſke och behjertade Fältherren, använde all uptänkelig flit och möda, at åter ſamla den förſkingrade Hären, őfvertala Soldaterne til frimodighet och upmana dem at ännu en gång bjuda fienden ſpetſen; men ſom de alle voro uti en outſägelig fruktan och conſternation ſtadde, och deſsutom tröt nödig ammunition, hvartil kom flere tilſtőtande förtretligheter; ſå fant General Gr. Lewenhaupt ſig nődſakad, ehuru emot egen bőjelſe, at med fienden ſluta en ſådan Capitulation, efter hvilken ſå vål han, ſom alle őfverblefne både befallande och lydande, ſkulle ſåſom Krigsfångar gifva ſig uti fiendens våld. Denna fångenſkapen, ſom i långden blef mer och mer ſvår för de Svenſke, varade för Gref Lewenhaupt uti fulla 9 år, och ſlutades icke förr än med deſs död, ſom infőll d. 12 Febr. 1719. När Drottning ULRICA ELEONORA tilträdde Regeringen 1718, utnämde hon Lewenhaupt til Sit och Sveriges Rikes Råd; men detta var et Ämbete, ſom han icke feck tillträda.

År

År 1690 gifte han sig med Grefvinnan *Brita Dorothea Lewenhaupt.* Grefve Lewenhaupt var en lärd Herre och talte väl Latin, hvarföre man ockſå kallade honom vid Arméen den Latinſka Öfverſten. Han måſte utſtå mycket både förakt och motſtånd, ſå väl i K. CARL XI:s, ſom i början af K. CARL XII:s tid, och voro det endaſt hans ſtora förtjenſter emot Riket, ſom under den ſenares Regering gjorde hans lycka, men ſom ock förſkaffade honom många enſkylte fiender. Et intereſſant Arbete, under Titul: *Envåldets ſkadeliga påföljder och aggets bittra frukter*, ſom utkom af trycket i Stockholm år 1757, och ſom är en Berättelſe, hvilken Gr. A. Lewenhaupt uti deſs fångenſkap i Ryſsland ſjelf ſammanfattat, innehåller de märkvärdigaſte Anecdoter i K. CARL XII:s Hiſtoria, värde at läſas af hvar och en, ſom älſkar at uplyſas af den hiſtoriſka ſanningen. Gref Lewenhaupts upriktiga Gudsfruktan kom honom ganſka väl til paſs uti deſs långvariga fångenſkap, där han ock til ſin enſkylta upbyggelſe ifrån Franſyſkan öfverſatte Ängelſka Paſtorn Lucas *Evangelii Sedolåra*, hvilken Bok ſedan trycktes i Stockholm 1720. Lewenhaupts Lik hemfördes ifrån Ryſsland, och begrofs med mycken högtidlighet d. 29 Maji 1722, uti K. Riddarholms Kyrkan.

(Se *Perſonalierne* efter Likpred. hållen af Kyrkoh. *J. Poſſieth.* Sv. *Mercurius* för år 1757. Apr. M. pag. 676 ſeqq.)

LICHTONE ROBERT, *Grefve* och *Friherre* til Ulyſſishavin, *Herre* til Tervik och Pergenemi, *Kongl. Råd* och *Præſident* i Åbo Hof-Rått. Var född i Nyland 1631, och Son af K. GUSTAF ADOLPHS Öfverſte *Joh. Lichtone*, bördig från Skottland, och *Catharina Gythrie*. Han började tjena under Svenſka Arméen ſåſom gemen Mouſqueterare, och geck under Danſka och Polſka krigen alla graderne igenom til Öfverſte-Lieutenant. Denna charge feck han år 1665 vid Öfverſte Wrangels Regemente til häſt. 1675 Öfverſte för nya Adelsfanan. 1677 Öfverſte för den gamla Adelsfanan. 1679 General-Major af Cavalleriet. 1681 Gouverneur öfver Revel och Eſtland, hvareſt han ock blef brukad vid Reductions-verket. 1685 General-Lieutenant och Gouverneur öfver Cronobergs och Jönköpings Låner. 1687 Kongl. Råd och tillika Præſident i Åbo Hof-Rått. Introducerades år 1675, ſåſom Friherre på Svenſka Riddarhuſet, och blef 1687 Grefve. Denne Herren, ſom i ſin tid var berömd för en otrolig ſtyrka, feck i Lundſka ſlaget 1676 många dödes ſkott och bleſſurer; och blefvo några kulor på åtſkilliga ſtällen i kroppen qvarſittande, hvilka intet kunde utſkäras. Han dog i Stockholm 1692, utan

utan Barn, och geck således med honom Ätten ut.

Gift 1667, med Fr. *Beata Rosenstierna.* (Se v. *Stierum.* Höfd. Minne.—)

LIEVEN (VON) HANS HINRIC, *Grefve* och *Sv. Rikes Råd.* Var född i Lifland 1670. Fadren, *Bernhard Otto v. Lieven*, General-Major, blef af Drottning CHRISTINA 1653 Baroniserad. Sonen gaf sig tidigt til Krigs-ständer. Gjorde såsom Öfverste-Lieutenant 1700 et lyckligt partie på Saxerne i Lifland. Bivistade s. å. Actionen vid Narva. Blef Öfverste 1704 och General-Major 1710. Afärdades 1714 ifrån Kongl. Svenska Senaten til Konung CARL, som då vistades i Turkiet, för at gifva besked om sakernes tilstånd hemma i Sverige. Några rätt kinkuge ärender skulle ifrån Rådet blifva Konungen föredragne, och aldrig kunde någon skickligare Herre härtil utväljas än Gen. Major Liewen. Han frambar mycken sanning, hvilket skedde med et plattyskt skämt, som altid roade. Konungen förordnade honom til General-Lieutenant, och tillika at föra Directionen vid Kongl. Amiralitetet i Carlscrona, på samma sätt som General-Amiralen Grefve Hans Wachtmeister det förut fört, med præsiderande uti Collegio och Amiralitetets, Stats- och Kammar-Contoiret, samt alt annat, intet undantagandes, vidare, än at han för sin person ej skulle gå med Flottan

til sjös. Sedan han vid slutet af s. å. ifrån Carlscrona rest öfver til Stralsund, och där upvaktat Konung Carl, samt gjordt nöjaktig redo om Flottans tillstånd, feck han befallning at resa til Stockholm, för at där gifva Magistraten och Borgerskapet riktig kundskap uti flere ärender, om hvilka de förut fått dels ofullkomliga dels falska berättelser. General-Major Lieven sammankallade til den ändan Stockholms Borgerskap, och hölt för dem et Tal, hvarpå Borgmästaren Hultén å Magistratens och Borgerskapets vägnar svarade. När Konungen vistades i Lund, bodde Gen. Lieven uti en koja bredevid. Han roade då Konungen ibland annat med sin Värd, som efter dess föregifvande pratade ganska högt i Stats-saker, hvarvid Generalen på et rätt behändigt sätt feck fram mycket, som han ville hafva Monarken föreställdt. Något behagade, något misshagade, men Konungens nåd för Gen. Lieven blef altid oförändrad. Efter K. Carls död vardt han 1719 til Riks-Råds-Åmbetet kallad och s. å. i Grefveståndet uphögd. Hans dödsår inföll 1733.

Gift f. g. med Fr. *Catharina Elisabeth Yxkull* af Padenorm. A. g. med Fru *Margaretha von Tiesenhausen.*

(Se Dr. *Nordbergs* K. Carl XII:s Hist. 1. och 2. D.— v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Canc. R. *Lagerbrings* Sammandrag af Sv. Hist. Cap. 19.—)

LILJE-

Liljeblad Gustaf, Peringer förut kallad, *Kongl. Secreterare*, och *Censor Librorum*. Son af Poeseos och Historiarum Lectoren i Strängnäs *Laurentius Frid. Peringer*, med *Anna Maria Mülich*, och född i förenämde Stad 1651. Gjorde vackra framsteg i flere Vetenskaper, under sit vistande vid Upsala Academie, där han ock 1674 utgaf och förswarade en lärd *Disputation, de Messia Judaico è Rabbinorum maxime commentariis*. Reste utrikes hela 10 åren, under hvilka han förvärfvade sig särdeles kundskap och färdighet, uti de Europeiska och Orientaliska Språken, och af dem i synnerhet, Hebreiska, Chaldaiska, Syriska, Arabiska, Turkiska, Ethiopiska m. m. Vid återkomsten til Fäderneslandet 1681, vardt han Lingg. Oor. Professor i Upsala, och i samma beställning 1693 adlad, då han kallade sig *Liljeblad*. År 1690 skickades han af K. Carl XI til Lithauen och Polen, at inhämta fullkomlig kundskap om den Judiska Secten, den man Karaiter nämner, deras Ceremonier och bruk, hvilket han til sin Konungs fullkomliga nöje förrättade. När han 1692 vardt Rector Magnificus i Upsala, bivistade Konung Carl XI, med Deras Majestäter, Hedvig och Ulrica Eleonora, med den öfriga Kongl. Familien, samma Act. Han blef sedan år 1695 Kongl. Secreterare, Censor Librorum och Hof-Bibliothecarius. Denne lärde och minnesvärde Mannen dödde i Stockholm 1710,

utan manliga Arfvingar; sedan des ende Son, *Carl Liljeblad*, hvilken honom föddes af Fru *Ingebor Winblad*, såsom Fändric af Vestmanlands Infanterie, blef slagen vid Wipreck 1709. Uti Strengnäs Domkyrka ligger han begrafven.

De af honom på trycket utgifne Skrifter och lårda Arbeten, åro följande *Concio laudibus ac elogiis nobilium in Orbe Eoo idiomatum dicta*, Holm. 1674. 4. — *Duo Codices Talmudici Avoda sacra & Tamid, quorum primus agit de idololatria, alter de sacrificio jugi, quod olim in Templo Hierosolymitano quotidie offerebatur, cum paraphrasi latina. Altdorf.* 1680. — *Epistola de Karraitis Lithuaniæ ad Joh. Ludolphum A.* 1691. — *R. Mos. Maimonidæ Tractatus de Primitiis cum versione & notis, Dispp. exhibitus & publicatus, Ups.* 1694 & 1695 — *De Templo Herculis Gaditano, Holm.* 1695. — *Historia rerum Ægyptiacarum, ab initiis cultæ religionis ad annum Hegiræ Muhamedicæ* 953 *Holm.* in 4:o. — *Dr Lutheri Catechès, efter Joh. Campanii öfversättning ifrån Svenskan på Virginiskan, med Företal, til de Americanske Församlingars tjenst, på Kongl. bekostnad tryckt i Stockh.* 1696. 8. — *Apomasaris Drömbok på Sv. öfversatt, med dess Företal, Stockh.* 1701.— *Catalogus Librorum tum Mss. tum Impressorum, quibus regiam Bibliothecam Holmensem adauxit J. G. Sparfvenfeldt. Holm.* 1706.—

Flere

Flere *Academiska Programmer* och *Disputationer*, dem han dels sjelf skrifvit, dels för dem præsiderat.

(Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. p. 924.— Holm. Lit. p. 27. — *Scheff.* Sv. Lit. p. 265.—)

LILJECRONA GUSTAF, *Herre* til Liljendal och Löfstaholm, *Kongl. Råd* och *Lunds Aacad. Canceller*, föddes 1623 på Keholm vid Södertelje, och var Son af Hof-Apothekaren och Krigs-Commissarien *Caspar Liljecrona* med Fru *Brita Johansdotter*. Såsom Cavalier var han med uti Drottning CHRISTINAS Svite, når hon 1655 kom til Italien, och gjorde til K. CARL GUSTAF sin skrifteliga berättelse om hela solenniteten af Drottningens intåg i Rom. Såsom Resident i Dannemark, utnämdes han 1674 til Landshöfdinge öfver Wiborgs Lån, men feck befallning at vara qvar i Dannemark, emedan han ansågs för oumbärlig vid de Negociationer där förehades. 1675 hemkallades han af K. CARL XI, och vardt kort efter Landshöfdinge öfver Kronobergs Lån. Någon tid måste han likvål förvalta Landshöfdinge-Åmbetet i Örebro Lån. Ifrån Kronobergs flyttades han 1679 til Upsala Höfdingedöme och åter tilbaka til Örebro. 1685 blef han Kongl. Råd och Præsident i Commerce-Collegio och Stats-Contoiret, samt Lunds Acad. Canceller. Hans Statsklokhet berömmes mycket. I Stockholm dödde han utan manliga

Efterkommande 1687, och ligger i Sődertelje Kyrka begrafven.

(se v *Stiernm.* Geneal. Matr. — v. *Dőbelns* Acad. Lund. — *Arkenholtz* Memoires de la Reine Christine. —)

LILJENHOF JOACHIM POTTER, *Herre* til Backa, Fullerſtad och Loberg, *Asſeſſor* uti Gen. Com. Collegio. Uti Nykőpings Stad fődes han 1630, där Fadren *Petter Mårtensſon* var Handlande, och ågde til Huſtru *Eliſabeth Danckwardt*, Borgmåſtaredotter i ſamma Stad. Såſom mycket hugad főr Handeln, ſåndes han 1642 til Holland, och blef 1644 på et hederligt Kőpmans-Contoir i Amſterdam antagen. Återkom til Sverige 1651, och utnåmdes ſtraxt af Drottning CHRISTINA, til Kammererare uti deſs Gen. Commerce-Collegio. Affärdades i denna Syſſlan år 1654 til Riga, at där inrätta Tullen, och därifrån til Holland, uti et åfven vigtigt ärende. Főrſkrefs 1656 af Riks-Cancelleren Gref Eric Oxenſtierna til Preuſen, och afſåndes ſedermera til Ångland uti en betydelig főrrättning. Återkom til Fåderneslandet 1658, tog afſked ifrån ſin Kammererare-tjenſt, och gaf ſig ſåſom Handlande til Borgare-ſtåndet. Erhőlt 1664 Kongl. Fullmagt på Commiſſarie-ämbetet i Gen. Commerce-Collegio, och kallades 1665 af Stockholms Magiſtrat til Rådmans-ſyſſlan. Valdes til Riksdagsman főr ſit Stånd 1668, och főrordnades under påſtående Riksdag til Com-

Commissarius i Riksens Banque, samt öfver Myntet. Anno vid slutet af samma Riksdag adlades han, och kallade sig i stället för Porter, som förut var hans namn, *Liljenhoff.* Utnämdes 1673 til Assessor i Com. Colleg. och förlåndes kort efter såsom Commerce-Råd til Muscou, vid den stora Ambassaden, som då färdades ifrån Sverige s. å. I Stockholm afsomnade han 1676, och blef uti St. Catharinæ Kyrka med Likpredikan begrafven.

Gift med *Petronella Lohe.*

(Se *Personalierne* efter Likpr. hållen af Magn. Duræus, Stockh. 1676.—)

LILJENSTEDT JOHAN, *Grefve, Sv. Rikes Råd* och *Præsident* i Vismariska Tribunalet. Var född i Björneborg i Finland år 1655, af Fadren, Kyrkoherden i Moujervi, *Paul Raumannus.* Blef 1673 Adjunctus Philosophiæ vid Academien i Åbo, år 1683 Secreterare uti Kammar-Collegio och 1692 Secreterare i Kongl. Svea Hof-Rätt, förrättandes tillika alla Expeditioner vid den så kallade Lifländske Commission. År 1698 utnämdes han til Revisions-Secreterare, år 1705 til Vice-Præsident och Directeur vid Tribunalet i Vismar; 1710 til Landshöfdinge öfver Östergöthland; 1714 til Ombuds-Råd, och 1719 til Riks-Råd och Cancellie-Råd. Vardt år 1727 Præsident uti Vismariska Tribunalet. Såsom Envoyé Extraordinarie brukades han uti åtskilliga utrikes

kes beskickningar, och slöt 1721 såsom Minister Plenipotentiaire, Freden med Rysland. Innan han år 1690 adlades, kallade han sig *Paulinus*. Blef uti Grefveligt Stånd 1719 uphögd. Var en lärd Herre, och lycklig både Grekisk, Latinsk och Svensk Poet. Utaf flere dess, tid efter annan, utgifne Poëtiska Arbeten, äro dessa tvånne: *Den korsfäste Christus*, tr. i Stockh. 1686 in 4:o, och: *Den födde, den lidande och segrande Christus*, tr. i Stockh. 1694 in 4:o, i synnerhet berömde. Han utgaf också *Carmen Oratorium in laudem Veris*, *Aboæ* 1674 in 4:o. Hans *Finlandia Carmine Epico Græco descripta*, är tryckt 2 gångor in 4:o, och berömmes som et Mästerstycke i sit slag.

Riks-Rådet Gr. Liljenstedt gifte f. g. 1692 med Friherrinnan *Brita Cronhielm*. A. g. med *Margaretha Törnflycht*. Han afled på sit Gods Divitz i Pommern 1732, och ligger begrafven i St. Mariæ Kyrka i Stralsund, hvarest öfver honom är upsatt et kostbart Epitaphium af hvit Marmor, på hvilket, jämte dess Lefvernes förnämsta omständigheter, läses detta beröm:

VIR VARIIS INGENII DOTIBUS, MULTO RERUM USU, MERITISQUE IN PATRIAM CLARUS, LITERIS IMBUTUS SUPRA VULGUS DOCTORUM, UTQUE DEESSET NIHIL, ETIAM POËSI GRAJA, LATINA, PATRIAQUE EXCELLENS.

(Se v. *Stiernman* [illegible] Mem. [illegible] *Ejusd.* [illegible] *Ejusd.* Höfd. Minne. — [illegible] Lit. [illegible])

LILJEROTH NILS, *Grefve* och *Kgl.* *Råd.* Son af Kyrkoherden i Asbo och Östergöthland, *Nils Eosander* med *Elisabeth Trina*, och född i Asbo Prästogård 1636. Sedan han i yngre åren förvärfvat sig mogna kundskaper, och gjordt de smärre steg uti Civil ständer; blef han Commissions-Secreterare i Hag, och uti samma beställning 1674 adlad, då han förbytte sit förra namn Eosander uti *Liljeroth*. Sedermera Stats-Secreterare och år 1697 af K. CARL XI, såsom Extraordinarie Ambassadeur, til Fridsverket i Rysvik afärdad, uti hvilken wärdighet han i Friherre-stånd uphögdes. Detta Fridsvärk dref han efter Konungens död til et önskadt slut, ehuru han därvid hade många och betydeliga svårigheter at öfvervinna. Därefter utarbetade han en *Tractat* med England och General-Staterne, och ingaf såsom Extraordinarie Ambassadeur i Hag, til General-Staterne en omständelig berättelse om K. CARL XII:s Action vid Narven, jämte en förnyad påminnelse om deras biträde emot K. August i Polen. År 1702 utnämdes han til Kongl. Råd, och vardt tillika Grefve. År 1703 slöt han en ny Alliance emellan Sverige, England och General-Staterne, s. å. en annan Tractat emellan Konungen af Sverige och Konungen i Preussen, och 1704 en defensive Alliance

liance emellan Sverige, Churfursten i Hannover och Hertigen af Brunsvig-Lüneburg. Såsom Kongl. Råd var han åfven Academiæ-Canceller i Pernau. Hans förtjenster och hans stora skicklighet, färdeles uti ministeriela ärender, lefva i Historien. Han slöt sin jordiska vandring i Stockholm 1705.

Gift med Fru *Eva Olivecrantz.* Med honom sjelf utgeck denna Grefveliga Ått.

(Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. — Dr. *Norbergs* K. Carl XII:s Hist. 1. D.—)

Liljestolpe Lars, förut kallad Micrander, K. Carl XII:s *Archiater.* Upland var hans Födelse-ort, och i Upsala studerade han Medicinen, disputerade där 1679 *de Spiritu seu Calido Corporis humani*, reste ut och blef Med. Doctor. Återkom och förordnades til Med. Professor i Dorpt 1691, förmodeligen vid Academiens inrättning 1690. Lemnade 1694 Professoratet, reste til Sverige, antogs til Stockholms Stads-Physicus, samt til Medlem i Colleg. Med. Blef 1701 K. Carl XII:s Archiater, och var Högstbemälte Konung följaktig under dåvarande Fälttog, samt adlades 1705 med namnet *Liljestolpe.* Han säges hafva haft fritt språk hos K. Carl, och gifvit Konungen anledning til hvarjehanda skämt. Feck sin hälsot i kriget 1706, af et fat söta svarta Kiersbär, som han vid Lägret åtit.

Dess Skrifter äro: *Oratio in Nat. Gustavi*

vi Pr. H. — Oratio de natura & vigore Ingeniorum ſeptentrionalium. — Pathologia ſpiritus Corporis hum. Diſp. — Programmata Academica.

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. — v. *Der Hardts* Holm. Literat.—)

LILJESTRÖM JOHAN, *Præſident* i Pommerſke Hof-Rätten. Son af Borgaren i Örebro, *Nicodemus Abus* och *Chriſtina Jacobsdotter*, född 1590. Reſte 1614 utrikes. Återkom året efter, då han igenom Gr. Axel Oxenſtiernas befordran feck af K. GUSTAF ADOLPH et anſenligt Reſe-ſtipendium, at vidare fortſätta ſina Studier. Begaf ſig ſtraxt därpå ut, och, efter 4 års viſtande uti Helmſtad och Jena, for til Holland, återkom ſedan til Stockholm, och blef brukad ſåſom Extraordinarius uti Riks-Archivo. År 1624 gjorde han ſin tredje reſa, på Gr. A. Oxenſtiernas bekoſtnad. Blef 1626 Secreterare hos förenämde Grefve, ſom då var General-Gouverneur i Preuſen. 1630 Kongl. Secreterare. År 1631 följde han Gr. Oxenſtierna til Frankfurt am Main, hvarifrån han uti flere angelägne ärender blef affärdad i Tyſkland, til Frankrike och Polen. Blef 1632 General-Commiſſarius i Preuſen och Director öfver Cancellie-ſakerna därſammaſtädes. 1634 Krigs-Commiſſarius vid Svenſka Arméen i Schleſien. S. å. fången af de Brandenburgſka vid Friedberg uti Neumark.

mark. Biviftade dårpå 1635 Tractaten med Polen, och flöt et 26 års ftilleftånd. 1636 Secretarius Status och f. å. adlad. 1641 Håradshöfdinge öfver Edsbergs och Kumla Härader. 1649 Regerings-Råd i Pommern, fift 1655 Præfident i Pommerfka Regeringen och Hof-Rätten. Uti 4 år arbetade han med de Chur-Brandenburgifke Commiffarierne om Pommerfka gräntfe-fkilnaden emellan Kronan Sverige och Chur-Brandenburg. Dödde 1657.

Gift 1632 med *Regina Elifabeth Hagemeifter*. Uti Företalet til *Boecleri Hift. Belli Sveco-Danici*, läfes om honom detta vittnesbörd: *Vir fuit acerrimi ingenii fummæque prudentiæ, & adverfus largitiones corruptelasque rectitudine animi probe munitus.* —

En *Latinfk Oration* och en *Difputation* äro efter honom tryckte, den förra i Stockholm 1613, den fenare i Jena 1622. Under fit viftande i Wittenberg 1617, fkal han ockfå hafva på Svenfka öfverfatt de flåfte *Euclidis Böcker*.

(Se v. *Stiernm.* Matr. — *J. C. Dähnerts* Pommerfche Biblioth. V. B. — v. *Stiernm.* Bibl. Sv. Goth. —)

LINDCREUTZ ALBRECHT, *Prefident* uti Kongl. Kammar-Collegio. Född 1674 uti Södertelje Stad, där Fadren *Hans Lindberg* var Rådman. Modrens namn var *Anna Gerner*. Han utmärkte fig tidigt genom ogemen qvickhet och ftora naturs-gåfvor. Efter 5 års

jämn

jämna vistande i Upsala, reste han til utrikes Universiteter, näml. til Rostock, Vittenberg, Halle och Leipzig. Därefter besökte han Preussiske, Saxiske och andra Furstteliga Hof, reste til Bömen och vidare til Frids-Congressen uti Ryswik, hvarest alla krigande delar i Europa voro syslelsatte, at under Sveriges bemedling bilägga deras tvister och sins emellan sluta Fred. I Hag och Amsterdam, förnöjde han sin vettgirighet, at betrakta de många inrättningar til detta Landers välmåga, som där finnas. Ifrån Amsterdam togs vägen hemåt öfver Ostfriesland, Bremen, Hamburg och Lübeck, samt Holsten och Dannemark. Vid hemkomsten blef han 1698 uti Kammar-Collegii Cantzli antagen, och sköte där med mycken flit sin sysla, at han 1704 föreslogs til Actuarius och Registrator vid den då varande Kongl. Defensions-Commission, hvarå han ock erhölt nådig Fullmagt. År 1710 Referendarius vid Kammar-Collegium, och därjämte förordnad at föra Protocollet vid Defensions Commission. 1718 Secreterare i Kammar-Collegio. År 1719 adlad, då dess förra namn Lindeberg uti *Lindcreutz* förbyttes. År 1724 Kammar-Råd och 1727, uppå Rikssens då församlade Sränders underdåniga föreställning, utnämd til förste Commissarius vid den med Konungen i England, som Churförste af Hannover, belefvade Liquidations-Commission öfver det, Braunschweig-Lüneburgske Huset under Sequestrations-tiden, utur de Kronan

nan Sverige tilhörige Länder, låtit upbära. Emot en så granlaga förrättning, svarade Kammar-Rådet Lindcreutz skicklighet och insigter; ehuru han vid detta arbete tilsatte en dryg del af sin hälsa. För sina trogna tjenster, erhölt han år 1739 Fullmagt på Höfdingedömet öfver Östra och Västra Dalarne, och år 1742 förordnades han til Præsident uti Kammar-Collegio.

Såsom Præsident, blef honom beskickningen til Dalarne updragen, at rätta och stilla den orolighet, som där ibland Allmogen af förföriske människor var upväckt. Han skötte värdigt sin Heders-sylla til år 1744, då han uti en hög ålder afsomnade.

Gift 17 7, med Handelsmannens i Stockholm *Ad. Leijels* Dotter, *Judit Leijel*, men barnlös; så at namnet med honom af Sv. Riddarhuset är utdödt.

(Se Talet hållit vid Præsident. *Albr. Lindcreutz* jordfästning d. 19 Oct. 1744.—)

LINDEGREN Nils, *Assessor* i Kongl. Götha Hof-Rätt. Född i Småland, skref sig til Forsa, Spåningslanda och Bråckentorp; var Häradshöfdinge i Mo Härad, då han år 1644 såsom Riks-Härold affändes til Dannemark, för at förkunna krig och örlog. Öfver denna resa har han författat *en utförlig berättelse*, hvilken tillika med des Instruction och Beskrifning om Härolds-drägten finnes införd i Brocmans

Broemans Disputation *de Sanctitate Legatorum sagatorum.* Adlades 1645. Förordnades 1647 til Assessor i Kongl. Amiralitets-Collegio, och s. å. Kongl. Härold. 1660 Assessor i Götha Hof-Rätt, och sedermera tillika Häradshöfdinge öfver Sunnerbo Härad i Småland, med fyra Härader i Vadstena Län. Tog afsked 1681, och dödde 16 - -.

Gift 1639 med *Anna Sjöblad.* Han var Son af Prosten och Kyrkoherden i Algutsboda Mag. *Nicolaus Svenonis Crucimontanus* och *Magd. Gyllengrip.*

(Se v. *Stiernm.* Matr.—)

LINDESTOLPE JOHAN, *Med. Doct.* och *Practicus* i Stockholm. Förut hette han *Linder* Var född i Carlstad år 1678 af ringa föräldrar. Studerade först i Åbo, och utgaf där 1702 en Disputation *de Pomis Hesperidum*, reste därefter til Upsala, hvarest han lade sig på Medecinen, blef Consistorii Amanuensis, och utgaf äfven här en Disputation *de foeda Lue dicta Venerea.* Reste följ. året utrikes och vardt Medicinæ-Doctor i Hardervik Återkom 1708 til Stockholm. Vardt 1710 Medicus på Svenska Flottan, som krytsade på Ingermanländska kusterna, hvarest han utstod mycken svårighet, så väl af pesten på Flottan, som den långa och besvärliga sjöresan. Blef därefter Practicus i Stockholm, och år 1719 Assessor i Coll. Med. Adlad s. å. Han är bekänt såsom

god Latinsk Poët, förfaren Medicus och en i högsta mårton redelig Man. Afled 1724.

Gift f. g. med *Anna Margareta Örn.* A. g. 1720, med Friherrinnan *Eva Christina Cronhielm.*

Dess Skrifter åro, utom ofvannåmde Disputationer: *Oratio in Nat. Gustavi Holm.* 1683. — *Pathologia*, Dorpt 1691. — *De natura Ingeniorum*, Dorpt 1691. — En i Leiden utgifven *Disp. de Venenis.* — *Tankar om Skiörbjugg.* — *Flora Viksbergensis.* — *Tankar om Surbrunnars kraft.* — *Surbruns-Frågor.* — *Tankar om Matkar och Skridfå i månniskans kropp.* — *Svenska Färge-konsten*, utom åtskilliga *Rön i Actis Literariis Sveciæ.* —

(Se v. *Stiernm.* Matrikel. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år.)

LINDSKIÖLD ERIC, *Grefve* til Staffsund m. m. och *Kongl. Råd.* Föddes i Schenninge Stad 1634, af Fadren, Borgmåstaren dårstådes *Olof Håkanson*, och dess Hustru *Margareta Nohlanvår.* Såsom Studerande i Upsala, utgaf han, under Edmund Figrelius, sedermera Kongl. Rådet Gripenhjelm, 1654 en Disputation med Titul: *Consiliarius.* Handledde först R. R. Clas Bielkenstiernas Söner, sedan K. CARL GUSTAFS naturliga Son Gref Gustaf Carlsson, med hvilken han gjorde en vidlöftig utrikes resa. Medan han ånnu vistastades

ſtades utomlands, förordnades han til Profesſor vid den nya Academien i Lund, och flyttades ſtraxt därefter ſåſom Eloq. Profeſſor til Upſala. Hos Churförſten af Pfaltz hade han, för ſin lärdom och ſynnerliga ſkicklighet i politiſke ſaker, vunnit et ſå beſynnerligit tycke, genom en *Skrift*, ſom han utgaf til Churförſtens förſvar emot Chur-Maynts, at han til des Hof-Råd blef utnämd. Denna nåden undanbad han ſig likväl, ſåſom han häldre ville tjena ſit Fäderneſland. Efter hemkomſten til Sverige vardt han 1668 Secreterare uti Kongl. Cancelliet, hvarmed bifogades Legations-Secreterare-beſtällningen vid Ambaſſaden til Polſka Konunga-valet, vid hvilken han ſig ſå värdigt upförde, at han, vid återkomſten därifrån, med Adelſkap 1669 benådades, då han förbytte ſit förra namn *Lindeman* uti *Lindſkiöld*. Afſkickades 1671 uti et vigtigt ärende til Dannemark, och blef därefter Protocolls-Secreterare i Kongl. Rådkammaren. 1673 Kongl. Majeſtäts egen Expeditions-Secreterare. 1674 Hof-Råd. 1676 Lagman i Bohus-Län. S. å. Cancellie-Råd och Stats-Secreterare. 1685 befordrad til Hof-Canceller, och at tillika föra ordet uti K. Majeſtäts Juſtitiæ-Reviſion. På Riksdagen i Stockholm 1686, öfverlämnade Konung CARL XI honom ſjelf Landt-Marſkalks-ſtafven, hvilket Ämbete han ſå väl och lyckligen utförde, at han därföre ſ. å. benådades med Friherre-namn. Uphögdes 1687 til Kongl. Råd och Cancellie-

Råd. Förordnades s. å. til Canceller vid Academien i Lund, och blef i slutet af s. å. Grefve. 1688 Hans Kongl. Höghets Prins CARLS Gouverneur. Utom alla dessa vigtiga Ämbeten, har Gref Lindskiöld utfört åtskilliga betydeliga Commissioner, men i synnerhet lagt handen vid den *Svenska Lagens* öfverseende och den så kallade *nya Kyrko-Ordningen.* Han ägde i sin tid almänt loford för rättrådighet och klokhet. Lyste af många förträffeliga sinnesgåfvor, studier och vältalighet, var stor Latinsk och Svensk Poet, och kunnig i många Språk. At K. CARL XI nyttjat honom i flere förrättningar, äfven sådane, som ifrån dess Ordinarie Ämbeten voro vida skilde, det intyga den tidsens Handlingar. Är altså helt ogrundadt, hvad som i *Les Anecdotes de Svede* säges, om dess år 1676 iråkade onåd, och i *Små Saker,* om des suspension ifrån Secreterare-beställningen; och det så mycket mera, som Konung CARL XI:s Bref, dat. Ljungby d. 2 Martii 1679, talar *om dess trogna tjenster och besvär, samt at Konungen gerna ville belöna honom, allenast något uti Gods, ränta eller eljest då funnits;* äfven ock samma Konung, uti dess Skrifvelse til Kongl. Rådet Gref Nils Bielke af d. 11 Jan. 1690, om Gref Lindskiölds frånfälle säger: *Jag kan honom aldrig tilfyllest beklaga. Jag hafver i honom mist en trogen, redelig och kär Vän, som mente mig, min Son och hela Riket väl.* Gref

Lind-

Lindskiöld dödde d. 10 Jun. 1690 i Stockholm, och begrofs i Riddarholms Kyrkan, uti Deras Majestäters och den Kongl. Familiens närvaro, hvarefter dess Lik uti Ekerö Kyrka nedsattes.

Gift 1669, med Fru *Elisabeth Cronström*, en Dotter af Kammar-Rådet *Isac Cronström.*

Dess tryckta Skrifter äro: *Epitaphium Dn. Gustavi Bonde L. B. — Officium pietatis Regis Caroli Gust. - Monumentum Comit. Jacobi August. De la Gardie. — Pax in Imperio turbata. — Offa Latranti, Libellus. — Offa post Offam. - Prodromus Justitiæ Palatinæ. — Den stora Genius, Ballet på Kon. Carl XI:s Födelse-dag. — Le Carosel*, eller *den pråktige Ringränning.* — Dessutom, flere *Latinske* och *Svenske Verser*, öfver högtideliga och sorgeliga tilfällen. — *De Svenske Amazoners välförtjenta Lof. — Twänne Psalmer* i vår Svenska Psalmbok författade, N:o 65 och N:o 104, samt tvänne, N:o 33 och 35, ifrån Tyskan öfversatte. Utom dessa, har Gr. Lindskiöld uti Mscpt efter sig lämnat många både större och mindre *lärda Arbeten.*

Denne vittre Herrens, näst för sin död, författade dråpeliga *Disticha* öfver Sveriges Konungar och Regenter af Vasa-stammen, hvilka finnas införde uti *Lärda Tidningarne för År* 1748, *N:o* 32, torde vid slutet af denna *Artikel* pryda sit rum, til Läsarens förnöjelse:

GUSTAVUS I:*mus.*

Hujus ope infessus propellitur hostis & error,
Fitque Hæres Regni, qui modo civis erat.

ERICUS XIV:*tus.*

Inconsultius exercens sua jura, ruebat
In res non licitas, imperioque cadit.

JOHANNES III:*tius.*

Qui modo captivus, mox Rex, post vincula regnum
Accipit. Indigni præmia quanta loci!

SIGISMUNDUS.

Externas dum quærit opes, amittit avitas,
Et fuit has repetens plurima caussa mali.

CAROLUS *IX:nus.*

Acer hic assertor juris, verique Deorum
Cultus hic Vindex imperiique fuit.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Magnus civis amor Gustavus, maximus hostis
Terror, cui gentes nullæ habuere parem.

CHRISTINA.

Ingenio an regno major dubitatur. Utroque
Maxima; sed pura religione minor.

CAROLUS GUSTAVUS.

Perpetuo dum vixit, erat quasi septus ab hoste,
Perpetuo, quanta est gloria! Victor erat.

CARO-

Carolus XI:*mus*.

Bella gerit, vincit, revocat bona publicà, ſarcit
Damna, fovet plebem militiæque favet.

(Se Perſonalierne efter Likpr. hållen af Biſkop *Virenius*. Stockh. 1690. — v. *Stiernm.* Sv. Landt-Marſk. Hiſt. — 4 Parentationer öfver Gr. *Lindſkiöld*, hållne i Upſala, Lund och Stockholm. — *Lidéns* Hiſtoria Poëtarum Svecanorum.—)

continuation p. 190.

Loccenius Johannes, Svenſk *Hiſtoriographus* och *Præſes* uti Kongl. Antiq. Collegio. Föddes 1598 uti Staden Itzehou i Hollſten. Fadren var *Albrecht Locken*, Handlande, och Modren *Anna Sommer*. Föräldrarne dödde för honom tidigt, då hans Förmyndare beſlöto at ſätta honom i något Handtvårk. Men den qvicke Ynglingen hade haft en Läromäſtare, hvilken dem härifrån afrådde, med påſtående, at han borde hållas til Boken. Det ſkedde, och den unge Loccenius förländes til Gymnaſium i Hamburg, där han innom kort tid gjorde ſtora framſteg på Lärdoms-fältet. År 1618 beſökte han Högſkolarne i Helmſtad, Roſtock och Leiden. Vid den ſiſta Academie, blef han år 1625 Doctor Juris. Därefter kallades han ſ. å. af K. Gustaf Adolph til Hiſtor. Extraord. Profeſſor i Upſala. Tvånne år allenaſt var han här Extraord. Lärare, och blef ſedan Ordinarius. År 1630 utnämdes han til Skyttianiſk Profeſſor och år 1634 til

Juris Profeſſor. År 1648, förordnade Drottning CHRISTINA honom til Academiæ Bibliothecarius, hvarefter han 1651 feck högſtbemälte Drottnings Kallelſe-bref, at vara *ordentelig Hiſtorie-ſkrifvare* med Lön på Stat. År 1661 erhölt han Kongl. Regeringens befallning, at utgifva en *Topographiſk Beſkrifning* öfver Sverige, til det då tillämnade, men ſedan utkomne *Dalbergs Verk.* Då ſammanfattade han den *Deſcriptio Sveciæ*, hvilken ännu efter honom i Handſkrift förvaras. År 1666 förordnades Loccenius til Juris Profeſſor honorarius. Då Collegium Antiquitatum i Upſala förenämde år inrättades, var Loccenius ſjelfſkrefven Ledamot. Ockſå feck han ſ. å. Kongl. Regeringens Kallelſe-bref at därſtädes vara Aſſeſſor. De Arbeten han denna tiden utgaf, voro både många och vidlyftiga. När den lärde Stiernhielm år 1672 dödde, förordnade K. CARL XI Loccenius, i dennes ſtälle, til Ordförande uti Antiq. Collegio. Samma Ämbete föreſtod han til ſin död 1677. Loccenii Valſpråk var: *Sufficit mihi gratia Dei.*

Twänne gångor var Loccenius gift. F. g. 1622 med *Urſula Tamn.* A. g. 1654 med *Margareta Keitz.* Med bägge hade han Söner och Döttrar. Sonen *Albrecht*, med förra giftet, vardt i anſeende til Fadrens förtjenſter 1673 adlad, med namnet *Tigerklou.* Loccenius begrofs d. 9 Junii i Upſala, med Likpr. ſom hölts af dåvarande Domproſten och pr. Theol. Prof.

Prof. Dr. Petrus Rudbeckius. Icke allenast månge Svenske, utan ock Latinske och Grekiske Skalder, hedrade hans minne med vackra Graf-skrifter.

Loccenii af trycket utgifne många lärda Arbeten upräknas uti *Schefferi Sv. Lit.* p. 275 och följ. Af dem vil man här nämna: *Synopsis Juris Sveo-Gothici, cui accedunt Quæstiones practicæ.* Holm. 1648. — *Lexicon juris Sveo-Gothici,* Holm. 1651. Ups. 1665. — *De Jure maritimo Libb. tres.* Holm. 1651. — *Synopsis Juris Sveo-Gothici.* Holm. 1653. — *Rerum Sveticarum Historia à Berone tertio, usque ad Ericum XIV.* — *Et Antiquitatum Sveo-Gothicarum Libb. tres,* Holm. 1654. Denna Editionen räknas nu mera för ganska rar. — *Cornelius Nepos cum Annotationibus,* Holm. 1654 & Hamb. *cum notis politicis* 1673. — *Erici Olai Historia Svetica, cum notis,* Holm. 1654. — *Historia Rerum Sveticarum à primo Rege Svec. usque ad Caroli Gust. obitum, Libb. IX.* Ups. 1662. — *Antiquitatum Sveo-Gothicarum Libbr. tres,* Ups. 1670. — *Sveciæ Regni Leges provinciales, prout quondam à Carolo IX, & civiles, ut à Gustavo Adolpho publicatæ sunt.* Holm. 1672 & Lond. Scanor. 1676. — *Synopsis Juris publici Sv. Gothici.* Gothoburgi 1673. — *Historiæ Suecanæ à primo Rege Sv. usque ad Carolum XI Libb. IX secunda editio.* Francofurti &

Lipsiæ 1676. — *Curtius Rufus cum notis politicis. Holm.* 1637 & *Amstelodami* 1648. —*Notæ in Epist. Ciceronis ad Q. Fratrem:* 1636. — *Orationes, Carmina, Epigrammata, Epistolæ & Dissertationes*, tid efter annan utgifne. —

J. Loccenii Portrait finnes in 8:o graveradt. (Se *Personalierne* efter Likpr. tr. 1678: — Svec. Lit. p p. citt. Meddelade underråttelser af Hr Secr. *Sigfr. Gahm*, ex Archivo Regni.—)

LOHREMAN GUSTAF, Kongl. Svensk *Archiater.* Föddes i Upsala 1640, af Borgmåstaren dårstädes *Thomas Låhreman*, och blef bittida mogen i Studier. I Språken, Latinen och Grekiskan, var han vål öfvad, och hade til Läromästare i Medicinen, til hvilken vettenskap han sig låmpade, sin Svåger Olof Rudbeck den åldre. På sit 20 år antogs han af R. R. Svante Baner til dess Söners undervisning. Disputerade i Upsala 1664 *de Horticultura nova Upsaliensi.* Vid denna tiden inråttade Rudbeck en Botanisk Trågård i Upsala, och den unge Lohreman, försedd med et vackert Stipendium, blef utsedd at resa til Holland, för at dårifrån skaffa allahanda slags växter. Han gjorde sedan en annan resa utomlands, och blef Med. Doctor i Leiden 1667. For vida omkring, och besökte åfven Rom och Venedig. Under hemresan gifte han sig i Hamburg, med dåvarande Stads-Physici, sedermera Kongl. Sv. Archiaterns

chiaterns *Johan Husvedelii* Dotter *Catharina Husvedel.* Återkom til Sverige 1670, och blef i anseende til den flit han användt på sina resor och i synnerhet i Ångland, at inhämta kundskap om andra Rikens Handel, Commissarius i Com. Collegio, ooh tillika Assessor i Coll. Med. Utnämdes 1672 til Stads-Physicus i Stockholm. Feck äfven upsigt öfver Amiralitets-Fältskärerne och Sjukhusen, til dess K. CARL XI kallade honom til sin Lif-Medicus. I denna beställning var han hela 3 år Konungen följaktig under Skånska kriget, och curerade honom lyckligen uti en smittosam hetsig feber. Adlades 1689, med namnet *Lohreman*, sedan han förut, vid Drottning ULRICÆ ELEONORÆ ankomst til Sverige, blifvit 1680 til hennes Medicus antagen. I Adels-brefvet nämdes, utom hans personliga förtjenster, at han af adeliga Förfäder i Frankrike var ursprungen. Feck Titel af Kongl. Archiater, blef Præses i Coll. Med. och lefde til år 1694. K. CARL XI behagade sjelf hedra hans begrafnings-act med sin höga närvaro. Archiat. Lohreman bidrog på sin tid gemensamt med den bekante Urban Hiærne til Medicinens uphjelpande i Sverige. De upfunno äfven tilsammans et nytt sätt, at igenom artificiele Bad, med uplöste Mineralier blandade, häfva många sjukdomar, hvarpå de äfven år 1692 fingo öpet Privilegium. Denna Mannen berömmes för mycken gifmildhet emot de fattiga

fattiga, til hvilka han vissa dagar i veckan skal hafva utdelat någon summa.

(Se Upsala Tidningar för år 1773, N:o 1.—*Vinges* Parentation Mscpt.—)

LOHREMAN GUSTAF, Son af förenämde Archiater *G. Lohreman*, med *Sophia Catharina Husvedel*, och född 1678 i Stockholm. Han var i Svensk Krigstjenst, när han 1698 reste til Rom under Inocentii XI:s Pontificat, blef Catholique och employerades uti Collegio de propaganda Fide. Blef sedermera Präst, Påfven Clement den XI:tes Camerier d'Onore, (som svarar emot Hof-Junkare) samt 4 följande Påfvars Domherre vid St. Maria di Trastivere. Prior och sist Decanus vid samma Dom-Capitel, i hvilken värdighet han i Rom 1748 afsomnade. Af Cardinal Albani hade han fått til skänks et litet utvaldt Bibliotheque. Hans Caracter tecknas såsom vänfast och af et hederligt upförande. Sit Fådernesland älskade han, och gynnade vid alla tilfällen de Svenske som kommo til Rom.

En *Latinsk Stenstyl* öfver K. CARL XII är af Lohreman upsatt, och finnes införd uti Sv. Mercurius för år 1760, Jul. månad, p. 3. Har också utgifvit en Bok, kallad: *Perpetuitas Fidei Catholicæ contra asserta Dogmata à Luthero & Lutheranis publicæ propugnationi exposita*, *Rom.* 1698, fol.

Se

(Se Sv. Mercurius för 1760.—Phil. Adjunct. *Björnståhls* Bref i Samlaren.—)

LOOS CORNELIUS, Svensk *General-Major*, född i Stockholm, där Fadren var Vinskänk. Följde med Ingenieur-Corpsen Kon. CARL XII på hans fälttog i Polen och andra Länder, och bivistade de flesta Actioner. Efter nederlaget vid Pultava, åtföljde han Konungen til Turkiet, och vistades i Lägret vid Bender, först som Capitaine, sedan som Major vid Fortification, och adlades 1711. Konungen skickade honom, på sin bekostnad, til Constantinopel, och vidare til Förlofvade Landet, Egypten och andra kringliggande Länder, at afrita de förnämsta där befinteliga Antiquiteter. Efter 2 år kom han til Bender tilbaka och öfverlemnade Konungen alla sina ritningar, med bifogade Anmärkningar, hvilka, til en stor del, gingo up i eld och rök vid den förfärliga Benderske Calabaliquen 1713. De öfverblefne lefvererades sedan til förvaring i Riks-Archivum, och utläntes 1741 til Ärke-Biskopen Dr. Henric Benzelius, för at nyttjas vid utgifningen af hans och Prof. Enemans Orientaliska Rese-Beskrifning. Sedan K. CARL lemnat Turkiet, reste Loos öfver til Paris 1716. Han uppehölt sig en rund tid hos K. Stanislaus i Zweibrücken, och kom först hem til Sverige efter K. CARL XII:s död. År 1721 skickades han som Öfverste-Lieutenant af Fortificationen til Stralsund,

fund, dår han ej liter bidrog til denna Fåstningens återställning och nårvarande fasthet. 1734 blef han Öfverste af Fortificationen, men tog 1736, för vissa orsaker skull, afsked, med General-Majors Caracter, då han kallades af Magistraten i Hamburg til Öfverste för dess Stads Garnison. I Hamburg dödde han 1738. Uti Fortificationen ägde han en djup insigt, och uti Ritkonsten en ogemen skicklighet.
(Se Sv. Bibl. I Delen p. 67.—)

LUCIDOR eller LASSE JOHANSSON, en ryktbar *Svensk Poet*, som lefde i 17:de Sec. och hvars öden voro äfven så besynnerliga, som dess snille var eldigt, altid utstäldt för oordentligheter och en flyktig lefnad. Angående des födelse, som utsättes vid år 1650, gissas, at han varit naturlig Son, antingen af Amiralen *Strussbielm* eller Fåltherren Gref *C. G. Wrangel.* I tryckta Skrifter kallas han Strusshielm, och, efter Palmsköldska Samlingens utlåtande, skal Gr. Wrangel i ungdomen hållit honom til studier och mycket påkostat. Häraf har man fördubblat gissningen om Lucidors hårkomst. Såsom Student råkade han i för nåra bekantskap med en adelig Jungfru, *Magdalena Sjöblad.* Skyldig til et på den tiden svårt brott, skulle han hårdeligen straffas; men som Kongl. Hof-Rätten föreställte Konungen, at Jungfruns Föräldrar sjelfve bedt för honom, och Lucidor dessutom hade et sådant

Inge-

Ingenium, *at han kunde sig evertuera och med tiden göra lycka;* så blef Lucidors dom, först at åkta denna personen, sedan at vika ur Riket på 2:ne år, och därefter få återkomma. Huru vida denna dom geck i värkställighet är obekant, åtminstone blef ingen utländsk resa af, ty han började i Stockholm med en Skrifvare-sysla, vid hvilken han straxt ledsnade, obekymrad om sin upkomst, och utan annan beställning, än at skrifva *Vers*, lefva i hunger och dö i elände.

Landshöfdingen Baron Conr. Gyllenstierna firade år 1669 d. 18 Nov. sit Bröllop med *Mårta Christ. Ulfsparre*, och Lucidor författade vid detta tilfälle en Bröllops-skrift, under namn af: *Giliare Kval.* Men som Poëten uti sine utlåtelser varit altför stötande och ohöfvisk, hade han ej bättre lycka med sit snille-foster, än at han därföre blef i häkte kastad. Han slapp ej ut, innan han inför Hof-Rätten edeligen betygat, at han ej skrifvit detta i affigt at försmåda vederbörande, icke heller at han därtil varit af någon tubbad. Domen utföll år 1670, som befriade honom ifrån vidare näpst, än den han redan utstått, dock med tjenlig förmaning, at hädanefter försigtigare föra sin penna. Då Lucidors alla *Skaldestycken* första gången tilhopa tricktes år 1688, under Titul af: *Helicons Blomster, plåckade och vid åtskillige tillfällen utdelte af Lucidor den olycklige;* infördes äfven däribland detta *Giliare Kval*, men denna

denna Uplaga indrogs genom R. R. och Öfverståthållaren Gref Gyllenstiernas föranstaltande, och utlemnades sedan ej til salu, innan arket B, som innehölt denna förargeliga Skriften, blifvit undantagit. Under det han satt i fängelse, tröstade han sig sjelf med en Ode, som så börjas:

Skulle jag sörja, då vore jag tokot,
Fast än det gingo mig aldrig så slätt:
Lyckan min kan fuller synas gå krokot,
Vakta på tiden, hon lär full gå rätt.

Af denna Ode låt Årke-Biskop Eric Benzelius den yngre trycka 12 Exemplar, hvilken Uplaga således är ganska sällsynt. Men hans lycka svarade icke emot hans hopp, ödet förde honom til en våldsam död. Han blef på Munkens Källare i Stockholm, af en Lieutenant Arvid Christ. Storm, med värjan genomstungen. Dödde ej straxt, utan lefde så länge, at han feck samla sina tankar, hvarunder han författade den *Psalmen*, som under N:o 406 i vår Psalmbok finnes. Detta skedde år 1674.

Lucidor ägde af naturen et qvickt snille, skref med mycken lätthet vers, men gemenligen utan granskning. Grekiska Mythologien missbrukade han ej allenast därmed, at han utan hof införde den uti sina *Skaldestycken*, utan äfven tillade desse Gudar alla sin tids liderligheter. *Kyskheten* och *Nykterheten* voro de Gudinnor, åt hvilka han minst offrade, såsom han ock gemenligen skref sina verser med öl-

bägaren

bågaren på bordet. Han drefs ej af kärlek för egen heder, då han något skref, utan kastade tankarna på papperet, såsom de först föllo honom in, och därvid blef det. Således finnes mycket i hans Verser, som icke duger, dock är åtskilligt både qvickt och godt på en gång.

Editionen af *Helicons Blomster* för år 1688, med arket B, är ganska rar. Förutan *Psalmen N:o* 406 i vår Svenska Psalmbok, hålles han för Öfversättare af *Psalmerne N:o* 407 och 409. Desse 3 Andeliga Visor sägas ock vara utgifne under Titul: *Lucida Intervalla.*

(Se Prof. *Lidéns* Historiola Poëtarum Svecanorum.—)

LUNDIUS CARL, *Juris Professor* i Upsala. Han föddes i Jönköping år 1638, där Fadren, med samma namn, var Assessor. Vid Upsala Academie utmärkte han sig redan i yngre åren, genom en vidsträckt kundskap i vettenskaper, och särdeles uti Lagfarenheten. Häraf hände, at han, af Riksdrotsen och Academie-Cancelleren Gref Pehr Brahe, kallades til Åbo Academie, at där förestå en ledig blefven Juris-Profession. Men som Lundius beslutit at göra en utländsk lärd resa, så emottog han icke detta tilbud. Efter några års utrikes vistande, återkom han til Upsala, vardt Juris Adjunctus, Juris Professor extraordinarius, och ändtel. år 1678 Juris Patr. Professor ordinarius, hvilken syssla han til sin död med utmärkt he-

der beſtridde. Hans förtjenſter vid *Svenſka Lagens förbättrande* och deſs *Förkaring*, år en nog bekant ſak. En beſynnerlig håndelſe i deſs lefnad må hår anföras. Prof. Lundius var, tillika med den bekante Aſſeſſör Stiernhök, af Konung CARL XI förordnad, at, jåmte andra ſkicklige och mogne Mån, på flera ſtällen i Riket hålla underſökningar, öfver de år 1670 och de påföljande åren, ſå mycket öfverklagade Trollerier och Satans förblindelſer. Då en ſå kallad Troll-Commiſſion åfven ſattes i Upſala, ſkal ſjelfva Hin Håle, uti ſynbar ſkapnad, hafva gjordt deſſe bägge Herrar et obehageligit beſök. Beråttelſen hårom, den Stiernhök ſedan til Hans Maj:t ſkrifteligen inſåndt, och den Prof. Lundius beſtyrkt, jåmvål ofta ſedan i Upſala med ed för ſine Lårjungar uprepat, var ſådan: „At ſedan en dag inför Commiſſionen, en beſynnerlig håndelſe varit före, hade Lundius, då Stiernhök gått til ſångs, ſetat uppe och låſt uti en bok, ſom om dylika håndelſer handlat. Han hade där funnit beråttelſe, om en aldeles lika caſus, ſom den, hvilken Commiſſionen då förehaft, och hvilken uti et Conſiſtorium i Tyſkland blifvit afdömd, hvarjåmte beråttades, at under ranſakningen hade djåfvulen i ſynbar ſkapnad ſökt förſkräcka Domarena, och deſs bild, den han då antagit, var dår åfven beſkrifven. Lundius hade med det ſamma ſedt up af Boken, då han funnit en lika ſådan bild på golfvet för ſig ſtående, ſom

i bo-

i boken var beskrifven, hvilken vederstyggeliga bild straxt försvunnit. Lundius hade genast upväckt Stiernhök, och berättat hvad han sedt, hvilket denne svårligen velat tro, förrän samma syn och samma skapnad visade sig åter för dem bägge, men geck straxt, som de tyckte, ut genom dörren; hvilken hårdt igenslogs. Ute om dörren stod vakt, som blifvit dem tilförordnad för at hindra alt öfverlopp af det myckna församlade folket; men vakten svarade på tilfrågan, at de intet sedt någon, ej heller hört dörren öpnas. Stiernhök ville derföre, i fall deras obudna gäst behagade åter visa sig, försöka om han, som dem syntes, geck genom dörren, hvilken skulle öpnas inåt rummet. Han staplade därföre framför dörren flera stolar på hvarandra, dem han ihopbandt, så at om dörren skulle öpnas, skulle nödvändigt stolarne ramla öfverända. Han hade ej så snart fådt detta färdigt, förrån dörren, som de tyckte, öpnades, utan at stolarne rördes det ringaste, då samma fula bild åter trädde in til dem. Stiernhök befalte honom då i Guds namn, at vika til mörksens boningar, och icke oroa dem, öfver hvilka han ingen magt ägde, då de bägge, Stiernhök och Lundius, ej annat sågo, än at samma bild åter geck ut genom dörren, hvilken så hårdt slogs igen, at fönsterna och hela byggningen tycktes dem darra, och rummet blef upfyldt med en olidelig stank, hvilken äfven vakten utanföre kände, utan at de eljest

visste af något mera, ej heller hade de då märkt dörren öpnas." Händelsen är sällsam och förtjenar upmärksamhet. Så mycket trovärdigare, som det intet vil falla begripeligt, huru två så store och samvetsömme Männer, som Lundius och Stiernhök voro, skulle våga til Konungen insända en osanfärdig berättelse, hvaraf de ingen fördel hade. Professor Lundius dödde i Upsala år 1714.

Gift med J. *Gertrud Lohrman* 1662.

Hans af trycket utgifne Skrifter äro: *Disputationer.* — *Parentationer.* — *Historia Juris Svio-Gothici.* — *Historia Juris Romani, Civilis & Canonici*, m m. — Uti Juridiquen skal han hafva haft flere *utarbetade Verk*, hvilka upgingo i rök vid den eldsvåda, som 1702 öfvergeck Upsala Stad.

(Se Mem. viror. in Sv. erud. Semi-Decas IV. Num. III. — Svenska Biblioth. 2 D. p. 163. — *Scheff.* Sv. Litter. p. 244 & 430. —)

LUNDIUS DANIEL, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Strengnäs. År 1666 föddes han i Fogdö Prästegård i Södermanland. Fadren var Kyrkoherden i Fogdö och Helgarö Församlingar, Mag. *Dan. Lundius*, Modren Fru *Elisabeth Busmontana.* Uti första barndoms-åren märktes hos honom en qvickhet och lust för läsning, som lofvade något besynnerligit i framtiden. Han geck vid Strengnäs Trivial-skolan och Gymnasium igenom, reste til Upsala, och blef

blef Magister 1692. Sedan han under mycket arbete, och med de trångaste vilkor, fullândat sit Cursum Academicum, beslöt han at göra sig vidare kând i verlden. Han geck 1692 ifrån Ystad til Stralsund, och besökte de förnämsta Academier i Tyskland, och vann öfver alt de lärdaste Mäns bekantskap. Resan fortsattes til Nederländerne och Holland, och feck han i Amsterdam tilfälle, at umgås med de förträffelige Rabbiner, David Pina och Jekulhielem. Nu vändes tankarna åt hemorten, men förut ville han ibland främmande lämna prof af sin kundskap, särdeles uti de Orientaliska Språken. Han tog sig til den ändan före, at öfversätta på Latin, och med Philologiska anmärkningar föröka, den *Talmudiska Tractaten Taanith*, eller om *de Hebræers Fasta*, hvilken han af trycket utgaf i Utrecht 1694, och dedicerade detta Arbete til K. CARL XII, som då var Kron-Prins. Emot hösten s. å. återkom han til Fäderneslandet. Under vägen råkade han i Hamburg den i Rabbinicis grundlärde Doctor Edzardus, och med hånders pålâggande undfeck af honom den prästerliga välsignelsen. Vår bevandrade Lundius begaf sig straxt efter hemkomsten til Upsala, där han af den Philosophiska Faculteten feck tilstånd, at hålla privata Collegia för de Studerande. Han fullgjorde detta med sådant beröm, at Faculteten fant sig förbunden, honom meddela en besynnerlig befordran, til den då ledig varande

Orient. Ling. Professionen vid Kongl. Academien i Åbo år 1695. Men just då detta förslag slog felt, undfeck han kallelse af Öfversten Wolther Reinh. Wrangel, at vara Regements Pastor vid Södermanlands Infanterie-Regemente. Han blef således vigd til Präst, och emottog denna sysslan. Två år var han Pastor vid ofvansagde Regemente, då lyckan började visa sig blidare. Theologiska Faculteten i Upsala kände Mannens värde, och föreslog honom til Theologiæ-Adjuncturen, som då var blefven ledig, hvarpå han 1698 ärhölt Kongl. Fullmagt, samt tillika at vara Pr. & Pastor i Hagby och Ramsta Församlingar. En syssla, som han med stor sorgfällighet skötte, och hade under denna tiden, ibland andra svårigheter, den närgående olyckan, at alt hans Husgeråd, Böcker och Manuscripter, blefvo i den svåra branden, som 1702 Upsala Stad öfvergeck, aldeles i aska lagde. År 1703 præsiderade han på Prästmötet i Upsala. Kort därefter öpnades för honom våg til större utkomst och heder. Lundius blef Ling. Orient. Professor efter Dr. Palmroth, som då vardt Theologus. Denna sysslan förestod han med utmärkt beröm i 8 år, och præsiderade på samma tid för 40 Philologiska Disputationer. 1711 förordnades han til Theolog. Professor, feck 1712 Gamla Upsala Præbende-Pastorat, och förblef vid sin Theologiska Profession i 17 år. Utnämdes 1719 til Theol. Doctor. Han försvarade med mycken

nit

nit den Evangelisk Låran emot alla villo-andar, och hade på denna tiden en håftig strid med vissa motståndare, om våra Symboliska Böckers myndighet och antal. Lundius hade varit Academisk Lärare i 35 år, när Kongl. Fullmagt, efter Stiftets kallelse, för honom d. 10 Mart. 1729 utföll, at vara Biskop i Strengnås. Han var begåfvad med stora pund, och intager sit rum ibland Sveriges största Theologer. Skickade sig så i sina Ämbeten, at han vann ej mindre kärlek ån vördnad. Ägde goda kropskrafter, muntra och lifliga sinnen, så at han intil högsta åldren behölt minne, hörsel, syn, smak och känsel oförändrade. På sista åren feck han en känning af skörbjugg, hvartil kommo flere kråmpor, som åndade dess dagar d. 25 Decembr. 1748.

Biskop Lundius gifte sig 1696 m. Jungfr. *Maria Heland*, och andra gången 1739 med Jungfr. *Eva Lilljeslycht*. Han öfverlefde bägge sina Fruar. —

Dess Portrait i 4:o år af Bergqvist stucket.
(Se Lärda Tidn. N:o 48, för år 1748.—)

LÖFVENSKIÖLD, Henric Anders, *Amiralitets-Kammar-Råd*. Hette *Löfgren*, innan han 1743 adlades. Son af Lands-Kammereraren i Östergöthland *Anders Löfgren*, med *Anna Schiebe*, och född 1699. Studerade vid Upsala Academie, och blef därefter Extraord. Cancellist i Kongl. Cancellie-Collegii

Krigs-Expedition 1719. Gaf sig året efter uti utrikes Expedition. Följde 1721 Sv. Envoyén, sedermera Riks-Rådet m. m. Gr. Herman Cedercreutz til Ryssland, hos hvilken han gjorde Secreterare-tjenst til år 1723, återkom s. å. til Stockholm och fullföljde sin förra syssla uti utrikes Expedition, til dess han 1725 vardt Hofmästare för Kongl. Maj:ts Pager. Blef 1728 Advocat-Fiscal uti Kammar-Revision och 1736 Assessor. 1747 Kammar-Råd uti Kongl. Amiralitets-Collegio. Brukades uti flera Commissioner och förrättningar, dels som Actor, dels som Præses eller Ledamot. Blef 1759 Riddare af K. Nordst. Ord. Afled i Carlscrona 1765. I lärda Verlden har han gjort sig namnkunnig, såsom en lycklig Latinsk och Svensk Poet. Man har vid R. Rådet Gref E. Lindskiölds Biographie infört den Herrens författade sinrika *Disticha* öfver Sveriges Konungar af Vasa stammen, ifrån Konung Gustaf I, til och med Konung Carl XI. En lika lycklig fortsättning af de senare Regenters Minnen i samma versslag, har Kammar-Rådet Löfvenskiöld gjort, som här må intagas, til bevis af den styrka, med hvilken han som Latinsk Poet förde sin penna.

Carolus XII:*mus.*

Ille sui domitor, fortis frenator & idem,
Orbis apex, Carolus, belligerentis erat.

Ulrica

ULRICA ELEONORA.
Sponte jugum laxat Regina, piissima Matris
Æmula, dat Regem pacificumque Throno.

FRIDERICUS I:*mus*:
Auson, Teuto mihi Lauros & Belga stupendus
Tradit; at sceptrum fidaque corda Gothis.

Kammar-Rådet Löfvenskiöld gifte sig 1728 med *Ulrica Vong.*

Hans Poëfier äro månge, och styckevis för Allmänhetens ögon framlagde.

(Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. — *Lärda Tidn.* N:o 33 för år 1748.—)

LÖFLING PETER, *Kongl. Spansk Botanicus.* Var Svensk född 1729, af Fadren *N. Löfling*, Bruks-Bokhållare. I ungdomen hölts han til bokliga konster, och blef 1743 Student i Upsala, och inskrefs i Medelpadska Nationen. Sedan han lagt god grund med de så kallade Philosophiske vettenskaper, utvalde han 1745 Medicinen, som då under de tvånne store Lärare, Hrr: Rosén och Linnæus, var i sit yppersta flor. Särdeles lekte hans håg på Natural-Historien och i synnerhet Botaniken. Knappa vilkor tilstadde honom icke at länge förblifva i Upsala. Han begaf sig på Landet, upmärksam uti alt på Naturen. Så ofta honom svårigheter mötte, dem han icke kunde uplösa, vågade han skrifteligen dem hos sin förträffelige Lärare Hr. Archiat. Linnæus föredraga. Löf-

ling vann mer och mer dennes ynnest, och wäsnade snart uti honom sin Välgerningsman. Han blef i dess hus antagen, och feck således dageligen vistas under ögonen af den ypperste Botanicus. Med heder undergeck han sina Theologiska och Philosophiska förhör, och disputerade 1749 under Prof. Linnæi Præsidio, *de Gemmis Arborum*. Han årnade ock undergå Examen i Medicinen, när en snar och oväntad Spansk resa mellankom. Spanske Ministern i Stockholm, Marquis de Grimaldi, feck 1751 sin Konungs befallning, at anmoda Hr Archiater Linnæus, at til Spanien sända en Botanicus. Til denna resan blef Löfling sjelftagen och straxt utnämd. Han geck d. 17 Maj 1751 sjöledes från Stockholm til Porto, dit han i Julio anlände, och uptäkte de raraste örter i Portugal, under det han reste til Madrid, til hvilken Spaniens Hufvudstad han ankom d. 20 Octobr. s. år. Här fant han för sig åtskillige artige Botanici, hvilke alle arbetade flitigt i Spanska Örternas kännedom. Icke utan något slags missnöje, fingo desse snart se, at en Protestantisk Utlänning i deras Land åtnjöt en Pension, då ingen af dem ännu vunnit en dylik heder eller upmuntran. Löflings skicklighet, flit och oskyldiga lefnad, gjorde honom dock snart af dem älskad, och det drögde ej länge, förrän han til alla deras Samlingar och Bibliotheker feck et fritt tilträde. De tvänne första åren botanicerade Löfling i Spanien, med en Pension af

1000

1000 Dal. Silfmt. Hans Catholske Majestät hade beslutit, at en lärd Expedition skulle sända til dess Colonier i Södra America, resa dem alla igenom och därvid göra sina undersökningar. Den skulle bestå af en Physicus, en Mathematicus, en Commercie-Man och en Naturkunnig, af hvilka hvardera fick sina 4 Adjuncter. Löfling blef den fjerde, och hade altså på sit departement hela Natural-Historien. Hans särskilta följe bestod af twånne unge Spanske Medici, som skulle hjelpa honom, och af honom undervisas i alla til vettenskapen hörande saker, jämte twånne Ritare. Denna stora och märkvärdiga Expeditionen seglade från Cadix i Febr. 1754 til America. Löfling landsteg med sit sällskap d. 11 Apr. påföljande i Cumana i America. Därifrån reste han genom nya Barcellona och andra Missioner til Staden Guayana, hvarest han fortsatte sina Observationer i tre månader. Vägen togs vidare til Missionen Caroni och til Guayana, på hvilket senare ställe han sjuknade. Han blef väl frisk igen, och fortfor med sina resor, men sjuknade åter in och dödde af vattusot i Murereeuri d. 22 Febr. 1756. En så skicklig och arbetsam Mans tidiga dödsfall var en stor förlust för den Botaniska vettenskapen. Archiater v. Linné har sjelf häröfver yttrat sig så: *Vettenskapen har i honom* (Löfling) *förlorat så mycket, at sent eller aldrig dagas den tid, då et så mästerligit Snille kan hafva tilfälle at uptäcka*

alt

alt det myckna af Guds undervärk, ſom lyſa i det ſödra America, där ingen främling får reſa, och denne fick med Eſcorte och på befallning beſkrifva alt i alla tre Naturens Riken. — Ifrån Spanien ſkickade Löfling, före ſin Amerikanſka reſa, årſkilliga och fullſtändiga *Beſkrifningar* på Spanſka Örter och Naturalier til Arch. Linné i Upſala. Hans efterlämnade *Manuſcripter* blefvo i förvar tagne af deſs bägge Elever.

P. Löfling var til växten lång och af ſtark hälſa. Mycket trygg och alfvarſam uti ſit väſende. Innan han reſte ifrån Cadix, gjorde han där et *Teſtamente* til ſin Fader. På ſin Americanſka reſa hade han 2000 Dal. Silf:mt i årlig penſion, och deſsutom alt fritt, i anſeende til ſjelfva reſan och uppehållet.

(Se Sv. Mercurius för. år 1757, Octobr. M. p. 465 ſeqq —)

LÖWENHIELM CARL GUSTAF, *Grefve, Svea Rikes Råd, Academie-Canceller, Ridd. och Commend. af Kongl. Maj:ts Orden.* Född i Vermeland 1701. Fadren var Lagmannen och Hof-Rätts-Rådet *Gudmund Löwenhielm,* ſom förut hette *Nordberg*, innan han år 1725 adlades. Modren var Friherrinnan *Maria Cederhjelm.* Med ſnabba ſteg geck han redan i yngre åren fram på Lärdoms-vägen, och förenade med tidig qvickhet en grundelig mognad. Blef 1719 antagen til Auſcultant i K. Götha

Götha Hof-Rätt. År 1721 kallad at vara Secreterare vid den Kongl. Commission eller Ultima Domstol, som sattes i Vermeland, at undersöka, om det där i orten sig yppade och kring hela Riket ryktbart blefne Trollväsendet. Förordnades 1722 til Notarius och Advocat-Fiscal i fören. Hof-Rätt, och i slutet af s. å. til Vice-Häradshöfdinge i Östergöthland. Utlägs 1724 at såsom Konungens Ombudsman bevaka Kronans rätt vid den uti Finland s. å. förordnade Commission. 1729 Ordinarie Häradshöfdinge öfver Dahls Land. Flyttades år 1738 uti en lika beställning til Vermelands västra Sysle. Så som redan känd för utmärkt skicklighet, förordnades han under 1741 års Riksdag til Revisions-Secreterare. Vid Riksdagen 1746 vardt han af Riksens Ständer tre gånger upförd på Råds-förslager, och samma år i näder befordrad til Justitiæ-Canceller, hvarvid dess lön med 600 Dal. Silfmt föröktes. År 1750 President i K. Svea Hof-Rätt. Friherre 1747. Riddare af Kongl. Nordstierne-Orden 1748, och den förste Skattmästare af alla Kongl. Majestäts Orden. Var i flera år Riksens Ständers Fullmägtig vid Banco-verket. Äfvenså Fullmägtig och förste Directeur vid Järn-Contoiret, ifrån dess första inrättning år 1747. Kallad til Riksens Råd 1751. S. å. Riddare och Commend. af K. M. O. Sedermera President uti Kongl. Lag-Commissionen, och Ledamot af flere betydelige Rikets Verk, vid hvilka hans råd och mogna kund-

kundskaper, med mycket förtroende nyttjades. Under hela Pommerska kriget var han ordförande vid den för detta krig inrättade Utrednings-Commissionen, hvilken granlaga och viggiga förrättning han så utförde, at Riksens Stånder, vid deras allmänna sammankomst 1762, ihogkommo honom med en belöning af 20000 Dal. Silf:mt. Straxt därpå uphögd til Grefveligt Stånd. Canceller af Kongl. Maj:ts Orden 1765 och Cancellie-President. Riks-Rådet Löwenhielm förtjenar i alla tider rum ibland de stora och minnesvårda Snillen, som beklädt viggiga Åmbeten i Fäderneslandet. Såsom Justitiæ-Canceller, hade han förvärfvat sig mycket lofordd, genom sina förtjenster vid Lagskipningen. Såsom President uplifvade han en förträffelig ordning och drift i göromålen. Såsom Rådsherre och Statsman, visade han styrka, munterhet och patriotisme uti sina råd, aldrig ur akt låtande en politisk försigtighet. Vid Rikets allmänna hushållning, var han en stor vän och beskyddare af näringar. Bar mycken kärlek och ynnest för vettenskaper. Flera bevis häraf har han lämnat såsom Ledamot af Kongl. Sv. Vettenskaps-Academien, hvars Handlingar äro prydde med vackra både *Rön* och *Tal*, ifrån denna Herrens hand. Var Lunds Academie-Canceller ifrån år 1762. Också Ledamot af Hist. Institut. i Göttingen. Kallbrand ändade hans dagar d. 7 Mart. 1768.

Gift

Gift f. g. med Fru *Anna Elisabeth Kolthoff.* A. g. med Fru *Anna Christina Rudenskiöld.* Tr. g. med Fru *Juliana Constantia Simson*, Änka af Hof-Junkaren J. G. Lindroth. Öfverlefde alla tre sina Fruar.

(Se Å-Talet, hållit för K. Vet. Acad. af Historiograph. Regni *A. Schönberg*, Stockh. 1773.—).

M.

MAGNI JONAS WEXIONENSIS, *S. S. Theol. Doctor* och *Biskop* i Skara. Född i Wexiö 1583. Fadren, som sist blef Kyrkoherde i Wirestad, hette *Magnus Petri*, och Modren *Ingri Jansdotter.* Blef utrikes Magister, och vid hemkomsten 1614 Hist. & Polit. Professor i Upsala. Theol. Professor 1624, och 1640 Theol. Doctor, samt tillika Biskop i Skara. Hos Drottning CHRISTINA förmådde han så mycket, at uti Skara blef et fullkomligt Gymnasium inrättadt, hvartil et Hus af sten 1642 upbygdes. Afled 1651. Af sin Hustru, *Sigrid Johansdotter Bubb*, lämnade han efter sig flere Barn, som kallade sig *Salaner.* På hans Grift-sten i Skara Domkyrka, ses, uti en cirkel omkring et brinnande ljus, denna Inscription:

IPSA CONSUMOR ALIIS INSERVIENDO,

och nedanföre följande Påskrift: *Vir pietatis exemplar, Ecclesiæ fulcrum, Scientiarum Lumen, Gravitatis Theatrum, Constantiæ Spe-*

Speculum, Jonas Magni Wexionensis, S. Th. Doctor, olim Episc. Scarensis, hoc tumulo clauditur, qui pie obiit A. C. 1651 d. III. Apr. cum Conjuge Sigride Johannis Bubb quæ obiit A:o - - -

Denne Mannens tryckte Skrifter åro ganska månge. Såsom Profeſſor har han riktat den lårda Verlden, med et anſenligt antal *Disputationer.* Desſutom hade han ſkrifvit: *Synopsin Historiæ universalis. Upſ.* 1622 in 8:vo. — *Tubam Angelicam,* ſom år en fòrklaring òfver en del af Uppenb. Boken. *Upſ.* 1637. — *Sereniſſimi & Potentiſſimi Principis ac Domini, D. Gustavi Adolphi, S. G. W. R. debitum Elogium, quo præsertim res priscæ Gothorum conferuntur cum modernis Regis Gust. in Boruſſia & Germania bellis. Upſ.* 1632. —

(Se *Spegels* Kyrk. Hist. — *Rhyz.* Episc. Sv. Goth. — v. *Stiernm.* Bibl. Svio-Goth. — *Schefferi* Sv. Lit. —)

MARCI GEORGIUS, *Kyrkoherde* i Annerſtad i Vexiò Stift. Fòdd i Småland och Annerſtad Sokn, ſom fòrmenas, 1540. Blef i yngre åren, fòr ſin fårdighet i pennan, uti K. ERIC XIV:s Cancellie antagen, och ſtod hos Konungen i ùtmärkt nåd. Sedan Skrifvare på et Skepp i Danſka kriget, och dårifrån Capitaine vid Flottan. Och ſom en allmån briſt var på Pråſter, läs han ſig òfvertala at i Skara pråſt-

vigas

vigas 1568. Straxt vardt han Krigs-Pråst och Superintendent öfver Fält-Clericiet. Efter slutadt krig, gjorde K. JOHAN III honom til sin Hof-Predikant, och ändteligen vardt han 1575 Kyrkoherde i Annerstad. Han ägde vackra studier, var en alfvarsam, stadig och upbyggelig Man uti sin lefnad. Dess hjelpsamhet emot studerande fattige berömmes mycket. Vid slutet af sin lefnad var han ganska sjuklig. Han underskref Upsala Mötet 1593, och afskaffade småningom, uti sin Församling, de vid Gudstjensten öfvelige vidskepelser. At han ockſå ägde K. JOHANS synnerliga nåd, ses af Konungens Fullmagt af d. 8 Jan. 1575, hvaruti *Hans Bröstarfvingar och Efterkommande tillägges Annerstads Prästegiäld, så länge någon finnes, som Prästa-Ämbetet förestå kan, nu och i evärdeliga tider.*

Fem gångor var han gift. Dödde 1613. Han skal hafva sammansatt *N:o* 403 uti Svenska Psalmboken.

(Se *Högmarks* Psalmopoeographia p. 186. — *Rozbergs* Smålands Beskrifning.—)

MARTINI OLAUS, *Ärke-Biskop* i Upsala. Han föddes i samma Stad 1557, då Fadren, *Martinus Olai Gestricius*, där var Rector Scholæ, hvilken sedan vardt Biskop i Lindköping, men måste, såsom Liturgiens motståndare, lämna detta Ämbete, och i dess ställe emottaga Kyrkoherde-syslan i Nyköping. Sonen

Olaus ſtuderade på Hertig CARLS bekoſtnad, blef Magiſter i Roſtock 1583, kom hem och blef Rector Scholæ i Nyköping, ſamt efter 10 års förlopp Paſtor i ſamma Stad. Vid det bekanta Upſala Mötet 1593, förde Mag. Olaus Martini Protocollet. Ifrån Kyrkoherde-ſyſlan i Nyköping uphögdes han af Konung CARL IX på Årke-Biſkops-Stolen år 1602. Om honom berättas, at han var en from, ſagtmodig, förſigtig och rådig Man. Särdeles motade han våldeliga alla förſök, ſom i hans tid gjordes, at i Riket åter införa villo-läror. Uti en offentelig Diſputation i Upſala d. 17 Nov. 1608 förlade han ſå grundeligen *Calvinianen Forbeſius*, at denne måtte gifva tapt, tiga och blygas, hvarifrån det ordſpråket kommit: *Ad hæc Forbeſius nihil.* I ſin båſta ålder lemnade han verlden 1609, 52 år gammal. Blef i Upſala Domkyrka begrafven, och hedrades af ſin fordne Diſcipel, R. R. Joh. Skytte, med en prydelig Latinſk Skrift öfver det ſtället, där hans ben hvila.

Gift med *Ragnild Haquini.*

Bland deſs utgifna Skrifter märkas: *Refutatio Theſium Theod. Micronii Calviniani publicata A:o* 1602, *jusſuqu. regio adornata.* — *Bevis emot Calvinianernes Lära om Chriſti Perſon och den h. Nattvarden. Stockh.* 1604. — *Predikan öfver Evangelium på* 8 *Sönd. efter Trinit. Stockh.* 1606. — *Con-*

ciones

ciones nundinales. — *Öfversättning af Ps. N:o* 132 uti vår Svenska Psalmbok.

(Se v. *Stiernm.* Bibl. Sv. Goth. — *Rhyz.* Episc. Sv. Goth. — *Högmarks* Psalmopoeogr.—)

MATTHIÆ JOHANNES, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Strengnäs. Född i Östergöthland 1592, af Fadren *Matthias Petri*, Kyrkoherde i V. Husby, och Modren *Anna Grubbes*. Sedan han så väl hemma som vid utländska Lärosäten studerat, blef han först nämd til Poëseos Professor i Upsala, men någon tid därefter til Theol. Professor uti det Collegio, som i Stockholm var uprättadt. Härifrån kallade honom K. GUSTAF. ADOLPH år 1630 til sin Hof-Predikant, och följde han med Konungen til Tyskland. Efter Konungens död utnämdes han til Informator för den unga Drottningen. Blef 1640 Theologiæ-Doctor och år 1643 Biskop i Strengnäs, bibehållande likväl, några år därefter, sin vigtiga Sysla vid Hofvet. Han ägde CHRISTINAS fulla förtroende och nåd, hvarföre han ock hos henne hade mycket at säga. Härom vittnar, utom flere bevis, den förtroliga brefväxling, som Pfaltsgrefve Carl Gustaf med honom hölt under dess vistande i Tyskland. Drottning CHRISTINA har ock berömt honom sjelf på flera ställen uti sina Skrifter, såsom den där älskat dygden, inplantat hos henne densamma, och sjelf gådt i dess utöfning. Biskop Johannes Matthiæ råkade i misstanka hos Ri-

 kets

kets Pråsterskap, såsom hysande mindre orthodoxa tänkesätt öfver de Symboliska Böckerne, och såsom en hemlig Gynnare af Syncretismo. Det kom ock så långt, at dess utgifne Skrifter til låsande blefvo i Riket allmänneligen förbudne, såsom irrige och förledande. Biskopen sökte väl försvara sig, men utan den af honom sjelf påsyftade värkan. Omsider fant han sig föranlåten, at frivilligt affäga Biskops-ämbetet, som skedde år 1664. Han tilbragte sina öfriga dagar i stillhet, och afled år 1670, sedan han til Strengnäs Domkyrka gjordt Testamente af 1000 Riksdaler, och större delen af sit Bibliotheque. Han älskade mycket vitterhet, ägde en grundelig lärdom och var af et ljufligt väsende.

Gift två gångor. F. g. med Jungfr. *Catharina Bohm* 1634. Deras Barn adlades är 1645, med namnet *Oljequist.* A. g. med J. *Beata Liljeram*, men hade uti detta senare ägtenskap inga Arfvingar.

Hans Skrifter äro många, och finnas alle upräknade uti v. Stiernm. Bibl. Sv. Goth. samt Scheff. Sv. Litt. Af dem må här nämnas: *Ratio discendi Linguam Latinam, pro Christina Sv. Regina destinata. Holm.* 1635.— *Summa öfver then rena saliggörande Catholiske Christelige Läran. Streng.* 1640. — *Idea boni Ordinis in Ecclesia Christi. Streng.* 1644. — *Examen Catechicum h. e. Catechismi Förhör, utöfver Strengnäs Biskopsdöme.*

me. Strengn. 1648. — *Strengnäs Kyrkie- och Husbok. Streng.* 1658. — *Opuscula Theologica. Strengn.* 1661. — *Kyrkie- och Hus-Postilla. Stockh.* 1666. — Hans *Rami olivæ Septentrionalis*, är et bekant Verk m. m. —

(Se *Rhyz.* Episcop. Sv. — v. *St.* Bibl. Sv. Goth. p. 219 II T. — Sv. Bibliothequet 3 D. p. 138. — *Speg.* Kyrko-Hist. — Dr. *Christmas* Hist. af *La Combe* Sv. öfversätt. p. 25. — *Alnanders* Disp. de Libb. prohib. in Svecia P. I. p. 12, 13. —)

MEJERFELDT JOHAN AUGUST, *Grefve*, *Riks-Råd* och *General-Gouverneur* öfver Pommern. Dess Föräldrar voro, Öfverste-Lieutenanten och Öfverste-Inspectoren uti Estland *Henric Mejerfeldt* och Fru *Catbarina Wulf.* Han föddes i Lifland 1666. Tjente sig med mandom och skicklighet up vid Militairen, och var Öfverste-Lieutenant, när Sv. Arméen 1701 geck öfver Düna-strömmen. Året efter inlade han ny ära med sin tapperhet uti Actionen vid Clissou. 1703 vardt han afsänd til Staden Lublin i Polen, med et Detachement af Infanterie och Dragoner, at af samma Stad utfordra 50000 Riksdaler i brandskatt. 1704 upsatte han, efter föregången Capitulation, et eget Regemente. S. å. afsändes han med 3 Regementer til häst, at i Stor-Polen hämma Saxernas öfvervåld, då han ej långt ifrån Posen lefvererade Saxerne en Bataille, som til de Svenskas märkeliga fördel utföll. Vid Thorn slog

han ännu s. å. et partie Pollakar, och gjorde uti deras åröfrade Låger et ansenligt byte, jämte det at han uti denna träffning äfven feck Polske Fältherrens Radomiskis Generals-staf, hvilken lika råknas emot de Tuger eller Håstsvantsar, som Turkiske Bassarne föra. Denna Staf eller Handpik ville Radomiski sedermera med 2000 Ducater igenlösa, men feck intet. Mejerfeldt vardt 1704 General-Major af Cavalleriet, och 1705 Friherre. Var 1705 och 1706 på flere lycklige partier. När Patkull 1707 af K. August utlefvererades, emottogs han af General-Major Mejerfeldt, och fördes til Svenska Lågret. 1709 följde Mejerfeldt sin Konung til Turkiet, efter det olyckliga slaget vid Pultava. Hår vardt han af Konungen beordrad at resa öfver til Sverige, för at göra nödiga anstalter om Arméens förstärckning och Flottans utrustande. Bivistade sedermera slaget emot de Danske vid Helsingborg 1710, under Gr. Stenbocks commando, hvarefter han benådades med General-Lieutenants Fullmagt, och blef tillika Öfver-Commendant i Stettin. 1711 blef han General, kom s. å. til Bender, och vardt af Konung Carl skickad, först til Constantinopel, och sedan därifrån til Sverige igen, uti några vigtiga ärender. Utnämdes 1713 til Kongl. Råd och tillika til General-Gouverneur i Pommern, samt uphöjdes 1714 uti Grefveligt Stånd. Vid Stettins belägring af Ryssarne 1713, måste han efter et tappert motstånd,

lämna

lämna Staden åt Hollstensk besättning, hvarefter han vände sina tankar och anslag på Wismars conservation. Efter långvariga och trogna tjenster, efter en berömmelig och årefull lefnad, affomnade han på sit Gods Sördeburg i Skåne d. 9 Nov. 1749.

Gifte sig f. g. med Fru *Anna Maria Törnflycht.* A. g. med Fru *Brita Barnekow.* Dess första Bröllop firades i Saxen 1707, uti K. Carls, K. Stanislai och flere främmande Prinsars närvaro, och berättas såsom något besynnerligt, at K. Carl sjelf på detta Bröllop en gång dansade med Bruden.

(Se v. *Stiernm.* Matr. — K. *Carl* XII:s Historia af Dr. *Norberg* 1 och 2 D.—)

Messenius Johannes, *Assessor* i Kongl. Svea Hof-Rätt. Föddes 1584 i Vadstena och Östergöthland. I barndomen blef han, utom Föråldrarnas vettenskap, af Papister bortsnappad, hvilka förde honom med sig til Italien, där han i 16 års tid vistades och af dem underviftes. Reste vidt omkring i Europa, blef Kejserlig lagerkrönt Poet, och, så framt man skal tro, hvad som efter Messenii död läftes uti en öfver honom upsatt Minnes-skrift, af Romerske Kejsaren adlad, hvarefter han 1608 til Sverige återkom. Konung Carl IX antog honom straxt uti Cancelliet, och gjorde honom sedan til Juris Professor i Upsala. Här råkade han uti en skräckelig split, med största

delen af de öfrige Professorerne, som varade under hela hans Upsala vistande. Den som åstundar utförlig underrättelse om uphofvet och fortgången af denna lärda osämja, han läse berättelsen härom uti *III:dje Stycket af Nytt Förråd af äldre och nyare Handl. i Nord. Hist.* p. 144 och följ. Trätan åstadkom hvarjehanda ledsamheter innom Academien, i synnerhet, sedan de båda starkaste Contraparterne, Prof. Joh. Rudbeck och Messenius, låtit sine samtelige Disciplar häruti deltaga, hvilka då gjorde hvar sit partie, och gingo ända til uppenbara våldsamheter. Konung Gustaf Adolph, för at med minsta omsvep göra slut på denna missämja, kallade bägge Hufvudmännen ifrån Academien, utnämde Prof. Rudbeck til sin Hof-Predikant, och flyttade Messenius år 1614 til en Assessors-sysla uti Stockholms Hof-Rätt. Såsom beskyld och misstänkt för hemlig brefväxling med K. Sigismund i Polen och med Jesuiterne, vardt Messenius 1616, med Hustru och Barn, til lifstids-fängelse dömd, uti hvilket han på Cajaneborg hölts til slutet af år 1635. Om denna sin fångenskap, under Ståthållaren Eric Haras inseende, skrifver han sjelf:

Ståthållaren Eric Hara,
Red mig värre än en mara.

Lösgifven, bodde han uti Uleå Stad, där han 1637 afled, och ligger begrafven. På Grafstenen läsas dessa orden:

Hær

Hær under hvila sig Doctoris Johannis Messenii ben,
Siælen uti Guds Rike, men ryktet kring hela verlden.

Messenius var en lärd Man, men af et tråtosamt och oroligt sinne. Hans Hustru *Lucia Grothusen* lastas mycket för sit elaka hjerta, och skal Messenius hufvudsakeligen haft henne at tacka, för de olägenheter, uti hvilka han råkade. Ehuru hon af andre kallades *Messenii mala Herba*, och en högfärdig, bittersamt förgiftig Qvinna, nämde Messenius henne likvål sjelf för sin *conjux integerrima.* Uti den bekanta Eric Jöransson Tegel, hade Messenius en hådsk fiende. Denne, för at öfverlämna Messenii minne åt Efterverlden, teknadt med de svartaste färgor, sammansatte, och hade 1617 färdig til trycknings, en Skrift, hvars Titul så lydde: *Sveriges Rijkes Laghwune och meen Edige Ertz Förrädares Johannis Messenii odehliga Bedrifter, falska Eedehr och förrädeliga Handlingar, som han emot Gudh, Konungen och Rijket förehaft, stemplet och practiceret hafver.* — Oaktat alla de svåra beskyllningar, som blifvit Messenius påbördade, kan likvål ingen bestrida honom den hedren, at han genom sina många lärda Skrifter utspridt mycket ljus i Svenska Historien. Hvad den gamla Hedniska Historien angår, måste man vål bekänna, at han med nog lättrogenhet följdt Johannes Magnus; men i den senare, el-

ler nyare Hiſtorien, har Meſſenius all den trovårdighet man hos en Auctor kan begåra. Hans Arbeten finnas upråknade uti v. Stiernmans Bibl. Sv. Goth. T. II. Af dem kunna i ſynnerhet mårkas: *Genealogia Sigismundi & Caroli Regum* 1610. — *Detectio fraudis Jeſuiticæ contra Carolum IX*, 1610. — *Chronicon Epiſcoporum per Sveciam, Gothiam & Finlandiam* 1611. — *Tumbæ ſ. Inſcriptiones ſepulcrales extantes in Svecia* 1611. — *Sveopentaprotopolis* 1611. — *Theatrum Nobilitatis Svecanæ*, 1616. — *Scondia Illuſtrata XV Tomer.* — *Epitome Scondiæ Illuſtratæ.* — *Monumenta Scondiotica.* — *Beråttelſe om några gamla och mårkeliga Sveriges och Finlands Handlingar.* — *Hiſtoria rerum in Svecia ſub Erico XIV geſtarum.* — *En luſtig och trovårdig Krönika om Stockholm.* — *Comedier m. m.* —

Joh. Meſſenius är i koppar graverad af Arvidsſon, förſt in 12:o 1616, och ſedan efter ſin död in fol.

(Se v. *Stiernm.* ofvanföre cit. Bibl. Sv. Goth. T. II. *Nettelblads* Schw. Bibl. — *P. Arrhenii* Hiſt. Acad. Upſ. P. I. — Diſſ. de Meritis & Fatis Meſſeniorum. Upſ. 1753. — Prof. *Brings* Handl. i Sv. Hiſt. 1 D. — *Schefferi* Svec. Lit. —)

MESSENIUS, ARNHOLD och JOHANNES *den yngre.* Arnold var Son af den förenåmde Aſſeſſoren *Joh. Meſſenius.* Med et lika

Scondia Illustrata, seu Chronologia de rebus Scondiæ, i.e. Sueciæ, Daniæ, Norvegiæ, atque una Islandiæ, Groenlandiæque, tam Ecclesiasticis quam Politicis, a mundi cataclysmo, usque annum Xti 1612 gestis, primum edita & observationibus aucta a Joh. Peringskiöld. Stockholmiæ, anno Xti 1700. In folio. 1sta Tomen, eller boken, dedicerade Messenius till Gustaf Adolph från Cajaneborg i Juni 1620. 2dra Tom. Ded. 15 Juni 1621.

lika oroligt ſinnelag ſom Fadren, hade hanr äf-
ven de vidrigaſte öden. År 1616 måſte han göra ſin Fader följe uti ſamma fängelſe, ſåſom delaktig uti det politiſka brott, hvarföre denne beſkyltes. Lösgafs änteligen därutur; men förföljd af Fadrens ovänner, ſåg han ſig nödſakad at lemna Sverige, och reſte 1623 til Polen. Han återkom til Sverige och vardt på nytt fången, ſåſom öfvertygad om tilgifvenhet för Romerſka Läran och desſutom om hemliga underhandlingar med Polſke Konungen. I Stockholm ſatt han 2 år i häkte, affändes ſedan 1626, på Konung GUSTAF ADOLPHS befallning, til Kexholm, där han blef en 16 års fånge. Vardt af Drottning CHRISTINA lösgifven 1640, och därefter antagen vid de hemligaſte Rikets värf. Gjorde på Drottningens tilſtädjelſe en reſa til Polen. Återkom och blef Hiſtoriographus Regni, då han äfven ſammanſkref K. CARL IX:s och K. SIGISMUNDS *Hiſtorier*, hvilka likväl icke utgåfvos. Benådades af Dr. CHRISTINA med Adelſkap 1648. Om han då förbytte ſit namn, vet man icke. Det vet man däremot, at han kort efter miſte både Adelſkap och lifvet.

JOHANNES *den yngre*, deſs Son, föddes i Fadrens fängelſe 1629. Blef i yngre åren intagen uti Rikſens Cancellie. Men hans öde ſkulle ock blifva olyckligt. År 1651, på ſit 18:de ålders år, utgaf han en *Smädeſkrift*, ſom var ſtäld icke allenaſt emot de förnämſte Svenſke Rådsherrar, utan ock emot Drottningen

3:tie tomen Do Do d. 20 Jul. 1622. } tryckt 1700.
4:de Do. Do Do d. 24 Feb. 1623. }
5:te Do Dodo anglice 1624. Tryckt 1701.
6:te Do Do Do 8 Do 1625. Do 1704.
7:de Do Do Do 12 Do 1626. — Do Do
8:de Do utan [illegible]ication — Do Do.
2. Historia Sanctorum & Prælatorum, är 9:de tomen af Scondia ill., tryckt in folio i Stockh. 1703. verte

gen ſjelf. Han tilſtålte denna Skrift Prints CARL GUSTAF, ſom då viſtades på Öland, och Prinſen ſkickade den ſtraxt til Drottningen. Fadren *Arnold* blef öfverbeviſad, at han uti denna Sonens onda gerning haft del. Bägge dömdes därföre til döden år 1651. Arnold Meſſenius afrättades innom Stockholm och feck begrafning, men Sonen Johannes led ſit ſtraff på afrättsplatſen, miſte högra handen, hufvudet och lades på ſem ſtegel.

(Se Diſſert. Acad. de Meritis & Fatis Meſſeniorum Upſ. 1753.—)

MOLIN LARS, *Theol. Doctor* och *Profeſſor primarius* ſamt *Domproſt* i Upſala. Son af Capellanen i Kumla Sokn och Veſtmanland *Jonas Molin* och *Anna Kumblæa*, och född 1657. Lade förſta grunden til ſina Studier vid Veſterås Gymnaſium, och kom 1677 til Upſala, där han ſedermera, i anſeende til ſin kånda ſkicklighet, 1682 af då varande Theol. Profeſſoren ſedermera Årke-Biſkopen Dr. Er. Benzelius den äldre, til deſs Söners Informator vardt utſedd. Det berättas, at han, af et dageligt omgänge med denne ſtore Mannen, mycket vande ſig vid och ſedermera ſtåndigt bibehölt hans maner och åthåfvor i tal och annat. Når han år 1684 ſkulle diſputera *de Clavibus veterum*, begårte han Joh. Columbus Poeſ. Profeſs. til Præſes. Denne rådde honom ifrån et åmne, ſom var ſå ſterilt, och hvarpå hos de Gamla,

Chronologia de rebus Vendarum Borealium, scil. Finnorum, Livonum, Curlandorum, ab ipsa primo orbis diluvio ad annum X^i 1627. Är 10 [illegible] af Sam Illustrata. Dedicerad till Landshöfdingarne i dessa provinser från Cajaneborg Januari 1636. Tryckt 1703.
Apologia historiae svecanae. Utgör [illegible] Tr. 1703: är utan dedication.
Censura de historia Scondiae per alios scripta olim

Gamla han ingen tilgång viste at fylla Dispurationen med. Columbus var likväl en lärd Man. Men då han feck se Disputationen färdig, fant han med förundran, med hvad ogemen lärdom den var sammanskrifven. Den blef sedermera aktad vård at införas uti *Henr Alb. de Salengres Thesauro Antiquitatum Romanarum.* År 1688 disputerade han andra gången *de Origine Lucorum.* 1686 vardt han af Riks-Drotsen Gr. Mag. Gabr. De La Gardie, til dess Bibliothecarius antagen, hade året efter anbud på en Professors-sysla i Dorpt, och emottog 1688 Lagerkrantsen i Upsala, såsom Primus ibland 30 Candidater. Med Theologiskt Rese-stipendium försedd, anträdde han 1689 en utrikes resa til Tyskland, Italien, Ångland och Holland, hvarunder han, med den tidens lärdaste Män, gjorde bekantskap, och efter en i Giessen utgifven Disputation *de Pietate heroica*, 1692, blef Licentiatus Theologiæ. På 4:de året var han utomlands. Återkom til Sverige 1693, och antogs året efter såsom Extr. Ord. Predikant vid Kongl. Lif-Gardet, hvars Ordin. Pastor han samma år blef, jämte det, at han såsom Vice-Pastor betjente St. Jacobs och Johannis Församlingar i Stockholm. Ännu s. å. utnämdes han til Theol. Professor uti Dorpt, samt til Kyrkoherde vid St. Laurentii Församling. Uti Prof. Refrelii *Programma* säges han hafva varit Theol. Professor i Pernau 1693. Kom 1703 til Stockholm,

\+ et nuper Authores; horum prodens & explodens, plus quam sexcentos errores; his finiterus regum Scondicorum Catalogus & chronographia ... accesserunt. utgör 13:de tomen. Dedicerad til Gustaf Adolf från Cajaneborg d. 9 Nov. 1631. Tr. 1704.
6 Historia Ostrogothorum in Scondia & Hispania Ej tryckt
7. Epitome Chronologica Scondiana. är 15:de tomen Dedicer till Gust. Ad. Cajaneborg Aug. 1632. Tryckt 1705.

holm, och undfeck nådig Fullmagt at vara Ånke-Drottningen HEDVIG ELEONORAS Öfver-Hof-Predikant och Biktfader. Promoverades s. å. frånvarande til Theol. Doctor i Giessen. Flyttades 1705, genom nådig Fullmagt, til Upsala, såsom Theol. Professor Prim. och Domprost, hvarjämte han tillika vid Kongl. Hofvet på vissa tider upvaktade. *In ardua bacce utraque statione*, står i *Pr. Restelii Progr. Exeq. fulgentissimum lumen præbuit pietatis & doctrinæ cupidis. — Nihilque nisi studio & judicio exquisitissimo consummatum vel in Cathedra vel in suggestu docuit.*—Han var Ledamot uti den öfver Baron Görtz år 1719 satte Commission. Hans vårksama och driftiga själ, hans oförskråkta sinne, skaffade honom mycken myndighet, heder och förtroende, så på Riksdagar, som i Consistorio. Med utmärkt nit dref han på Upsala Domkyrkas reparation efter den olyckliga branden. Också var det på hans tilstyrkan och förord, som Ånke-Drottningen ditskånkte en präktig Predikstol. Denne heders- och minnesvårde Låraren afsomnade i Upsala 1723.

Gift f. g. med *Maria Staaf*, a. g. 1713 med *Jacobina Hyltén*. Barnen adlades 1719 med namnet *Meldercreutz*.

Dr. Molins tryckte Skrifter, utom 3 *Disputationer*, åro: . *Gratulation* på Grækisk vers, til Dr. Er. Benzelius, då han vardt Biskop i

Streng-

Strengnäs. 1678 in 8:o. — *Likpredikan* öfver Fru Elisabeth Spegel, Ups. 1720. — *En Uplaga af Svenska Bibeln* 1720, uti lång 12:o med grann styl, som allmänt kallas *Dr. Molins Bibel.* Som denna Uplaga var åmnad för de fattigas nytta, så vardt den också, genom Dr. Molins föranstaltande, til lågt och lindrigt pris försåld.

* (Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. p. 1219. — Pr. *Ref-telii* Programma Exeq. Ups. 1723. — Elogium *Molini* in Act. Lit. Sv. Vol. 1. p. 570. —)

MüHLEN (VON DER) GUSTAF CASIMIR GAHRLIEP, *Kgl. Preusisk Lif Medicus.* Han var Svensk, född 1630 på Gripsholm i Södermanland och Son af Kongl. Hof-Kocken eller Kökemästaren *Henric Gahrliep*, som, för at njuta en friare öfning af Reformerta Religionen, begaf sig 1638 til Dantzig, där Sonen studerade i Gymnasium, och måste på Fadrens befallning lägga sig, i Frankfurt vid Oder, på Lagfarenheten, som han dock efter Fadrens död lämnade, för at i stället studera Medicinen i Leiden, där han ock 1662 blef Doctor. Hans Förfäder voro vårkeligen Adel, bördige från Altmark, hvarföre han ock uptog deras namn. 1665 vardt han Prof. Med. i Frankfurt vid Oder, men geck för bättre utkomst skull som Garnisons-Medicus 1668 til Colberg. Samma sylla hade han också i Stettin beklädt, då han 1680 kom til Berlin, och blef Lif-Medicius hos den

store

store Churfürsten Fredr. Wilhelm, som för honom bar mycken nåd. Han bidrog i synnerhet til uppråttande af et Collegium Medicum i Berlin 1685, hvarvid han sedan 1693 var Vice-Decanus, och til upsåttande af *Medicinal-Ordningen* och *Apothekare-Taxan*, samt *Dispensatorium Brandenburgicum*. Hos Kon. FREDRIC I stod han intet aldeles i lika nåd. Såsom en särdeles motgång kunde han anse det infall K. FREDRIC I feck, at göra Skarpråttaren i Berlin Coblentz til Hof- och Lif-Medicus, hvaremot von der Mühlen af alla krafter sig satte, ehuru fåfängt. Han måste årkånna sin nya och grufveliga Ambets-broder, hvilken ock håruppå skänkte til Rustkammaren i Berlin sit Måstersvård, hvarmed han afrättat 103, Fadren 19 och Farfadren 68 moraliske Patienter. På olika sätt curerar man folk utur verlden. Efter Konung Fredric I:s död 1713, förlorade von der Mühlen, ehuru på sin höga ålder, sin lön af 350 Riksdaler, genom Efterträdarens starka indragningar, särdeles vid Hof-staten. Först år 1716 bekom han däraf 80 Riksdaler tilbaka, som et *vitalitium*, hvilket han dock ej långre åtnjöt, än til följ. året, då han uti en ålder af 87 år i Alten-Landsberg vid Berlin afled.

Under *Aureliani* namn blef han 1690 Ledamot af Kejserliga Acad. Natur. Curiosorum, och har i dess Handlingar infört många *Medicinska Observationer*. Eljest har han i sin vettenskap ingen

ingen ting utgifvit, om hvars upkomst i Brandenburg han var väl förtjent. Efter sin tids smak var han en artig Poet, hvadan han ock, vid K. FREDRICH I:s Kröning 1700, förfärdigade Et: *Salve votivum* — och et Tyskt *Kling-Gedicht* i fol. -- I Tyska Språket utfärdade han ock en *liten Andelig Sång-Bok*, tr. 1710 in 8:o. — Han var en skicklig Portrait-Målare i miniature. Hans egen Bild är stucken i koppar af Busch in fol.

Var 3 g. gift.

(Se Biographia Sv. Goth. 1:sta Delen.—)

MUHRBECK LORENTZ, *Theol. Dr.* och *Superintendent* vid Kongl. Amiraliteter i Carlscrona. Föddes i Carlscrona 17:0. Fadren var Borgaren och Smeden därstädes *Jöns Muhrbeck.* Modren en Prästedotter *Maria Sporrelius.* Han vardt ifrån första ungdoms-åren til Studier hållen, i hvilka hans naturliga qvickhet gjorde snabba framsteg. Vardt 1716 Academicus vid Lunds Läro-säte. Reste sedermera öfver til Köpenhamn, at där nyttja de då för tiden store och berömlige Professorers handledning, samt begaf sig i lika affigt 1718, til Upsala Academie. Reste åter til Lund, hvarest han, efter aflagde Lärdoms-prof, 1719 til Philos. Magister promoverades. Såsom Magister orerade han vid denna Academien på Latin, öfver *Nystadska Freden.* Prästvigdes 1723, och emottog Com-

paſtors - Åmbetet vid Tyſka Förſamlingen i Malmö. Vardt 1728 Comminiſter eller Otte-ſångs - Predikant vid Domkyrkan, ſamt tillika Hoſpitals - Paſtor i Lund. Härifrån befordrades han 1732 til Archi-Diaçonatet vid Lunds Domkyrka, hvarmed Kyrkoherde - ſyſlan öfver St. Råby och Biellerups Förſamlingar förknippades. Utan eget ſökande vardt han kort efter ej allenaſt upförd på Förſlag til Jämſjö och Näſums Paſtorat i Blekinge, utan ock af ſine Åmbets-Bröder ombetrodd, at göra *Anmärkningar öfver den nya projecterade Kyrko-Lagen*, ſom 1736 af trycket utkom. Då Biſkops - Stolen i Vexiö efter Biſkop Humble var ledig, hade han ockſå til ſamma Åmbete åtſkillige röſter. 1742 befullmägtigades han at vara Kyrkoherde öfver Svenſka Stads - Förſamlingen i Malmö, och blef året efter Proſt. Därefter ärhölt han flere röſter til den vid Storkyrko - Förſamlingen i Stockholm ledige Kyrkoherde-ſyſlan, äfven ſom han ock omkring ſamma tid til Domproſt i Lund åſtundades. Vid ſlutet af året 1742, undfeck han Kongl. Fullmagt på Amiralitets-Superintendentien i Carlscrona. 1744 hedrades han med Pråſterſkapets förtroende i Calmare Stift, at vinna et rum på förſlaget til denna Biſkops - ledigheten. Hade ockſå röſter vid flere Biſkops-ledigheter. 1745 utnämdes han til Theol. Doctor, och præſiderade ſ. å. i Lund för ſin Inaugural - Diſputation, ſom föreſtälte: *Syſtemata Theologica eſſe divinum erga*

erga Ecclesiam beneficium. Sina Åmbeten skötte han med yttersta omsorg. Särdeles visade han outtröttelig nit, at genom predikande befästa den himmelska sanningen. Häruti geck han så långt, at han haft få likar. Han använde härpå alla krafter, och ingen Helgedag var, alt ifrån hans första inträde i Prediko-åmbetet, som han ej predikade, så framt han ej var mycket sjuklig. Han predikade ej allena Helgedagarne, utan ock måsta tiden Fredagarne, och, ända intil de sista åren, förrättade han Skriftermålen sjelf. Til sit ändamåls vinnande brukade han äfven alla uptänkeliga sätt och utvägar: han valde olika ämnen och olika föreställnings sätt. Man kan säga, at han gjordt Apostelens utsago til sit Valspråk: *Ve mig! om jag icke predikar Evangelium.* Han lämnade efter sig ansenlige *Homiletiska Verk öfver alla Evangelierna, Epistlarna, Passionen* och *Catechesen.* Också hade han utarbetat et *Verk öfver Kyrko-Historien*, som genom en olycklig eldsvåda förstördes. Ibland sin tids ypperste Theologer, kunde han med skäl räknas. I synnerhet var den Exegetiska Theologien hans fält. Han hade et förträffeligt och kostbart Bibliotheque, hvartil han i all sin lifstid samlat med smak och urskillning. Stor Ordningsman. Vaksam Upsyningsman öfver Skolar och i synnerhet öfver den i Carlscrona inrättade Kongl. Amiralitets Cadet-Corpsen. Denne värdige Läraren afsomnade i Carlscrona år 1769.

Gift f. g. 1727 med J. *Ingebor Litholander*. A. g. 1768 med Fru *Anna Maria Neuman*.

Hans Portrait är i fol. graverat af J. Gillberg.

(Se Likpred. med Perſonalier och Parentationer, tr. i Veſterås 1770.—)

MUHRBECK PETER, *Kyrkoherde* i Fridlefſtad och Rődeby i Blekingen. Fődd 1708 i Carlscrona, dår Fadren, *Jőns Muhrbeck*, var Smed. Han ſkickades 1723 til Lund at ſtudera. Pråſtvigdes 1731 til Adjunct vid Tyſka Főrſamlingen i Malmő, och flyttades i ſamma Åmbete 1733 til Svenſka Főrſamlingen i nyſsnåmde Stad. Dår predikade han med mycken nitålſkan, inrättade en egen Barna-Skola, och gjorde mycken rőrelſe hos Menigheten. Råkade uti flere olägenheter emellan åren 1737 och 1745, ſå at han måſte lemna ſin predikſtol i Malmő. Reſte håruppå til Stockholm, och kallades 1746 til Svenſk Hőgmäſs-Predikant vid Finſka Főrſamlingen dårſtådes, under Kyrkoherde-ſyſlans ledighet. Blef főljande året Kyrkoherden Tolſtadii Medhjelpare. Kallades 1750 til Comminiſter vid Hedv. Eleonoræ Főrſamling i Stockholm; dår han til år 1761 med våldig ifver predikade Aftonſångarne főr en talrik Főrſamling ifrån hela Hufvudſtaden. Flyttades főrenåmde år til Fridlefſtads Paſtorat, där han lika nitiſkt lärde, til des han d. 8 Dec. 1766 géck ur tiden. Med ſtora natursgåfvor i ſin

sin predikstol var han utrustad, och visade en den häftigaste vålmening i sit Åmbete. Bestraffade gångbara synder och flyktiga seder, med all möjelig Lagsens stränghet. Predikade öfvermåttan länge, och hölt flitiga Förhör. Var en exemplarisk Man, vårdade i synnerhet nödlidande och Barna-upfostran. Dref förnämligast hos sine Åhörare på en fast Bibel-kundskap och ostraffelig vandel. Hade en reslig växt och strängt utseende, som dess af Acrell 1772 graverade Portrait åfven utvisar.

Gift f. g. med *Catharina Kragg* sedan år 1733. A. g. 1746, med *Christina Mar. Cederbeck.*

Det enda han sjelf af trycket låtit utgå, var en *Likpredikan om HErrans sätt at luttra sina utkorade*, öfver Kyrkoherden Doct. J. G. Hallmans Fru, Agn. Reg. Christiernin, Stockh. 1754. Efter döden blefvo 4 hans *Likpredikningar* i Carlscrona 1768 utgifne.

(Se Personalierne efter Likpred. hållen af Lect. *H. Bergeström*, Carlscr. 1767. — Biograph. Sv. Goth. I D. p. 67 följ.—)

MÅNSSON JOHAN, *Ålder-Styrman* och *Capitaine* af K. Amiralitetet i Stockholm. Han lefde midt uti förra Seculo på den tiden, då de Svenske på Tysk botten samlade sina Lagrar, och då de ej stort hunno at tänka på sjön, som sedermera blifvit en nödvändighet. Hade således förmodeligen haft inga, eller åtminstone

rått otilräckelige hjelpredor, når han år 1644, i Stockholm, af trycket utgaf sin bekanta Sjö-bok öfver Östersjön, med Titul: *En nyttig Sjö-Book, som klarligen utvisar råtta Sjöfarten i Östersjön, med dess tilhöriga vissa, riktiga och förbåttrade Sjö- och Pass-kort.* — Denna Sjö-bok har varit den endaste, af hvilken de Sjöfarande sig i hela 100 åren betjent, hvarföre hon ock flere gångor blifvit ej allenast på Svenska, utan ock på andra Språk uplagd. År 1645 bifogade han til första Uplagan: *Charta öfver Östersjön.* Amiralit. Capit. Lieutenanten, Jon. Hahn, utgaf genom egen bekostnad år 1749 samma Bok, med denna Titul: *Den namnkunnige Ålder-Styrmannens och Capit. af K. Ammiral. i Stockholm Johan Månssons uplifvade aska, eller dess förnyade Sjö-Mårkes-Bok öfver Farvattnen innom Östersjön, med möjeligaste flit renad, ej allenast ifrån fel, som tiders omskiften på 100 år til sjelfva orternes och mårkens åndringar gjordt, utan ock förökad och förbåttrad i det som ålderdomen varit obekant, men i senare tider genom båttre kundskap och årfarenhet, jåmte många Sjöfarandes meddelte Anmårkningar, samt egne samlade Observationer, uptåkt blifvit. Jåmte tilökning öfver Farvattnen uti Kattegatt och Skagerrack, med Danska, Svenska och Norska Custerne* &c. &c. Denna Boken har således undergått en mårkelig förbåttring uti sin sista Ut-

Utgifvares hand. Dock blir det altid framl. Capit. Jan Månssons tilståndiga heder, at han, på denna förut obanade vägen, gådt de första stegen. Ålder-Styrmannen och Capitaine Jan Månsson blef 1658 slagen vid Öresund uti en sjö-bataille mot Danska Flottan.

(Se *Backstadii* Sv. Sjöman pag. 60. — *Scheff.* Svec. Lit. p. 184. — Lärda Tidningen N:o 43 för År 1749. —)

MÖRK JACOB HENRIC, *Kyrkoherde* uti Bro och Lossa. Föddes i Stockholm 1714, yngst ibland 7 Syskon, af Spanmålshandlaren *Henric Mörk* och *Brita L. Barck.* Med knappa vilkor drog han sig i ungdomen fram, prästvigdes 1743, och århölt året efter Consistorii Upsal. Collations-Bref på Bro och Lossa Pastorat i Upland. Blef 1748 Ledamot af K. Vet. Academien, och dog af Slag 1763.

Gifte sig 1745, med Jungfr. *Catharina Staaf.*

Denne Mannen intager i alla tider sit rum ibland vittre Svenske Män. Mindre bekant genom en lysande lycka, än af sina vackra Skrifter, uti hvilka han, under Svenska Språkets förädlande, sökt at utbreda dygd och goda seder. Hans Hjelte Saga, *Adalrik* och *Götbilda* kallad, har vunnit Almänhetens loford, och hedrar sin Författare. Den utgafs åren 1742 och 1743 i 2 Delar. Hans *Thecla* ellen *den bepröfvade Trones Dygd* i 3 Delar, utkom

 åren

åren 1748, 1752 och 1758. — Dess *Sinnes-Målningar* äro bekante. — Flere *Åminnelse-Tal*, hållne för Kongl. Vet. Academien. — *Målning af en rätt Hjelte*, som vann priset 1755 uti Kongl. Vitterhets-Academien. — *Tankespel Eugenia* kallat. — *Enigheten*, et Poeme. —*Predikan* under Titul: *Upväckelse til Bönen.* — *Åreminne* öfver Frih. Fru Christina Cronström. — Flere tryckte *Brud-* och *Graf-skrifter*; äro Arbeten, som vittna om et eldigt och lyckligt snille hos denne Mannen. Såsom okänd har Mörk äfven utgifvit flere *Skrifter*. *Andra Delen af den Asiatiske Banise* skal vara hans. Likaså *Företalet til Ridderskapets och Adelns förra Vapne-Bok.*

(Se Åm. Talet för K. Vet. Acad. af Lect. *J. C. Wilcke.* Stockh. 1765.—)

Mörner Carl Gustaf, *Grefve*, *Kongl. Råd*, *Fält-Marskalk* och *Præsident* i Kongl. Götha-Hof-Rätt. Föddes i Malmö 1658, och var Son af Gouverneuren öfver Jönköpings och Cronebergs Läner, Friherre *Hans Georg Mörner* och Fru *Beata Schulman.* Såsom General-Major var han med vid descenten öfver Düna 1701. Intog s. å. Staden Mitau med dess Slott, då han af Ryssarnes Hufvud-magazin feck 8000 Musquetter, 9000 par Pistoler, 12000 alnar Kläde, färdige Klädningar för 7 a 8000 man, och, som äfven berättas, en kista med Guldstycken fingers långa, som

Czaren

Czaren sändt til Kon. August, at däraf låta mynta Ducater. Uti den skarpa träffningen vid Clissou 1702, visade han en ogemen behjertenhet. 1704 vardt han General-Lieutenant, och beordrades, at såsom General-Mönsterherre resa hem til Sverige. Öfvervar sedermera den första Norrska Campagnen 1711. Blef s. å. General. Utnämdes 1712 til Gouverneur öfver Götheborg och Bohus Län, uti Baron Eric Sjöblads ställe, som var råkad uti en vidlöftig Procefs. I denna värdighet bevakade han alla fiendens rörelser vid Norrska gräntsen, och conjugerade sin Armée 1716 med Konungens, som stod icke långt ifrån Christiania vid hafvet. S. å. blef han Kongl. Råd, Fält-Marskalk och General-Gouverneur i Götheborg, samt uphögdes uti Grefvestånd. 1719 utnämdes han til Præsident i Götha Hof-Rätt, och afsomnade 1721, sedan han stadgat sin rättighet, at hos Efterverlden lefva uti et vördadt minne.

Gifte sig f. g. 1685 med Fru *Catharina Margareta Bonde.* A. g. 1705, med *Christina Anna Bielke.*

(Se v. *Stiernm.* Matr. — K. *Carl* XII:s Hist. af Dr. *Nordberg* 1 och 2 D.—)

N.

Natt och Dag Åke Axelsson, *Friherre* til Jiå, *Herre* til Göksholm m. m.

Sv. R. Råd. Om Fadren, *Axel Johansson*, Håradshöfdinge i Småland, berättas den besynnerliga händelsen, at han i Hofva Gästgifvaregård, af en mat-bit, som fastnade i halsen, vardt dödqväfd. Han ansågs aldeles såsom död, och fördes uti en likkista, när han under vägen af skakningen upvaknade, och kom åter til lifs. Denne Axel Joh. hade til Husfru *Ingri Jönsdotter Bonde.* Sonen *Åke* föddes i Nerike 1593. De kundskaper, som han vid Upsala Högskola sig förvärfvade, under den berömde Joh. Messenii handledande, blefvo sedan märkeligen ökade, när han besökte flere utländske Academier. I Tübingen framgaf han et vackert snille-prof på Latin. Konung Gustaf Adolph antog honom efter hemkomsten först til sin Kammar-Junkare, och gjorde honom sedermera til Kammar-Råd. År 1627 förordnades han til Ståthållare på Calmar, och 1630 til Vice-Præsident i Kongl. Sv. Hof-Rätt. På de tre Riksdagar, som å rad 1631 och 1632 i Stockholm höllos, var han Landt-Marskalk. Såsom en försigtig, nitisk och oväldug Herre, aktades han värdig at til Riks-Råds-Ämbeter 1633 uphöjas, hvarjämte han blef Assessor i nysnämde Hof-Rätt. År 1634 beordrades han, jämte flere Herrar, at sluta Fred eller förlänga stilleståndet med Polen. År 1638 vardt honom tillika med R. R. Gabr. Oxenstierna och Gen. Major L. Kagg, updragit et vigtigt ärende, at innom Riket stilla et farligt upror. Anledningen

gen hårtil var den pålagda lilla Små-tullen af alla til salu ifrån Landet inkomna varor, med hvilket sålunda hångde tilhopa. På Riksdagen 1638 vardt beslutit, at til underftöd för kriget emot Romerske Kejsaren, skulle, likmätigt 1622 års Riksdags-beslut, Tull och Accis af alla ätteliga och förnöteliga varor, hvilka til Torg, Marknad och Köpstad fördes, ärläggas, och därutöfver en Taxa och vårdering rättas inuppå två och trettionde penningen. Detta beslut, med hvars upläsande af Predikstolarne något kom at dröjas, gjorde en stark upresning hos gemene man. Första oväsendet tildrog sig i Elfkarleby Marknad vid midsommarstiden. Det utspridde sig sedan mer och mer, och bröt ännu grofvare ut vid Hofva Marknad, där Allmogen öfverföll Tullbetjeningen, och våldförde sig på de upsatte Tullhus och bommar. Vermelands-Bönderne efterfölgde samma onda exempel. Hufvudmännen för uproret blefvo i Vestergöthland och Upland vederbörligen straffade. Men Vermlänningarne skontes, på Domprostens i Carlstad Sven Elfvedalii våltaliga föreställningar. Efter denna förrättning vardt Hr Åke Axelsson 1639 Kammar-Råd, och 1643 Riks-Marskalk, samt tillika Häradshöfdinge på Gottland och Lagman i Nerike. Tog 1651 afsked ifrån Riks-Marskalks-Ämbetet, för ålderdoms-svaghet skull. År 1652 benådades han af Drottning Christina med Friherre-namn jämte Friherreskap i Österbotten. Änteligen afled han 1655.

Gift

Gift f. g. med *Elſa Gyllenſtierna* 1616, a. g. med *Anna Cruus.*

Deſs tryckte Skrifter åro: *Diſſertatio juridico-politica de regia Succeſſione. Tubingæ* 1614 in 4:o. — *Oratio contra Poloniam. Amſtelod.* 1636 in 8:o. — Hans Portrait år af Acrell in fol. graverat.

(Se v. *Stiernm.* Bibl. Sv. Goth. 2 T. p. 286. — Sv. Bibliotheket 3 D. p. 288.—)

NÆF JACOB, (eller ſom han ockſå nämnes, NAEF, NEAFVE) Skottſk *Friherre* och *Ståthållare* öfver Veſtmanland och Dalarne. Kom til Sverige uti Kon. JOHANS tid 1579, förſedd med Kon. Jacob VI:s i Ångland recommendation och hedrande bevis om ſin ſkicklighet. Med mycken aktning vardt han ſåledes emottagen och njöt flere fördelar. 1583 ſattes han til Ståthållare öfver Veſtmanland och Dalarne i Hr Eric Sparres ſtälle, ſom då ſkickades til Ångland, och ſedan 1600 i Lindköping miſte lifvet. Denne Næf hade i början af ſit Åmbetes förvaltning tilvunnit ſig Allmogens fullkomliga kärlek, men tog ſig ſedan före, at med mycken hårdhet framfara. Under den utbrytande oenigheten imellan Kon. SIGISMUND och Hertig CARL, hölt han den förres partie. Han reſte omkring i Dalarne och talte illa om Hertigen. Detta ville Allmogen icke höra. En ſtor upresning ſkedde ifrån flere Dalſoknar, och Bönderne tågade til Falun, där Næfven

var.

var. Någre af Konungens Medhållare ihjälslogos här. I Tuna Prästegård vardt han sedan anfallen och obarmhertigt handterad. Den förbittrade Menigheten förde honom til et svinehus, spottade honom i ansigtet, togo träck och höllo honom under näsan, ristade honom i ansigtet med pilar och gåfvo honom dryga slångar. Han ärböd sig, under bön och tårar, at med penningar lösa sit lif, men detta var et fruktlöst försök. Under denna grofva medfart, klöf en ung Dalkarl hans hufvud med sit svärd, hvarpå den döda kroppen blef släpad i en vattugrop. Detta raseri har i Historien fåt namn af *Nafvetåget*, och tildrog sig år 1598. Flere måste här sätta lifvet til. Det sargade Liket lades därefter af dess vänner i Tuna Kyrkogård, och på den Liksten, som 1634 förfärdigades, vardt Næfs bild uthuggen tillika med desse verser:

Jacob Næf en Skottsker Man
Af adlig ätt och börde
I Dalom var och vistades han
Och Höfdingadömmet förde,
Ökne var hans timmeliga hem,
thet undte honom Svea Konung
Här under hvilar han sin ben
Och väntar en salig boning.

Uti sit ägtenskap med *Catharina Hampe,* hade han, utom Sonen *Johan,* en Dotter *Maria Næf,* som 1606 blef gift med R. R. *Joh. Skytte.*

(Se

(Se *Messenii* Theatr. Nobil. Svec. — *Werwings* Hist. om K. *Sigismund* och K. *Carl* IX, 1 Delen. — Sw. och Goth. Höfd. Minne 1 D. — Berätt. om Stångebro Slag tr. 1741 in 4:o. — *Djurdahl's* Diss. de Tumultu Dalekarlorum, vulgo Næstoget dicto. Ups. 1743. — v. *Dalins* Sv. Hist. 3 Delen. — *Hülphers* Beskrifn. öfver Dalarne. —)

NICOLAI, ERASMUS, *Biskop* i Vesterås. Var född i Arboga, hvadan han också kallade sig *Arbogensis*, men födelse-året är obekant. Lika så okände äro dess Föräldrar, hvilka efter sägen varit Danske. Hvar han tilbragt sin ungdoms tid och först blifvit undervist, är också obekant. År 1554 vardt han Rector Scholæ i Arboga. Lusten at bese verlden, och vidare förkofra sig i Studier, gjorde, at han år 1558 lemnade denna sylla, och begaf sig på en utländsk resa. I Wittenberg stadnade han, och vardt där icke allenast til Magister promoverad, utan också 1561 antagen såsom Collega uti det därvarande Collegio Philosophico. 1562 lemnade han Wittenberg, reste hem och blef Rector vid Vesterås Skola. 1565 förordnades han til Pastor i Vesterås, men flyttades därifrån 1567 til Pastoratum & Episcopatum Tunensem, som det heter uti dess egenhändiga *Lefvernes-beskrifning*. Genom byte med en Olaus Canuti, kom han til Domproste-syslan i Vesterås, och vardt tillika Kon. JOHANS Hofpredikant. Under sit vistande vid Hofvet, förmodeligen för at behaga sin Herre, blef han Liturgist. Men antin-

antingen måtte någon tid gådt förbi innan det skedt, eller har Mag. Erasmus ägt gåfvan at mästerligen skrymta; ty man vet, at Arke-Biskopen Laurentius Nericius, hvilken 1573 afled, hyste för honom det förtroende, at han på sit yttersta låt hos K. JOHAN, genom honom göra föreställning om Lärans bibehållande i sin renhet. Änteligen blef han 1574 Biskop i Vesterås. S. å. underskref han, tillika med 16 Präster af Stiftet, de' upsatte Artiklar rörande Liturgien. År 1575 vardt han af Arke-Bisk. Laurentius Gothus, med aldeles Påfveliga ceremonier til Biskop vigd, hvarefter han på Prästmötet samma år upviste både sit Biskops-bref och den *Obligations-skrift*, om Liturgiens införande, som han til Konungen måst aflämna. I stöd däraf, begynte han altså med alfvare drifva saken. Med ondo och godo sökte han at i sit Stift få *Rödboken* i gång, och hvar han icke funnit af Domprosten Mr. Salomon Birgeri, jämte flere, et kraftigt motstånd, hade han säkert gådt ganska långt. En gång då Biskopen var i Domkyrkan, och Mäster Salomon geck för Altaret, skickade Biskopen *Rödboken* efter honom, med befallning, at han därefter skulle förrätta Mässan. Men Mr. Salomon tog Boken, och slängde henne med all sin styrka utföre Choret, i hela Församlingens åsyn. Biskop Erasmus styrde sit Stift under buller och oroligheter, til mångas förtryck och samvetstvång. Sorgen blef således måttelig, när han 1580 i Vesterås afled.

led. Våre Handlings-Skrifvare intyga, at han på flutet ångrat sin lättsinnighet.

År 1563 gifte han sig med *Walborg Olsdr. Gröm.* Han har utgifvit: παιδεῖον μάθημα, *s. Brevis ratio & Methodus discendi Theologiam*, tr. i Wittenberg 1561 in 8:o. Denna Boken kan räknas ibland rara at öfverkomma. Uti Kongl. Bibl. Tidningarne Stycket IV. d. 11 Febr. 1767, p. 49 och följ. får man artiga underrättelser om några denne Biskopens efterlämnade och öfverkomne *Handskrifter*, ibland hvilka också är: *Descriptio vitæ sui ipsius.*—

(Se *Loc. cit.* — Dr. *Rhyzelii* Episc. Sv. Goth. V. Bok. p. 267.—)

NORDBERG JÖRAN, *Dr. Theol.* och *Kyrkoherde* vid St. Claræ och Olai Församlingar i Stockholm. Född i Stockholm 1677, af Hökaren *Anders Svensson*, och dess Hustru *N. N.* I Upsala disputerade han tvånne gånger, och prästvigdes 1703, såsom Extraord. Predikant vid Kongl. Artilleriet. Straxt efter reste han öfver til Kongl. Svenska Armeen, som då låg för Thorn, följandes sedan med densamma på alla dess tåg i Polen och Saxen, alt til år 1709. Under denna tiden besöktes de Lärde i Danzig, Bresslau, Leipzig, Wittenberg och Halle, för at i synnerhet inhämta grundeliga kundskaper om den tidens practiska Högmålsfrågor i Lutherska Församlingen. 1704 blef

blef Nordberg Notarius i Kongl. Hof- och Fält-Consistorio, 1705 Andre, och 1707 Förste Predikanten vid Kongl. Lif-Drabante-Corpsen, samt sistnämde år åfven Kongl. Hof-Predikant. Efter nederlaget vid Pultava, föll ock han i Ryska fångenskapen, men feck tilstånd, at blifva hos den likaledes fångne Premier-Ministern, Kongl. Rådet Gr. Carl Piper, med hvilken han följde, vid dess många flyttningar i Ryssland. 1715 lösgafs han ur fångenskapen, genom utbyte af 1 Lieutenant och 2 Präster, då han öfver Finland reste til Stockholm. Året efter begaf han sig til Konungen i Stralsund, blef dess Bigtfader och Præses i Fält-Consistorio, följde med öfver til Skåne, och på tåget til Norrige, samt feck i slutet af samma år Fullmagt at vara Kyrkoherde i St. Claræ och Olai Församlingar i Stockholm, hvilket Ämbete han med särdeles beröm til sin död förestod. Han var sit Stånds Ledamot vid flere Riksdagar, Fullmägtig i Banquen, och satt dessutom uti flere Deputationer. År 1731 blef honom updragit at skrifva *K.* CARL *XII:s Historia*, hvilken han ock i fullständigaste och trovärdigaste måtto förfärdigade, dels efter egen kundskap, dels efter meddelte underrättelser af flere Herrar, som följdt Hjelten efter. Verket genomläjtes i Handskrift af Drottning ULRICA ELEONORA, Konungens Syster, så fort et Stycke däraf blef färdigt; som ock med egen hög hand åtskilligt rättade eller tillade. Hela

Verket, sedan det af en därtil förordnad Kongl. Commission var öfversedt och gilladt, utgafs af trycket 1740, och blef sedan på Fransyska och Tyska öfversatt. Vid Theol. Doctors-Promotionen i Upsala år 1732, blef han til Doctor creerad. De sista lefnadsåren tilbragte han under mycken sjuklighet, och dödde i Stockholm 1744. Dr. Nordberg var en i sit Stånd och i sin tid förtjent och utmärkt Man. I Åmbetet var han nitisk, och hade särdeles gåfvor. Han var stor Ordningsman, i sällskap glad och vitter, til växten reslig och bar et det vördigaste skägg. Han hade altid ägt Konung Carls besynnerliga nåd, såfven som han ock feck hugnas sig af Drottning Ulricæ Eleonoræ myckna nåd. Väl förstod han konsten at skicka sig i den stora verlden, och at vinna allas aktning och kärlek. Hans talegåfva var intagande, behagelig och full af infall, hvaremot hans penna, särdeles i den historiska stylen, är torr. Det hölts för en besynnerlig heder, at af honom få öfver sig *Likpredikan*, hvarföre ock månge af det slaget efter honom finnas tryckte.

Gift f. g. med *Regina Rehn.* A. g. med *Catharina Henzig.*

Dr. Jör. Nordbergs utgifne Skrifter äro: *Två Bref, til de uti Siberien fångne Svänskar, rörande deras Andagts-öfningar*, upsatte i Rysland år 1715, och sedermera tryckte i *C. J. von Wreechs Hist. von den Schwed. Gefangenen in Russland und Siberien, Sorau*

1728.—

1728. — *Anmärkningar til den af Gen. Gr. Adam Ludv. Lewenhaupt ifrån Svenskan öfversatte: Evangelii Sedolära*, tr. i Stockb. 1720 in 8:o. — *Kon. Carl XII:s Historia*, 2 Delar in Fol. *Stockh.* 1740. — *Anmärkningar vid K. Carl XII:s Historia*, på Svenska utkomne i Stockh. 1767, in 8:o. sedan de förut i Dansk Öfversättning blifvit tryckte i Köpenhamn 1755 in 8:o. — *Likpredikningar: öfver Kyrkoherden vid Storkyrkan i Stockb. Sam. Törling*, 1718 in 4:o. — *öfver Comminist. vid St. Olof i Stockb. Nic. Tiällman*, 1718 in 4:o. — *öfver Assessoren i Bergs-Coll Job. Angerstein*, 1720 in 4:o. — *öfver Elisab. Oxenstierna* 1721 in fol. — *öfver Fält-Marskalken Renskiöld* 1722 in fol. — *öfv. Margareta Wallenstedt* 1723. — *öfver Kyrkob. vid Kongsb. i Stockb. Job. Gutbrie* 1724 in 4:o. — *öfver Superintendenten i Vesternorrland Pet. Asp*, 1724 in 4:o. — *öfver Fält-Marsk. Axel Sparre*, 1728 in fol. *öfver Ärke-Bisk. Mattb. Steucbius* 1730. — *öfver Anna Spegel* 1730. — *öfver Agnet. Wrede*, 1730 in fol. — *öfver Kyrkob. i Norrtelje Olof Gråberg*, 1733 in 4:o. — *öfver Beata Marg. Stenbock*, 1735 in 4:o. — *öfv. Kyrkob. vid St. Catbar. Församling i Stockb. Nic. Pouget*, 1735 in 4:o. — *öfv. Com. Rådet Carl Adlerstedt*, 1737. — *öfv. Prosten i Lagunda Jör. Gråberg* 1737. — *öfv. Dr. Ulrica Eleonora* 1742 in fol. — *öfv. Ärke-*

 Bisk.

Bisk. Joannes Steuchius 1742 in 4:o. — *öfv. Kyrkoh. vid St. Jacob i Stockh. Lars Arnell,* 1742, in 4:to. — *Predikan på Klagodagen öfv. Dr. Ulr. Eleon. död, Stockh.* 1742 in 4:o. — *Företal til Nya Testamentet, Stockh.* 1720 in 12:o. — *St. Claræ Minne, Stockh.* 1727 in fol. — Han hade dessutom åmnat utgifva: *Publius Syrus notis moralibus & politicis illustratus*, och hade samlat til et stort Verk, under Påskrift: *Kyrkio-Balker i Sverige*, som, genom lösen af Sterbhuset, nu åges af Stockh. Kongl. Bibliotheque.

Dr. Nordberg år i koppar graverad, två gånger in fol. och en g. in 4:o.

(Se Ass. *Gjörwells* Biographia Sv. Gothica, 1 Delen pag. 4. — Hist. och Polit. Mercurius 6 Del. pag. 687. — *Strickers* Homil. Biblioth. p. 93.—)

NORBY NICOLAUS, *Professor Theol.* och *Kyrkoherde* vid När och Lows Församl. på Gottland. Föddes på Gottland 1675 af hederligt Pråstefolk. Fadren *Olof Perss. Norby* var Prost, och hade til Hustru *Christina Gadea.* En ovanlig qvickhet, förenad med håg at jämt låsa, gaf redan i barndomen tilkånna, at denna Yngling med tiden skulle blifva en grundlård Man. 1691 kom han til Lund, och reste därifrån 1692 til Upsala, dår han idkeligen studerade, under den förmånligaste handledning af en L. Norrman, P. Lagerlöf och M. Schytte. Resan skedde sedan åt hemorten, och

och därifrån til Rostock, hvarest han af Dr. Joh. Fecht med en så stor kärlek blef emottagen, at han för glädje skull, som han sjelf berättade, icke kunde sofva hela den natten. Norby bivistade flitigt denna Lårarens Collegier, och hölt under hans præsidio i slutet af samma år en Disputation *de Hierarchia Ecclesiastica*, och det med en sådan heder, at Præses derom skref til Prof. Norrman: *Profectus suos Nicolaus Norby frequenti Auditorio ita adprobavit, ut non tam laudem reportaret, quam admirationem.* 1697 reste han til Gripswald, och vardt där 1699 til Phil. Mag. promoverad. Han ärnade fårdas ånnu vidare omkring i Tyskland; men medlen började tryta; han reste derföre öfver til Stochholm, och sökte i underdånighet Kongl. Stipendium. Tiden var då så knapp, at det icke kunde honom lyckas; ty vånde han åter resan til Gottland, där hans vänner gjorde et hedersamt sammanskott, hvaraf hågen åter stårktes at besöka de Lärde utomlands. Kom således först til Hamburg, där han jämte flere Lärdas umgånge, i synnerhet gagnade sig af Licentiaten Esdras Edzardi undervisning *in Hebraicis*, och geck hela Bibeln in specie igenom på $\frac{3}{4}$ år. Denna tiden plägade Norby altid kalla *en välsignad Tid.* Resan fortsattes til de namnkunnigaste orter i Tyskland på 5 års tid, och hade således tilfälle at umgås med de berömligaste Mån på den tiden, uti hvilkas sällskap han insöp en fullmo-

 gen

gen och grundrik lärdom. I Theologien var han så djup, at Dr. Wagenseil kallade honom *Prolyten sanctæ Theologiæ.* Också hedrades han med de största loford för sin vidsträckta kundskap uti Hist. Ecclesiast. och Literaria, af Dr. J. Fr. Buddeus och den lärde Norrman. Hans Språk-kundskap var icke mindre. Han förstod och talade som sit modersmål, Latin, Tyska och Grekiska. Var åfven hemma uti Fransyskan och Holländskan. Han kände Talmudiskan, Syriskan, Arabiskan, Chaldaiskan, Samaritanskan och Persiskan; men Hebraiskan och Rabbinskan voro honom uti talande så mednaturerade, at sjelfve Rabbinerne höllo honom för en inföd Rabbi. När han efter sin 5:åriga resa i Tyskland 1704 hemkom, hugnades han med Kongl. Fullmagt, at vara den förste Svenske Pastor i Stettin och Pommern, samt straxt därefter den andre Predikant vid Gen. Maj. C. L. Möller v. der Luhnens Infanterie-Regemente. Han hade denna tiden under händer *Correcturen* af Högtyska *Bibel-Edition*, som i Stettin uplades. L. L. O. O. Profession i Gripswald tilböds honom jämväl under hans tjenstetid i Stettin, den han höfligen afflog. När han reste til Brunnen Pirmont, beság han det makalösa Bibliothequet i Wolfenbüttel. Ifrån denna tiden måste han lefva utan tjenst, emedan Stettin kom under Preussiskt välde, til 1718, då han förordnades til Pastor vid Tyska Lif-Regementet til fot. Men 1719 århölt han

nådig

nådig dimiſſion dårifrån. 1724 tilbôds honom at blifva Prim. Theol. Lector i Lindkôping, och 1725 feck han, utan ſin begåran, Kongl. Fullmagt på Theol. Profesſ. vid Kongl. Academien i Åbo. Som han ej fant ſig nog ſtark, at kunna föreſtå denna ſyſlan, ſå undanbad han ſig den i underdånighet, jämte önſkan, at få lefva ſin öfriga tid på Gottland. Höga Öfverheten villfor hans åſtundan, och 1727 blef han Kyrkoherde vid När och Lows Förſamlingar. 1734 var han på förſlag til Superintendentsbeſtällningen på Gottland. Denne grundlärde och uplyſte Präſtmannen affomnade 1742.

Gifte ſig 1727, med Fru *Botbila Norby.*

(Se Lärda Tidn. för 1745 N:o 46. — Hiſt. och polit. Mercurius 6 D. p. 687. —)

NORDEMAN MARTIN, *Mathes. Profeſſor* i Lund. Var en fattig Länsmans-Son i Ångermanland, och föddes 1636. Genom hederliga Conditioner grundlades hans lycka, och med en ung Friherre Soop, feck han tilfälle at reſa, ſå väl utom ſom innom Riket. Tyſkland, Danmark, Frankrike, Ångland, Holland och Italien beſöktes, och medan han ännu utrikes var ſtadd, årholt han nådig kallelſe til Math. Profeſſionen vid Lunds Academie. 1667 kom han hem, och emottog jämte Profeſſors; äfven på någon tid Räntemäſtare- ſamt Secreterare-ſyſlorne vid ſamma Academie. 1682 vardt honom anbefalt, at vid detta Läroſäte gå

Ungdomen tilhanda med undervisning i Fransyska Språket, samt därjämte hafva inseende öfver Academiens Bibliotheque. Alla sina Åmbeten förvaltade han med särdeles skicklighet, til dess en våldsam sjukdom 1684 förde honom i grafven.

Uti sit gifte med Fru *Anna Catharina Ehrenborg* hade han, jämte flere Barn, Sonen *Olof Nordeman.* När denne 1683 föddes, skref den berömde Skånska Skalden Prof. And. Stobæus dessa verser:

Salve Primitiæ Carolinæ, Olave, renatæ,
Sis Carolinæ olim Gloria prima Tuæ.

Spådomen inträffade. Olof Nordeman adlades med namnet *Nordenstråle*, blef til slut Riks-Råd och Lunds Acad. Canceller, i hvilka värdigheter han i Stockholm dödde ogift 1742.

Professor Nordeman beskrifves: *Moribus amoenus, ingenio candidus, eruditioneque illa, quæ ad Mathesin spectat, instructissimus.*—

(Se v. *Döbelns* Hist. Acad. Lundens. — v. *Stiernm.* Geneal. Matr.—)

NORDENCREUTZ PHILIP, *Gen. Qvartermästare Lieut.* På Nyqvarns Bruk i Södermanland föddes han 1682. Fadren var Bruks-Patron *Joach. Schultz*, bördig ifrån Tyskland. Studerade någon tid i Upsala, och blef 1699 Fourier vid Fortification, hvars Chef Kongl. Rådet Grefve Dalberg då var. Genom et

et lyckligt snille, flit och sedigt upförande, vann han snart denne Herrens bevågenhet, som hade den verkan, at han af honom sattes, först til Informations-Capitainen Graver, för at lära Tekningen och Perspectiven, och sedermera til den berömde Öfv. Lieut. Zader, för at lära Fortification. Nu underbygd med vackra kundskaper i denna vetenskapen, blef han 1700 Adjutant och 1701 Conducteur vid Fästningen i Malmö. Commenderades 1702 til Finland, och vardt där Fortifications-Lieutenant. Feck 1709 befallning at fullborda de nyligen anlagde Försvarsverken vid Wiborg, och blef året därpå, vid denna Stadens öfvergång til Ryssarna, fången; men genom en Rysk Frus tilhjelp, feck han tilfälle at rädda sig med flykten. Återkom lyckligen til Sverige och blef 1712 Fortifications-Capitaine, tjente sedan flere år på Stockholms Stat. Såsom känd för mogen insigt i Fortification, updrogs honom 1717, at å nyo befästa Eda Skants, och vid belägringen för Fredrichshall anförde han andra afdelningen af Ingenieurerne. Här, då K. CARL blef skuten, var han den, som förde det Kongl. Liket ur Approchen til Hufvud-qvarteret Tistedalen. Gjorde åter tjenst på Stockholms Stat. Nu var det, som som han på hög befallning upgaf Project til et Retranchements dragande omkring Stockholm. Icke oförtjent, blef han 1719 adlad, med tilstånd at kalla sig *Nordencreutz.* Freden kom, men Nordencreutz var

dock syslosatt med Krigsärender. Under hans inseende dels förbättrades dels å nyo anlades nu Fästnings-verken vid Waxholm, Ekenäs, Norrköping och Fredricsborg. 1739 blef han Major af Fortification, och samma år förordnad at vara Præses i Fästnings-Commission, som skulle til Kongl. Maj:t aflämna Förslager och Desseiner, til Norrköpings, Nyköpings och Södertelges försvar åt sjösidorne. 1740 feck han slutteligen Gen. Qvartermästare-Lieutenants Fullmagt. Nu tändes det Finska Kriget, och Nordencreutz blef Chef för hela Fält-Staten och Ingenieur-Corpsen, men vardt snart et offer för Fäderneslandet; ty då han 1742 d. 17 Jun., utan ringaste escort, blef anbefald, at $\frac{3}{4}$ mil ifrån Arméen vid Qvarnby utsticka et Läger för hela Armeen, blef han där tillika med sin Dräng om natten öfverfallen och massacrerad af en Corps Ryske Cossacker. Hans sargade kropp uptogs sedermera af de Svenske och bisattes i Fredricshamns Kyrka. Liket blef aldrig jordfäst, ty då Fredricshamn kort därefter antändes och lemnades Ryssarne, brann det med hela Kyrkan up. Nordencreutz var uti sit 60:de ålders år när detta svåra öde honom öfvergeck. Han var en ganska kunnig och arbetsam Officer. De många *Chartor* och *Desseiner* af honom författade, som finnas på Fortifications-Contoiret i Stockholm, bestyrka detta. Til växten var han liten; men stark, til utseendet

alf-

alfvarsam, til sinnet hastig, men god och ädelmodig.

Gift med *Anna Hackman*.

(Se den Historiske och Politiske Mercurius, VI Del. —)

NORDENHEIM JOHAN CHRISTOPHER, *Med. Doctor* och *Assessor* i Coll. Med. Var Fältskärs Son i Stockholm, född 16 - - och hette *Heyn*, innan han med Adelskap 1719 benådades. Sedan han först öfvat sig i Chirurgien och i Upsala studerat på Medicinen, följde han, vid krigets början 1700, Svenska Arméen til Seland och så til Narven och Düna, där han med den skicklighet betjente de sjuke och blesserade, at han af Kon. CARL feck et Rese-stipendium på 5 år. Han reste då först til Upsala och disputerade *de Morbis hæreditariis*, sedan til Holland, och vardt efter et nytt Lärdomsprof 1705 Med. Doctor i Harderwik. Hemkommen, antogs han til Ledamot i Coll. Med., practicerade i Stockholm och var där 1710 Pest - Medicus. Emedlertid antog han Wårby Brunn. Blef sedan 1724 Informator för Barnmorskorna, och 173- Lif-Medicus. Under K. CARL XII:s vistande i Lund, vardt han dit nedkallad, och feck Dess befallning at där utgifva en Disputation. Han sammanskref då straxt och præsiderade för sin *Dissertatio Medica, Theses miscellaneas exhibens*, som i Konungens egen höga öfvervaro på Svenska hölts d. 12 Oct. 1717. Anecdoterne intyga, at han

då

då ſtått något hårdt fór en del Theſes, när Dr. Braun opponerade extra, i ſynnerhet fór den 8:de, 9:de och 17:de, dår han ſtatuerat: *Viri æque ac foeminæ menſtruas patiuntur criſes. — Non omnia ex prævio generantur ſeminio. — Nulla datur fermentatio in corpore humano.* — Bemålte Dr. Braun utgaf och fórſvarade ſtraxt dårpå några *Aphoriſmi Phyſico-Medici*, hvarutinnan man fant Theſes tvårtemot Dr. Heynes. Han dódde 173-. Hade i ſit ägtenſkap *Ingrid Helding.*

Utom deſs Diſputationer, åro efter honom tryckte tvånne Tractater: den ena om *Wårby Vattn* 1708. — Den andra, *om the hårtils gångſe Barna-måsſlingens Efter-ſjukdomar*, 1722. —

(Se v. *Stiernmans* Gen. Matr. — Dr. *Bergii* Tal om Stockholm för 200 år.—)

NORDENHIELM ANDERS, *Cancellie-Råd* och *Stats-Secreterare.* Hette *Norcopenſis*, innan han 1687 adlades. Var fódd 1633 i Norrkóping, af Borgmåſtaren *Nils Andersſon.* Idkade ſina Studier i Upſala, och reſte nåſtan hela Europa igenom. Nämdes 1667 til Phil. pract. Profeſſor vid Upſala Hóg-ſkola, och 1672 til Prof. Eloquentiæ. Antogs 1686 til Hans Kongl. Hóghets Prins CARLS Præceptor, och feck året efter Cancellie-Råds ſamt Stats-Secreterare Fullmagt. Det ärefulla vittnesbórd tilhórer honom med all rått, at han tro-

troligen anförde sin höge Lärjunge uti alla nödiga vettenskaper. I Stockholm dödde han 1694. Prof. El. Obrecht hölt i Upsala öfver honom et vackert Åminnelse-Tal.

I sit ägtenskap ägde han *Christina Jöns-dotter.*

En artig Disputation utgaf han 1656 i Upsala, *de ratione convivendi ad Romanos olim mores.* — Præsiderade för flere Disputationer, och parenterade *in Obitum Joh. Loccenii.* Denne Parentation är tryckt 1678 in fol.—

(Se *v. Stiernm.* Matr. — Holm. Lit. — *Scheff.* Sv. Lit. — Dr. *Nordbergs* Kon. *Carl* XII:s Historia.—)

NORDLIND DANIEL, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Strengnäs. Var född vid Avestad år 1662. Hans Fader *Eric Erlandsson* var Landsdomare i Vesterdalarne, och hade i sit gifte *Catharina Brander.* Ifrån Upsala Lärosäte begaf han sig utrikes, och vardt vid hemkomsten Primus vid den Magister-Promotion, som i Upsala 1691 hölts. Genom Kongl. Fullmagt förordnades han 1692 til Pastor vid Dal-Regementet, antogs 1695 vid Kongl. Lif-Gardiet, feck 1700 Fullmagt på Folkerna Pastorat, men utnämdes straxt därefter til Kongl. Hof-Predikant. 1708 feck han Kyrkoherde-syslan vid Kongl. Riddarholms-Församlingen, och flyttades därifrån til St. Clara 1710. Ifrån

år

år 1703 informerade han Hans Kongl. Höghet Hertigen af Hollsten-Gottorp *Carl Fredric* uti Theologicis och Historia Ecclesiastica, til dess K. CARL XII benådade honom med Fullmagt på Superintendentien i Carlstad. Sist utnämdes han 1717 til Biskop öfver Strengnäs Stift, hvilket Åmbete han öfver 10 år innehade. Theologiæ Doctor vardt han vid Drottning ULRICÆ ELEONORÆ Kröning. I Stockholm slöt han sin jordiska vandring genom en hastig död 1728. Liket jordades i Strengnås Domkyrka. Han ägde särdeles gåfvor för predikstolen, och är känd af flera vackra tryckte Predikningar. De åro: *Likpr. öfver Gen. Adjutanten Knut Lejonhufvud*, tr. i Stockh. 1701 in fol.— *öfver Gr. C. C. Wrede, Stockh.* 1701. — *öfver Fru Anna Elisabeth Posse, Stockh.* 1704. — *öfver Maria Köpke, Stockh.* 1705. — *öfver Gunb. Elis. Fägerstierna*, 1708.— *öfver Præsid. och Kongl. Rådet Gr. Fab. Wrede, Stockh.* 1712. — *öfv. Borgm. Olof Brehmer, Stockh.* 1716. — *öfv. Kongl. Råd. Gr. Nils Gyllenstierna, Stockh.* 1720. — *öfv. Kyrkoh. i Asker, Christ. Thuring*, 1724. — *Riksdagspredikan, Stockh.* 1719.—

(Se Dr. *Nordbergs* St. Claræ Minne. — Dr. *Rhyz.* Episcop. Sv. Goth. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl.—)

NORMAN JÖRAN, *Sv. R. Råd.* Var Pommersk Adelsman, och hade studerat tilsammans med några Svenskar i Wittenberg, där han

han ockſå blef Magiſter. På Kon. GUSTAFS begåran hos Dr. Luther, at ifrån denna Academie få en ſkicklig Informator för den unge Prins ERIC, hitſändes Norman 1539, förſedd med Luthers och Melanchtons hedrande vittnesbörder, och handledde Prinſen i några år. Men ſom Konungen fant Norman oumbärlig vid andra ej mindre vigtiga tjenſter, kallades Dionyſius Beureus ifrån Frankrike, at träda i dennas ſtälle. Norman vardt förſt kallad af Konungen ſåſom Secreterare, och utnämdes ſedan, jämte några andra få ſkickelige Perſoner, til Religions-Råd. Såſom General-Superintendent, eller ſom han ockſå kallades, Superattendens, feck han myndighet at anſtälla beſök i Stiften, förhöra Präſter, emottaga klagomål och dem til Konungen hemſkjuta. Med mycken ſkicklighet förrättade han åtſkilliga utrikes beſkickningar, 1540 och 1542 til Danmark, 1541 til Frankrike och 1550 til Romerſke Kejſaren. 1544 uphögdes han til Riks-Rådsvärdigheten, och på Mötet i Vadſtena 1552, hölt han til Ständerne en vidlöftig *Oration* på Tyſka, angående Konungens tilämnade giftermål med deſs afledne Drottnings Syſterdotter, hvars tillåtelighet Norman med många ſkäl ville beviſa. Han var en lärd, ſtilla och from Man, och ägde beſtändigt Kon. GUSTAFS fulla förtroende. Dödde 156-.

(Se

(Se *Tegels* Kon. *Eric* XIV:s Hist. p. 2. — *Ol. Celsii* K. *Er.* Hist. p. 2. — *Ejusd.* K. *Gustaf* I:s Hist. 2 D. p. 174 och 301. — *Wildes* Hist. pragm. Sveciæ Cap. II. p. 564—)

NORRMAN LARS, *Theol. Prof. prim. Domprost* i Upsala och *designatus Episcop.* Denne för sin vidsträckta lårdom allmånt bekante Mannen, föddes i Södermanland och Jåders Sokn 1651. Modren hette *Rebecka Barck*, och Fadren *Johan Norrman*, som var Kammererare hos Riks-Cancell. Gr. Axel Oxenstierna, hade både förmögenhet och omtanka nog, at tidigt föra sin Son på kundskaps-vågen. År 1664 satte han honom på Strengnås Gymnasium, och 3 år därefter var den unge Norrman fårdig at resa åt Upsala med et Testimonium af Rector Gymnasii, som så lydde: *Talem nunc nostra mittit Strengnesia, qualem nec vidit, nec videbit.* Lårdomsfåderne i Upsala fingo snart med förundran kånna den lårde Studenten, och efter några års förlopp reste han til Tyskland, dår han i synnerhet i Hamburg begagnade sig af den bekante Orientaliske Linguistens Edzardi undervisning. Til Upsala kom han åter, och blef 1682 Extraord. Lingg. Orient. Professor, samt Assessor i Antiq. Collegio. Flyttades genom Kongl. Fullmagt s. å. til Lunds Academie, at dår förestå samma Profession, hvarpå Logices och Metaphysices, Græcæ Linguæ och Theologiæ-Professors Fullmagter innom kort tid honom updrogos. 1694 gjorde han

han ſin andra utrikes Reſa, och kallades 1698 igen til Upſala ſåſom Bibliothecarius, dår han 1702 blef Prof. Theol. primarius och Domproſt. Sift nåmdes han til Biſkop öfver Götheborgs Stift. Döden, ſom 1703 mellankom, hindrade hans flyttning. Af et Bref, ſom han til Kon. CARL XII, hvilken nu viſtades i Polen, ſkref, finner man, at Prof. Norrman i underdånighet undanbedt ſig Biſkops-Ambetet. Emedlertid vardt han af Årke-Biſkopen, til ſin nya vårdighet kort före ſin död, högtideligen invigd.

Med ſkål har han blifvit kallad: *Vir ſummi ingenii & immenſæ Lectionis.* — *Summum ſapientiæ Lumen atq. orbis literati Gloria & Delicium.* — Uti Grekiſka och Latinſka Språken var han en fullkomlig Måſtare, och den lårde Prof. Olof Rudbeck filius ville öfver Norrman parentera med deſſa få dock mycket innebårande orden: *Ciceronem vidimus, audivimus, amiſimus.*

Uti ſit gifte hade han *Eliſabeth Roman.*

Under denne Svenſke Polyhiſtors graverade bild, har Friherre J. Brauner ſatt deſſa verſer:

Maximus ingenio, doctrina maximus, orbis
Lumen Hyperborei, gloria, fáma, decus:
Hic ille eſt cunctis pariter celebratus in oris
Norrmannus, ſimilem patria noſtra dabis?

Den lårda Verlden kånner och vårderar Prof. Norrmans flere tryckta Skrifter. De åro: *Disputationer*, *Orationer*, *Parentationer*, *Carmina* på Latin och Grekiska, *Interpretationer* af flere Latinske och Grekiske Auctorer, tid efter annan utgifne, och finnas upråknade, så vål uti Dr. Esbergs *Programma* til Prof. Norrmans Begrafning, som uti Bibl. And. Norrelii öfver honom författade *Lefvernes-Beskrifning*. Han hade dessutom i flere år samlat, och i Alphabetisk ordning satt, åmnen til et *Lexicon Græcum*, hvilket, af hans hand utgifvit, såkerligen hade blifvit det fullståndigaste i sit slag.

(Se v. *Döbelns* Hist. Acad. Lundensis. — *Nettelblads* Mem. virorum eruditisf. rediv. Semi-Dec. I & IV. — O. *Celsii* Hist. Bibl. Upsal. — *Scheff.* Svec. Lit.—)

O.

ODHELIUS ERIC, *Theol. Doctor* och *designat. Pastor Primarius* i Stockholm. Föddes i Odhs Pråstegård i Vestergöthland 1620, af Fadren Kyrkoherden därstådes *Haquinus Laurentii*, och Modren *Tullia Thorsdotter*. Kom 1636 til Upsala Academie, och lät tidigt pråstviga sig, i upsåt at blifva sin Fader i Åmbetet behjelpelig. Men Försynen hade åmnat honom på et större fålt. Öfvertalad och upmuntrad af sine vånner, som kånde hans qvickhet,

het, reste han på nytt til Upsala, för at fullkomna sine Academiske Studier, och tog Magister-graden 1646. Med Kongl. Stipendium försedd, feck han göra en utrikes resa, och uppehöll sig någon tid i Paris såsom Svensk Legations-Predikant. Så snart han hemkom, kallades han til en Theologiæ Adjunctur i Upsala, hvartil han documenterade sin skicklighet genom en lärd Disputation, *de tribus universalibus æternæ hominum salutis caussis*, för hvilken då varande Domprosten Dr. L. Stigzelius præsiderade, och som i Drottning CHRISTINAS egen höga öfvervaro ventilerades. Åter feck han nytt understöd til en ny utrikes resa. Flere Tyska Academier besöktes då, och allestädes visade Odhelius sin styrka. Det var år 1652, som han benådades med Extraord. och kort därpå med Ord. Theol. Professors Fullmagt i Upsala, hvarefter sedan 1656 Theol. Doctors värdighet följde. Då omkring år 1663 några Theologiske oredigheter innom den Svenska Församlingen väcktes, genom Biskoparnes Johannis Matthiæ och Joannis Terseri utgifne anstötelige Skrifter, förordnade Regeringen, at Prof. Odhelius, såsom en rätt skicklig och til et dylikt göromål vuxen Theolog, skulle vederlägga dessas irrmeningar, hvilket ock skedde med den styrka och grundlighet, som af honom väntades. Ännu sysselsatt med detta arbete, vardt han angripen af svåra Hæmorrhoider, emot hvilka Läkares råd blef at

O 2 nyttja

nyttja utrikes Brunnar. Dr. Odhelius reste då ut til Tyskland 1664, brukade flere Hälsovatten, och sist Visbader-vattnet i Frankfurt. När han på detta senare stället vistades, emottog han en oförmodad Kongl. Fullmagt på Kyrkoherde-Åmbetet vid St. Nicolai Församling och Præsidis-sysslan i Stockholms Stads Consistorio. Men han hant icke återkomma til Fäderneslandet. Plågorne ökades, sjukdomen blef obotelig, och på hemresan stadd, afsomnade han i Hamburg 1666, hvarefter Liket öfverfördes til Sverige, och nedsattes i Upsala Domkyrka.

Med fullt skäl får denne Mannen räknas ibland de lärde Svenskar af första rangen. Et genomträngande förstånd hade förvärfvat honom de vidsträcktaste kundskaper. Han var, hvad man i sin rätta mening kallar, en stor Theolog. Icke mindre Orientalist. Också har han fått sit rum ibland de lyckligare Latinske Poeter. Med de största förståndsgåfvor och med det bästa hjerta, var han icke oförtjent til det loford, som honom vardt tillagt af Prof. Brunnero, då han uti en öfver Dr. Odhelius upsatt Minnesskrift nämner honom: *Temporis ac Ordinis sui Ornamentum.*

Uti sit gifte ifrån år 1652, med *Margaretha Laurelia*, en Dotter af Biskopen Dr. *Ol. Laurelius*, blef han en värdig Fader för flere värdige Barn. Äldste Sonen *Olof* hade mycket rest, förvärfvat sig en djup Theologisk lärdom, och var designat. Theologiæ Professor vid

vid Academien i Dorpt, når han i Stockholm 1688 drunknade. Sonen *Lars*, en af de ſtörſte Orientaliſter, ſom Sverige någon tid haft, reſte mycket, och var på vägen at emottaga Theol. Doctors värdigheten i Gieſſen, när han däritädes 1691 oförmodeligen ſlöt ſina dagar. Sonen *Eric*, adlad och nämd *Odhelſtierna*, hedrar ſit rum uti nästföljande Artikel. Döttrarne *Margaretha* och *Catharina* blefvo Stammödrar, den förra för Benzelſtiernor, och den ſenare för Odelſtrömſka Ätten.

Ibland deſs tryckte Skrifter, utom *Diſputationer*, märkes hans *Palma pacifera, repræſentans ſalvificæ fidei & Chriſtianæ concordiæ innoxium & æquabile coagulum.* —

(Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. — Dr. *Mart. Brunnii* Latinſka Anſlag til Dr. *Er. Odhelii* begrafning, tr. 1666. — Diſſert. de fatis Literaturæ Orientalis in Svecia, Auctore *Er. Hydrén.* Upſ. 1755. — Nytt Förråd. —)

ODHELSTIERNA ERIC, *Aſſeſſor* i Kongl. Bergs-Collegio. Var född i Upſala 1661, af Theol. Prof. Dr. *Eric Odhelius* och Fru *Margaretha Laurelia.* En god upfoſtran felade honom icke, och han viſtades i ungdomsåren ſkiftevis i Veſterås och Upſala. På 15:de året hade han med heder redan gjordt ifrån ſig ſina lärda vettenſkaper, hvarpå han beſlöt at lägga ſig på Medicine- och Bergs-kundſkapen. År 1681 förſvarade han ſin Diſputation *de*

Magnetismis rerum, på et sått, som intil den tiden ej haft sin like. Årke-Biskopen och alle Professorerne opponerade, och Ynglingen svarade sjelf allena med de båsta skål, och på den pryddaste Latin. Præses behöfde icke tala et enda ord. Med desse egenskaper reste han 1683 utrikes, och stälte kosan til de Tyske Bergvärken. I Leipzig utgaf han sin Disputation *de Putrefactione*, och uti Apotheque-vettenskapen ökade han sina kundskaper, hos den berömde Leipziska Apothequaren Henr. Linck. Hans kåraste ställe blef Freiberg, dår han uti Bergs-vettenskapen gjorde så stora framsteg, at han af den Kurförstelige Proberaren, Gabr. Süssmilch, creerades til Mästare i samma vettenskap. Resan togs sedermera til Frankrike, och i Rheims utgaf han en ny Disputation *de Effluviis Metallorum*, hvarpå Med. Doctors vårdighet följde. Genom Ångland, Holland och Tyskland skedde hemresan. 1688 vardt han Bergmästare i nya Kopparbergs och Hellefors Distrikter. Enligt Konung CARL XI:s beslut, at låta den förfarnaste Bergsman i hela sit Rike, resa de flästa Länder i Europa igenom, för at utröna alt det, som til Svenska Bergvärkens förkofran tjena kunde, vardt han sjelfskrifven, och reste altså, på Kongl. omkostnad, andra gången utomlands 1690. Vägen togs öfver Östersjön til Pommern, de Tyska Bergvärken besågos på nytt, och i Ungern, i Italien, i Neapel, i Genua, i Spanien, m. m. undföll ingen ting

ting hans upmärkſamhet, ſom hörde til ändamålet af reſan. I Ängland riktade han vidare ſina inſigter och Samlingar. Likſå i Frankrike och ända vid de Pyreneiſke Bergen. Mot ſlutet af år 1692 kom vår Vandringsman hem til Sverige, och författade öfver hela denna reſan en *Beſkrifning*, ſom innehölt de vackraſte och hemligaſte upſåkter i hela Bergsväſendet, och hvilken ännu ſåſom en ſtor ſkatt i Kongl. Bergs-Collegio förvaras. Under påſtående reſa, hade han blifvit til en fördelaktigare Bergmåſtare-ſyſla öfver Öſtra och Väſtra Bergslagen flyttad, och 1695 blef han Aſſeſſor i Kongl. Bergs-Collegio, ſedan en Medicinæ-Profeſſion i Upſala vid ſamma tid hade varit honom tilbuden. 1698 adlades han, och förbytte då ſit förra namn *Odhelius* i *Odhelſtierna*. Til Rikets kånbara ſkada, var hans afgång altför tidig. Han lämnade verlden i ſin båſta ålder 1704, och begrofs i Veſterås Domkyrka. Näſt för deſs död hade Collegium Medicum föreſlagit honom til ſin Ledamot med Archiaters namn och heder, men Konungens Utſlag däröfver hant icke utfalla. Hans bortgång beklagades allmänt, och Academien i Upſala låt ſin ſtore Orator Prof. Joh. Upmark offenteligen öfver honom parentera. Ibland de flere betydelige förluſter genom denne ſtore Bergsmannens tidiga död, var åfven den, at Allmänheten blef i miſtning af 2:ne vidlöftiga *Värk*, dem han under händer hade, det ena under namn af *Lexicon*

Metallicum, och det andra med påſkrift af *Svecia Subterranea.* —

Gifte ſig 1691, med *Margaretha Schomers.*

Utom de redan nämde Diſputationer, finnas efter denne förtjente Mannen flere intereſſante *Bref*, tryckte uti Aſſeſſ. Gjörwells Sv. Bibl. I. Del.

(Se Aſſeſſ. *Gjörwells* Sv. Bibl. I. D. p. 300 — *Nettelbladts* Memoria virorum in Svec. erudit. rediviva, Semi-decas 2 p. 190. — v. *Stiernm.* Matr. p. 995. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. —)

OELREICH (VON) NILS, *Præſident* uti Kongl. Commerce-Collegio. Var född i Skåne, Öhrſjö Sokn och Vemmenhögs Håråd 1699. Fadren *Nils Oelreich* hade Auditeurs - ſyſſlan vid Södra Skånſka Cavalleriet, och Modrens namn var *Cicilia Valdalin.* Farfadren *Bernhard Oelreich*, Hollſtenare til börden, var en lård Man, tjente ſåſom Profeſſor vid Academien i Lund, reſte mycket, feck Paſtorat i Skåne, årholt af Konung CARL XI Kongl. Öf. Hof-Predikants Fullmagt, tog Doctors-graden i Gripsvald och dödde 1685 ſåſom Superintendent öfver Bremen. Soneſonen *Nils* började ſin lefnadsbane under de hårdaſte vilkor. Föråldrarnes och en vårdande Morbroders tidiga död gaf Ynglingen en biſter utſigt på ſin framtid. Trångmålet var ſå ſtort, at han i yngre åren räknade för en ſällhet, at få taga ſit lifs-

uppe-

uppehälle af en medlidande Gummas hand, som dageligen i tu bytte den fattigdel hon sjelf njöt uti Malmö Hospital. 1716 kom han til Lund. Armodet var hans följeslagare, och den välgörande Gumman glömde icke sin Foster-son. Hon sände honom det lilla hon kunde åstadkomma, och var en hufvudsakelig hjelp. Änteligen blefvo vilkoren bättre, sedan Försynen skickat en ny välgjörare, en hederlig Prästman, hvilken understödde vår torftige men lärgirige Yngling. Också vandt han en lycklig bekantskap hos den store Lärdoms-idkaren Professoren, sedermera Biskopen Dr. And. Rydelius. Flit och arbete gjorde honom 1726 förtjent til Lagerkransen, och därpå följde *Docendi potestas*. För et icke litet antal åhörare, läste han då öfver *Geometrien*, *Trigonometrien* och *Globernes bruk*. 1730 reste han til Stockholm, för at emottaga tvänne Grefvar von Fersen under handledning i studier, och 1737 utnämdes han genom Kongl. Fullmagt til Bibliothecarius samt Extraord. Professor vid Lunds Academie, hvarpå straxt efter Historiæ Literariæ Profession honom äfven vardt updragen. 1738 började han sina utrikes resor, gjorde en vidsträkt tour och hemkom 1744. Sedermera utnämdes han 1746 til Censor Librorum, hvilket Ämbete i dess tid uphörde, igenom Kongl. Förordningen af 1766 om Skrif- och Tryck-friheten. Han var således den siste Censor Librorum, hvarvid han genom nit för Skrif- och

Tanke-frihet sig utmärkte, och hvaraf han äfven hade några ledsamheter vid dessa tiders särskilta hvälfningar. Sedan han 1747 blifvit med Cancellie-Råds namn och heder benådad, vardt han ock 1756 adlad, samt, efter Riksens Ständers beslut, undfeck 1762 Stats-Secreterare- och 1766 Hof-Cancellers Caractere, hvarpå sist 1767 följde värkeliga Præsidents-åmbetet i K. Commerce-Collegio. Någre hafva velat påstå, at Præs. v. Oelreichs naturs-gåfvor och insigter varit mera tjenlige til Professors- och Censors-sysslorne, som han förut beklädt, än til de högre värdigheter. Hans namn läses framföre tusendetals Skrifter, och han anses såsom Författare til den bekanta Stats-skriften *Ärlig Svensk*, hvilken 1756 utkom. v. Oelreich dödde 1770, och var gift med Friherrinnan *Anna Palpitzki.*
(Se von *Döbelns* Hist.; Acad. Lundens. — Meddelta Uplysningar.—)

OFEG eller OFREG JOHANNES, *Biskop* i Vesterås. Var född Nerikesbo i Glanshammars Sokn, och härstammade af en utländsk Slägt. Det är obekant hvad tjenst han beklädt, innan Kon. ERIC XIV förordnade honom 1563 til Biskop öfver Vesterås Stift. Han gjorde sig ökänd, ej mindre för sit oroliga sinne, än för den meningen han förfäktade, at man i nödfall vid Nattvardens utdelande kunde betjena sig af vatten i stället för vin. Anledningen härtil var brist på Vin i Landet under

der påstående krig med Dannemark. Ofeg skref i detta ämnet 1564 et *Bref* til Präster-skapet i Stiftet, hvaremot Årke-Biskopen grep til pennan, för at vederlägga en slik villfarelse. Emedlertid feck Ofeg namn af *Liquorista.* Vid sit Biskops-Ämbete vardt han icke dess mindre bibehållen, underskref 1569 på Riksdagen i Stockholm den märkvärdiga Skriften, som då af Riksens Ständer upsattes, om de mördade Sturarnes oskyldighet, och afled 1574, hvarefter han i Vesterås Domkyrka vardt begrafven.

Han ägde, efter den tidens sätt at dömma, mycken lärdom, och var en myndig Biskop. Sin Religion förstod han at lämpa efter tiderna, och var altid mon om Hofgunst. Hans förordnande om *Sacellanis* uti Vesterås Stift, som 1570 gjordes, är af et nog löjeligt innehåll, och föreskrifver så väl Pastor som Capellanerne besynnerliga skyldigheter. Man bör veta, at desse sednare i början af Reformationen voro Pastorum Adjuncter. Et eller annat må utur samma förordnande anföras. Om Pastor heter det: „*At han skal fly Sacellano stugu odrupin och väll bevarat, sampt med alla sångekläder til en säng med lakan och allo: hvilke Pastoris tjenstepigor twätta: så ofta som Pastor läter twätta sina och ej oftare. — Han skal gifva sinom Sacellano mäste parten af samma rätter, som han äter sjelfver, med tämmeligit öhl, dock* „*icke*

„icke för ſtarkt och ej mehra ān ſit-mat-„öhl. — Ingen Paſtor ſkall ock tillåta ſina „pigor eller qvinfolk gånga uti Sacellani „ſtufwo, til at upreda hans ſäng, eller ock „något annat thär gjöra, ſådant ſkall han „ſielf giöra. Nam multarum rerum eſt oc-„caſio cauſa. — Lön, ſkor och ſkortor, ſkall „Sacellanus af Paſtore hafva, efter ſom hans „arbete kan öfvervägas.—Paſtor bör icke til-„låta ſin Sacellano vänja ſig ſofva på dagen „långdt, eller om aftonen gå ſent i ſäng; „utan när han hafver tilfälle, låta honom „ſtudera ock predika: Ty en Präſt bör vara „vakande och nöchter, 1 Tim. 3. — Ibland *Regulas Sacellanorum* äro åter deſſa: *Alla „Sacellani ſkola vara underdånige ſinom Pa-„ſtori ſåſom ſin Herra. — The ſkola ſkrif-„va up all Präſtens Tionde hvarjom Bonde, „och gjöra thärföre god räkenſkap ſinom „Herra. — Vara pligtige at tönna öhl, „när Paſtor är tilſtädes — lägga humle-„gårdar, en åtminſtone hvart år til* 40 *ſtån-„ger — öfva ſig plantera träd — vara ſjelf „pligtig hålla ſig ved åt ſina ſtufvo, ſielf „elda och ſopa ſin ſtufvu, med mindre han „någon glunt eller dräng hafver på ſin egen „koſt — ingen af gårdens pigor ſkola det „giöra vidh ſtraff och poen, honom och Pa-„ſtori. — Ingen Sacellan ſkall diärfvas ta-„ga ſig huſtru utan ſin Biſkops loff och min-„ne. — Han ſkall ock altjd ſtåda på golf-*

„vet

„vet för sin Herras borde och läsa til bords, m. m.—

År 1564 utkom i Vesterås in 4:o Biskop Ofegs *Epistola ad Clericos suæ Dioecesis, S. Coenam etiam alio liquore, quam vino, posse administrari.*—

(Se *Bazii* och *Spegels* Kyrko-Hist. — *Rhyz.* Episcop. Sv. Goth. — Sv. Mercurius för år 1759, Apr. månad. — Dr. *Celsii* Kon. *Eric* XIV:s Hist. — *Schleff.* Svecia Lit. —

OLDERMAN JOHAN, *Theol. Professor* vid Kongl. Academien i Upsala. Han föddes 1660, af Fadren *Anders Olderman*, Handlande i Stockholm, och Modren *Maria Gerdesia.* På 15:de året sändes han til Upsala. Et lyckligt snille visade sig hos honom tidigt, förenat med en sällsynt flit. Olyckan at i yngre åren mista sin Fader, årsatte en huld Stiuffader, *Mårten Cronstedt* til Fullerö och Almöö. Den unge Olderman var en flitig Åhörare hos de största Män Upsala då ägde, såsom en Benzelius, Steuch och Norrman. Undergeck med heder Promotion, och anträdde därefter en utrikes resa, i sällskap med 3:ne Baroner Thegner och Joh. Schwede, som sedermera vardt Mor. Professor i Upsala. Olderman blef i Tübingen Theol. Licentiat. Så snart han hemkom, förordnades han til Extrord. Theol. Professor i Upsala, och 2 år därefter til Ordinarius, samt Pastor i Dannemark.

Såsom

Såsom Theolog upfylte han sina skyldigheter med en förundransvärd noggranhet. Uti *Philologia Sacra* och *Historia Ecclesiastica* ägde han en utmärkt styrka. Han förenade, med en den vidsträktaste lärdom, en alfvarlig gudsfruktan. Upsala måste sakna honom i sin bästa ålder, når han 37 år gammal 1697 vandrade alt kötts väg.

Gift med *Anna Maria Adlerberg.*
(Se Upsala Tidn. för år 1773, p. 307.—)

OLJEQUIST JOHAN. Äldst af fyra Bröder, som för Fadrens, Biskopen Dr. *Joh. Matthiæ* förtjenster, 1645 benådades med Adelskap. Denne Johan föddes i Stockholm 1637. Til Tyskland reste han först, och vistades mycket hos den berömde Theologen Georg Calixtus, hvilken här, äfven som Dr. Joh. Matthiæ i Sverige, arbetade på *Syncretismum.* Oljequist skref 1658 et *Bref* til sin Fader, uti hvilket han upmuntrar honom, at fortfara uti sit nit, och icke låta sig afskräckas genom de flere besvärligheter, som med detta goda ändamål voro beledsagade. Detta Bref finnes tryckt bakefter *Ramus Olivæ sept. tertius.* — Ifrån Tyskland reste Oljequist til Frankrike, där han i sina bästa år 1661 lämnade det timmeliga. Han var en Yngling, som gaf om sig bästa hopp, och som ägde vidsträkta kunskaper. Mollerus uti Hypomn. p. 428, nämner honom *Canonicus Hamburgensis*, men Schefferus kallar honom

honom *Cubicularius Regius.* Namnkunnigast år han af sin *Historia Regis Caroli Gustavi*, som genom Fadrens förforg utkom i Strengnäs 1661 in 8:o, och sedermera omtrycktes i Helmstadt 1663, in 4:o.—

(Se v. *Stiernm.* Matr. — *Ejusd.* Bibl. Sv. Goth. T. III. Mspt. — *Scheff* Sv. Lit.—)

OLIVECRANTZ JOHAN PAULIN, Drottning CHRISTINAS *Råd* och *General-Gouverneur* öfver dess Domainer. Hette *Paulinus* innan han 1654 adlades, och af Drottn. CHRISTINA själf feck sit Adelsnamn. Son af Ärke-Bisk. Dr. *Laurentius Paulinus Gothus*, med dess senare Fru *Brita Ericbsdotter*, och född i Strengnäs 1633. Hans Fader handledde honom sjelf i Studier, i hvilka han, med en särdeles naturlig qvickhet, gjorde snabba framsteg. På Grækiska orerade han i Upsala, började med at tjena såsom Actuarius i Cancelliet, och geck 1658 såsom Legations-Secreterare til Frankfurt, för at bivista Kejsare-valet. 1662 utnämdes han til Revisions- och 1665 til Stats-Secreterare. Vardt några år därefter Häradshöfdinge öfver norra och södra Vidbo, samt år 1674 Cancellie-Råd och Vice-Hof-Canceller. 1676 affärdades han såsom Ambassadeur til Nimvegiska Fredstractaten, utnämdes 1680 til Ståthållare i Revel och sist Lagman öfver Gottland. Han var stor Favorit hos Drottning CHRISTINA. I qualité af Gouverneur öfver Drottningens Domainer i Sverige, befalte Hon honom at

låta

låta nämna sig *Excellence*, och at icke cedera sin rang under Riksens Råd. Man kan lätt föreställa sig, at denna pretenderade vårdighet ådrog honom många ovänner. Hos Drottningen gjorde han i Rom sin upvaktning. Ofta skref Hon honom til ifrån Rom, och Hennes Bref voro altid med nådebetygelser upfylte. Drottningen bemödade sig mycket, at för altid få honom til Rom. Efter Hennes död upviste han Drottningens egenhändiga Decharge för den förvaltning han haft.

Såsom stor Statsman och grundeligen lård, utmärktes Olivecrantz. Råknas åfven ibland våra förträffelige Latinska Poëter. I Stockholm affomnade han 1707, vardt dår högtideligen begrafven, och nedsattes sedan i Strengnås Domkyrka, dår man öfver hans mull ser et ansenligt Marmor-Epitaphium, med en af honom sjelf författad lång Paskrift. Öfver sit Contrefait i koppar af Richard Collin förfärdigat, har han ock skrifvit dessa verser:

Huic Deus erectos fausto dedit omine vultus,
Huic Oculos gratos ora decora dedit.
Huic dedit & mentem claram, quæ imaginis instar
Archetypo uniri quæ cupit usque suo.
Sis felix, liceatque Deo Tibi posse potiri,
Qui facit ut cupias, quod cupis ipse dabit.

Gifte

Gifte sig 1659 med *Brita Björneklow*, en Dotter af R. R. *Matth. Björneklow*. Hans Skrifter äro: *Oratio in laudes Reginæ Christinæ Græce hab. Ups.* 1646. — *Epistola valedictoria ad Nobilisf. Joh. Cl. Rising*, *Ups.* 1653. — *Concio Cygnea a Parente in fest. omn. sanct. hab. cum Epistola dedicatoria ad universum Clerum Regni Sv. Goth. Holm.* 1686 in 4:o. — *Magnus Principatus Finlandiæ Epico Carmine depictus Oratione Græca. Holm.* 1678 in 4:o. — *Tabulæ in Hug. Grotii de jure belli ac pacis libros*, *Kil.* 1688 in fol. — *Ode ad Memoriam Reginæ Ulricæ Eleonoræ*, *Holm.* 1693 in fol. — *Epigramma de Sole in Svecia non occidente*, *Holm.* 1693 in fol. — *Ode dicata sacro Jolenni Regiæ unctionis Caroli XII*, *Holm.* 1697 in fol. — *Ode ad Urbem Narvam a gravi Muscowitarum obsidione liberatam*, *Holm.* 1700 in fol. — *Pater noster, sive Dominicæ precationis explicatio compendiaria*, tr. i *Amsterdam* 1691 i 12:o. — Öfver Olivecrantz har Dr. Sim. Henr. Musæus utgifvit en *Oratio Panegyrica* in fol. *tr. i Rostock* 1688, hvarvid dess ofvannämde Tabeller äro bifogade.

(Se Dr. *Zach. Esbergs* Likpr. med Personal. tryckt i Stockh. 1707. — v. *Stiernm.* Geneal. Matr. — Holm. Lit. p. 30.—)

OLIVECRONA HANS, *Hof-Råtts-Råd* uti Kongl. Svea Hof-Rått. Son af Rådmannen i Stockholm *Thomas Pehrman* och *Margaretha Nilsdotter*, föddes han i Stockholm 16…-. Han ſtuderade med mycken flit vid Upſala Academie, och blef 1701 Extraord. Cancelliſt uti Riks-Archivo, ſamt Auſcultant uti Lag-Commiſſion. 1704 Auditeur vid Calmare Regemente, ſom då ſtod i Polen. Efter Pultaviſka Slaget 1709, följde han Kon. CARL XII in uti Turkiet til Bender, hvarifrån han ſåſom Secreterare med Miniſtern Mårten Neugebauer til Ottomanniſka Porten afſkickades. 1710 Cancelliſt vid inrikes Stats- och 1711 Cancelliſt vid förſta utrikes Expedition. S. å. förestod han Commiſſions-Secreterare-beſtållningen, ſå vål i Conſtantinopel, ſom vid Turkiſka Armeen, hvilken då ſtod vid Prut-ſtrömmen, och bevakade med all ſorgfällighet ſin Konungs intereſſe vid Ottomanniſka Porten. Han viſade ockſå ſtor flit och omtanka vid de åtſkilliga honom updragna Penninge-Negotiationer, och underhölt med en ſårdeles förſiktighet Correſpondencen på Bender, ſom af Stor-Viziren hårdt var förbuden. 1714 blef han Regiſtrator, och åter Legations-Secreterare vid Gen. Maj. Grothuſens Expedition til Conſtantinopel. Under Stralſunds belägring 1715, utſtod han många farligheter, åfven ſom under återreſan til Yſtad. 1717 utnämdes han til Aſſeſſor i Åbo och 1718 til Aſſeſſor i Sv. Hof-Rått. Adlades i ſamma beſtåll-

beställning 1719, med tilnamnet *Olivecrona*, och blef sist Hof-Rätts-Råd. Affomnade i Stockholm 1741. Ägde til Hustru *Margareta Iserbjelm.*

Dennes Broder *Isac Olivecrona*, som i Stockholm dödde 1764, med Landshöfdinge namn och heder, har sammanskrifvit et vackert Verk: *de Ducibus Sveo-Gotbicis Historia a primis initiis illustrissimæ bujus dignitatis, ad nostra usque tempora perducta.*— (Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. p. 1236. —)

OTTER Casten, *Factor.* Var född i Stiftet Bremen 1589. I sin ungdom kom han til Sverige, och feck tjenst i Hertig Carls af Södermanland Hof, som då hölls på Örebro Slott. Hertigen begåfvade honom med några fasta lägenheter vid Örebro, hvilka sedermera reducerades. När Konungen genom döden 1611 var afgången, förblef han i tjenst hos Änke-Drottningen. Denna Drottning dref en stor privat handel med Koppar, den Hon utomlands försålde, sedan den vid Falun var inköpt. Öfver denna handel förordnade Hon Casten Otter til Factor, och vid denna syslan var han alt til Drottningens död 1617. Därpå kom han uti Hertig Carl Philips tjenst, som ärfde och fick til underhåll sin Fru Moders Lifgedings-räntor. När Hertigen afgeck med döden, och Länen hemföllo Kronan, arrenderade han, tillika med sin Svärfader, all Kronones

Rånta af Södermanland och Nerike, och satte sig emedlertid neder i Örebro Stad. Han var den aldraförsta, som här inråttade *Factoriet*, hvartil han förskref Arbetare och Mästare ifrån Tyskland, sedan han dårpå fått Privilegier. 1654 afträdde han detta Verk til Sam. Örn, som sedan blef Tygmästare i Stockholm. Af Drottning CHRISTINA undfeck han 1616 ansenliga Donationer under Norrköpings Besluts vilkor, hvaribland äfven var Snaflunda Gård och Qvarn, som råntade 70 tunnor Mjöl årligen. I Strömmen dår, bygde han 2 Stångjerns - Hamrar och en Såg-qvarn, samt et Bårhus til Örebro Factorie. Han köpte sedan af Gr. de la Gardie Gods til sit Bruk för 8000 sp. Riksdaler. Alt blef slúteligen reducerat. Omsider afled hañ 1657, och ligger i Örebro Stadskyrka begrafven.

Gift f. g. med N. *Dankwardt*, a. g. med *Christina Hansdotter.* Med bågge sina Hustrur ägde han 20 Barn, 10 Söner och 10 Döttrar.

(Sv. Bibl. 3 Delen, p. 114—)

OTTER (VON) SALOMON, *Friherre* och *Landshöfdinge.* Fadren var Factoren *Casten Otter*, och Modren *Christina Hansdotter.* Föddes i Örebro Stad 1647, och var ibland 20 Syskon den 17:de i ordningen. Uti Åminnelse-Talet öfver Cancellie-Rådet Baron Salomon v. Otter, som dödde 1745, säges Landshöfdingen

gen Salomon v. Otter vara en Sonefon af Factoren Caften Otter, och Son af Öfver-Commiffarien vid Kongl. Amiraliteret Salomon von Otter, den äldfte af detta namnet). Uti Örebro Skola njöt Ynglingen fin förfta undervisning. Hos Lands-Kammereraren i Örebro, Jacob Hääl, geck han i tjenft, öfvade fig med flit uti Lands-Bokhålleriet, och har renfkrifvit med egen hand 1662, 1663, 1664 och 1665 års *Nerikes* och *Vermelands Landsböcker.* När han 1667 refte til Stockholm, för at i Kongl. Kammar-Collegio inlämna 1665 års Bok, vardt honom en ledig Kammarfkrifvare-tjenft tilbuden. Den antog han, och flyttades kort efter til Stats-Contoiret. Efter krigets början 1675 med Brandenburg och Dannemark, fant Kon. Carl XI för godt, at förordna en Commiffion i Pommern, til flere angelägenheters afgjörande, och härvid blef Otter Kammererare. Krigets olyckliga utgång hindrade fortgången af denna förrättning, och i stället feck han Fullmagt på Fält-Kammererarefyflan vid den Arméen, fom geck åt Norrfka fidan. Så länge kriget varade, förblef han vid denna tjenften. Han flet härunder, tillika med manfkapet, ganfka ondt. Marcher fkedde i ftarkafte vintren, öfver de högfta fjäll. Strömmar och pafs öfvervandrades, under ftörfta lifsfaror. Efter Fredens flut återkom han til Stockholm. Honom vardt då pålagdt, at å Kongl. Kammar-Collegii vägnar utarbeta *Förklaringar*

öfver de Obſervationer, ſom en Kammererare, Geng Güthrie benämd, hade gjordt öfver Collegii förde diſpoſition öfver medlen under krigs-åren, ifrån 1674 til 1680, hvarutinnan Collegium graverades för icke mindre än 26 Tunnor Guld, ſom för gammal gäld blifvit utbetald, utom Konungens Ordres. Detta granlaga arbetet flöts ſå lyckligt, at Collegium uti Stora Commiſſionen blef ifrån all gravation befriadt. 1684 blef han Vice-Fiſcal i Kongl. Kammar-Collegio, och 1687 Secreterare i Kammar-Reviſion, hvarpå 1689 följde Kammererare-Fullmagt vid Amiralitets-Staten i Carlscrona. Här feck han ganſka mycket at göra, för at upſöka och projectera hjelp emot de många oredor, ſom vid Amiralitets-Staten befunnos, både i anſeende til Oeconomie, Råkenſkaper och Betjening. Det ſkedde på et ſätt, ſom behagade både Konung och Råd, när de vidlöftige Acterne hårom til Kongl. Maj:t i underdånighet aflämnades, och Kammereraren Otter feck til belöning Sköldebref, dat. d. 18 Apr. 1691, ſamt af Konungen ſjelf en Aſſignation på 3000 Dr. S:mt. 1693 blef han Öfver-Commiſſarius vid Amiralitetet, och feck ſ. å. Konungens befallning, at reſa til Pommern, för at på Tyſk botten inrätta Ekhandel til Skeps-byggeriets och Flottans vidmagthållande i Carlscrona. 1694 vardt honom updragit, at beſtyra om de Örlogs-Skeppens utredande, ſom ſkulle convoyera de Svenſke Coopvaerdie-Skeppen, hvilka

hade

hade sin handel på Spanien, Portugal, Frankrike och Ångland. År 1695 upgaf han åter Förslag, på hvad sätt Amiralitets-Krigsmans-Cassan, mod hvilken ganska illa var hushålladt, skulle båst kunna vårdas och handhafvas. Projecterne anlågos med nådigt vålbehag, och en Läne-Çassa vardt inråttad i Carlscrona, på samma fot som Låne-Banquen i Stockholm. Hvar och en kunde dår få låna penningar emot Banco-Interesse, på Silfver, Guld, Juveler, Koppar, Tenn, m. m. men intet på Hus eller Gods. Denna Inråttning gagnade icke mindre sjelfva Cassan, som genom Interessen vandt en betydelig tilökning, ån den tjente många til hjelp och undsättning, som voro i behof. Von Otter förordnades at sjelf vara Öfver-upsyningsman vid detta Verk. Han bestyrde hårmed så vål, at når Cassan vid dess afträde ifrån denna beställning inventerades, befants dess förmögenhet med utlåningar och behållning vara omkring 400000 Dr. S:mt. Denna inråttning förföll sedan. 1695 utlågs han at företaga och til slut bringa den betydeliga Liquidation på flere millioner, som emellan Kronan och Kammar-Rådet Gripenstierna ånnu var osluten, efter hela 4 årens förlopp. Arbetet var otroligt, men bragtes til slut innom 10 månader. Gripenstierna sökte *Beneficium Revisionis* emot von Otters upgifna råkning. Det vardt honom ocksä beviljadt; men von Otters räkning blef faststående, och med Kongl. Senatens Utslag

befästad. Han feck för sin möda 6000 Dr. S:mt. Delade åter sin tid emellan flere vigtiga sysslor och förrättningar, än i Carlscrona, ån i Stockholm, och åfven i Pommern, under de flere hvälfningar, som efter Kon. Carl XI:s dōd förefōllo. Han feck nu besörja om Svenska Flottans utredning och Arméens öfverförande til Pommern, uti flere omgångar, samt om den nya Flottans utredning, som 1704 begynte at hållas ifrån Svenska sidan uti de Ryska farvattn. Man kan icke utan förundran läsa dess egen berättelse om de många och jämna omsorger och besvårligheter, som han, vid dessa tåta och betydeliga Krigs-Transporter, måste vidkännas. Med skål har han sjelf skrifvit, at *han som en Trål tilbragte hela 22 åren vid Amiralitets-Staten.* Änteligen förordnades han genom Kon. Carl XII:s Fullmagt, dat. Bender d. 9 Jan. 1711, til Kammar-Råd i K. Kammar- och Commerce-Collegierne, som den tiden voro et. 1712 gjordes den förändring, at han feck Fullmagt på Krigs-Råds-Åmbetet. Åter feck han befallning at besörja om den stora Transporten af 12000 man til håst och fot, som förenämde år var åmnad at til Pommern öfverföras, men också med samma befallning följde Konungens Constitutorial på Vice-Landshöfdinge-syslan öfver Blekinge. Sist blef han verkelig Landshöfdinge i Blekingen, och 1719 Friherre. Dödde 1734.

Uti

Utur den fullständiga Lefvernes-beskrifning, som Frih. v. Otter om sig sjelf upsatt, läser man et qvickt och löjligt skämt, af hans egen hand, i anledning af de många beställningar och Råds-Ämbeten han förestått. Det hände honom såsom Krigs-Råd, at han genom et formelt Kallelse-bref med Stockholms Stads Stora Kyrkas Sigill före, anmodades til at blifva Kyrko-Råd. Härom skrifver han: „*Jag roade mig ibland* „*mina Vänner, at mit öde skulle vara til* „*at blifva så mångabanda slags Råd, och* „*tyckte det var nu intet mera öfrigt, än* „*at bli Skogs-Råd. Men när jag tänkte* „*närmare efter, kom jag ihog, at jag* „*ock varit Skogs-Råd; ty under det jag* „*var Vice-Landshöfdinge i Blekinge, lät* „*Kongl. Kammar-Collegium afgå Bref til* „*alla Landshöfdingar, at inkomma med de-* „*ras råd och betänkande, på hvad sätt Sko-* „*garne i Riket bäst skulle kunna blifva con-* „*serverade, hvaröfver jag jämväl måste gif-* „*va min mening, som en redelig Skogs-Råd,* „*vid handen: men aldramäst har jag varit* „*Sjö-Råd.* — Man ser af denna styl, at et muntert sinne fört pennan, ehuru Frih. v. Otter detta skref i en ålder af nära 70 år. Hans minne bör förvaras, och han må nämnas såsom et mönster af en arbetsam Ämbetsman uti Kronans tjenst.

Gifte sig 1682 med *Barbara Schay*, en Dotter af Kongl. Factoren öfver Jäders Bruk

P 5 vid

vid Arboga *Peter Schay*, hvilkens Svärfader *Hans Krausharth* famma Bruk och Manufactorie förft anlagt och bygdt, fedan han ftället med Strömmen och tillydande lågenheter af Drottning CHRISTINA fått til fkänks. I fit ägtenfkap hade Landshöfdingen von Otter den fällfynta lyckan, at efter 50 års fammanlefnad med en kär Maka, uti trettio Barns, Barnabarns och Barns-Barnabarns närvaro fira fit Gullbröllop.

(Se Sv. Bibliothequet 3 D. p. 117. — Sv. Mercurius för år 1760, Febr. Månad, p. 129.—)

OTTER JOHAN, *Profeffor* uti Arabifka Språket i Paris. Var född i Chriftianftad 1707. Föräldrarne lefde därftädes i godt välftånd af handelen, hvilken denna Stadens belägenhet gjör grönfkande. Oaktat Danfkarnes infall här 1709, erhölt dock den unge Otter en upfoftran, fom tjente at underhjelpa Naturens gåfvor. En ftark böjelfe ledde tidigt hans håg til Språken, och i fin förfta ungdom kunde han redan de fläfta Nordifka. 1724 kom han til Högfkolan i Lund. Natur-Läran och Theologien fysfelfatte honom där, och hörde med färdeles upmärkfamhet den lärde Anders Rydelius. Några hemliga bekantfkaper med Catholiker, och egen läsning, gåfvo honom nu de förfta mifstankar på Lutherfka Kyrko-förbättringen. Otter refte til Stockholm, för at få uplysning i fina

tvif-

tvifvelsmål, och några månader efter ankomften til Hufvudftaden, affvor han den Lutherfka Tros-bekännelfen. Genaft for den nya Catholiken til Frankrike, och vardt, efter Franfka Hofvets befallning, i Rouen ganfka vål emottagen. Ordfakerna til hans omvändelfe underföktes af detta Stiftets Vicarier, och de fyntes grundeliga. Man fatte Otter uti et af Rouens Lårohus at närmare undervifas, och han lefde dår i 3 år, med fine Förmäns aktning. Likvål var icke hans håg, at juft gå in uti det andeliga Ståndet, och dårom underrättade han Cardinalen Fleuri. Denne Minifter låt Otter då komma til Paris, och gaf honom et rum vid Poftverket. Hans Språk-kundfkap gjorde honom rått fkicklig vid denna fyflan, ty nu hade han åfven lärt fig Ångelfkan, Italienfkan och Spanfkan.

Den vittre Grefve de Maurepas lårde fnart kånna Otters fkicklighet och infigter. Han beflöt derföre at fkicka honom til Orienten. Föremålet med denna refa var, at grundeligen låra de Öfterlåndfka Språken, hvilka åro af få ftor nytta i den nyare Hiftorien, och at utröna de fåkrafte vågar til at åter upråtta Franfka Handelen i Perfien. År 1734 geck Otter på Hofvets befallning om bord i Marfeille, och fedan han under vågen utftått en ganfka häftig ftorm, ankom han lyckligen til Conftantinopel.

Turkifka och Arabifka Språken blefvo nu hans hufvudyrke, under jåmt umgånge med denne

denna ortens lärdaſte Mån. Han var ſnart i ſtånd at kunna gå vidare til Perſien, och det ſkedde i Nov. 1736 i Achmet Pachas ſvite, ſom varit Perſiſkt Såndebud til Conſtantinopel. Til Hiſpahan anlånde han vid Jul. 1737. Han fant då denna Staden uti den uſlaſte belägenhet. Den var nåſtan öde genom krigsförödelſer. Efter 24 månaders förlopp lemnades Hiſpahan, och vägen togs til Basra. Hår negocierade Otter för Franſka Handels affigterna, uppehölt ſig på detta ſtålle hela 4 åren ſåſom Franſk Conſul, och lårde ſig af grunden det Arabiſka Språket, ſå at han det med lika låtthet kunde tala, ſom de infödde. Under detta ſit viſtande tog han ſig åfven före, i ſållſkap med en Dervis, at öfverſåtta *Nya Teſtamentet* på Turkiſka Språket, i affigt at låtta deſs förſtående för de Chriſtna på deſſa orter, ſom ej voro Arabiſkan nog mågtige. Detta Arbete var nåſtan bragt til ſlut, når han 1743 feck befallning at til Frankrike återkomma. Andra gången ſåg han Conſtantinopel, reſte dårifrån til Marſeille, och var i Paris i början af året 1744. Under hela reſan hade han hållit en noga *Dagbok.* Af den författade han ſedan et rätt artigt Arbete, ſom han i tryck utgaf. Det år fullt af ſköna Anmårkningar och intereſſante Upråkter. — Så ſnart han återkommit til Frankrike, blef honom en lön tilſlagen, ſåſom den förſta vedergållning för deſs gjorda tjenſter. Kort efter vardt han ock Uttolkare af Öſterlåndſka Språken

ken vid Kongl. Bibliothequet. Här hade han redan nedlagt et otroligt arbete, för at hopsamla och upplysa en mängd Österländska *Handskrifter*; då han i Febr. 1746 blef utnämd til Kongl. Professor i Arabiska Språket, och tvänne år därefter kallades til Ledamot af Kongl. Franska Vitterhets-Academien. Äfvenså hade han börjat lägga handen vid en Fransysk Öfversättning af v. Dalins *Svenska Historia*, när en svår feber honom öfverföll. Han beredde sig til sit öde, fälde tårar öfver en gammal och fattig Moders öde i Sverige, och dödde med särdeles frimodighet d. 26 Sept. 1748, på sit 41:sta ålders år. Grundelig lärdom, mycken sagtmodighet och et upriktigt väsende prydde hans hela lefnad.

(Se Nytt Förråd III Stycket, p. 215—)

OXENSTIERNA AXEL, *Grefve* til Södermöre, *Friherre* til Kimitho, Nynäs m. m. *Sv. Rikes Råd* och *Riks-Canceller*. Föddes på Fånö i Upland 1583. Fadren var Friherre *Gabr. Gustafsson Oxenstierna*, Sv. R. Råd; och Modren Fru *Barbro Bielke*. Faderlös i barndomen, behölt han dock en Moder, som bar all ömhet för dess upfostran. Med sine yngre Bröder sändes han undan det inrikes bullret, til Tyska Universiteter. Han gjorde i Rostock, Wittenberg och Jena, stora framsteg uti Språken och Vetenskaperna. På Theologien lade han sig ock med synnerlig flit, och skal det

det hafva varit hans Anhörigas hemliga arbetande, at med tiden få honom in uti det andeligaStåndet, under hopp, at hans börd och anseende mycket skulle bidraga, at skaffa ro innom Församlingen, som omkring denna tiden af många oroligheter besvärades. Ehuru han sedermera upoffrade sig åt verldsliga syslor, behölt han dock i hela sin lifstid et särdeles tycke för Studium Theologicum, och en stor nit för den Evangeliska Lärans oförfalskade vidmagthållande. Hade också jämn brefväxling med sin tids ypperste Theologer. Ofta vardt hån ock rådfrågad i svåra ärender och samvetsmål, eller i de stycker, som angingo Kyrko-regementet, hvarvid han altid röjde en särdeles vishet och djupsinnigt förstånd. Efter slutad Academisk lefnad, besökte han de förnämsta Tyska Hofven. På Konung CARL IX:s Kallelse-bref af år 1602, at alle utomlands vistande Adelsmån skulle komma hem och göra Kongl. Maj:t deras Trohetsed, infant sig åfven Oxenstierna. Icke långt därefter antog honom Konungen uti sin tjenst, och förskickade honom 1606 såsom Sändebud til Hertigarne af Meklenburg. När han hade fylt sit 26 år, blef han 1609 Sv. Rikes Råd, och således i sin Slägt den fjortonde, som i en orubbad ordning, Son efter Fader, setat i Rådet. Hans första märkvärdiga förråttning ifrån denna tiden, var i Estland, där några Landets Adel och Staden Revel emellan upkomne misshålligheter lyckligen af honom bilades. Då Konung

Konung CARLS krafter med åren förfvagades, utnämde Han Oxenftierna til de Kongl. Barnens Förmyndare och Hufvudman för Regeringen. Vid Kon. CARLS dödsfäng var han närvarande, och förde fedan ordet vid den i Nyköping 1611 utfkrefne Riksdag. Såfom Riks-Canceller, feck han ftraxt tjena den nye Konungen GUSTAF ADOLPH, hvilken på fin Faders Thron upfteg, och vid Fredsverket emellan Sverige och Dannemark 1613, utnämdes han til Caput Legationis på Svenfka fidan. På Ryfka toget åtfölgde han fin Konung 1614, och på Riksdagen, fom 1617 i Örebro hölts, feck han mycket at göra med en *Riksdags-Ordning*, hvilken efter hans upfats, fedan den lidit någon genfägelfe, af Stånderne jakades. Kort därefter hade han det nöjet at fe fit arbete, i anfeende til kriget med Ryfsland, hinna til flut, och en för Sverige hederlig Fred med Ryffen ingås i Stolbova. Härpå följde Konungens högtideliga Kröning 1617, vid hvilken högtidelighet Riks-Cancelleren Oxenftierna var Promotor i Theologien, och creerade 4 förtjente Mån til Doctorer. Sjelf blef han ock för fina förtjenfter af Konungen til Riddare folenniter flagen. 1620 hämtade han den Kongl. Bruden ifrån Chur-Brandenburg til Sverige. På Lifländfka Expeditionen åtfölgde han Kon. GUSTAF ADOLPH 1622, och hemländes uti flere angelägenheter. Geck fedan åt Preuffen med några Regementer, och förordnades til

Gen.

Gen. Gouverneur, Höfvitsman för Krigsfolket och fullmyndig Legat i alla de af Konungen härstädes åröfrade Länder.

Då de Kejserlige emedlertid kommo in i Pommern, för at göra sig måstare af stranden vid Östersjön, försände Konungen sin Canceller til Hertigen af Pommern, at handla om Svensk Garnizons emottagande i Stralsund, i stället för den Danska, som där var inlagd. Därifrån geck han öfver til Köpenhamn, för at förmå Konungen af Dannemark, at med en sådan ändring låta sig nöja. Genom Franska och Ängelska Hofvens bemedlande, bragte han ocksä nu den med Polen påbegynta Fredshandlingen så långt, at alla fiendtligheter på 6 års tid skulle uphöra.

År 1630 stod Konung GUSTAF ADOLPH i Pommern, och var redan Planen faststäld til alla Krigs-operationer emot Kejsaren. Det var härifrån, som Konungen skref et märkvärdigt Bref til Riks-Cancelleren, fullt af förtroende och tillit til dess mogna rådslag och bepröfvade skicklighet. „*Giörer väl*, skrifver Konungen „ibland annat, *och tröttens icke vid, at ar-* „*beta til Min och Rikſens tjenst, — ty jag* „*håller af Eder än andras flit min välfärd* „*låter tillita. — Genom eder hoppas jag* „*stor ſtödſel, under denna tunga bördan, ſom* „*jag båra måste. — Jag förmanar eder och* „*beder eder för Christi ſkull, at j icke släp-* „*pen modet. — Min åminnelſe och de minas*

väl-

„vålfård, låter eder til det båsta vara anbefal-„lat, och at j så giören emot mig och de mina, „som j velen at Gud emot eder och de edra giö-„randes varder, som jag ock giöra vill emot „eder och de edra, om jag efter Guds vilja lem-„nades så långe, at j mig behöfven på sådant „sätt. — The mine äro för min skull, om „mig något vidkommer, och eljest i många „måtto, medömkan värde: äre qvinkön: „Modren är rådlös och Dottren öfvermaga „Jungfru: eländige om the få råda, och i „fara om andre öfver them råda få. Στοργὴ *„naturalis, trycker dessa linier utur pennan. —*

När kriget sedermera var flyttadt längre up i Tyskland, pröfvade Konungen Riks-Cancellerens närvarelse oumbärlig. Honom updrogs då en fullkomlig myndighet uti alla Krigs- och Civil-saker vid Rehnströmmen, och Konungen sjelf geck därpå in i Franken och Bejern. I Maintz tog Oxenstierna sit hufvud-qvarter, tågade sedan med sammandragne Troppar til Konungen, och qvarstadnade i öfra Tyskland med en del af Regementerne, då Konungen vidare sjelf förfogade sig åt Lützen, hvarest han föll en Segervinnare. Konungens död rörde den trogne Riks-Cancelleren på det högsta, dock låt han icke modet falla. Han sammandrog Krigsfolket til Bundsförvanternas och de Svenskas större säkerhet, och gjorde en resa til Dresden och Berlin, för at med Churfurstarne af Brandenburg och Saxen rådlägga om

 krigets

krigets angelägenheter. Nu vardt honom af Svenſka Regeringen en oinſkränkt Fullmagt updragen, at vårda Rikets båſta, ſå vål uti alla Negociationer, ſom vid Svenſka Arméerne i Tyſkland. I kraft håraf trädde han i underhandling med främmande Herrſkaper, gaf ſina Creditiver til Såndebuden, reſte ſjelf til Môtet i Heilbrunn, och vardt dår årkånd fôr Directeur af de allierade Magter, ſom kallades Evangeliſka Fôrbundet. Man kan lått fôreſtålla ſig, huru mycket det fråtte Deras Durchlautigheters ſinne, at en Svenſk Adelsman ſkulle dirigera hela Evangeliſka Fôrbundet. Agget våxte, och underblåſtes i ſynnerhet ifrån Franſka ſidan. Men Oxenſtierna var ſin vigtiga fôrrått-ning vuxen. Hans afvundsmän fôrmådde icke minſka hans anſeende, ej heller kunde de hindra den ſmickrande heder, ſom honom af de Evangeliſke Stånderne årbôds, at blifva vårkelig Churfurſte i Maintz. Under denna tiden gjorde Riks-Cancelleren en reſa åt Frankrike och Holland, fôr at fullkomligen vinna deſſa Magter på de Evangeliſkas ſida. Vid återkomſten til Saxen fant han mycken oreda. De främmande Generaler vaklade i deras tilgifvenhet fôr Sverige, gemena Krigsfolket knorrade ôfver uteblefven ſold, och en ſtor del af de Allierade hade fôrlorat modet efter det olyckliga ſlaget vid Nôrlingen. Det ſkamligaſte var, at Churfurſten af Saxen hade fôrklarat ſig fôr Sveriges ovån. Men Oxenſtierna var rådig

och

och omtänksam nog, at tilrättaställa alla dessa oredor. Emedlertid vardt han likväl i Magdeburg qvarhållen, och kom lös genom den tappre General Baners åtgärd. Efter välförrättade värf, och sedan han satt på bästa fot de Tyska angelägenheterna, reste han 1636 på kallelse hem til Sverige. Han hade då 10 år jämt vistats utomlands. Vid hemkomsten gjorde han besked för alla beslut och anlagda planer, nedlade sin förra myndighet, och intog sit säte ibland Rikssens Råd, såsom Riks-Canceller och en af de 5 Drottningens Förmyndare.

Ifrån denna tiden blef hans hufvudomsorg, at handleda den unga Drottningen uti alt det, som hörde til Regerings-konsten. Dageligen gaf han henne de djupsinnigaste reglor och nyttigaste maximer. Men utgången af det Tyska kriget låg honom icke mindre på hjertat. Hans Son, Riks-Rådet *Johan Oxenstierna*, affärdades såsom fullmyndig Legat til Tyskland, och omsider kom det märkvärdiga Westphaliska Fredsslutet. Vid Freds-tractaten med Dannemark 1645, var han uti Brömsebo närvarande, och efter återkomsten ifrån denna underhandling, gjordes han af Drottning CHRISTINA til Grefve. Vid samma tid vardt han ocklå Upsala Academie-Canceller, och denna Hög-skola lärer aldrig kunna glömma denne sin Styresmans myckna omsorg för dess väl. Lagmans-ämbetet öfver Vester-Norrland, Lappmarken,

Herjedalen och Jåmteland, innehade äfven Gr. Oxenstierna. När Drottning CHRISTINA yppade sit beslut at utnåmna en Efterträdare på den Svenska Thronen, var Riks-Cancelleren ibland de Riks-Råden, som sig eftertryckeligast häremot satte. Ännu mindre vardt han nögd med det steg Drottningen gjorde, at afsåga sig Regeringen. Vid sjelfva Abdications-Acten gjorde han sig sjuk, för at slippa vara nårvarande. Ifrån denna dagen vardt han mer och mer missnögd. Undandrog sig likvål icke at bevaka sina vigtiga Kall. Hade också den bedröfveliga synen, at i Räkenkammaren finna Rikets skuld stiga til många millioner. Detta var honom så mycket mera ömmande, som Riket i nåst föregående åren hade blifvit ökt med stora Länder, och Handelen samt Kammar-vårket, redan ifrån Kon. GUSTAF ADOLPHS tid, var, efter hans förslag, satt på en långt båttre fot, ån under de förra Konungar. Flere gångor hade mattighet honom i de senare åren öfverfallit och bådade hans lifs-slut. Han var i Konungens rum når en häftig feber honom åkom, hvarunder han nödgades låta leda sig ned af Slottet. Til sin förestående död beredde han sig på det upbyggeligaste sätt. På sjuksängen hade han besök af Kon. CARL GUSTAF uti egen person. Näst förrån han afsomnade, frågade han de nårvarande, om man nyligen hört något ifrån Drottning CHRISTINA? och på ärhållit svar därom sade han: *Jag har spått, at honen*

en gång skulle ångra sig öfver hvad hon gjordt: hon måste vara blefven förryckt - - Men - - här gaf han en djup suck, - *Hon är likväl den Stora Gustafs Dotter!* — Han slöt sin ärefulla vandring d. 28 Aug. 1654, begrofs med stor pomp och uti Konungens närvaro i Stockholms Storkyrka d. 18 Mart. följande år, hvarefter Liket fördes til Jäders Kyrka i Södermanland, och nedsattes uti den vackra Graf, som han sig sjelf och de sina där förut beredt.

Få Riken lära kunna upvisa Gr. Axel Oxenstiernas like. Med sin äras glans trotsar hans minne de flästa regerande Personers, hvilka spelat lysande roler på Verlds-theatren, och han blifver oförnekeligen i all tid, ibland de odödeliga Snillen, som hedrat mennisko-slägtet. Med de ädlaste och utvaldaste kunskaper var hans själ ifrån ungdomen riktad. Mennisko-hjertats kännedom var en af de vettenskaper, som han grundeligast förstod, och som han altid på bästa sätt sökte til sin nytta använda. Hans djupa Stats-klokhet ådrog sig allas förundran och aktning. Också lefde han uti et Tidehvarf, som gaf honom alla tilfällen at visa sit förstånds styrka. Den Regerings-Form, som han på sin Konungs befallning upsatt, och som år 1634 af Svenska Ständerna vidtogs, ansågs af Parlamentet i Ångland såsom et politiskt Mästerstycke. Hans vältalighet var utan vidlyftigheter, men full af genomträngande kraft.

 Den

Den konsten innehade han fullkomligen, at öfverse alla möjeliga händelser, och i anledning däraf göra de grundeligaste uträkningar, til sina politiska afsigters befrämjande. Genom sin dygd kunde han bemästra sig andras personer, öfverväga sina medtäflare och regera sina fiender. När de slugaste hufvuden tänkte at förekomma honom, voro de redan förekomne. De stormar och förtretligheter, som honom oftast mötte, uthärdade han med ståndaktighet, vishet och mannamod. Sit Fäderneslands sjelfständighet älskade han, och förstod at försvara den emot alla illgrep. Om man än sätter honom ibland sin tids så kallade Aristocrater, så är dock oförnekeligit, at han aldrig åsidosatte den tilgifvenhet, trohet och vördnad, som han var sin Öfverhet skyldig. Därföre var han ock af Öfverheten älskad och hedrad. Kon. CARL IX hyste til honom et fullt förtroende. Hvad tankar Kon. GUSTAF ADOLPH för sin Oxenstierna hade, därpå är redan bevis anfördt. Dr. CHRISTINA kunde icke heller neka honom sin högagtning, eller utplåna minnet af hans stora förtjenster, ehuru hans ovänner voro behändige nog, at en tid göra Drottningen kall och misstrogen, emot denne altid redelige Rådsherren. Hans ära skymdes endast för et ögnableck, och Drottningen såg sin villfarelse. Kon. CARL GUSTAF hedrade honom utmärkt, kallade honom *sin Far*, *sin bästa Vän* och *förnämsta Rådgifvare*. Med en outtröttelig nit sökte

fökte han på fin tid, och färdeles efter fin återkomft til Fäderneslandet, at uphjelpa Hushållningen, Handels-rörelfen, Handaflögder, med flere riktande näringsfång, få at han i detta hänfeende förtjenar rum ibland Sveriges förfte Patrioter. Hans ovänner höllo honom för högfint och envis, och honom lades åfven til laft, at han hemligen arbetade emot den af Drottning CHRISTINA få högt efterlångtade Freden. Det kan väl icke nekas, at han i denna delen följde en annan plan, än det få kallade Franfyfka partiet, hvars hufvudman Gr. Magn. Gabr. de la Gardie var, och fom fullkomligen vunnit Drottningen på fin fida. Dock förtjente Gr. Oxenftiernas tänkefätt och affigter en bättre uttydning än den hans ovänner därpå gjorde. Han ville, at man varfamt fkulle gå til väga, nyttja de närvarande fördelar, och minft öfverila fig med Tractaternes flut, innan en fådan Fred kunde århållas, fom til alla delar måtte blifva gagnande och årofull för Svenfka Kronan. I fit harnefk och i fin purpur var han altid lika ftor, lika anfedd och förundrad. Utlänningar fammanftämde med Svenfka Folket, at gifva hans förtjenfter fit rättmätiga loford. Konung Johan i Portugall ville lika fom misfunna Sverige en få fullkommen Statsman. Öfver hela Tyfkland hördes hans beröm. Cardinal Richelieu måfte tilftå, at Oxenftiernas förftånd var en outöfelig källa af väl uttänkta råd. Den Franfyfke Ambaffadeuren Chanut, fom under

der

der sit vistande vid Svenska Hofvet ägde bästa tilfälle at lära känna Gr. Oxenstierna, hedrade honom med de ärefullaste omdömen. Polska Fursten Lubomirsky författade med egen hand den Svenske Riks-Cancellerens lof. Man kallade honom *den Svenske Atlas*, *den Svenske Salomo.* Drottning CHRISTINA sjelf reste hans årestod, när hon ifrån Rom til honom skref: *Han hade varit en stor Konungs store Minister, så at det är in ambiguo, hvilkendera varit lycksaligare, antingen Riks-Cancelleren, at hafva tjent en sådan Herre, eller Han at hafva blifvit tjent af en sådan Minister.* — Hans umgänge var fryntligt, hans väsende alfvarsamt och otvunget, hans löften bergfaste. Girighet hatade han. Åran var hans jämna följeslagare. Trenne Medailler finnas öfver honom i Tyskland slagne, och elfva särskilta gånger är hans bild i koppar graverad.

Gift 1608 med Fru *Anna Bååt.* Med henne hade han under 41 års sammanlefnad sex Söner och fem Döttrar, af hvilka allenast tvånne Söner och en Dotter til mogen ålder lefde.

Gref Axel Oxenstiernas så väl af trycket utgifne, som i handskrift efterlämnade *Skrifter*, finnas upräknade uti v. Stiernmans Bibl. Sv. Goth T. 2. p. 39 och följ. Til dem får också läggas flere *Bref*, som tid efter annan blifvit tryckte uti Assess. Gjörwells och Secret. Lönboms

Lönboms periodiſka Skrifter. Man må anmärka, at Andra Delen af *Hiſtoria Belli Sveco-Germanici*, hvars Auctor Phil. Bog. Chemnitius i allmänhet hålles för at vara, är af Gr. Oxenſtierna författad. Äfven ſå har han ſammanſkrifvit det Verk, *de Arcanis Auſtriacæ Domus*, ſom ſamme Chemnitius under namn af *Hypolitus à Lapide* utgaf. En framtid torde ännu få ſe flere bevis af denne Herrens ogemena arbetſamhet. Han ſkref mycket, och alt hvad han ſkref tecknade ſtyrka i tankar, mogenhet i omdömmet.

De många och ſinrika Lof-ſkrifter, hvarmed Gr. Oxenſtiernas minne blifvit förevigadt, förtjena at läſas. De igenfinnas uti v. Stiernmans ofvan citerade Bibl. Sv. Goth.—

(Se v. *Stiernmans* Förtekning på Hrr. Riks-Cancellererne. — Likpred. med Perſonalier tr. i Stockh. 1655. — *Carl R. Berchs* Sv. Herrars och Fruers Skådepenningar och Lefvernes-Beſkrifningar. — De 2:ne utgifne Åreminnen öfver Gr. *Ax. Oxenſtierna*, Stockh. 1774 - 1777. — Riks-Cancel. Gr. *A. Oxenſtiernas* Caracter, tr. i Stockh. 1767.— Collectio Gjörwelliana, 1 D. p. 48, 50. — *Berchs* Catalogue de Portraits, Stockh. 1767.—)

Oxenstierna Bengt, *Friherre* til Ekebyholm och Söderbo, *Sv. Rikes Råd, Riks-Stallmåſtare* och *General-Gouverneur* öfver. Lifland. Föddes på Frösviks Gård 1591. Hans Fader var *Bengt Gabr. Oxenſtierna*, Hertig Carls af Södermanland Furſtelige Råd,

Marſkalk och Gouverneur öfver Södermanland, Nerike och Vermeland. Modren var Fru *Brita Knutsdotter Poſſe.* Fadren hade, några månader för denne ſin Sons födelſe, med döden afgått; men genom Modrens förſorg blef han väl upfoſtrad och handledd. Hon affomnade ock, när Sonen ej var mer än 10 år gammal. Förſynen ſkickade då ſå, at Farbrodren Frih. Johan Gabr. Oxenſtierna åtog ſig omſorgen för denne unge Ådling. År 1607 ſkickades han til Academien i Roſtock, at fullborda ſina ſtudier, hvarifrån han ytterligare reſte til Vittenberg och Jena. För några angelägenheter begaf han ſig 1611 til Lübeck, men ſom ofrid nu var emellan Sverige och Dannemark, lyckades denna reſan icke bättre, än at den unge Oxenſtierna i Holſten blef gripen af de Danſke, och någon tid fängſlig hållen i Olſsburg, til deſs han ſig ſjelf rançonerade. En vidlöftigare reſa anſtåltes därpå genom Franken, Schwaben, Würtenberg och flere orter i Tyſkland, hvilka med all upmärkſamhet på Seder, Lagar och Regerings-ſätt beſågos. Straxt efter Nyåret 1612 fortſattes reſan til Italien. Af de gamle Scribenter han läſt, och af de berättelſer han hört om Öſterländerna, upkom hos den unge Oxenſtierna en ſynnerlig luſt, at ſjelf beſe desſe orter. Han beſlöt då, at år 1613 företaga denna långreſan. Ifrån Neapel togs vägen ſjöledes til Aſien, och Joppe, Rama, Jeruſalem, Chriſti Graf, Oljoberget, Sion, Thaborsberg, Beth-

Bethlehem, m. m. besöktes. Ännu årnade han sig långre in i Asien, men upsåtet blef hindradt af Arabiske röfvare, hvilka honom öfverföllo, sargade och plundrade. På et Turkiskt Fartyg kom han änteligen öfver til Cypern; och efter flere lifsfaror til Venedig, där han återvan sin under många olägenheter förlorade hälsa.

Turkarne gjorde denna tiden sjöfarten uti Medelhafvet ganska osäker, genom sina Skepp och Galerer. Detta gaf honom anledning, för at underrätta sig om Sjöväsendet, at gå i tjenst hos Stor-Hertigen af Florentz eller Toscana, hvars Galere-Flotta med flere Staters, 1614 samlade sig i Livorno, och sedan kryssade öfver hela Medelhafvet. Därmed feck Oxenstierna tilfälle at bese läget af de förnämste Orter och Städer vid sjökanten, såsom Tunis, Carthago, Alger, Corsica, Sardinien, Sicilien, Malta, m. m. och sedan denna Flotta åtskilliga gånger varit i träffningar med Turkiska Skepp och Galerer, kom den om hösten s. å. til Livorno igen, med någre åröfrade Turkiske Galerer och stort byte. Följande året 1615 tilbragte han vid Hofven i Florentz, Parma och Rom, samt Venedig. Den olycka, som förra gången honom i Asien händt, hade ännu icke hunnit minska hans lust, at ytterligare lära känna samma Verldsdel. År 1616 begaf han sig andra gången utur Europa in åt Asien, reste förbi Corfu, Cephalonien, Zanthe, Morea, be-

såg

ſåg Rhodus, Scio, Patmus, Troja m. m. och kom til Conſtantinopel, hvarifrån reſan 1617 fortſattes genom Natolien, ända til Babylon och den Perſiſke Hufvudſtaden Iſpahan. Konungen Schach Abas I var vid Oxenſtiernas ankomſt utryckt emot Turkarne, hvarföre denne främlingen ſtraxt ſkyndade ſig til Monarchens Låger, blef af honom väl emottagen, och biviſtade Fälttoget hela ſommaren öfver, ſamt följde ſedan Konungen tilbaka til Iſpahan. Til åminnelſe af ſit viſtande i denna Staden, riſtade Oxenſtierna ſit namn och en Latinſk Inſcription med en ſpik i muren uti et Auguſtiner-Kloſter, i Förſtaden Julfa belägit. Ifrån Iſpahan ſkyndade ſig vår Vandringsman at beſe de öfrige Landsorter i Aſien, tog vägen åt det gamla Perſepolis, där han ock på lika ſätt inriſtade ſit namn i en Kloſtermur, och ſtadnade i Konungariket Mogaſtan. Här öfverföll honom och hela hans ſällſkap, ſom beſtod af 20 perſoner, en ſvår ſjukdom. Den blef ſå häftig, at de fläſte däraf ſtraxt dödde, men Frih. Oxenſtierna återvant hälſan. På en Turks falſka angifvande blef han ſedan någon tid fängſlig hållen, men undkom änteligen med ſtörſta fara för ſit lif. Denna ledſamhet hindrade honom at efter ſit upſåt fortſätta reſan ända in uti Indien, likväl for han til Staden Piaſche, ſom ligger ut med Indiſka Hafvet. Vägen återtogs ſedan til Iſpahan, där han af Konungen Abas, (en af Perſiens ſtörſte Regenter), vardt med mycken

mycken ynnest ansedd. 1618 skildes han vid Persiska Hofvet, begaf sig til Casbin uti Persiska Provincen Yerack, och därifrån genom Turkiet åt Babylon eller Bagdad, hvarest många ålderdomens Minnesmärken besågos. Här skref han ock sit namn med Inscription uti et Kloster. Änteligen kom han til Aleppo, hvarest han til början af år 1619 sig uppehölt, och tog för andra gången vägen åt det heliga Landet. Här träffade honom den olyckan, at han med hela sit sällskap blefvo för Spejare ansedde och i fängsligt förvar satte, til dess de fingo med penningar sig därifrån lösa. Ståld på fri fot, reste Frih. Oxenstierna 1619 härifrån til Bethlehem, vidare utmed röda Hafvet til Gaza, och genom Arabiska Öknen Etham, förbi röda Hafvet til Egyptiska Hufvudstaden Cairo. När han därefter besedt Alexandrien, Egyptiska Konungarnas Grifter, Pyramiderne och Mumiernes Grafvar, for han tilbaka genom Palæstina til Tyrus och Sidon, hvarest han steg til skeps, besökte vid förbiresandet Cypren, Candien, Sicilien, Neapel, Livorno, Genua, samt kom, efter 2 års förlopp, med hälsan åter til Venedig.

Det kunde tyckas, at Frih. Oxenstierna, efter så vidlöftiga resor, skulle hafva varit nögd at nu återkomma til Fäderneslandet; men ännu ville han bese Savoyen, Spanien, Portugal, Frankrike, Schweitz, Nederland, Angland och hela Tyskland. Öfver alla dessa resor förde han

han en *Dagbok*, hvaruti han med egen hand uptecknade, hvad han på hvart och et ſtälle ſåg och lärde. Uti Auguſti månad 1620 kom han omſider hem til Sverige, då han ſtraxt af Kon. GUSTAF ADOLPH til deſs Kammarherre vardt antagen. En Man med ſå mycken kundſkap, med ſå vidſträckt förfarenhet, med ſå högt verlds-vett och den ſtörſta ſkicklighet, kunde icke annat än vinna en ſtor och djupt tänkande Konungs ſärdeles aktning och nåd. Uti et vigtigt ärende vardt han af ſin Konung 1621 til Republiquen Venedig affänd, återkom til Monarken, ſom då låg för Riga, och var honom ſedan uti flere åren jämt följaktig, ſå väl på reſor och fälttåg, ſom hemma i Riket. År 1626, då Konung GUSTAF ADOLPH reſte öfver med ſin Armée til Preuſen, och intog Elbingen, förordnades Frih. Oxenſtierna til Gouverneur i ſamma Stad. 1627 befordrades han til Öfver-Stallmäſtare, men förrättade likväl ſin Kammarherre-tjenſt, til deſs Konungen 1631 updrog honom at föreſtå Hofvet ſåſom Marſkalk. Samma år blef han ſåſom Legat ſkickad, förſt til Hrr. Gen. Staterna af förenta Nederländerne, och ſedan til Franſka Hofvet, at ſtadfäſta en nyſs upråttad vänſkap. Ifrån denna beſkickning återkom han genom Nederland med väl förrättade ärender, och för ſin Konungs ſkull, ſamt deſs vapens lyckliga framgång, med ſtörſta hedersbetygelſer öfverhopad. Han träffade då Konung GUSTAF A-

DOLPH

DOLPH i Würtsburg i Franken, och tilbragte honom en ansenlig penninge-summa, jämte löfte om Hjelptroppar framdeles. Följde sin Konung sedan under dess beständiga segrar til Augsburg, hvarest han til Gouverneur insattes, så öfver denna Riks-stad, som de öfriga Städer och Land, hvilka Konungen i Schwaben innehade. Härvid förblef han, icke allenast så länge Kon. GUSTAF ADOLPH lefde, utan ock sedermera, til dess Sveriges och Evangeliska Tysklands saker voro satte på säker fot, genom den i Heilbrun slutne Alliancen. 1633 begaf han sig, på århållen Dimission, ifrån sit Gouverneurs-ämbete til Stralsund, för at fullborda sin ägtenskaps-handel, vände tilbaka til Tolkemit i Preusen, hvilken Stad, med dess underliggande Lån, han såsom donation af Kon. GUSTAF ADOLPH ärhållit, men reste 1634 åter til Fäderneslandet igen. Sedan Riksdagen i Stockholm förenämde år var til ända, och på hvilken en viss Regerings-Form af Riksens Stånder blef antagen, förordnades Frih. Oxenstierna til Riks-Stallmästare och General-Gouverneur öfver Lifland och Ingermanland. Detta Ämbete förestod han i flere år med den heder och värdighet, at han 1641 til Kongl. Maj:ts och Rikets Råd kallades. Men hans dagar skredo til sit slut. Han sjuknade och affomnade 1643, uti en ålder af 51 år. Liket begrofs i Kongl. Riddarholms-kyrkan i Stockholm, och fördes sedan til Familie-grafven i Jäders Kyrka i Söder-

dermanland. Riks-Rådet Oxenstierna var allmänt aktad och vördad, för sin gudsfruktan, nit och tröhet i sina Åmbeten, för sin vidsträkta lärdom och sin behagelighet i umgånge. Han ägde fullkomlig färdighet at tala och skrifva Latin, Tyska, Fransyska, Italienska, Spanska, Persiska och Turkiska Språken. Uti de berättelser, som ännu innom de gamla Familierna bibehållas, är denne Herren känd och omtalad under namn af *Resare-Bengt.*

Var gift med Grefvinnan *Margareta Brahe*, en Dotter af Riks-Rådet Gr. *Abraham Brahe.*

Graverad in fol.

(Se Dr. *Emporagrii* Likpr. med Personalier tr. i Stockh. 1644. — Anecdoter om namnkunnige Sv. Män, 2 Bandet, p. 6. — Cancellie-Rådet *Berchs* Bok, om namnkunnige Sv. Herrars och Fruers Skådepenningar, p. 126.—)

OXENSTIERNA BENGT, *Grefve* til Korsholm och Wasa, *Friherre* til Mörby, Lindholm, m. m. *Kongl. Råd* och *Cancellie-Præsident.* 1623 föddes han på Mörby i Upland. Riks-Rådet och Riks-Amiralen *Gabr. Bengtsson Oxenstierna* var Fadren, och dess Fru-Moder *Anna Baner.* Vid Upsala Lärosäte vardt han 1643 Rector Illustris, lemnade Academien och började sin utrikes Rese-tour. Återkommen til Fäderneslander, reste han til Münster och Osnabrück, och öfvervar de därstådes slutna

slutna' Fredshandlingar. Förordnades 1650 at vara Plenipotentiarius vid Executions-Tractaten i Nürnberg, och året efter, at i samma värdighet bivista det stora Mötet, som i Frankfurt am Main anstaltes. Utnämdes 1653 til President vid Tribunalet i Wismar, och uphöjdes 1654 til Kongl. Råd, samt Cancellie Råd. Ifrån denna tiden öfverlämnades honom flere vigtiga och stora förrättningar til utförande på Tysk botten, och under hela Polska kriget följde han sin Konung, samt förde Directionen uti Cancelliet. Öfver Warschau och Högpolen utnämde honom Kon. CARL GUSTAF til General-Gouverneur, uti hvilken dignité Gref Oxenstierna hölt en aldeles Kongl. Stat, bodde på Slottet och betjentes af de Kongl. Officianter. Med Konungen i Polen slöt han efter Thorns belägring en Præliminair-Tractat, som vid då varande conjuncturer kan anses såsom et Misterstycke. 1660 återkom Gr. Oxenstierna til Sverige, då han efter Konungens död åter förestod Cancelliet, intil dess Gr. Magn. Gabr. De la Gardie til Riks-Canceller 1662 utnämdes, och han åter til General-Gouverneur i Lifland constituerades. Då Konung CARL XI anträdde Regeringen, förde Gr. Oxenstierna ordet til Konungen, i Anke-Drottningens namn. 1674 utförde han en vigtig Ambassade til Romerske Kejsaren Leopold, och 1676 var han såsom Ambassadeur Extraordinaire vid Freds-Tractaten i Nimwegen. 1680 sände Konungen honom

 sin

ſin tilämnade Gemål Prinſeſſan ULRICA ELEONORA til mötes vid Helſingborg, däreſt receptionen ſkedde med en pragt, ſom ſvarade emot tilfället. Kort härpå behagade Hans Maj:t åter anförtro honom Directionen i Kongl. Cancelliet, med nådig befallning, at enkannerligen draga bekymmer för utrikes ärenderne, til den dyrt förvärfvade Fredens bibehållande. Det var ifrån denna tiden, ſom Kongl. Rådet Gr. Oxenſtierna formerade ſin Stats-plan, opponerad emot den Franſyſka Alliancen, och hvilken ſedan beſtändigt följdes i Konung CARL XI:s öfriga Regering. En Plan, ſom i ſit utförande anſågs af Kon. CARL med det välbehag, at han år 1687 tilſkref Gr. Oxenſtierna et Bref, af följande märkvärdiga innehåll:

Välborne Herr Grefve och Kongl. Råd.

„Jag kan aldrig tilfylleſt berömma och „med tackſamhet erkänna emot H. Kongl. „Rådet den ſtora tjenſt, och ſom intet ſtår „med millioner penningar at upväga, det „Jag, näſt Gud, hafver til at tacka och til- „ſkrifva H. Kongl. Rådet, det jag och mit „Rike hafva i 7 år njutit den önſkeliga Fre- „den, hvilket jag, näſt Gud, tilſkrifver al- „lena H. Kongl. Rådets conduite och uplyſta „förſtånd, och beder H. Kongl. Rådet ville „intet tröttas därvid, utan ännu framgent „därutinnan framhärda, emedan jag mig al- *deles*

„deles näst Gud kan på H. Kongl. Rådet „förlita.

Herr Kongl. Rådets

väl affectionerade

Stockh. d. 27 Jun. 1687. CAROLUS.

Efter Kon. CARL XI:s död förestod Gr. Oxenstierna Förmynderskapet, tillika med Änke-Drottningen och de öfrige Herrar af Rådet, samt fortfor med sit Præsidium uti Cancelliet, äfven efter Kon. CARL XII:s uphöjelse på Thronen. Upsala Academie, hvars Canceller han ifrån år 1686 var, gynnade han mycket, lät ansenligen förbättra Gustavianska Lårohuset, riktade genom sin försorg Bibliothequet, lät inrätta Ridhuset, och skaffade Academien sin egen Stall-stat. Då det stora jubel-året uti Upsala 1693 firades, och 15 Theologiæ-Doctorer creerades, höll Kongl. Rådet Gr. Oxenstierna en til denna solennitet lämpad *Latinsk Oration.* Änteligen afsomnade denne Herren i Stockholm 1702, begrofs i Upsala Domkyrka, och har därstädes öfver sin grift et Epitaphium, uti hvilket han nämnes: *Quatuor Regum Minister, Trium Senator, Duorum primarius Rerum Præses.*

Med högsta rätt får Gr. Bengt Oxenstierna sit rum ibland de största Män, som Sverige ägt. Sina politiska tänkesätt bygde han på öf-

vertygelse och samvete. Dem har han sjelf sammanfattat, uti en så kallad *Summarisk Förteckning på sina Tjenster och Employer.* — Et undervisande Document uti vår Svenska Historia, vårdigt at vara i dagsljuset kommit.

Grefve Bengt Oxenstierna var med twånne Fruar, den första Fru *Eva Wachtmeister*, och den senare *Magdalena Stenbock*, en Fader för 18 Barn.

Uti Sv. Archivum 2 T. p. 122 seqq. finner man *Tio Bref* införde, af denne Herren skrefne til Kon. CARL XI och XII af vigtigaste innehåll, och af Cancellie-Rådet Berchs Catalogue des Portraits Svedois, ser man, at denne Herren år uti fol. graverad.

(Se Sv. Bibl. 2 D. p. 189 — Bibl. Sv. Goth. T. 2. p. 845. Sv. Archiv. loc. cit.—)

OXENSTIERNA ERIC, *Grefve, Svea Rikes Råd, Riks-Canceller* och *General-Gouverneur* m. m. Föddes på Fådernesgodset Fiholm 1624, af den namnkunnige Riks-Cancelleren Gr. *Axel Oxenstierna* och Grefvinnan *Anna Båát.* En vårdig upfostran kunde minst fela en Son af så vis Fader. Vid Upsala Lårosäte vistades han hela 10 åren, orerade och disputerade hår, samt aktades vårdig at ibland detta lårda Samfund föra den Academiska Spiran. Den utländska vandringen företogs 1643. I Tyskland träffade han sin Broder Gr. *Johan Oxenstierna*, som den tiden var *Caput Legationis*

tionis vid Freds-Tractaten, och feck tilfälle, icke allenast at bese åtskilliga Furstеliga Hof, utan ockſå at bivista den ansenliga Assemblée, som då var i Münster och Osnabrügg. Resan fortsattes vidare med största upmärksamhet på hvart Lands Hushållning och Politie, samt öfning uti Språken. Öfveralt njöt den unge och förnäme Vandringsmannen heder och högaktning, och förstod at tilvinna sig hjertan. Såsom hemkommen gjorde honom Drottning CHRISTINA til sin Öfver-Kammarherre, hvilken syssla sedermera 1646 förbyttes uti Gouverneurskap öfver Estland. År 1652 vardt han Riks-Råd och Præsident i Kongl. Commerce-Collegio, och 1654 slöt han, jämte sin Herr-Fader, med den Ängelska Ambassadeuren Withlocke en Tractat til Svenska Navigationens och Handelens befordran. Samma år vardt han utnämd til Vice-Canceller, sin gamla Fader til biträde, förskickades då til Hollsten och slöt Heyrats-Contract med Landets Hertig om giftermål med dess Dotter och Konung CARL GUSTAF. Inhämtade ockſå til Riket Drottning HEDVIG ELEONORA. Efter Fadrens död updrogs honom Riks-Cancellers-Ambetet. At han detta vigtiga Ambete var vuxen, det visade han vid den märkvärdiga Riksdag, som 1655 inföll. Efter denna Riksdags slut reste Kon. CARL GUSTAF åt Polen i Härnad, och Riks-Cancelleren feck befallning at snart följa Konungen efter. De Svenske

vapnen inkråktade måst hela Polen, och Preussen måste åfven böja sig under detta våldet. Gr. Oxenstierna committerades då, at med Churfursten af Brandenburg sluta Tractaterne; hvilket alt väl utfördes. Under denna förrättning afskickades til honom några Skepp med allehanda förnödenheter. Alla desse kommo lyckligt fram, förutan et, som förde Grefvens Equipage, hästar, vagnar m. m. och som in uti sjelfva Hamnen geck i sank. Efter slutadt vårf utnämdes han af sin Konung til General-Gouverneur i Preussen, hvilken värdighet han til sin död innehade. År 1656, när Drottningen besökte Konungen sin Herre i Preusen, förde han Hennes Maj:t til Elbingen, där Konungen vistades, och var henne åfven på hemresan följaktig til skepps. Under denna vågen, öfverföll honom en maligne feber, som på 9:de dygnet d. 23 Octobr. 1656 ändade hans lefnad uti det 33:dje ålders året. Begrafningen skedde med den tidens ståt uti Stockholms Storkyrka 1657.

Uti Hof Rådet Arkenholtz *Memoires de la Reine Christine* läser man den Anecdoten, at Riks-Cancelleren Gr. Axel Oxenstierna haft den uträkning til at få denne Sonen med Drottning CHRISTINA förmäld, och så uphögd på Svenska Thronen. Adler Salvius utgaf åtminstone detta ryktet, och det kom til och med för Drottningens öron. Man har så mycket mindre skäl at tro, det Riks-Cancelleren umgådt

gådt med någon dylik tanka, som man af et Riks-Cancellerens egenhändiga *Bref* til sin Son, af d. 29 Jun. 1647, finner, det han proponerat sin Son giftermål med Grefve Nils Brahes Dotter, *Elsa Elisabeth Brahe*, som också vardt Gr. Eric Oxenstiernas Maka, men efter sin Herres död gifte sig med Hertig Adolph Johan. Annars ägde Gr. Eric Oxenstierna Drottning Christinas synnerliga nåd, och det åtminstone ifrån den tiden, som Gr. Magn. Gabr. De la Gardie hade förlorat Hof-nåden. Riks-Rådet Eric Oxenstiernas talens voro stora, och berättas hafva gådt nära Fadrens. Ödet nekade honom at upnå den ålder, innom hvilken han kunnat äga många tilfällen at sätta sina egenskaper uti full dag.

(Se Likpredikan med Personalier tr. Stockh. 16 - - —*Arckenh.* uti sina Mem. 1 & 2 T. — *Beckstadii* Sv. Sjöman.—)

Oxenstierna Gabriel, *Friherre* och *Præsident* i Dorpts Hof-Rätt. Föddes på Mödernes-godset Sturefors i Östergöthland 1618. Dess Fader var *Gabriel Gustafsson Oxenstierna*, Sv. Rikes Råd och Drotset. Modren var Fru *Märta Turesdotter Bielke.* Han idkade först sina Studier uti det *Collegium illustre*, som då i Stockholm florerade, hvarefter han kom til Upsala Academie, där han 1634 utgaf en Disputation *de Jurisprudentia Naturæ*, och vardt denne Academiens Rector Il-

lustris. 1637 anträdde han sina utrikes resor, dem han til år 1640 fortsatte. Drottning CHRISTINA antog honom vid hemkomsten til sin Kammarherre, och som han under sina resor inhämtat mycken kundskap, särdeles i Stats-saker, så lämnades honom tilstånd, at i Kongl. Senaten biwista de allmänna rådslagen. 1643 skickades han til Fält-Marskalken Lenard Torstenson, som då var stadd i Tyskland, med angelägna Bref och förrättningar. 1645 blef han til Riks-Kammar-Råd förordnad, och utnämdes s. å. til Landt-Marskalk vid Riksdagen i Stockholm. 1646 erhölt han Fullmagt på Præsidents-sysslan i Dorpts Hof-Rätt, men hant icke flytta dit. Döden kom emellan och tog honom bort 1647 i sin bästa ålder. Dess Lik nedsattes i Åkers Kyrka i Roslagen. Öfver honom har en Tysk vid namn Christianus Heidenrichius utgifvit et lärdt Anagramma, med denna Titul:

Rosa Svetica, seu Præconium Anagrammaticum Stockholmiense, pingvi minerva leviter adumbrata à Christiano Heidenrichio Germano.

Non patitur grandes nasos rosa parva, procul sint
Qui monstrum nasi sesquidepalis habent.

Holmiæ Sveonum Anno 1641, *in* 4:o.

Gift blef Frih. Oxenstierna 1645 med Fr. *Brita Kurk.* Barnen uphögdes 1651 i Grefve-Stånd, och skulle skrifva sig til Croneborg.

I Stock-

I Stockholm utgåf han 1636 in 4:o en *Latinsk Beskrifning om sit Rectorat i Upsala*, som innehåller: *Orationer*, *Gratulationer* och Programmer.—

I koppår år Frih. Gabr. Oxenstierna in fol. stucken.

(Se Sv. Bibl. III. Delen, p. 315.—)

OXENSTIERNA GUSTAF, *Grefve* til Korsholm och Vasa, m. m. *Svea Rikes Råd.* Var Riks-Rådets och Riks-Skattmåstarens Grefve *Gabriel Oxenstiernas* och Fru *Anna Baners* Son. År 1653 vardt han Dr. CHRISTINAS Kammarherre, sedan han förut genom mångåriga resor besedt hela Europa. I' affeende på dess eget besynnerliga tycke för Krigsvåsendet, förordnades han af Kon. CARL X til Öfverste för Helsinge-Regementet, och kort efter til Öfverste för Artilleriet. 1657 blef han Gen. Major af Infanteriet, då han bivistat alla Konung CARL GUSTAFS glorieuse fälttog och segervinningar. År 1668 anförtroddes honom Riks-Tygmåstare-Åmbetet och år 1672 vid Riksdagen i Stockholm Landt-Marskalks-staffven. 1673 kallades han til Riks- och Krigs-Råd, hvaruppå han s. å. försändes såsom fullmyndig Gesandt til Muscow tillika med Landt-Rådet i Estland Frih. Hans Henr. v. Tiesenhausen, Landt-Rådet Gotth. Butler och Hof-Rådet Klingstedt, för at hos Czaren tilkännagifva Kon. CARL XI:s anträde til Regementet, samt at förnya den gamla vänskap, som desse

Riken emellan varit. Efter hemkomsten ifrån denna beskickning, blef han Lagman öfver Carelen. Affomnade 1694 och begrofs i Kongl. Riddarholms Kyrkan.

Gift f. g. med Fru *Anna Bapzin*, a. g. med Fru *Barbro Krus.*

(Se Sv. B.bl. 4 D. p. 336. —)

OXENSTIERNA GABRIEL THURESON, *Grefve* och *Gouverneur* öfver Hertigdömet Zweibrücken. Föddes i Stockholm 1641 af Gr. *Thure Oxenstierna* och Grefvinnan *Sigrid Oxenstierna.* Efter denna tidsens allmänt vedertagna bruk, reste han 1663 utomlands, och besåg de flåste Europeiske Hof. I Ångland geck han i tjenst på detta Rikets Flotta, som af Amiral Sprage commenderades, och åtfölgde en Convoy för några Köpmans-skepp, som gingo til Tanger i Africa. Efter denna och flere sjöresor, under hvilka några Sjö-actioner förefölło, återkom han til Ångland igen, och reste öfver til Sverige 1667, där han med sin Öfverhets nåd vardt emottagen, utnåmdes til Kammarherre hos Kon. CARL XI, och feck tillika Capitains Fullmagt vid Amiralitets-holmen. Med Cancellie-Råds Caracter geck han uti en vigtig Expedition åt Portugal 1668, och tog då vägen åt Ångland efter sin Konungs befallning. 1672 skickades han til Dannemark, och når kriget sedan emellan Sverige och detta Rike utbröt, updrogs honom Commando öfver

en

en Escadre vid Götheborg, hvilken sysla med mycken heder af honom utfördes. Då Lands-höfdinge-beställningen öfver Calmare Lån varit honom ärbuden, den han sig i underdånighet undanbad; nyttjade honom Konungen såsom Plenipotentiarius vid det Kejserliga Hofvet ifrån år 1681 til och med år 1688. Kejsaren fattade för Gr. Oxenstierna en besynnerlig affection. Han var i Holland efter sin Konungs ordres, när han år 1692 därifrån åtfölgde Konungen af Ångland i Flandern, och bivistade fältroget, för at med bättre lägenhet bevaka sin Monarks fördelar. Vid samma tid föreföll jämvål hos det Chur-Beyerska Hofvet et och annat at afhandla, som honom anförtroddes. Åter kom han til Ångland, hade där 1693 sin Afskeds-Audience, och geck därifrån efter befallning til Hertigdömet Zweybrücken, som nu hemfallit Sveriges Krona, för at så väl emottaga Hyllningen, som at om flere angelägenheter där i Landet beförja. Tredje gången kom han til Wien 1694, och vid Freds-Tractaten uti Ryswik förordnades han til Ambassadeur Extraordinaire. Under denna sista förrättning lärer hans upförande af ovänner blifvit något tvetydigt förklaradt. Hans lyckos sol ville lida någon skymning. Nöjd med sig sjelf, och utan förevitelser af sit eget hjerta, uptog han detta bevis på lyckans obeständighet, och föresatte sig at med tålamod hennes nycker öfvervinna. Änteligen utseddes han 1699 af Kon. CARL XII at vara Gouverneur öfver

öfver Hertigdömet Zweybrücken. Denna nya vårdigheten hade sina stora besvårligheter. Landet var öfvermåttan af sig kommit; svagt uti Magazinerne, ringa til inkomsterne, i Cassan uttömt, och dårtil med i fara at mycket lida, genom Franska och Kejserliga Armeernes durchmarcher; men under en 8 års förvaltning, sparde Gr. Oxenstierna ingen flit, ingen omtanka, at, utan Invånarenas förtryck, nåstan dubbelt förkofra inkomsterna, befordra all slags rörelse, inråtta åtskillige Manufactur-verk, och bibehålla en allmån såkerhet, mitt under stora Krigshårars inqvartering och genomgång uti Landet. Icke dess mindre var han också här et föremål för tadlare, och feck höra huru hans redelighet illa uttyddes. Sådant gjorde alt mer och mer sit naturliga intryck på hans sinne, ehuru han sökte at bibehålla det i lugn. Hans dödstid nalkades. Han beredde sig vackert, välsignade sin Konung, förlät alla sina ovånner, önskade sit Fådernesland en snar Frid, och somnade d. 28 Febr. 1707, uti en ålder af något öfver 65 år. Liket jordades sedan med anständig heder och med Likpredikan af Biskop Bilberg, i Familiens Graf uti Jåders Kyrka i Södermanland.

Icke allenast uti sit Fådernesland, utan också hos främmande Magter, råknades Gr. Oxenstierna ibland sin tids förfarnaste och klokaste Stats-Ministrar. Hans Öfverhets heder var honom altid om hjertat. Konungen i Ångland hade

hade om Gr. Oxenſtierna denna utlåtelſe: *Jag vet väl*, ſade han, *at denne Mannen aldeles intet befrämjar, utan tvärtom är emot mit intereſſe; emedlertid bör jag bekänna, det han med berömlig trohet tjenar ſin Konung.* — Hans Hedersminne har ſegrat öfver alla ſina motſtåndare, och det har gådt ſom det heter uti en af de flere öfver honom författade Grafſkrifter:

Le monde ingrat ternir qui tachoit ſa gloire,
A pouſé au long ſon nom dans l'Hiſtoire.

I Stockholm och på Kongl. Hofvet firade han 1673 ſit Bröllop med Grefvinnan *Chriſtina Oxenſtierna.*

(Se Likpr. med Perſonalier, Grafſkrifter och Program, tr. i Strengn. 1707 in fol.—)

OXENSTIERNA JOHAN, *Grefve* til Södermöre, *Friherre* til Kimitho och Nynås, *Herre* til Fiholm, Hörningsholm, Tullgarn, m. m. *Sv. Rikes Råd, Riks-Marſkalk*, *Lagman* öfver Upland m. m. Son af den ſtore Riks-Cancelleren Gr. *Axel Oxenſtierna* och Fru *Anna Bååt*, föddes han i Stockholm 1611, och njöt en upfoſtran, ſom til alla delar ſvarade emot deſs börd. Hans Fader ville ſjelf ifrån yngre åren blifva hans trogne Lärare. Til den ändan tog han ſin Son til ſig i Tyſkland, och ſkärpte dageligen för honom de vigtigaſte lärdomar, ſåſom nödiga förberedelſer til deſs

dess inträde i den stora verlden. Den unge Johan Oxenstierna skulle sträcka sin kundskap och upmärksamhet til alt. Med dessa förmaningar började han sina utländska resor 1631. Efter fulländad vandring, feck han äfven sysselsätta sig med krigs-förrättningar, under sin Svågers, Generalen Gust. Horns inseende, och kom så vida, at han til Öfverste för et Infanterie-Regemente i Tyskland utnämdes. Änteligen kallades han af sin Fader til Frankfurt am Main, för at biträda honom uti dess Directorium öfver Evangeliska väsendet, hvarifrån han 1634 til Ängland försändes at negotiera. År 1635, då Tractaten med Kronan Polen i Preusen blef företagen, förordnades han ibland de Commissarier, som detta ärende utföra skulle, kom sedan hem til Fäderneslandet och vardt Kammar-Råd. 1639 updrogs honom Riks- och Cancellie-Råds-värdigheten, hvarefter han 1641 af Drottning Christina och Regeringen til Fullmägtig Legat vid påstående Freds-Tractat i Tyskland utnämdes. Det är ganska troligt, at Riks-Cancelleren mycket verkade til denna sin Sons värdighet, och ansåg honom skickligare, at utrikes figurera såsom Hufvudman för de arbetande Ministrar, än at hemma i Sverige räknas ibland Landets Stolpar. Såsom Caput Legationis vistades han i Tyskland intil år 1649, och följde jämt sin Faders plan, som gick därpå ut, at icke förhasta sig med Fredsverket. Salvius, som agerade tvärtemot denna principe, var

var icke hans vän, och gjorde på honom hos Drottningen icke den bästa målning. Oxenstierna skref til sin Fader och beklagade sig öfver de många svårigheter, som honom mötte uti sina förrättningar. Riks-Canceller:n svarade, bad honom icke fälla modet, och slöt sit Bref med dessa orden: *An nescis, mi fili, quantilla prudentia regitur orbis?* — Emedlertid hade Salvii hos Drottningen andragna besvär öfver Gr. Oxenstierna den verkan, at han af Drottningen feck et ganska skarpt Bref, det han straxt med mycken styrka besvarade. Så snart Freden, efter många svårigheter, var undertecknad i Osnabrück, feck Gr. Oxenstierna Drottningens befallning, at förfoga sig til Pommern, för at afgöra Gränts-handelen med Churfursten af Brandenburg, och at inrätta Lands-staten, hvilket alt til Rikets båtnad verkställtes. Återkommen til Sverige, updrogs honom, vid Kon. CARL GUSTAFS anträde til Regeringen, Riks-M·rskalks-Ämbetet, och år 1655 förfändes han åter til Tyskland, för at hafva et vakande öga öfver den Osnabrückiska Fredens varaktighet; jämte det at han emottog Præsidents-Ämbetet uti Kongl. Tribunalet i Vismar. Det var här, som han efter en åkommen sjukdom, och en månads sångliggande, d. 5 Dec. 1657 slöt sina dagar. Liket öfverfördes sommaren efter til Sverige, nedsattes med predikan i Stockholms Storkyrka, och feck sin hvilostad uti Jäders Kyrka i Södermanland.

Grefve

Grefve Johan Oxenſtierna hade genom låsning förvärfvat ſig mycken lårdom, och berömmes för en ſärdeles vältalighet. Med et jämt förſtånd, använde han alla ſina krafter at väl uträtta hvad honom blef anbefalt, och vant därigenom ſin Öfverhets goda åtanka. Årlighet och vålmening ſtyrde hans gerningar. Han förde ſig pråktigt up, ſärdeles på ſina Ambasſader. Var af en ſvag hälſa, hvadan han ock, uti ſin båſta ålder, geck utur verlden. Pere Bougeants målning på Gr. Oxenſtierna ſmakar af Jeſuitiſka tånkeſått: *Cet Ambaſſadeur*, ſåger han, *étoit d'un opiniatreté invincible; de beaucoup de hauteur & de fierté: defauts*, lägger han til, *que nos moeurs pardonnent tout au plus à des Ambaſſadeurs des Rois des Barbares.* —

Gifte ſig f. g. 1635 med Grefvinnan *Anna Margareta Sture*, a. g. 1648 med Grefvinnan *Margaretha Brahe*. Det var denna Fru, hvilken ſedan, efter et kort Ånko-ſtånd, 1661 förlofvade ſig med Furſt Henric af Nasſau-Bielſtein, och når Förmålningen ſkulle gå för ſig, gaf ſin hand åt en annan yngre Friare, Landt-Grefven Fridrich af Heſſen-Homburg. Men Furſten af Naſſau ſkänkte Grefvinnan denna ſin oſtadighet icke efter. Han låt trycka et Manifeſt in 8:o, under Titul: *Die untreue Margareta Brahe, Gräfin von Wiſingsborg.*—

Grefve

Grefve J. Oxenstiernas Porrrait är graveradt in fol. in 4:o, 8:o och 12:o flere gånger. Också ses hans Bild på en Skådepenning, som slogs til åminnelse af den i Osnabrück slutne Freds-Tractaten.

(Se Likpred. med Personaliet, tr. i Stockh. 1659. — Canc. Råd. *Berchs* Afhandl. om namnkunnige Sv. Herrars Skådepenningar, pag. 116. — Memoires de la Reine Christine par Arkenholtz. —)

P.

PALMFELT GUSTAF, *Friherre* och *Svea Rikes Råd.* Son af Stats-Commissarien *Gustaf Palmfelt* med dess första Fru *Maria Holm*, och född i Stockholm 1680. Sedan han med mycken skicklighet beklädt mindre tjenster, aktades han vårdig at blifva Landshöfdinge öfver Skaraborgs Län, i hvilket Ämbete han år 1731 uti Friherrestånd uphöjdes. Ifrån Skaraborg flyttades han 1733 til Stockholms Höfdingedöme, blef 1737 Præsident i Kammar-Collegio, och sattes 1742 på Rådstolen, jämte det at han vardt Cancellie-Råd. Han var Landt-Marskalks Candidat til 1738 års Riksdag. Utom det at han var stor Politicus, räknas han äfven ibland sin tids lärdaste Magnater, och intager et rum ibland de bästa Svenska Poeter. Virgilii *Ecloger* och en del af dess *Georgica* haf han rad för rad vertérat på Svensk heroisk vers. Skriften förer denna Ti-

tul: *P. Virgilii Maronis Ecloger, eller Herdaqvåden, öfversatte på Svensk vers, efter Latinska prosodien, uti lika verse-slag, och lika många verser med Originalet, och är in* 4:o *tryckt i Stockholm* 1740. Efterst är bifogad en vidlöftig lärd Afhandling med påskrift: *Någre oförgripelige Reglor, som til den Svenska Skalde-konsten, i synnerhet uti the Heroiske Verser, synas måst vara nödige.* Altsammans gör honom odödelig heder. I Vitterhets-Arbetet, Vara Försök kalladt, 3 Delen, p. 151, har Fru Nordenflycht gjordt R. R. Palmfelts beröm med detta yttrande:

Svenske Maro, som den Wälska
Gaf så nätt och passad drägt,
At vårt Språk vi dubbelt älska
Sen dess rikdom du uptäckt;
Lärdom, vett, otrolig möda,
Du för Themis offrat har;
Samma gåfvor öfverflöda,
När du Skalde-fjädren skar.
Du har vunnit Lärdas tycke,
Konsten evig tack dig bär,
För din Bok, som mästerstycke,
I sin art och ämne, är.

I Stockholm dödde Riks-Rådet Palmfelt 1744, och var gift med Fru *Anna Lovisin.* Åtten geck ut med Sonen Ceremonie-Mästaren Frih. *Gustaf Palmfelt*, som i sit gifte ägde Fru *Emerentia Grisheim*, Hofmästerinna hos Hennes

Hennes Kongl. Höghet, nu Hennes Maj:t Drottning SOPHIA MAGDALENA, när hon 1767 dödde.

(Se v. *Stiernmans* Höfd. Minne. — *Ejusd.* Geneal. Matr. — Meddelade Underrättelser af Herr Cancellie-Rådet och Ridd. *A. Schönberg.* —)

PALMROT JOHAN, *Theol. Doctor* och *Professor* i Upsala. Föddes 1659 i Arboga Stad, där Fadren *Nils Svensson* var Råd- och Handelsman. Hans Moder hette *Elisabeth Jonsdotter.* Til Upsala kom han 1668, och informerade sin yngre Broder *Anders Palmrot*, hvilken, såsom Professor Moralium i Pernau, måste därifrån 1701 flykta, och sedan såsom Bibliothecarius i Upsala 1725 afsomnade. Johan Palmrot ärkändes af Upsala Lärdoms-Fäder för skicklig at redan såsom Student hålla Collegier in *Theologia, Græcis & Latinis.* Efter aflagde snille-prof promoverades han 1685 til Phil. Magister. Straxt därpå vardt han Phil. Adjunct, och århölt Kon. CARL XI:s Rese-stipendium til vidare förkofran i Theologien. Han var resefärdig om sommaren 1659, och stannade först i Hamburg, för at begagna sig af de lärde Edzardis med fleres upbyggande umgänge. Lärde Judar glömde han icke heller upsöka. I Helmstädt besökte han den berömde Ulric Calixtus, och i Wittenberg uppehölt han sig halftannat år, för at höra denna Högskolas namnkunnige Lärare Mich. Walter,

Theod. Daſſow, Caſp. Löſcher, Deutſchman och Sennertus. 1691 kom han til Leipzig och biviſtade flitigt Carpzows ſamt Olearii Collegier. I Prag gjorde han bekantſkap med de lärdaſte Män af Romerſke Catholſka Låran. I Altdorff nyttjade han Sontags, Wagenſeils, Röthenbecks och ſin Vårds Fabricii underviſningar. Sedermera togs vågen åt Wien. Därifrån åt Italien, och i Rom, denna forntidens ſtora Stad, dröjde han i 2 månader. Vaticaniſka Bokſamlingen blef hår et mål för deſs vettgirighet. Emanuel a Schellſtrat föreſtod denna Bok-ſkatt, och hans bekantſkap ſöktes. I början af år 1692 reſte han ifrån Rom och geck genom vanliga vågar til Genua. I Florentz beſökte han den berömlige Ant. Magliabecki, Stor-Hertigens Bibliothecarius, men ſom ſjelf var et lefvande Bibliotheque. Luſten at förſöka det medelländſka Hafvet, gjorde, at Palmrot låt ſätta ſig til ſjös ifrån Genua til Frankrike. Efter utſtåndne reſe-beſvår anlände han lyckligen til Toulon, hvarifrån touren togs genom Marſeille, Aix, Avignon, Orange, Valence, Vienne, Lyon och Orleans til Paris. Efter några månaders viſtande i denna alla luſtbarheters Hufvudſtad, och flitigt umgånge med månge Lårde, jämvål ock med någre Araber, ſtälltes reſan åt de förente Nederlånderna. Hår beſåg den Svenſke Vandringsmannen Rotterdam, Delf, Leiden, Amſterdam, Harlem och Hag. Ifrån Hellervetslys ſkedde öfverfarten

til

til Harvich i Ångland. I London förblef han någon tid, och i Oxfort gjordes bekantskap med flere Lårde. Efter en ny tour til Holland och nyttjad undervisning i Utrecht af den Portugisiske Juden Rabbi Pinna, skedde hemresan genom Hamburg, Holsten, Slesvig och Dannemark. Hemkommen tilträdde han sin Adjunctur, hvilken under den utrikes vandringen stådt för hans räkning. Då K. CARL XI, med all uptänkelig högtidlighet, 1693 firade åminnelsen af Upsala Concilium, orerade Adjuncten Palmrot i Monarkens höga öfvervaro. Tvånne år därefter århölt han Konungens Fullmagt på Bodje Pastorat jämte Adjuncturen, och år 1696 förordnades han til L. L. O. O. Professor efter Peringer Liljeblad. Med utmärkt styrka, och emot de våldigaste Theologiska Kämpar, försvarade han då en Disputation *de Sacra Coena.* Han utgaf äfven såsom Lärare i Österländska Språken flere grundeliga *Academiske Afhandlingar.* År 1703 utnämdes han til Theologiæ - Professor och tillika til Pastor i Vaxala. År 1705 tog han i Upsala Theol. Doctors - graden, sedan han på nytt visat huru värdig han til denna heder var. Sin Theologiska Profession förestod han i 24 år til Ungdomens stora nytta. Åndteligen inträffade hvad han sjelf stådse påminte, genom denna oftalt uprepade vers: *Dagen han är ju aldrig så lång.* — Hans lefnads afton kom d. 14 Maj 1727. Liket nedsattes i Upsala

Domkyrka, Likpredikan hölts af Olof Törnbom P. & Pr. uti Ed och Sollenruna, och på Kongl. Academien parenterades af den lärde Skytteanske Professoren Joh. Hermansson.

Ägtenskap hade han 1698 ingådt med *Cicilia Thel.* Med denna Maka ägde han en enda Dotter, hvilken til studier upoffrades, och blef gift med då varande Lectoren sist Biskopen i Götheborg, Doct. *Jöran Wallin.* Af et Kopparstick in 8:o ses, at Doct. Palmrot varit en frodig, satt och vördig Man. Därunder läses denna vers:

Vera viri pietas, gravitas, doctrina fidesque,
Coelicolum felix æmula mensque fuit;
Magnus Theologus, Doctor, celebrisque Professor
Multum auxit superas sanctior ipse domos.

(Utdragit af Collectaneis *Gahmianis*, Mscpt.—)

PALMSKIÖLD ERIC, *Kongl. Secreterare* i Riks-Archivo. År 1608 föddes han på Öfver-Sællö i Södermanland, hvarest Fadren *Laurentius Erici* var Håradsskrifvare. Modren hette *Helena Ericsdotter.* Nio år gammal sändes han til Strengnäs Skola, blef där inskrefven och kallad *Runell* efter Fädernesgården Runsjö. Hos den unge Runell röjde sig tidigt et lyckligt snille, som, tillika med en utmärkt flit, gaf hopp at han med tiden skulle blifva en nyttig Medborgare. Strångnäs var

var dock intet det stället där han länge skulle få idka sina studier; ty igenom Fadrens tidiga bortgång, hemkallades han ej allenast härifrån, utan detta dödsfall syntes ock vilja för honom aldeles tilstänga landsvägen. Efter fyra års vistande hemma hos Modren på Sällö, flyttade han med henne til Stockholm, och här var det som hågen uplifvades på nytt för Boken. Han gaf sig år 1624 i Stor-skolan, och påminte sig snart det förglömda. Det dröjde intet länge innan han ansågs och i sjelfva verket var den snällaste. Underbygd med vackra kundskaper och försedd med hedrande vittnesbörder, reste han 1627 til Upsala, vardt Student, och satte sig genom mycken flit i stånd, at framdeles gagna sit Fädernesland. 1629 fants han skicklig at blifva såsom Cancellist i Riks-Archivo antagen. Et sedigt upförande och en mogen insigt i de stycken, som til hans sysla hörde, tilvunno honom Förmåns kärlek och välvilja. Detta hade den verkan, at han 1644 blef Actuarius i nyss omrörde Archivo. Emedlertid utnämdes han til Assessor i Åbo Hof-Rätt, dock mera nögd på sit ställe, undanbad han sig denna sysla, hvarefter han straxt härstädes vardt Secreterare, hvilket Ämbete han i 35 år och til sin död innehade. Det var han, som först begynte at ur mörkret framleta och i ordning lägga detta Archivi gamla Handlingar och öfver dem uprätta skrifna *Register*, et arbete, som hans Son *Elias Palmskiöld* sedermera full-

S 4 följde.

följde. Utom detta gjorde Runell sig äfven kånd i annat; ty vid 8 Riksdagar, ifrån 1649 til 1660, blef han utsedd, at emottaga Allmogens besvår, dem skrifteligen författa och sedermera til Regerande Magten inlämna. Ocksä ifrån år 1654 til 1667, var honom anförtrodd förvaltningen af Ränt-Kammaren. Til Vederbörandes fulla nöje bestridde han desse 2:ne granlaga vårf. Långe förtjent och långe lofvad, vardt han äntel. 1681 af K. CARL XI uphögd i Adeligt Stånd med namnet *Palmskiöld*. 77 år gammal dödde han år 1684.

Palmskiöld var, hvad man kallar en god Christen, trogen Åmbetsman och rätt Medborgare. 2:ne gånger var han gift. Hans första Fru hette *Elisabeth Ernest*, och den sista *Magdalena Gavelia.* I dessa giften blef han Fader för flere Barn, af hvilka ej mer än en Son honom öfverlefde.

Vil man veta huru Secr. Er. Palmskiöld såg ut, gifves, uti den af trycket utgifna Lefvernesbeskrifning, på Mannen denna målning: *Statura erat mediocri & erecta, corpore compacto & succulento, habitu vestitus & gestibus ad morum gravitatem decenter compositis. E vultu ipso enitebat honestum quiddam & mite, quod reverentiam ei pariter ac amorem conciliavit. Color egregius, forma per omnes ætatis gradus inviolata. Lineamenta oris serena & imperturbato ductu, filorum instar expressa, faciem pulcherrime forma-*

formabant, finiebantque. Nasus erectus, & justæ magnitudinis, qualis viro decet. Oculi vividi honestatem & candorem spirantes, Frons tranquilla, genæ, quod in tantæ ætatis homine mireris, juvenili flore semper purpurabant. Cervicem erectam & nondum annis incurvam honorata Canities lambebat.

V. Stiernman uti sin Cent. Secunda Anonymorum p. 27 tillägger Palmskiöld en hos Kejser år 1643 in 24:o tryckt Bok, som förer denna Titul: *Inventarium Syracidis; eller hvart och itt Språks och Lärepuncters richtige sammanfogelse, såsom thessförutan uthi Syrachs Husbok här och thär finnes förströdde. Allom enfaldigom uthi hvad stånd the hälst stadde äre, och i synnerhet them Studerandom til en nyttig rättelse.* Denna Bok är i Vesterås in 12:o 1690 andra gången uplagd.

(Se vita *Erici Palmskiöldii* à *Joseph. Thun.* Holm. 1708 in 4:o.—)

PALMSKIÖLD ELIAS, *Kongl. Secreterare* vid Riks-Archivum. En Son af ofvannämde Antiquarien *Eric Palmskiöld* med Fru *Magdalena Gavelia*, och i Stockholm född 1667. Kom til Upsala Academie 1679, och antogs 1685 såsom Ord. Cancellist uti Riks-Archivo, med tilstånd, at vid Academien ytterligare fortsätta sina Studier. Ifrån år 1689 upvaktade han äfven uti Kongl. Svea Hof-Rätt, lade sig

med flit på Lagfarenheten, och feck 1693 Actuarii-Fullmagt vid Archivum. I Kongl. Cancelliet tjente han ock någon tid såsom Actuarius, til dess Secreterare-sysslan uti Riks-Archivo honom vardt updragen genom Konung CARL XII:s Fullmagt af år 1702. Denna beställning innehade han til sin död år 1719.

Med en obeskrifvelig arbetsamhet ökade han de Samlingar, som hans Fader börjat lägga handen vid. Utur Archivi Acter, och hvar han kunde öfverkomma, afskref han *Documenter*, *Berättelser*, *Anteckningar* m. m. som på något sätt kunde tjena til uplysning uti Fäderneslandets Historia. Första afsigten med dessa Samlingar var, at complettera den af Gr. Dalberg utgifna Svecia antiqua & hodierna. Med egen hand renskref han det mästa. Hans *Collectanea*, som utgjorde flere Volumer, köptes efter hans död af Upsala Bibliotheque för 3000 Dal. K:mt, där de ännu såsom en skatt förvaras och föreviga hans minne. Den som närmare åstundar veta, hvad desse vidsträckta Samlingar för hvarje Volume särskilt, innehålla, finner tilräckelig uplysning härom uti den vackra *Historia Bibliothecæ Upsaliensis*, som Herr Biskopen och Procancelleren Dr. O. Celsius år 1745 såsom Vice-Bibliothecarius i Upsala låtit af trycket utgå. Flere intressante *Bref* af Secr. Palmskiöld til Dr. Eric Benzelius den yngre skrefne, läsas uti Sv. Bibl. IV Delen.

Secre-

Secreteraren E. Palmskiöld gifte sig 1709 med *Catharina Magdalena Blixencrona.* Såsom barnlös geck Åtten med honom ut.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Dr. *Celsii* cit. Hist. Bibl. Upsal. p. 61 och följande. — v. der *Hardes* Holm. Literata —)

PALMSTIERNA NILS, *Friherre, Sw. Rikes Råd, Canceller* vid Academien i Lund; *Ridd.* och *Commend.* af Kongl. Maj:ts Orden. Föddes i Stockholm 1696, af Lagmannen *Magn. Palmstierna* och Fru *Brigitta Margareta v. Preutz.* Ehuru hugad för Krigstjensten, studerade han dock, just med grund, både i Lund och Upsala. På förra stället disputerade han 1711, *de personarum qualitate morali,* och på det senare 1715 *de vera animi magnitudine heroica.* Följande året geck han i tjenst, såsom Volontaire vid Skånska Stånd-Dragonerne, blef 1717 Cornet vid Västgötha och 1718 Lieutenant vid Östgötha Cavallerie. Han bivistade tåget vid Fredricshall, och tjente de följande åren omkring Stockholm, til afhållande af Ryska landstigningar. Reste som Ryttmästare til Frankrike och Italien, blef 1725 Capitaine vid Gr. Moritz af Saxen Regemente til fot, i Fransk tjenst, bivistade fälttoget vid Rhenströmmen 1733 och 1734, sårdeles Philipsburgs eröfring sistn. året, då han ock var Grefvens af Saxen Adjutant; begaf sig hem 1735, förde til Frankrike den då nyligen slutne Tractaten

ſtaten emellan Sverige och ſamma Rike, blef Öfverſte vid Languedockſke Dragon-Regementet, och återkom andra gången 1736 til Fäderneslandet. Förſedd med utmärkta inſigter och egenſkaper, biviſtade han Riksdagen 1738, geck följ. året ſom Extra Envoyé til Dannemark, och förblef där til 1744, ſåledes under en den mäſt granlaga, och med ſärdeles ſvårigheter förbunden Conjunctur. Imedlertid hade han 1741 blifvit General-Adjutant hos Hans Maj:t, och utnämdes 1746 til Riks-Råd. År 1747 blef han Friherre, 1748 Riddare af Kongl. Seraph. Orden, och 1752 Canceller i Lund. Åtog ſig åfven 1758 Præſidium i den bekanta Kongl. Commiſſionen för det och de följande åren. Han var en uplyſt, nitiſk, drifvande, ſträng och icke allmänt älſkad Rådsherre. Han hyſte et Romerſkt tänkeſätt, och var Fäderneslandets frihet honom det käraſte. Den Syſteme han fant före ſig vid ſit inträde i Rådet, höll han med trofaſt hjerta, til deſs han 1761 trädde därutur. De Stånder, ſom då ſkilt honom vid Råds-Ämbetet, återbödo honom genaſt och ſamma år deras förtroende; men han nekade härtil, och gaf, ibland flera ſkål, åfven detta: *Veſtigia terrent.* Sedermera lefde han i ſtillhet på landet. Stor hatare var han af tjenſte-handelen, men högſt mon om hushållningens uphjelpande i Riket, hvarföre han ock märkeligen underſtödde Kammarduks-Fabriken i Vadſtena, och bar ſjelf aldrig annat än Svenſkt kläde. En

myndig

myndig Canceller i Lund var han, där han ock lät dels upbygga dels inreda Laborat. Chemicum och Anatomie-salen, ställte Biblioteket och Natural-samlingen i bättre ordning, ökte det förra och Mynt-Cabinettet, satte Botan. Trägården rätt i stånd, lät inrätta et Ridstall, upbygde et Nosocomium, samt ärnade inrätta en Profession i Sv. Jure Publico. Lärd Herre, och alt sedan 1740 Ledamot i Kongl. Vettenskaps-Academien. Dödde i Nerike på sin Gård Sörby 1766. Man gaf honom med rätta namn af *den Svenske Cato*.

Gifte sig 1752 med Grefvinnan *Anna Christina Lagerberg*, en Dotter af R. R. Gr. *Sven Lagerberg*.

Uti Kongl. Vett. Acad. Handlingar har han låtit införa *Afhandlingar, om märkvärdige Åskeslag, Vol. X. — Om Tegelstensbrott i Östergötbland, Vol. XIV. — Om Kolmilors bästa ställning, Vol. XIX. — Om plantering af Tresle, S. Foin m. m. Vol. XXV.* —

(Se Åm. Talet hållit af Hs Ex. R. R. Gr. C. *Fr. Scheffer*, Stockh. 1767, 8. — Oratio panegyrica in tumulum *Palmstierna*, a Cl. *B. Trozelio*, Lund. 1766, in 4:o. — Kyrkoh. *Widmans* Åm. Tal, 1767 i 8:o. — Biograph. Sv. Goth. 1 Delen, p. 70. —).

PALMSTRUCH HANS, *Banco-Directeur* och *Assessor* i Kongl. Commerce-Collegio.

legio. I Riga Stad föddes han 1610. Han tillika med tvänne sina Bröder adlades 1651, i anseende til deras Faders förtjenster. Denne hette *Wittmacher*, var född i Brabant och dref, såsom Borgesman i Riga, en förmonlig handel, så at han var i tilstånd at göra Konung GUSTAF ADOLPH betydeliga försträckningar och penninge-lån til Garnizonernes och Statens underhåll i Lifland. Hans Palmstruch blef 1654 Commissarius i General Com. Collegio, och är minnesvård för sin inrättning af Växel-bånkar, så i Stockholm som på andra orter uti Riket. Härpå feck han Kongl. Privilegium 1656 och erhölt 1658 Banco-Directeurs Fullmagt. Emot denna inrättning, såsom högst äfventyrlig för Riket, opponerade sig väl Riks-Skattmästaren Gustaf Bonde, som i Kammarsaker ägde mycken insigt, men Palmstruch dref sin plan igenom, soutenerad af den myndige Riks-Cancelleren Gr. Magn. Gabr. De La Gardie. Riks-Skattmästarens spådom sannades dock, ty denna Banque ramlade omkull efter några års förlopp, och spelte emot 200000 Riksdalers Banqueroute, Kronan til största skada, hvars credit därunder verserade. Efter Skattmästarens död angrepos hans Arfvingar därföre, men Palmstruch vardt dock endast dömd til ärsättningen. Emedlertid hade han blifvit 1665 Assessor i Commerce-Collegio, och dödde sedan 1671. Det var hans Bror *Gerhard Palmstruch*, först Handelsman i Riga, sedan Notarius

rius i Rigiſka Portorium, ſom år 1656 förſträckte Konung Carl Gustaf et penninge-lån af 37000 Riksdaler En annan Bror ägde han, Reinhold *Palmſtruch*, Öfver-Directeur öfver Landt-Tullarne i Riga, hvilken, oſkyldigt angripen för någon honom tillagd egennyttighet med Kronans upburne medel, vardt i fängelſe inmanad, där han 1670 dödde. Hans Änka feck likval Kongl. tilſtånd, at honom med heder ſåſom en ärlig Man begrafva.

Hans Palmſtruch hade i ſit gifte *Margareta Buchen*, eller ſom hon ockſå kallas, *Marg. von Buch.*

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — *Lönbohms* Hiſt. Märkvärdigheter, 4 Delen, p. 78.—)

Pasch Johan, *Hof-Intendent* och *Ornements-Målare.* Född i Stockholm 1706, af Fadren *Dankwardt Paſch*, bördig ifrån Lübeck, och Måſtare i Målare-Ämbetet, gjorde han under deſs tilſyn de förſta framſteg i konſten, men fant lätt, hvad för honom återſtod at lära. Han reſte därföre 1732 utömlands; förſt til Holland, där han i ſynnerhet gjorde ſig nytta af de ſtora ſamlingar af Konſtſtycken, ſom där finnas, och lära en Målare Färgornes konſtiga blandning, och ſedan til Paris, för at vidare förkofras i det fina och behageliga af Konſten. Efter tvänne års förlopp återkom han til Sverige, och blef ſnart känd af Öfver-Intendenten Friherre Hårleman, ſom altid

altid befordrade Svensk skicklighet, och antog hönom ihland de med dryg kostnad ifrån Frankrike förskrefne Konstnårer, de la-Viée, Baptiste och Domt, hvilka arbetade i Kongl. Slottet. Efter någon tids tåflan afskedades desse, och Pasch bestridde ensam och med heder deras göromål. Uti den vid samma tid uprättade Kongl. Målare - och Bildhuggare - Academien blef han Professor. Besökte sedan 1740 Paris, ej utan ringa nytta för sin Konst. Sin lyckliga gåfva i Decorations - målning af åtskilliga slag, feck han sedermera ymniga tilfällen at visa, så vid Drottning ULRICA ELEONORA den yngres och Konung FREDRICHS begrafningar, som vid Konung ADOLPH FREDRICHS och Drottning LOVISA ULRICAS Biläger och Kröning. Han tillärde ock månge Svenske Ynglingar, hvilka både hemma och borta hedrade sin Måstare. För sit nöje gjorde han med Hof-Intendenten Rehn 1755 en resa til Italien. Vågen togs genom Dresden, Wien, Venedig och Florents til Rom, dår vistandet var i 6 månader: vidare til Neapel och Herculanum, återresan skedde öfver Turin til Paris, samt genom Nederländerne och Dannemark hem. Allestådes besågos Konst-Cabinetterne, för hvilka resan ock egenteligen var anstäld, flere sköna Målerier upköptes, och en vacker samling af Kopparstycken efter de båsta Måstare gjordes. Det bör mårkas, at alla dessa resor gjordes utan minsta allmänna understöd. Efter hem-

hemkomsten hugnades, han ock 1758 med Caractere af Hof-Intendent, och lefde sedan i en lycklig stillhet til sin död, som 1769 i i Stockholm timade. Hans arbeten lysa öfveralt i Kongl. Slottet, ibland hvilka dock i synnerhet utmärker sig *Taket i Slotts-Capellet*, börjadt af Fransyske Målaren Taraval, men efter hans död af Pasch helt och hållit öfvermåladt och färdiggjordt. Äfven finnas flere *Decorationer* af honom på Drottningholm och Ulrichsdal, at förtiga de månge enskilte Hus i Stockholm och Herregårdar på Landet. Han utförde sina arbeten icke allenast med mycken ordning och ovanlig skyndsamhet; utan ock, som är mera rart, han förenade hos sig en lika lycklig gåfva i flere ämnen, såsom Figurer, Landskaper, Architectur, Perspective, Theatre-Decorationer, Blomster-Frugt-Jagt- och Djur-målning, Sjö-stycken m. m., som gårna hvar för sig fordra en egen Man. I det borgerliga umgånget var han af et ganska fogeligt sinne och angenäma seder. Han kunde ej retas emot andre, än föraktare af konsten, hvilkas dumhet han ock ej sällan med sin pensel näpste. Hans efterlämnade samling af Målningar och Koppar-stick var väl ej talrik, men af mycket värde, och hans minne förtjenar i alla hänseenden mycken heder.

Gift med *Anna Christina Fristedt*, och dödde barnlös. Hans bild är graverad i 4:o (Se Biographia Sveo-Gothica. 1 Delen p. 63.)

PAULINUS GOTHUS LAURENTIUS, *Theol. Doctor* och *Årke-Biskop* i Upsala. Föddes i Söderköping 1565. Fadren *Pehr Larsson* skal hafva varit Borgmästare i samma Stad. Somlige utgifva honom för Smed, andre för Rådman därstädes. Må hända han bestridt tid efter annan alla dessa sysslor. Modren hette *Karin Pehrsdotter*. Efter grundlagd lärdom hemma, besökte han flere Tyska Universiteter, och kröntes med Lagerkransen 1592 uti Helmstädt. Under det bekanta Upsala Mötet 1593, vardt han för Actuarius brukad, hvarvid han hade den ledsamheten at se sin orolige Broder *Pehr Påfvelson*, eller som han också kallas, *Petrus Pauli Gothus*, aldeles afdankad ifrån Prästa-Åmbetet, sedan denne några år förut, på sina Åhörares enhälliga begäran, blifvit skild vid Kyrkoherde-syslan i Stockholms Storkyrka. 1594 antogs Paulinus til Profess. Matheseos, och 1598 lät han prästviga sig af Årke-Biskop. Abrahamus Angerm. hvarpå han 1600 hölt den första Svenska Magister-Promotion, i hvilken 7 Studenter blefvo Magistrar och 15 Baccalaurei. Året efter vardt han Theol. Professor och den förste Rector Magnificus. Kon. CARL IX hade haft i sinnet, at 1606 sätta honom på Biskops-stolen i Westerås, uti den afsatte Bellini ställe; men här kom något emellan, som hade med sig i följe Konungens onåd. Paulinus drog sig undan den hotande stormen, och var nögd

at

nögd at flytta såsom Pastor til den lilla Soknen Nås invid Upsala. Hår tänkte han verkeligen at i lugn tilbringa sina återstående dagar. Men et ovanligt phænomen tände på nytt hans lyckos sol. Det heter härom uti Prof. O. Verelii vackra Parentation öfver PaulinusGothus: *Ecce in cælo crinitam facem* (1607), *quæ longe de se ignem jaculata, horrore tristi animos feriebat, tam ominosam flammam dirum quid portendere divinantium. Omnibus igitur attonitis, Rex Carolus coeli astrorumque scientiam consulere voluit, quæ, interpretatione non dubia, curam istam distringeret. Hic Paulini solers ingenium rursus occurrebat, quod Regis desiderio satisfaceret. Nec pati Rex potuit, ut toties probata virtus in obscuro lateret.* — Årnad af Konung CARL til Biskops-Åmbetet i Åbo, förordnades han dock vid Riksdagen i Örebro 1608 til Biskop i Skara. Imedlertid åtfölgde han R. R. Magn. Brahe, Nils Bielke och Ärke-Biskop Kenicius, uti en angelägen förrättning til Lifland, och feck vid återkomsten Konungens tilstånd, at lemna Skara för Strängnås Stift. Detta skedde 1609. Vid Konung GUSTAF ADOLPHS Kröning 1617 hedrades han med Theol. Doctors-Hatten (*). Uti fulla 28 år var han Strengnås Stifts högste

T 2 Styres-

(*) Märkeligit är, at Riks-Cancelleren A. Oxenstierna denna gången var Promotor. De som promoverades voro: Petrus Kenicius, Paulinus Gothus, Joh. Rudbeckius och Joh. Bothvidi.

Styresman. Här lefver ockſå hans minne med vällförtjent berömmelſe. Det var genom hans bemedlande, ſom Strengnäs Gymnaſium, det förſta här i Riket, vardt uprättadt och med Kongl. Privilegier af år 1626 förſedt. Sjelf föràrade han ock til detta Gymnaſium både penningar och faſtigheter. Eget Boktryckeri anlade han äfven i Strengnäs, ſom med hans egna många Lärdoms-arbeten ſyſſelſattes. Älſkad och vördad, hade han viſſerligen innom detta Stift hälſt velat framlefva alla ſina återſtående dagar. *Hic maxima ætatis pars transacta: hic fortunarum & pignorum potiſſima locata: hic cineri & oſſibus parata quies: hic ſepulcralis urna: hic tumulus, ſculptumque marmor, quod defuncti memoriam poſtgenitis referret.' Sed adhuc novo labore redimenda quies. Dum rationes ſuas ordinat; dum ad fatum ſuum componitur: ecce juſſa regia* - - ſtår i Parentationen. Genom Kongl. Fullmagt flyttades han 1637 til Årke-Biſkops-värdigheten. Ehuru han nu redan var en Man, ſom räknat ſina 70 år, förvaltade han ſit nya Ämbete med en ſärdeles ſtyrka och drift. Uti detta vidſträkta Stift viſiterade han längſt norr ut, och var jämväl i Lappmarken. Såſom Årke-Biſkop yrkade han, ſärdeles vid 1640 års Riksdag, på en nödvändig förbättring af Svenſka Pſalmboken, Catecheſen och de almänna Böne-Formulairen. Han framgaf äfven ſina egna *correctioner* häröfver, jämte några vackra

Pſal-

Psalmer, dem han ville uti Svenska Psalmboken hafva införde; men honom mötte många hinder härvid, och uti Doct. Johan Rudbeck hade han den största motståndaren. Ofvannämde år förrättade han med stor solennité en Theologisk Doctor-Promotion i Upsala. Änteligen geck denne Hedersmannen 1646 utur verlden, på sit 82 ålders år. Hans ben fördes til Strengnäs, och lades til hvila nedan under et Epitaphium, på hvilket han sjelf tecknat en del af sit Lefnads-lopp, uti de konstigaste *Tide verser.*

Uti sit första gifte med *Catharina Olsdotter*, var han barnlös. Uti sit senare med *Brita Frici*, en Pråstdotter ifrån Tiula Sokn i Södermanland, blef han en Fader för flere Barn. De adlades. Sonen *Johan Paulin Olivecrantz* är för sina vidsträckta kunskaper mycket minnesvärd. Munchuysen har gifvit Efterverlden Doct. Paulini Gothi bild uti et vackert kopparstick, med denna underskrift:

Sic pius ora tulit Paulinus, sic fuit orbi
Conspicuus, dum vita fuit: sed quæ fuit Illi
Insita vis mentis Patriæque Deoque dicatæ;
Pulpita cum Cathedris & scripta salubria pandent,
Atque æterna ferent claræ præconia famæ.

Af de många Skrifter, denne Mannen på trycket tid efter annan utgifvit, och hvilka uti Bibl. Sv. Goth. T. II. p. 99 seqq. upräk-

 nas

nas til et antal af 46, må hår nåmnas: *Cometoscopia*, *Comet-Spegel: det år Christelig och nödtorftig undervisning, om Cometer, sampt andra eldzbloss och underteckn*, m. m. tr. i Stockh. 1613, in 4:o — *Ethicæ Christianæ pars prima de ratione bene vivendi. Thet år: Catechismi första deel, om Guds Lagh, eller Christeligt Leffvernes rettesnöre, ther effter hvar och een Menniskia skal vetta sigh gudheligen och tillbörligen förhålla, uthi hierta, hugh och sinne, åthäffvor, ord och giårningar, så väl inför Gudhi then alrehögsta, och emot sinom nesta, som för sin eghen person.* Stockh. 1617, in 4:o. —*Ethicæ Christianæ partis secundæ Tomus posterior, de ratione beate vivendi. Thet år: Catechismi andra deels efterföljande Tractat, om the höghwårdighe Sacramenten, Döpelsen och HErrans Nattwård, hwilka åro Evangelii nådbelystes gudomelige insegel och försåkring.* Stockh. 1621, in 4:o.— *Ethicæ Christianæ, partis secundæ, de ratione beate vivendi; Tomus prior de Evangelio. Thet år: Catechismi andra dels förre Tractat, om then Evangeliska Lårona, författadt uthi thet Apostoliske Symbolo och HErrans Bön.* Stockh. 1624 in 4:o. — *Ethicæ Christianæ praxis generalis, de poenitentia, thet år: Catechismi allmenneligbe bruk och öffning, hvilken står uthi sanskyldigh båttring eller omvåndelse til Gudh, sampt båttring til-*

tilhörige frucht. Strengnäs 1625 in 4:o. — *Praxeos specialis Ethicæ Christianæ partis secundæ Tomus primus, de Monarchia pacata. Thet är: Hustaflans andra dels första styeke, om Politisch öfverhetz enskilte frids-regemente.* Strengnäs 1628 in 4:o. — *Praxeos specialis Ethicæ Christianæ partis secundæ Tomus secundus de Monarchia turbata. Thet är: Hustaflans andra dels andra stycke, om Politisch öffverbetz strids-regemente.* Strengnäs 1629, in 4:o. — *Commonefactio de angelicis & pythonicis adparitionibus, sigillatim vero de præstigiis Kumblaeis in Nerikia.* Strengnäs 1630, in 4:o. — *Loimoscopia, eller Pestilentz-spegel, det är andelig och naturlig underviisning om pestilentzens beskrifvelse, ordsaker, preservatif, läkedomar och befrielser.* Strengnäs 1623 in 4:o. — *Analysis sacrorum textuum, in Festo Jubilæo Gostaviano.* Holm. 1621 in 4:o. — *Historiæ Arctoæ Libri tres.* Strengnes. 1636, in 4:o. — *Thesaurus Catecheticus, theoreticus & practicus.* Strengnäs 1631 in 4:o. — *Catechismus, Christeligh läros och öfningz hufvudstycker, utaf Bibelen sammandragen-eller Lektes och gemene folks Biblia,* Ups. 1644 in 8:o. — *Catechismus. Thet är en kort summa och kernan af then h. Prophetische och Apostolische Schrifft,* 1529 in 4:o. — *Tröst-Clenodium, uthi summi Boni, Thens Aldrahögste Godas samt thes rätta kund-*

 skapz

ſkapz gudeligha Betrachtande, Upſ. 1646 in 4:o. — *Likpredikan* öfver Konung CARL IX:s död 1611. Tit. *Joſiæ Hiſtoria.* — *Likpredikan* öfver Furſtin. *Sophia - Symbolum Carolinum: Jehova ſolatium meum.* Holm. 1612.— *Likpredikan* öfver Drottning CHRISTINA, Stockh. 1626. — *Likpr.* öfver *R. R. Jör. Claſſ. Stierneſkiöld*, 1611. — öfver *R. R. Ammir. Nils Stierneſkiöld*, 1622. — öfver *Kyrkoh. i Kiula Ol. Erici Geſtrinus* 1615. — *Herdabref til Upſala Stift* 1638, Tit. *Troona eenſe Böneordning.* — *Företal* til C. Gyllenhielms *Schola captivitatis*, 1642 in 4:o m. m.

(Se *Spegels* K. Hiſt. — *Rhyzelii* Epiſcop. Sv. Goth. — v. *Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. II. — Hiſt. Märkvärdigheter, 3 D. p. 34 — *Scheff.* Sv. Tit. — Dr. *Strickers* Hom. Bibl. — *Joh. Matthiæ* Likpredikan med Perſonalier öfver Ärke-Biſkop. *Laur. Paul. Gothus*, tr. 1646. —)

PERINGSKIÖLD JOHAN, *Cancellie-Råd.* Hette *Peringer*, innan han 1693 adlades, och var född i Strengnäs 1654. Fadren *Lars Fredr. Peringer* var Poëſ. & Hiſtor. Lector därſtädes, bördig ifrån Weckenſtadt i Franken, och inkallad med flere lärde Män under Dr. CHRISTINAS Regering.. Modrens namn var *Anna Maria Mülich.* Sjelf handledde Fadren ſin Son, och gaf honom tidigt ſmak för Tecknings-konſten, en altid nödig ſak för den ſom ſtuderar Antiquiteterna. Vid ſin ankomſt til

til Upsala 1677, fant han för sig en Stiernhielm, Verelius, Rudbeck den äldre, Loccenius och Schefferus. 1680 vardt han antagen til Extraordinarius vid det då florerande Antiquitets-Archivum, och två år därefter feck han där lön sasom Ordinarius. Under denna tiden vardt han vid flere förrättningar nyttjad. Ibland dessa täljer man dess resor i Landsorterne i sällskap med Joh. Hadorph, at uptäcka gamla Minnesmärken och Runstenar. Han arbetade ock enskilt ut åtskillige Ämnen, hvilka han 1685 för Kon. CARL XI framviste. Peringer visste, at Götherne utevandrat ifrån Fäderneslandet och flerestädes efterlemnat sig betydeliga Minnesmärken. Han beslöt således at resa och sammansöka dessa lemningar. Härtil gaf Kon. CARL sit nådiga samtycke, och skänkte Peringer 500 Dal. S:mt årligen uti 3 års tid, til sin resas värkställande. Denna summa feck han tilstånd at på en gång uttaga. Resan skulle börjas, men kärleken kom emellan. Han firade i Nyköping och hölt där sit första bröllop. Imedlertid dödde den förste Censor i Sverige Nils Rubenius. Dennes sylla feck den lärde Clas Örnhielm, och härmed vardt et Assessors-rum ledigt i Antiq. Collegio. Peringer sökte och feck denna ledigheten 1689. Här vardt således ingen utländsk resa af, men i det stället skötte han med största oförtrutenhet sit nya kall. Han såg nu för sig et vidt fält öpnadt. Vid den år 1690 anbefalte undersökning

om Kloster-godsen, vardt han nyttjad. Åfven geck han Reductions-Deputationen tilhanda med nödiga underrättelser. Härunder feck han lägenhet, at genomvandra gamla Permebref och Diplomer. Det blef hans beslut, at samla dem alla tilhopa och uti åtskilliga Registraturer afskrifva. Denna *Corps Diplomatique* skulle taga sin början ifrån 11:te Seculo, gå til år 1500, och innefatta alla Konungars och Regenters utgifna befallningar, af hvad egenskap de ock vara måtte. Originalerne af desse Handlingar voro dels i Landsorterne igenfundne, dels i Antiquitets-Collegio förvarade. Assessor Peringer föreställte Kon. Carl XI angelägenheten af denna samling, och begärte i underdånighet, at Konungen ville honom med en Ammanuens understödja, til hvars lön han också föreslog de honom beviljade 1500 Dal. Silf:mts resemedel, hvilka ännu voro outtagna. Konungen biföll förslaget, Bref afgeck derom til Stats-Contoiret, och 18 tjocka Folianter sammansmiddes med en förundransvärd arbetsamhet, hvilka sedermera upbrunno vid den olyckliga Slotts-branden 1697. Under det Assessor Peringer med dessa samlingar sysselsattes, afled Secreteraren och Antiquarien Joh. Hadorph 1693. Straxt vardt han af Konungen til dennes eftertrådare utnämd, och benådades s. å. med Adelskap, då han kallade sig *Peringskiöld*. Dess vapen är artigt. Man ser däruti en ormslänga, som innefattar hans namn med hela

hela Runſka Alphaberet. När den lärde Isländaren och Tranſlatoren Gudmund Olsſon 1698 dödde, utvårkade ſig Secreteraren Peringſkiöld Konung CARL XII:s nådiga tilſtånd, at få åtäga ſig Translators-ſyſlan, jämte den han förut innehade. Var hans hug ſtäld på arbete, få feck han nu fullt at göra. Men han hölt ſig icke enſamt vid de Svenſka urkunder, fastän detta var hans hufvudſak. Då K. CARL XII:s Stora Kyrko-Bibel 1703 utkom, begynte han arbeta på det *Bibliſka Släkt-Regiſter*, hvilket var ämnadt at til ſamma Bibel fogas. Men penningar felades, och ehuru Kongl. Cancellie-Collegium talade til det bäſta för detta Verket, hos den frånvarande Konungen, blef det ändå icke färdigt förr än år 1713. Secreter Peringſkiöld feck 1712 ſin Konungs tilſtånd, at få transportera den innehafde Translators-ſyſlan på ſin Son *Joh. Fred. Peringſkiöld.* Han begynte nu ſmåningom at tröttna. 1719 lade han in och begärte afſked efter en 40 åra tjenſtetid. Det vardt honom beviljadt med Cancellie-Råds namn och värdighet. Han feck ej allenaſt behålla hela lönen, utan hade ockſå den hugnaden at få ſin Son til efterträdare i Åmbetet. Efter århållet lugn, lefde han icke länge. Han affomnade 1720, och hans ben lades til hvila uti ſina Fäders grift i Strengnäs Domkyrka.

Tvänne gånger var han gift. F. g. 1687 med *Eliſabeth Eliæ dotter.* A. g. 1711 med *Sophia*

Sophia Polus, en Dotter af Kongl. Stats- och Cancellie-Rådet Grefve *Thom. Polus.*

Om denne Mannens ogemena arbetsamhet vittna dess månge och vidlöftige efterlemnade Skrifter. De finnas alle upråknade uti Actis Literar. Sveciæ Vol. I. p. 82-85, och uti von der Hardts Holmia Literata, p. 34 seqq. Af desse äro allmänt kände hans *Versioner:* af *Snorre Sturlesons Nordiska Konungars Historia*, tr. 1698. — *Östgiötha Konung Theodorici II:s Historia*, tr. 1699. — *Joh. Messenii Scondia Illustrata*, tr. 1700, 1701 och följande år. — *K. Hialmars Historia.* — *K. Rolff Krakes Historia.* — *Vilkina Saga* tr. 1715. ~~— *Wilkina Saga*, tr. 1715.~~ — Hans *Ätt och Stamgård för den Stormägtigste Sv. Kon.* CARL XII, tr. 1707. — Hans *Biblişka Slägt-Register*, Stockh. 1713. — *Monumenta Thiundica*, *Holm.* 1710. — *Monumenta Ullerakensia*, Holm. 1719. m. m. alle in fol. utgifne.

Joh. Peringskiölds Portrait i Knästycke är in 4:o graveradt. Det föreställer honom med en stor svart Peruque, mager och tom, samt omgifven i prospect, af Stenkumblar, Ättehögar, Runstenar och flere forntidens lemningar. Det är nu mera sällsynt at öfverkomma.

(Denna Biogragraphie är meddelad af Herr Secret. *Sigfrid Gahm Persson*, och utdragen af Autentique Handlingar, som i dess rika Samlingar förvaras.—)

PETRI

PERINGSKIÖLD JOH. FREDRIC, *Kongl. Secreterare.* Är ofvanföre nämd, ſåſom Son af Cancellie-Rådet och Secret. uti Antiquitets-Archivo *Joh. Peringſkiöld*, med *Eliſabeth Eliædotter*, och föddes 168 , förmodeligen i Stockholm. Ynglingen hölts af ſin lärde Fader, at ex profeſſo ſtudera uti våra Inländſka Hiſtorier och Antiquiteter, på det han til Fäderneslandets tjenſt i dy mål måtte göra ſig capable, ſom orden lyda uti Secr. Peringſkiölds Inlaga til Kongl. Cancellie-Collegium af d. 15 Sept. 1711. För öfrigt lärer han i Upſala hafva en god tid viſtats. Redan 1711 hade han utarbetat åtſkilliga artiga Afhandlingar i Svenſka Häfderna, hvilka ſedermera tycktes. 1712 befordrades han til Translator Antiquitatum. Fullmagten är gifven i Bender. 1719 ſuccederade han Fadren i Ämbetet, men hant ej til lång lifstid; ty 1725 afſomnade han ogift, och ſlöt således den adeliga Peringſkiöldſka Ätten.

Utgifne Arbeten efter honom äro: *Svenſk öfverſättning af Mäſter Adams, Canikens i Brehmen, för 640 år ſedan författade Beſkrifning om Sverige, Dannemark och Norrige*, Stockh. 1718 in 4:o. — *Dr. Jordans Biſkopens i Ravenna Beſkrifning om Götbernas urſprung och Bedrifter*, Öfverſättning, Stockh. 1719 in 4:o. — *Hialmters och Olvers Saga, på Sv. uttolkad*, Stockh. 1720 in 4:o. — *Asmund Kappabanes Saga*, Stockholm,

1720

1720 in fol. — *Fragmentum Runico - Papisticum*, *seu Soliloquium Deiparæ virginis querulum circa passionem Domini*, *Anonymo Auctore*, *Lingua & Runis Gothorum in membrana conscriptum*, *cum gemina versione*, Holm. 1721 in fol. — Dessutom förvarar Kongl. Antiq. Archivum några dess handskrefna *Arbeten* och *Öfversättningar*, som intyga, at denne Ålderdoms - tydaren icke i lättja ätit sit bröd.

(Ex Archivis *Gahmianis* utdragit.—)

PETRI LAURENTIUS, NERICIUS, *Sv. Rikes Årke - Biskop.* Föddes i Örebro Stad 1499. Fadren *Peder Oluffsson* var Smed. Modrens namn var *Karin Larsdotter*. Tillika med sin äldre Broder *Olaus Petri*, som sist vardt Kyrkoherde i Stockholm, studerade han hos Carmeliter - Munkarne i Örebro. Reste i en mognare ålder til Wittenberg, där han njöt Dr. Martin Luthers och Philip Melanchtons undervisning, samt promoverades på sit 19 ålders år til Magister. Med desse Lårares hedrande vittnesbörd försedd, hemkom han tillika med sin Bror til Fäderneslandet, just samma år, som det grufveliga blodbadet af Kon. Christiern på Stockholms Stortorg anstältes. Det var också på vågen, at desse bägge Bröder skulle öka de mördades antal; men sedan olycks - stormen var förbi och Kon. GUSTAF ERICSSON tilträdt Regeringen, förordnades Magister Laurentius,

rentius, eller som han ifrån denna tiden vanligast kallas, *Måster Lars*, til Theologiæ-Professor vid den i Upsala anlagde Academien, och vardt 1527 Rector Universitatis, hvilket Åmbete han beklädde med all nit för den Evangeliska Läran, uti hvilken han af Luther blifvit underrättad. Imedlertid dödde dess gamle Fader i Örebro. Ånkan ville änteligen hafva sin afledne Mans begångelse med mässande och Påfviske Ceremonier förrättad, til hvilken ända hon äfven hade skänkt åt Munkarne en Åker. Bägge Sönerne satte sig emot denna vidskepelse, hvaraf den enfaldige Gumman högeligen uprördes och förevitte dem med hårdhet deras ogudaktighet, samt den kallsinnighet de därmed visade för sin döde Faders eviga salighet. Med största möda kunde de stilla Modrens uprörda sinne, och ännu mindre ville Munkarne förlåta dem en så stor gudlöshet. Det Evangeliska ljudet utbredde sig mer och mer innom Sveriges gräntsor, oaktat alla uptänkeliga motstånd, och det var år 1531, som Måster Lars utnämdes til den förste Evangeliske Ärke-Biskop i Upsala, vid hvars högtideliga installation Kon. Gustaf med egen hand öfverlemnade honom Biskops-stafven. Sjelfva Vignings-acten förrättades af Biskopen i Vesterås Dr. Petrus Magni, hvilken Konungen några år förut låtit i Rom vigas. Genom denne Prælaten, som efter sin hemkomst lade händerna på flere Svenske Biskopar, kunna dessas efter-

terträdare berömma sig af en så kallad *Succes-sio apostolica & canonica*, så framt man i våra dagar må akta detta, såsom någon redbar berömmelse. Den nye Årke-Biskopen feck af Konungen, både för säkerhet och anseende skull, 50 Soldaters Lifvakt.

Ibland Årke-Biskopens första omsorger blef, at fullgöra Konung GUSTAFS åstundan til at få se hela Bibelen på Svenska öfversatt. Redan år 1626 hade allenast *N. T.* utkommit. Laurentius Andreæ, Presbyter i Strengnås, hade lagt handen vid detta arbete. Biträdd så väl af denne som af sin Broder Olaus Petri, sparde Årke-Biskopen ingen möda, och hela Bibelen utkom på Svenska i Upsala 1541 in fol. kallad: *Gustaf den I:s Bibel.* Men som detta arbete hade sina stora ofullkomligheter, dels genom utelemnade hela, dels icke åtskilde verser, och en ohöffad Orthographie; så använde Årke-Biskopen ny möda, så länge han lefde, på dessa bristers rättelse. Til den ändan utgaf han styckevis åtskillige delar af Bibelen. Man feck likväl i hans tid icke se någon allmän förbättring af hela Skriften på modersmålet.

År 1554 försändes Laurentius Petri tillika med flere förnäma Herrar til Ryssland, uti en angelägen Expedition. Näst före afresan däri-från begärade Storfursten af den Svenske Årke-Biskopen, at han uti dess närvaro ville med hans Patriark anställa et lärdt samtal uti Religions-ärender. Detta vardt beviljadt, och Prælaterne

laterne fingo et ſtort antal åhörare. Men förſta frågan vardt den ſvåraſte at afgöra, nämlig *hvad Språk de ſkulle tala?* Storfurſten förſtod hvarken Latin eller Grekiſka, och den Svenſke Årke-Biſkopen var icke Ryſkan mägtig. Storfurſten ſjelf föreſlog Tyſka Språket, men det kunde Patriarken icke. Änteligen afgjordes, at de ſkulle drabbas på Grekiſka. Patriarken ſvettades för en hop Metaphyſiſka Termer, med hvilka Årke-Biſkopen fäktade, men den ſtackars Tolken, ſom ſkulle ſäga Storfurſten hvad ſom taſades, kände ännu ſtarkare ſvettbad. I ångeſten ſade han ſin Herre hvad han i haſt kunde påhitta, och måſtadels ſådant, ſom minſt hörde til de omtviſtade ämnen. En af Svenſka Ambaſſaden, ſom förſtod både Grekiſka, Latin och Ryſka, kunde icke bärja ſig för ſkratt, och därmed vardt ſlut på hela envigeskampen, hvaröfver förmodeligen ingen blef mera nögd, än den brydde Tolken. Vid afſkedstagandet låt Storfurſten hänga öfver Årke-Biſkopens hals en ſtor Guld-kedja, och ärtedde honom för öfrigt all utmärkt ynneſt.

Måſter Lars hade den äran ſåſom Årke-Biſkop, at viga Kon. GUSTAF med alla tre ſina Gemåler, at begrafva de bägge förra, äfven ſom Konungen ſjelf, ſamt at kröna Kon. ERIC och Kon. JOHAN tillika med deſs Drottning CATHARINA JAGELLONICA. När man undantager et nog ſkarpt Bref, ſom Kon. GUSTAF til honom 1539 ſkref, och hvartil

Årke-Biſkopens Broder, kanſke mera ån han, genom någon obetånkſamhet i upförandet, gifvit Konungen anledning, finner man at Kon. GUSTAF altid årtedde honom ſin nåd. Med nit, förſtånd och eftertryck, ſökte han under ſit mångåriga Åmbete, at ſkingra det Påfviſka mörkret, och ſåtta de himmelſka ſanningar i ſin råtta dag. Han ſtridde oförſkråckt emot motſtåndare, ibland hvilka den bekante Dionyſius Beureus, Kon. ERIC den XIV:s Informator och Rådsherre, var den vårſte och farligaſte, ſå vål uppenbarligen ſom hemligen. Oförtrutit reſte han omkring och viſiterade Förſamlingarne. Prästerne förmanade han til vakſamhet i ſit åmbete, en flitig Bibel-låsning och upbyggelig vandel. Han hade et vålgörande ſinnelag. I Upſala hölt han af egna medel, och vid ſit egit bord, 50 ſtuderande medellöſa perſoner. Hans Bref til Kon. ERIC den XIV, i anledning af Sturarnes oſkyldiga mördande 1567, vittnar om en frimodighet, ſom gör honom mycken heder. Det förtjenar at låſas, ſårdeles ſom Hiſtorien underråttar oſs, at det på Konungens hjerta hade en kraftig verkan. *Brefvet* finnes infördt uti J. G. Hallmans utgifne Lefvernes-beſkrifning öfver de bägge Bröderne Olaus och Lars Petri, ~~pag.~~ 28. p. 132. Trött af mödor och arbete, mått af ålder, afſomnade Måſter Lars 1573, vardt i Upſala Domkyrka begrafven, och har fått det årefulla namn af *Nordlanda Folkens Apoſtel* och *Evangeliſt*.

Ibland

Ibland många bevis af Kon. GUSTAFS ynnest för denne Mannen, bör räknas, at Konungen sjelf tilskyndade honom giftermål med sin Sysling. Hon hette *Elisabeth Matsdotter*, och härstammade på Mödernet af *Wasa-Ätten.*

Hans genom trycket allmänt gjorde lärda *Arbeten* och *Skrifter*, af hvilka han dels sjelf var Författare, dels Öfversättare, dels Förläggare, stiga til et vidsträckt antal. Scheff. uti sin Sv. Lit. p. 22 och följ. har upräknat dem. Här må nämnas: *Svensk öfversättning af Hiobs Bok*, tr. i Stockh. 1549 in 8:o. — *af Davids Psaltare*, tr. i Stockh. 1560 — *af Salomons Ordspråk*, Stockh. 1549 in 8:o. — *af Visbets-Boken*, Stockh. 1549 in 8:o — *af Salomons Predikare*, Stockh. 1549 in 8:o — *af Esaias*, Stockh. 1568 in 8:o — *af Syracbs- Esthers- och Judiths-Böcker*, Stockh. 1543, 1549, in 8:o. — *Postilla öfver Evangelierne uti flere Delar*, Stockh. 1555 in 8:o omtryckt 1641 in 8:o — *Dialogi quatuor, eller 4 dialoger, 1 om Latinska Mässan, Ceremonier och Vigelser — 2 om then orätt, som Christi Församling skedd är, at genom then Latinska Mässan blifvit oss ifrån tagit rätta förståndet om Sacramenter och then sanna Religionen — 3 om then orätt, som Lekfolk vederfors, at them ifråntagen blef then ene delen af Sacramentet — 4 om Messe-offret och dess skadeliga afguderi*, tr. i Wittenberg efter hans död 1587. — *Lutheri*

Lärdom eller *en liten Undervisning*, *huru Christet folk må varda förmanat til Sacramentet*, tr. i Stockh. 1558. — *Om rätta ordsaken til at fly fylleri och öfverflödighet*, Stockh. 1560 in 8:o. — *Dialogus inter Christophorum & Georgium de Coena Domini*, tr. 1562 in 8:o. — *En förklaring om vidga vattn*, Stockh. 1538 in 4:o. — *Förmaning til Clerkeriet samt med menige man om bot och bättring och allmänneliga böner.* Upf. 1558 och Stockh. 1607. — *Refutatio Dionysii Beurei Calviniani pertinens ad Articulum de Coena Domini*, Upf. 1563. — *Then Svenska Kyrko-Ordningen*, Stockh. 1571 in 4:o — *Om förbuden skyldskap och Svågerskap, en liten undervisning*, Stockh. 1572. — *Offver Historien om vårs HErras J. C. verdiga pino och död, uti några Predikningar*, Stockh. 1573 och Rostock 1609 in 8:o — *En kort utläggning öfver Bönen Fader vår, i bönevis ställd* in 8:o. — *Een Copie aff thet som handlat, beslutet, beseglat och underskrifvit bleff aff Clerkrijt i Concilio som stodh i Upsala anno* 1572, Stockh. 1573 in 8:o. — *Om Kyrko-stadgar och Ceremonier*, Wittenb. 1587. — *Predikningar vid flere tilfällen.* — flere af Dr. *Luthers Psalmer* försvenskade. — Dessutom lämnade Ärke-Bisk. Laurentius Petri efter sig et stort antal *Handskrifter*, som båra vittne om dess outtröttreliga åhåga at upbygga och gagna Församlingen.

Också

Ocklå hade han samlat et vackert Bibliotheque, jämte en mångd intressanta Documenter, särdeles rörande *Svenska Kyrko-Historien.*

-(Se: De twånne Bröders *M. Oluff* och *Lars Petri* Lefverne och vandel, af *Joh. Gust. Hallman.* — *Spegels* Sv. Kyrko-Hist. — *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — *Högmarks* Psalmopoeogr. — *Alqvinders* Anvisning til et utvaldt Theol. Bibliothek, 2 Afd. p. 156. — *Scheff.* Sv. Lit. — Dr. *Strickers* Hom. Bibl —)

PETTERSSON ABRAHAM, *Theol. Doctor* och *Kyrkoherde* vid Kongl. Riddarholms och Bromma Församlingar. Föddes i Götheborg 1724, af Post-Directeuren därstädes *Christian Pettersson* och Fru *Anna Elisabeth Lander.* Kom med god underbyggnad i Studier 1741 til Academien i Lund, och reste därifrån 1744 til Upsala. Kallades 1747 til Extraordinaire-Amiralitets-Predikant vid Kongl. Escadren i Stockholm, och reste därefter til Upsala igen, där han med mycken färdighet försvarade en väl utarbetad Disputation: *De Parallelismo inter Parabolas & Proverbia Judæorum & Novi Testamenti*, tog Phil. Examen, och disputerade på nytt: *de indispensabilitate Legis Naturæ exemplis S. S. non adversa.* S. å. utnämdes han til Extraordinarie Kongl. Hof-Predikant, och 1750 til Ordinarius. 1751 vardt han Theol. Doctor och 1752 Kyrkoherde vid Kongl. Riddarholms-Församlingen i Stockholm. Han var utrustad med de

förträffeligaste egenskaper för Predikstolen, och ägde en stor våltalighets-gåfva. Arbetsam och nitisk uti sit Åmbete, mon om Guds åra och Själars upbyggelse. Efter en vacker dödsberedelse affomnade han i Stockholm år 1763, och lades i sin grift, under en talrik Församlings ömmaste sorgebetygelser.

Gifte sig 1752 med Fru *Ulrica Elisabeth von Hausswolff*.

Dess af trycket utgifne Arbeten äro följande: *Den nödvändiga föreningen emellan Gudsfrugtan och rättrådighet i en Domares hjerta*, Hof-Rätts-Predikan, Stockholm 1758. — *Gudsfrugtan, enda grunden til et Lands och Rikes välstånd*, Pred. på 23 Sönd. efter Trinit. 1750 och 1763. — *Guds nådiga vård om sin Kyrka på jorden*, Pred. på Annan Dag Påsk, 1753 och 1763. — *Vår dödlighets rätta betraktande*, *på Kyndelsmässodagen* 1754. — *En christelig Barnaupfostran*, på Michelsmässo-dagen 1755. — *Det är godt at förtrösta uppå Herren*, på 2 Sönd. efter Trettondedagen, 1755 och 1763. — *Vissheten om de dödas upståndelse*, på Påskedagen 1755 och 1763. — *Är Gud en Fader, hvar är Guds heder?* Bönedags-Pred. 1756. — *Det syndiga missbruk, som sker med Bönen Fader vår*, på Bönesöndagen 1756. — *Menniskans företråde och värde framför alla de andra kreaturen på jorden*, på 2 Sönd. i Fastan, 1757. — *Guds uplyfta ögon på Svea barn, i dessa*

i dessa efter bröd svåra tider, på Midfasto-Sönd. 1757. — *Tacksägelse-Tal, för Kongl. Prinsessan Sophia Albertinas födelse*, 1753. — *Anmärkningar och tilläggningar vid Bref til N. N. om et kort sätt, at öfvervinna Fritänkare i Religionen*, 1756. — *Vår skyldighet at rätt bruka tiden*, Pred. på Nyårsdagen 1758. — *Nattvards-förhör* 1759 och 1763. — *Tröstebref til dess k. Moder och Syskon*, 1758. — *En rätt Gudstjenst i en andelig fattigdom*, Pred. på 6 Sönd. efter Påsk, 1761. — *Företal til Utdraget af Rambacks Betraktelser öfver JEsu Lidande*, Stockh. 1761. — *Postillan*, Stockh. 1764. — Fyra *Bönedags-Predikningar* tilhopatryckte, 1764. —

Dr. Petterssons Portrait är graveradt i 4:o, och finnes gemenligen framför dess Postilla.

(Se Företalet til dess Predik. öfver Söndags-Evangelierne. — Sv. Mercurius för år 1764, p. 918. Nya Sv. Bibliothequet 2 D. p. 918. — *Alnanders* Anvisning til et utvaldt Theol. Bibliothek, VIII. D. p. 29. — *Strickers* Hom. Bibl. p. 162.—)

Petri Gothus Jonas, också *Lindcopensis* kallad, *Biskop* i Lindköping. Hans födelse-år skal vara 1587, Föräldrarnes namn *Pehr Larsson* och *Margareta Larsdotter.* Fadren var Borgare i Lindköping. Efter den tidens bruk reste han til flere Tyska Universiteter, sedan han förut hemma förvärfvat sig

väcker lärdom, och äfven låtit sig pråstviga. 1617 vardt han Conrector, 1623 Lector och 1624 Rector vid Lindköpings då varande Cathedral-skola. När Gymnasium här inrättades 1628, nämdes han til Theol. Lector, och var, under hela sin tjenstetid vid Undervisningsverket, en oförtruten Ungdomens Handledare. Det var också då, som han utarbetade sit bekanta *Lexicon Lincopense*. 1636 feck han Stiftets enhälliga kallelse til Biskops-åmbetet, och genom dess Styfsons *Israel Lagerfeldts* bearbetande utföll Drottning CHRISTINAS Fullmagt härpå året efter. Såsom Kyrkans Styresman förvärfvade han sig mycken aktning och kärlek. Under varande Riksdag i Stockholm, afled han 1644, och begrofs i Lindköpings Domkyrka, där man ser hans minne uti en ny Grafsten uplifvadt. 1618 gifte han sig f. g. med *Elisabeth Olsdotter*, och 1623 a. g. med *Sigrid Olsdotter*.

Hans utgifne Skrifter äro: *Dictionarium Latino-Sveco-Germanicum ex variis probatorum auctorum Lexicis digestum.* Linc. 1640 in fol. — *Oratio Panegyrica.* Holm. 1613 in 4:o. — *Likpr. öfver Margar. Grünau* 1635. — *öfver Biskop Joh. Bothvidi* 1635. — *öfver Euphros. Hedlin* 1636. — *öfver Ingeb. Bååt* 1636. — *öfver Kyrkoh. Hans Pryss* 1637. — *öfver Peder Matsson Stiernfelt* 1639. — *öfv. Borgm. Nils Månsson* 1639. — *öfv. Kyrkoh. Peder Erichss.* 1639.

—*öfv.*

— öfv. Margareta Kraksbiörn 1642. — öfv. Ass. Peder Törneskiöld 1643. — öfv. Margareta Stiernfeldt 1644. —

(Se Sam. Brasks Oratio Parent. — Likpredikan med Personalier af Magnus Haraldi tr. 1645. — Rhyzelii Episcop. Sv. Goth. — v. Stiernmans Bibl. Sv. T. 2. — Dr. Strickers Holm. Bibl. — Scheff. Sv. Lit. —)

PHASE OLAUS PETRI, *Kyrkoherde* i Stockholm. Var en äldre Broder til den berömlige Ärke-Biskopen *Laurentius Petri Nericius*, och född i Örebro 1497, af Smeden *Peder Olofsson* och Hustru *Kerstin Larsdotter*. Sedan han studerat hos Carmeliter-Munkarna i Örebro, reste han med sin Broder til Wittenberg, tog sig här tilnamnet *Phase*, och blef Luthers upmärksama Lärjunge. Med denne Läraren följde han på flera visitationer i Tyskland, och feck därunder första tankan på en i sit Fädernesland nödvändig Reformation. 1518 promoverades han i Wittenberg til Phil. Magister. Under hemresan til Fäderneslandet, var Måster Olof i lifsfara på Östersjön, och när han änteligen kom til Stockholm 1519, hade han så när fått räcka halsen under K. Christierns blodiga bila. Redan var han framsläpad och kommen i bödlarnes händer, då han af Guds försyn underligen räddades. I Strengnäs begynte han 1523 först predika emot de Påfviska villfarelser med en dristighet, som

ſatte hans åhörare i håpenhet och förvirring. Straxt dårpå vardt i ſamma Stad den märkvårdiga Riksdag hållen, då Gustaf Ericsson til Sveriges Konung utkorades. Konungen föll i förundran, då han feck höra Påfven utropas för Antichriſt, gaf ſig i närmare ſamtal med Måſter Olof, och fant ſig genom grundeliga ſkål hågfäld, at åtminſtone icke ogilla och afſtyra hvad han för det nårvarande icke aldeles kunde befråmja, rörande denna nya Lårdomen. Imedlertid gjorde Konungen en af Måſter Olofs Diſciplar Mag. Laurentius Andreæ Archidiaconus Strengnes. til ſin Canceller. Denne nyttjade alla tilfållen at öfvertala Konungen om en högſtnödig Religions-reformation, och hans föreſtållningar voro icke fruktlöſa. Härtil kom ockſå Dr. Lutheri ſkrifteliga föreſtållning til Konungen i ſamma årende. Måſter Olof, ehuru ånnu icke pråſtvigd, fortfor at predika och låra i Strengnås, til deſs Konungen kallade honom til Stockholm, dår han, ifrån en ſårſkilt upbygd Predikſtol i Storkyrkan, med nit förkunnade det råtta Evangelium, och vardt allmånneligen nämd *Måſter Oluff i Korgen.* Mera ån ofta kom han icke utan lifsfara ifrån ſin Korg, då den vidſkeppeliga och af Munkarne upretade Menigheten förföljde Predikanten med kåppar, ſtenar, tåflor eller hvad de i ifren kunde öfverkomma. 1524 citerades Måſter Olof för Upſala Dom-Capitel, där han ſin läras riktighet våldeliga förſvarade, utan affeende hvarken

på

på Hoo eller lockelser. I Stockholm fick han en nytt bryderi, genom de oredor, som några ifrån Tyskland hitkomne Vederdöpare åstadkommo. Anförarne för desse voro tvänne olärde Handtvärkare, Melchior Ring och Knippert Dolling, hvilka, så i Kyrkor och Kloster, som på gator och torg, lärde sina villfarelser. Efter någon tids villervalla, den Munkarne också underblåste, satte sig denna stormen. År 1525 gifte han sig, retade härmed, såsom ansedd andelig Man, ehuru ännu icke prästvigd, de Påfviske på nytt i harnesk. Det må anmärkas, at man på hans Bröllops-dag fick för försla gången höra Brudemässan på Svenska siungen. Härom rimmar Messenius:

På Mäster Olofs Bröllopsdag
Var Lutherskom så til behag,
At första Svänska Mässa tå
Blef hållen then alla förstå.

Efter lärd dispute i Upsala emot Dr. Peder Galle, uti hvilken segren tilärkändes Mäster Olof, åtfölgde han Kon. GUSTAF til Vesterås, där Riksdag var utskrifven. Här blef emellan de samme en ny Lärdoms-strid anstäld, som på lika sätt utföll, och gaf ny lust åt Evangelii utbredande innom Sveriges gräntsor. Vid Konungens Kröning i Upsala 1526, var Mäster Olof Härhold. Uti alla vigtiga mål inhämtade Konungen hans råd, såsom en förfaren, tänkande och bepröfvad Man; samt öfverlämnade sit och Rikets Sigill uti hans händer. Mäster Olof

Olof tycktes nu lyckligen hafva segrat öfver alla sina vidriga öden, och blifvit til mycken heder uplyftad, när et olycksmoln samlade sig öfver hans hufvud. Han hade 1539 låtit pråstviga sig i Strengnås, och straxt dårpå blifvit af Konungen utnåmd til Kyrkoherde öfver Stockholms Stad Men en conspiration emot Konungens person vardt yppad, och Mäster Olof blef dåruti inveckla d. Hans brott var, at han vetat häraf och hårmed tegat. Hans dödsdom utföll, och hade förmodeligen gådt i vårkställighet, derest icke Konungens nåd och hans åhörares förböner mellankommit. Stockholms Borgerskap ärbödo sig at lösa sin ålskade Lårares lif, och det skedde med 500 Ungerska Gyllens årläggande til Konungen. Härmed slapp Mäster Olof, återtrådde til sit Kyrkoherde-Åmbete och förestod det berömmeligen til sin död, som 1552 inföll. I Storkyrkan midt framför Predikstolen ligger han begrafven.

Onekeligen förtjenar Olaus Phase at såttas ibland forntidens Lärdoms-ljus. *Han var*, heter det, *mägta öfvad och förfaren uti alla fria konster och Faculteter; neml. in Theologia, in Jure Divino & Civili, in Historia, in Astronomia, in Medicina och väl flere.* Poët var han åfven. Med så vidsträckt lårdom kan man dock icke med såkerhet påstå, at hans hjerta altid varit ostraffeligt, och om ån många beskyllningar blifvit honom pådiktade, måste likvål medgifvas, at detta ljuset haft sin

sin skugga. Utan skäl lärer icke K. GUSTAF stundom hafva visat honom et oblidt ansigte. Ifrån kallsinnighet förföll han i hat emot Konungen. Med et hetsigt sinne angrep han ofta Konungen i sina Predikningar, och då han en gång talte emot Svordom, föll han vid slutet in med åtskilliga på det rummet oanständiga förebråelser emot Öfverheten. Til denna Mannens ogemena arbetsamhet kan slutas af de många både tryckta och otryckta Skrifter, som han efter sig lämnat. De finnas uti nedan citerade Böcker upräknade. Ibland förra slaget äro: *En liten undervisning om Ägtenskapet, hvem thet lofligit är eller ej.* Stockh. 1524 in 4:o. — *Svar på Tolff Spörsmål om noghor stycke ther then Evangeliske Lärdom och the Papisters lärdom icke draga offereens.* Stockh. 1527 4:o. — *Een Christelighum Förmaning til Clerekrijt som i nestkommandes Prestamoot förs ampnas i Upsala, Strengnes och Westeråås.* Stockh. 1528 in 4:o. — *Een Christeligum Förmaning til Sveriges Inbyggiare uthropat i Upsala öffver Högmechtig Förstes Konung Götzstaffs Cröning 12 dagh Jan.* 1528, Stockh. in 4:o omtryckt i Stockh. 1605 in 4:o. — *Handbok på Svensko, ther Dopet och annat mehra förhandlas.* Stockh. 1529 in 4:o, och sedermera flere gångor upplagd. — *Några Gudeliga Vijsor, uthdragne aff then helga Skrift,* Stockh. 1530 in 8:o — *Een lijten Postilla offver all Evangelia som*

om

om Sondagbanar läsen varda, offver hela året. Stockh. 1530, och Lübeck 1537 in 4:o. — *Een lijten book, theruti forklarat varder, hvarigenom människian får then eviga saligbetena, om thet skier aff hennes förtjeniste eller aff Guds blotta nåde och barmhertighet.* Stockh. 1535 in 4:o. — *Några Kijsor eenfaldeliga uthsatta för them som lust haffva at qvädha eller höra om Anti-Christum och hans vesende.* Stockh. utan åratal. — *Then Svenska Messan effter som hon i Stockholm hålles.* Stockh. 1637 in 4:o flere gångor omtryckt. — *Een Predikan emot the gruffeliga eedher och Guds försmådelse, som nu allmenneliga brukas,* Stockh. 1539 in 4:o och sedan in 8:o å nyo uplagd. — *Tobie Comedia,* Stockh. 1550 och 1561 in 8:o m. m.—

Af en Hamarson är Olaus Petri Phase in 4:o graverad.

(Se *Joh. Gust. Hallmans* utgifna Lefvernes-beskrifning öfver Mr. *Oluff* och Mr. *Lars Petri.* — Dr. *O. Celsii* Kon. *Gustaf* I:s Hist. 2 D. — *Scheff.* Sv. Lit.—)

PILGREN ELIAS, *Major* vid Östgötha Infanterie-Regemente. Föddes i Stockholm 1680, af Fadren *Petter Pilgren,* som var Capitaine, och Modren *Catharina Gren.* I unga åren upvaktade han såsom Page uti Luneburgiska Hofvet, och gick utur denna tjenst 1699, för at upoffra sig åt sit Fädernesland. Han

Han tog til värjan, kom ſnart uti den då brinnande krigslågan, och aflade et vackert prof af ſin tapperhet vid Svenſka Härens bekanta öfvergång vid Düna-ſtrömmen. År 1702 blef för honom rikt af förtjenſter. Innom Staden Willna i Polen råkade han med 17 man uti träffning med 600 Polackar och Tyſkar, ifrån hvilken bardalek han med ſärdeles heder kom, och utan at miſta mer än 2 man. Såſom Adjutant gjorde han tjenſt när ſlaget ſ. å. ſtod vid Cliſſov, och vardt då ſårad i den högra armen. Vid Thorns belägring, ſom innehade en beſättning af 6000 Saxar, och ſom deſsutom var i tilſtånd at länge nog uppehålla en ſegrande Krigshär, feck Pilgren jämte flera Svenſkar klåda många ſkott. Han var ock ibland dem ſom ſkulle ſtorma denna Fäſtningens murar, när den måſte förödmjuka ſig för den Svenſke Segervinnaren. Straxt efter förordnades Pilgren til Lieutenant vid det af Öfverſte Düker uprättade nya Dragon-Regemente. Deſſe nye Dragoner voro knapt värfvade, förrän de måſte vara färdige at kämpa. Förſta profvet ſkulle göras vid Lemberg, en Fäſtning, ſom med ſeger tilförene uthållit en belägring af 150000 Turkar. De nye Dragoner gingo under de blixtrande Stycken öfver vallen, beſtego muren och förde ſina ſegrande vapn in i Staden. Vid detta tilfälle gjorde Pilgren Capitains-tjenſt och viſade ſig under ſtormen främſt i faran. Efter et ej mindre modigt upförande emot Saxerna,

vid

vid Türingerwald, blef han genom nådig Fullmagt vårkelig Capitaine 1706. Efter Pultavaslaget, som uti Kon. CARLS Historia år så vål bekant, följde Pilgren til Nieperströmmen med öfverlefvorne af den olycklige Svenska Hären, hvilken här uti fiendernas händer vardt öfverlemnad. Hvad som här hånde, har icke af alla blifvit lika ansedt. Några hafva urfåktat det, af en oundvikelig nöd, men andre däremot hafva trodt, at något ännu af de Svenske bordt försökas. Capitaine Pilgren, som sjelf var uti detta skeppsbrott, har häröfver på följande sått yttrat sina tankar:

„*Vid Nieper-strömmen*, säger han, *stod* „*den öfverblefna hopen, och däribland den* „*yppersta kärnan af Sveriges Ridderskap* „*och Adel, så stark och dryg, at den kun-* „*nat göra et eftertryckeligt motstånd och* „*med heder och seger ännu komma därifrån.* „*Det hade ej behöfts många ord at tända* „*deras hjertan i låga och förmå dem at för-* „*söka taga segren ur sina fienders händer,* „*eller ock, sedan de i fiendens blod hämnat* „*sin död, med större heder för Fädernes-* „*landet och drygare saknad för fienden, dö* „*uti sina vapen. Hären väntade befallning* „*hvad den skulle göra, nöjd at våga alt i* „*verlden för sin frihet, när til allas förun-* „*dran och obeskrifveliga harm utropades, det* „*de voro Krigsfångar. I Ryssarnes händer* „*lemnades då öfverlefvorna af hela Sveriges*

dråpe-

„dråpeliga Krigsbå, *som under de förra „Konungar var uprättad, och så utkorad, „at Europa ägde den ej bättre. De Käm- „par, som under den segersama* CARL XII *„lagt såsom betsel på en del af Europa, och „voro för sina segrar vördade af alla de „Folk, som kände Sveriges namn, blefvo nu „såsom slagtofår i ulfvamunnen inkastade, „til död och träldom sålde.—*

Pilgren måste göra sine olycklige Landsmän följe til Siberien. Här uthärdade han et trettonåra fängelse. Man kan föreställa sig huru bekymmersulla dessa dagar varit. När Freden änteligen slöts, feck Cap. Pilgren se sit Fädernesland 1722, hedrades med Majors namn och placerades vid Östgötha fotfolk. Under fångenskapen hade han fördrifvit sina ångsliga stunder därmed, at han kastat sina Reflexioner på papper, öfver *kalborna til sit Fädernes-lands irråkade olyckor.* Dessa samlade han nu tilhopa uti et Verk, som han kallade: *Det i sit nederfall lutande Sverige.* Han trodde sig nu äga frihet, at utan skrymtan och smicker skrifva sanningen. Upsåtet var at i ljuset framgifva detta arbete, men det kom likvål icke til vårkställighet. När Kongl. Sv. Vettenskaps-Academien tog sin begynnelse, feck han et rum ibland dess Ledamöter, och visade genom några artiga snille-foster, at han til denna heder icke var ovärdig. År 1731 lemnade han med Öfverhetens nådiga tilstånd sin Indel-

ning vid Östgötharne, och ståltes såsom Expectant vid Kongl. Lif-Gardet. 1741 hugnades han med et underhåll, som vål icke öfvergeck hans förtjenster, men var dock så hederligit, som omständigheterna kunde det tillåta. Under vägen ifrån Stockholm til en liten Egendom, som han köpt i Östergöthland, sjuknade han 1750, gjorde Kl. Sv. Vett. Academien til sin arfvinge och affomnade. En varm kårlek til Fäderneslandet följde honom i döden.

(Se Åm. Talet, hållet för Kongl. Sv. Vett. Academien af *Jac. Henr. Mörk*, tr. i Stockh. 1750 —)

PIPER CARL, *Grefve* til Sturefors, *Friherre* til Krageholm, Högesta, Angsö m. m. *Kongl. Råd, Öfverste Marskalk* och Upsala Acad. *Canceller.* Föddes i Stockholm 1647. Fadren var Kammereraren i Krigs-Collegio *Carl Berndtsf. Piper*, som ågde til Maka Fru *Ingri Carlsdotter.* Med vackra Academiska kundskaper underbygd, geck denne Sonen uti Kgl. Cancelliet, och utmårkte sig dår, at han var et skickligt åmne til stora såkers beſtridande. Med R. R. Gr. Gustaf Oxenstierna, vardt han til Ryssland såsom Legations-Secreterare affårdad. Åtföljde sedermera Kon. CARL XI på Danska tåget 1676, och vardt såsom Secreterare i Kammar-Collegio 1679 adlad. Til Cancellie-Råd utnåmdes han 1689, och feck åfven at sysſla såsom Secreterare af Staten. På en gång blef han Friherre och Grefve 1698, och

och året efter Kongl. Råd. Sedermera 1702 Upſala Academiæ Canceller och ſiſt Öfverſte Marſkalk 1705.

Det år en bekant ſak, at denne Herren var Konung Carl den XII:s beſtändigt ålſkade Stats-Miniſter. Genom ſtora egenſkaper och lyſande inſigter, hade han redan under K. Carl den XI:s Regering lagt en ſäker grund för ſin lycka. Konungen hade i ſin tid ämnat Piper til Purpuren. När Konung Carl XI låg på dödsſängen, kallade han Cancellie-Rådet Piper til ſig, berömde deſs trohet, tackade honom för mångfaldiga bevis därpå, upminnade honom at på ſamma ſätt emot ſin tilkommande Konung fortfara, och lade til, at han redan af ſin Herr-Son tagit den förſäkran, at hans förtjenſter ſkulle vinna all möjelig belöning. Uphögd til den högſta underſåteliga värdighet, åtföljde Gr. Piper den unge Konung Carl, förſt på Danſka fejden och ſedan jämt under Hjeltens alla ſegerrika fälttåg, ända til det olyckliga nederlaget vid Pultava. Det är ej utom ſannolikheten, at denne Rådsherren, åtminſtone icke ogillade de ſtora och äfventyrliga Krigs-förſlager, hvarmed den modige Konung Carl, efter ſlaget vid Narva, umgeck. Men krigs-lyckan vände ſig på en gång, och då Grefve Piper, efter Svenſka Härens olycka vid Pultava, med flere ſkulle retirera ſig til Bagaget, ſåg han ſig nödſakad at uti Ryſſarnes händer gifva ſig fången. Uti ſin fångenſkap var han en Välgerningsman för

főr dem, fom jämte honom måfte vidkännas famma vidriga őde. Och fom hans befrielfe, på hvilken arbetades, icke kunde utvårkas med andra vilkor ån fådane, fom főllo honom nog mifshagelige, ty ville han fjelf håldre főrblifva uti fiendens våld. Han flyttades af och an, uthårdade med tålamod det hårdafte tvång, beredde fig Chrifteligen til en efterlängtad főrlofsning och flőt fina dagar på Nőteborgs Slott år 1716.

Genom god hushållning under en långvarig tjenftetid i de vigtigafte Åmbeten, hade Gr. Piper fatt fin Grefvinna och Famille uti et hőgft főrmőget tilftånd. Hon var en Dotter af Commerce-Rådet *Olof Tőrnflycht* och hette *Chriftina.* Til Upfala Academie och Lindkőpings Gymnafium főrårade han betydeliga Stipendier. Denne mårkvårdige Stats-Minifterns Portrait år in fol. tvånne, och in 8:o fyra fårfkilta gånger graveradt.

(Se Parentationen hållen i Upfala af Prof. *Fab. Tőrner* in fol. — v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — P. *Arrhenii* Difput. Hift. Acad. Upf. P. III. p. 81.— Hiftoriogr. Regni *And. Schőnbergs* Åm. Tal. öfver Præfid. Gr. *C. J. Piper,* Stockh. 1772 p. 6. p. 10.—)

PLOMGREN (VON) THOMAS, *Commerce-Råd, Handels-Borgmåftare* i Stockholm, och *Ridd.* af K. N. O. Hans fődelfeår var 1702. Fadren *Anders Plomgren* var Handlande i Stockholm, och ågde *Margareta*

Le

Le Claire, ſom af en i Riket inkommen Vallonſk ſlägt härſtammade. I handelen förvärfvade ſig deras Son, både in- och utrikes, mogen kundſkap, och vardt 1721 Borgare ſamt Handelsman i Stockholm. Hans kända ſkicklighet ſkaffade honom 1738 rum ſåſom Directeur för Levantiſka Handels-Compagniet, och året därpå blef han ej allenaſt Fullmägtig vid General-Tull-Arrende-Societeten, utan ockſå Rikſens Ständers Fullmägtig vid Banco-värket. 1741 nämdes han til Ledamot af den då förordnade Kongl. Utrednings-Commiſſion, 1742 til Fullmägtig i Rikſens Ständers Contoir ſamt föreſtåndare för Borgerſkapets Änkehus, hvartil ſedan lades Ledamots-värdigheten uti Jern-Contoiret, Kongl. Oeconomie-Commiſſionen, Aſſecurance-Rätten, och flere dylika landsvårdande inrättningar. Sedan han 1740 hade i underdånighet undanbedt ſig en Rådmans-ſyſla i Recidencet, til hvilken han var utnämd, feck han 1747 Aſſeſſors namn och heder, räknadt ifrån dagen af deſs Rådmans-Fullmagt. Ännu ſamma år vardt han, med Commerce-Råds namn, Handels-Borgmäſtare i Stockholm, och vid 1751 års Riksdag, Borgare-Ständets Fullmägtig ſamt Taleman, jämte det honom då vederfors den ſynnerliga nåd, at han til Riddare af Kongl. Nordſtj. Orden dubbades, och adelig Sköld för deſs Barn utfärdades. Han feck äfven ſit rum ibland Kongl. Sv. Vetenſkaps-Academiens förſta Ledamöter, och ingaf där 1740

sina tankar *om Handel*, hvilka funnos vårdige at uti Academiens Handlingar införas.

Det hedrar Commerce-Rådet Plomgrens minne, at han varit ibland de förste, som för sina Medbröder öpnat vägen til de orter uti Medelhafvet, ifrån hvilka tilförene ej varit brukeligt at hämta varor och rude-materier til Sverige, samt åter ditföra Rikets producter. Esomoftast blefvo af höga Öfverheten hans tankar och förslager i de vigtigaste Handels-ämnen infordrade. Också var det ej sällan som de följdes, med märkelig nytta för det allmänna. Han tänkte djupt och väl, talade med mycken redighet, och var jämväl af naturen begåfvad med en stor och vacker gestalt, et manligt utseende och behageliga umgänges gåfvor. Det var om sommaren 1754, som han stilla afsomnade i Stockholm, sedan han med åra och ståndaktighet hunnit bryta sig igenom flere sin tids förtretligheter, ägt sin Öfverhets beständiga ynnest, haft heder i sina Ämbeten, samlat mycken förmögenhet, och uti et ljuft ägtenskap, med *Brita Christina Funck*, blifvit en Fader för många Barn.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Åm. Talet af Cancellie-Råd. m. m. *Edv. Carleson*, hållit för K. Vett. Acad. 1754 —)

POLHEM CHRISTOPHER, *Commerce-Råd* och *Commendeur* af Kongl. Nordstj. Orden. Föddes i Visby Stad 1661. Fadren

Vulff

Vulff Christoph. Polhammar var Handlande därstädes; men Farfadren hade varit en Ungersk Adelsman, som för Religionen skull flyktat ifrån sit Fädernesland, satt sig ned i Pommern, och där ändrat både namn och stånd. Modren hette *Christina Schening*. Vid 12 års ålder, och sedan både hans Fader och Farbroder blifvit döde, vardt den unge Polhammar lemnad utan all annan hjelp, råd och styrsel, än den hans egit snille hämta kunde. Måste altså låta sig nöja, at tilbringa andra 12 år uti Herrskapers enskilta tjenst, dels som Gårds-skrifvare och dels som Uppbördsman. All den tid som hans sysslor lemnade honom öfrig, använde han på en för honom härtils obekant Konst, Mechaniquen. Efter många fåfänga försök, lyckades det honom omsider at inrätta en fullkomlig Snickare- Svarfvare- och Smedje- verkstad, tillika med flere inventioner af Stekvändare, Slag-ur m. m. Ju mera han grundade öfver sina Konst-stycken, ju mera stärktes hos honom den tankan, at det måtte gifvas några allmänna grunder, någon viss Theorie, hvarpå Mathematiquens hela utöfning beror. Det grämde honom högeligen, at han icke ägde tilfälle få lära dem. Han hade hört sägas, at det vore Böcker skrefna på Latin, hvilka innehöllo en ting som kallas *Geometrie*, andre, som lärde en Uträknings-konst, kallad *Algebra*, och åter andre, som afhandlade hans älskade *Mechanique*. Det endaste medlet var altså, at lära sig Latin. I denna

affigten upſade han til nåſta fardag ſin tjenſt, i tankar at begifva ſig i Strengnås Skola; men hans Fru, ſom icke ville ſakna hans tjenſt, gjorde åtlöje af hans upſåt at ſtudera, och öfvertalade honom, at ännu i några år blifva qvar vid ſin ſyſla. Hågen låg emedlertid jåmt dåråt, at ſkaffa ſig kundſkaper. Med en Pråſt af ſin bekantſkap rådförde han ſig, om genaſte vågen at inhåmta Latinſka Språket. Denne, kanſke för at ſlippa honom låttaſt, ſkånkte honom et Latinſkt och Svenſkt Lexicon, och det begynte han genaſt at lära ſig utantil. Men ſom han ſnart ſjelf märkte orimligheten af denna methoden, beklagade han ſig dåröfver för en annan Präſt i granſkapet, ſom hade kommit til honom at beſtålla ſig et Vägg-ur. Polhammar lofvade föråra honom et Ur, ſom ſkulle ſlå hela, halfva och fjerdedels timar, viſa dag och datum med ny och nedan, om han dåremot ville låra honom Latinen. Pråſten, nögd med handelen, ſatte Grammatican i Lårlingens hand, och denne gjorde nu med Grammatican, ſom förut med ſit Lexicon: låſte utan och feck en gång i månaden nya Läxor. Omſtändigheterna åndrade ſig, ſå at denna underviſning ſnart uphörde. Polhammar ſtälte ſig då in hos Kyrkoherden i Sorunda, Magiſter Erland Dryſelius, ſom bodde tre fjerdedels mil ifrån den Gård dår Polhammar tjente. Och ſom Paſtor Dryſelius varde honom gynnande uti ſin anſökning, tog Polhammar på ſig den beſvärligheten, at til fots i regn och orena vågar,

gar, i 7 månaders tid, hvar dag gå halfannan mil fram och tilbaka, för at nyttja sin nya Läromästares undervisning, oaktadt han esomoftast med oförrättadt ärende feck gå hem, när denne var af andra syslor hindrad. Änteligen hann han genom sin flit så vida, at han kunde besöka Upsala, och hår hände honom den lyckan, at den lärde Prof. Spole tog sig honom besynnerligen an, til ytterligare handledning.

Efter någon tids förlopp reste Polhammar til Stockholm, i tanka at gifva sig i Landtmäteri-Contoiret. Men då han begynte läsa den Listan, som där på väggen hängde, hvarefter han borde examineras, skrämdes han tilbaka til Upsala. Här fördubblade han sin flit, med et mod och en ståndaktighet, som borde öfvervinna alla hinder af en vidrig lycka. Ibland flere arbeten, som han sig företog, blef nu et, som vårkeligen grundlade hans lycka. Bakom Altaret i Upsala Domkyrka, stod et gammalt Urverk, af en Munk i Vadstena Kloster förfärdigadt, som öfver 100 år varit ofärdigt, utan at någon Urmakare tiltrodt sig därvid lägga handen. Polhammar använde 2 års tid, at ej allenast laga, utan också märkeligen förbättra detta Konst-stycket, och Uret gjorde sedan sin tjenst i några år, til dess det tillika med Kyrkan uti den stora vådelden 1702 lades i aska.

År 1690 uptedde han för Kongl. Bergs-Collegium en konstig Bergs-machine i modell, som blef et nytt bevis på dess fintlighet och

djupa tankegåfva. Til belöning därföre feck han af Kon. CARL XI 500 Dr. S:mts årlig lön, och förordnades til Bergs - Mechanicus. 1694 anträdde han en utländsk resa, för at fullkomna sina Mechaniska kundskaper. Man kan lätt föreställa sig, med hvad nytta han nu reste, och huru ingen ting, som hörde til hans sak, undgick hans upmärksamhet. Utlänningarne lärde snart känna honom med förundran, och i Paris årböd han sig at lägga handen vid et Ur, som til sin sammansättning var icke mindre konstigt än det i Upsala, och som skulle visa och slå de Turkiska, Judiska, Babyloniska, Italienska och allmänna Europeiska timmarne. Vid återkomsten til Sverige förfärdigade han et aldeles dylikt, efter hvars modell man sedan i Paris gjorde et, hvilket såsom Present ifrån Franska Hofvet til Turkiska Kejsaren skickades.

Här hemma gaf han förslag på et *Laboratorium Mechanicum*, som också sattes i gång. Man feck ifrån hans hand flere Konst-machiner, hvilka alla hedrade sin upfinnare, och hvilkas nytta var ögonskenlig. 1707 anmodades han af Churfursten af Hannover, sedermera Kon. Georg I i Ängland, at til Hannover göra en resa, at där förbättra de Hartziska Bergsmachiner. Polhammar for dit, upmuntrades at där stadna qvar, men aktade högre at tjena sit Fädernesland. 1712 var han i Carlscrona, och lade första handen vid den märkvärdiga Doc-

kebyg-

ke byggnaden, som med skäl må heta et Mästerstycke. Omkring samma tid öfvervar han början til den nya segelfartens inrättning emellan Östersjön och Vesterhafvet, som är och blifver hans förtjensters värdiga minnesmärke. Nu blef han ock 1716 med adeligt Sköldebref benadad,, och sedan han år 1714 haft Assessors Fullmagt, utnämdes han förstnämde år til Commerce-Råd. Innom 5 års tid åtog han sig at fullborda den så kallade Trollhätte-Byggnaden, och det emot en vedergällning af 150000 Dr. K:mt. Genom mellankommande hinder, afstannade väl detta vidlöftiga arbete, men vardt å nyo angripit År 1748, hvarvid Com. Råd. Polhem, ehuru nu vid en hög ålder, likväl med råd, Planer, Modeller och Ritningar, hufvudsakeligen gagnade. 1742 börjades med hans biträde, och under hans upsigt, byggnaden af Söder-Ströms Sluss i Stockholm.

Såsom en ärlig Patriot, sträckte han äfven sin omtanka til de Svenska Manufacturers uphjelpande. Redan år 1700 började han i samråd med Præsidenten Stierncrona, at vid Stiernsunds Bruk anlägga et Manufactorie af inrikes Materialier, Jern, Stål, Koppar och Måssing. Har såg man åter nya påfund, som kunna väcka förundran. Han glömde icke heller at ansenligen förbättra de Svenska Ylle-Manufacturer. I Hushållningens alla grenar var han omtänkt på nya nyttiga påfund. Dess *Sånings-Machine*, til sädens utplantering, dess *Tuf-*

plog

plog til ångars planering, dess *Mull-bråka*, *Sten-åka*, *Hackelse*- och *Trösk-machine*, dess förbåttringar af *Vattn-qvarnar*, *Tegel-bråka* m. m. alt bår vittne om en outtröttelig sinnesstyrka, en djup tankekraft och drifvande hug, at gagna. Man har icke hår rum at nåmna alt, som til denne store Mannens odódeliga berôm nåmnas borde. Sit Fådernesland tjente han mårkeligen innom Riket, och hedrade det icke mindre hos utlånningen. Så besvärlig hans lefnad var i sin bôrjan, så lysande och årefull var den ock vid sit slut. År 1748 blef han en vårdig Riddare och Commendeur af K. Nordstj. Orden. Var också en ibland de fôrste Ledamôter af K. Vett. Academien. Lemnade verlden 1751, uti en ålder af 89 år och 9 månader, sedan han varit en vårkelig prydnad fôr sit Tidehvarf, och gjordt sig fôrtjent at lefva i årkånsamt minne.

Gifte sig 1691 med Fru *Maria Hoffman.*

En myckenhet vackra och grundeliga Skrifter åro af denne Mannen fôrfattade, så i Mechaniken som Naturkunnigheten, i Handtvårkerier och den allmånna samt enskilta Hushållningen. En del pryda Kongl. Sv. Vett. Academiens Handlingar, en del åro sårskilt af trycket utkomne; men stôrsta delen finnas allenast i handskrift. Af de sårskilt tryckte må nämnas: *Samtal emellan en Svårmoder och Sonhustru, om allahanda Hushålls-fôrråttningar*, in 8:o, Stockh. 1745.—

Berg-

. Bergqvist har in 4:o graverat Com. Råd. Polhems Portrait, hvarunder låses Latinska verser af Am. R. Löfvenskiöld författade. Också är en Skådepenning af Kongl. Vett. Acad. slagen til denne Mannens åminnelse.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Prof. *Klingenstiernas* Åm. Tal för K. Vett. Acad. tr. 1753 —)

POLUS THOMAS, *Grefve* och *Kongl: Råd.* Föddes i Revel 1634, och var Son af *Timotheus Polus*, Poëta Laureatus, och Professor Poëseos i Revels Gymnasium. Adlades 1673 såsom Drottning HEDVIG ELEONORAS Secreterare, och antogs 1695 efter Nordenhielms död til Informator för Kon. CARL XII. På en gång vardt han Friherre och Grefve. Vardt Stats-Råd, Secreterare af Staten och Cancellie-Råd, och njöt lika vårdighet, heder och lön med Kongl. Råden. Dödde 1708. Uti Collect. Gjörwelliana 1 D. 2 St. p. 134, finnes hans *berättelse om Kongl. Majestäts Studiis, så länge han haft den nåden at därvid upvakta.* Man ser däraf, at han med trohet upfylt detta sit kall. Eljest har han ock utgifvit tvånne Skrifter: den ena med Titul: *Livonia perfide cruentata, sive de hostili subdolaque copiarum Saxonicarum in Livoniam irruptione repræsentatio, æquis rerum æstimatoribus ad Censoriam trutinam proposita,* Anno 1700 in 4:o, också på Tyska öfversatt; den andra med påskrift: *Unio & communio Leo-*

Leonina ad opprimendam serenissimam Domum Slesvico-Holsaticam Gottorpiensem, à Dania superbe, inique & truculenter propugnata, ad illustrandam totius negotii qualitatem historice delineata, *Anno* 1700 in 4:o.

(Se v. *Stiernmans* Matr. — *Ejusd.* Centuria Prima Anonymorum, p. 30.—).

PONTIN MAGNUS, *Biskop* i Lindköping. Af ringa Föråldrar föddes han i Calmar 1623. Fadren var där Skräddare. Med fattigdom drog han sig fram låsvägen, vardt Magister i Upsala 1652, och s. å. Lector Eloquentiæ i Födelsestaden. Redan i yngre åren utmärkte han sig genom vackra och intagande prediko-gåfvor. Drottning HEDVIG ELEONORA antog honom, i affeende härpå, til sin Hofpredikant 1654, och därmed var hans lycka grundlagd. Han feck 166. Kyrkoherde-Fullmagt på Eskilstuna, men flyttades straxt til St. Jacobi Församling i Stockholm, hvarjämte han benådades med Amiralitets-Superintendence-sysslan därstädes. Uti fulla 20 år innehade han bägge desse tjenster, och vann därunder Kon. CARL den XI:s besynnerliga nåd. Konungen gaf honom 1681 Fullmagt på Lindköpings Biskopsdöme, dit han flyttade, ehuru med en svag hälsa, sedan han 1677 blifvit rörd af slag på sin predikstol. På 9:de året satt han Biskop, gjorde alt hvad han förmådde til Stiftets förmån, och vardt åter af samma sjuk-

dom

dom anfallen 1691; då han måste betala utur ren sin skuld.

Efter sin tids smak, åro hans af trycket utgifne Predikningar väl skrifne. De utgöra et vackert antal. Aro *Likpredikningar*: öfver *Bef. And. Scheder*, Stockholm 1659. — öfver *Philip Stierneskiöld*, 1665 — öfv. *If. Svinehufvud* 1666 — öfver *Christ. Posse*, 1667 — öfv. *If. Arfvidsson och Sten Bielke*, — öfv. *Ofver-Hofpred. Abel Kock* 1668 — öfv. *Frih. Christina Posse* 1669 — öfv. *R. R. Pehr Sparre* 1670 — öfv. *Mårtha Ulfsparre*, 1671 — öfv. *An. Marg. Oxenstierna* 1672 — öfv. *Fröknarne Görel Marg. och Sigr. Cathr. Sparre*, 1672 — öfv. *Axel Douglas* 1673 — öfv. *Riks-Amir. Herm. Flemming* 1674. — Af honom år ock en nätt *Paraphrasis* eller *Ordaförklaring öfver Pauli Bref til de Galater*, utgifven och tryckt i Jönköping 1709. —

Dess Portrait, graveradt in 4:o, har under sig följande vackra verser:

Præsul Hyperboreo quondam clarissimus orbe,
Infula cui meritum cinxit honora caput.
Sic oculos veræ Pontinus luce refertos,
Oreque cælesti nectare plena tulit.
Innocuos mores si quæras, nulla dedere
Sanctius exemplum secula nulla dabunt.
Joh. Brauner.

Den Likſten, hvarunder Bisk. Pontinus i Lindköpings Domkyrka hvilar, år af en ovanlig storlek,

störlek, 4 och en half aln lång, och i det närmaste åfven så bred, prydd i alla sina hörn med Emblemer, och midtuppå med en vacker Latinsk Minnes-skrift, tecknad af den vittre Hq. Spegels hand.

Uti 2:e ägtenskap lefde B. Pontin. F. g. med *Anna Walleria.* A. g. med *Helena Strömskiöld.*

(Se *Rhyzelii* Episc. S. Goth. — Mag. *Fred. Wittings* St. Jacobs Minne. — Dr. *Strickers* Hom. Bibl.—)

POSSE JÖRAN KNUTSSON, *Herre* til Hellekis och Hammarskog, *Sv. Rikes Råd.* Son af Riks-Rådet *Knut Axelss. Posse* och Fru *Ebba Örnflycht.* I Konung JOHANS tid vardt han Riks-Kammar-Råd 1590, och året efter uphögdes han til Riks-Råds-vårdigheten. Efter Konung JOHANS död 1592, vardt han jämte några andre Rådsherrar, hvilka vid Konungens dödsfång varit närvarande, hårdeligen af Hertig CARL tiltalad, „*för det han icke,* „*under Hertigens frånvaro, hade yrkat pånågon skriftelig författning, huru med Rikets* „*angelägenheter, efter Konungens afgång,* „*måtte bestyras.* Emedlertid blef R. R. Posse, tillika med visse andre Rådspersoner och Hertigen sjelf, Föreståndare af Regeringen, til dess Konung SIGISMUND skulle hinna ifrån Polen hitkomma. Jämte Hertigen och Rådet, bivistade han i Upsala 1593 det så kallade *Concilium Nationale*, hvarvid de utfäste sig, at *oför-*

„oförkränkt hålla trohet och lydnad åt K. „Sigismund, och at hvarken Hertigen utom „Rådets samtycke, ej häller Rådet utom „Hertigens vettskap och behag, skulle något „företaga eller afsluta, som Regementet an„gingo, utan at alla för en, och en för alla, „skulle försvara det som i så måtto skedde „eller afgjordes. Denna senare terme, som den uti Hertigens och Ständernas alla Beslut ifrån den tiden brukad blef, kallades af Kon. Sigismund *Hertig* Carls *Foglandt.* 1594 reste R. R. Posse efter Konungens Fullmagt åt Upland, för at „*hos Allmogen och Präster„skapet göra Konungens enskyllan öfver det „utspridda tal, som skulle han hafva i sin„net at vägra dem stadfästelse på deras Re„ligion.* Mer och mer missnöjd med Hertig Carls upförande, reste han 1597 ur Riket, tillika med några andre Rådspersoner, och kom til Kon. Sigismund i Polen. Hertig Carl drögde icke at beifra desse Herrars uppenbara tilgifvenhet för Kon. Sigismund, anklagade dem inför Ständerne såsom Fäderneslandets fiender, och påstod at de voro hufvudorsaken til Konungens krig emot Riket, och uphofsmän til det ryktet, at Hertigen med begärliga ögon såg åt Thronen. 1598 åtföljde han K. Sigismund, när han kom för Calmar, och efter slaget vid Lindköping, då Konungen nödsakades begära fred af Hertigen, blef ibland freds- vilkoren, at Konung Sigismund skulle

til Hertigen utlemna de 5 Rådsherrar, hvilka nu varit honom ifrån Polen följaktige och underblåst oenighets-elden. I dessas antal var Herr Jöran Posse. Han kom då i Hertigens våld, och kastades i fängelse. Han, tillika med de andre, fördes til Lindköping och dömdes 1600 til döden. Någre af de olycklige Herrar ville icke beqvåma sig at bedja om förskoning för straffet, och måste således mista lifvet. Ibland dem, som inför sittande Rätt årkände sin brotslighet och anhöllo om nåd, var J. Posse. Desse fördes vål också til afråttsplatsen, men blefvo vid lif, dock tils vidare i fängelse hållne. På Finska Adelens förbön hos Hertigen vardt han 1602 lösgifven. Året efter, följde han med Hertig CARL til Calmar. Några Sändebud hitkommo ifrån Kon. SIGISMUND i Polen, för at bilägga några nyligen upkomna oredor, och som Possen befarade, at genom desse blifva röjd såsom den dår ånnu var K. SIGISMUND tilgifven; så tog han tillika med sine Bröder och några andra Slågtingar flykten åt Dannemark. Hertigen skickade straxt en hop Ryttare at håmta dem åter, de förföljgdes i hamn och hål, men voro nog lycklige at komma undan til Christianstad. Ifrån Dannemark for Jöran Posse 1604 til Kon. SIGISMUND, af hvilken han med mycken ynnest vardt emottagen, och däremot geck Konungen tilhanda med åtskilliga förslag, huru han skulle kunna återfå sit Arfrike. Possen fant sedermera för sig såkrast, at

icke

icke mera komma til Sverige, hvilket var så mycket åfventyrligare, som han, jämte några andre Svenske Herrar, uttryckeligen var undentagen ifrån den pardon, som Ständerne genom bref af d. 13 Nov. 1604 lofvade alla de utur Riket afvekne Svenskar, hvilka innom utsatt tid ville sig inställa, afbedja sina brott och svärja den nye Konungen trohet.

R. R. Jöran Posse hade uti sit gifte *Elisabeth Oxenstierna* ifrån Mörby.

(Se *Werwings* Kon. *Sigismunds* och Kon. *Carl* den IX:s Hist. 1 och 2 D.—)

POSSE GUSTAF, *Friherre* til Arnäs, *Herre* til Hellis, Herborum m. m. *Sv. Rikes Råd* och *Præsident* uti Kongl. Götha Hof-Rätt. Föddes i Stockholm 1626, och var Son af Götha Hof-Rätts-Præsidenten Friherre *Knut Jöransson Posse* med Fru *Ingeborg Torsten Lenartssons* Dotter. Efter väl anlagda studier vid Upsala Academie, och en 5 års utrikes resetour, vardt han 1641 Drottning CHRISTINA'S Kammarherre, och straxt efter försänd uti en vigtig förrättning, til då varande Generalissimus af Svenska Krigsmagten i Tyskland, Prins CARL GUSTAF. 1653 utnämdes han til Landshöfdinge öfver Jönköpings Län och 1654 öfver Cronobergs, som då lades under Jönköpings Län. På det Herremöte, som med Ständerne af Östergöthland och Småland 1657 i Jönköping hölts, var han Lands-

Marskalk. Detta Kall förestod han så til Kon: CARL GUSTAFS besynnerliga nöje, at Konungen året efter kallade honom til Geheime-Råd, med befallning at straxt förfoga sig til Helsingör, för at så mycket närmare vara Konungen til hands, och at brukas uti Cancellie-ärender. 1659 blef han, ifrån den stora Commissionen i Malmö, til Götheborg förskickad, at om hela detta ärendet göra en omständelig berättelse, och, vid den 1660 utskrifne Riksdagen i Götheborg, anförtroddes utur Konungens egna händer honom Landt-Marskalks-stafven, hvilken han äfven denna gången med berömlig försigtighet förde, och, under de granlagaste göromål, tilvandt sig ej mindre Kongl. Majestäts nådiga välbehag, än samteliga Riksens Ständers fullkomliga förtroende. Under denna Riksdag och näst för än Konungen dödde, utnämde han Friherre Posse til Riksens Råd. Vid Konungens begrafnings-act i Stockholm, hölt han sedan et vältaligt och bevekeligt Åminnelse-Tal. År 1664 blef han Hof-Rätts-Råd i Åbo, och ännu samma år i Jönköpings Hof-Rätt, samt Lagman öfver norra Finne Lagsagu, och sist 1665 Præsident uti sistnämde Hof-Rätt. Under denna sin Ämbetsförrättning, dref han med eftertryck på fullbordan af Jönköpings Stads-kyrkas och Hof-Rätts-Husets förevarande bygnad. Han berömmes såsom en lärd, vältalig, from och rättrådig Herre. Af slag dödde han i Stockholm 1677, Liket begrofs i Kongl. Rid-

dar-

därholms-Kyrkan och fördes sedan til Arboga, där det uti St. Nicolai Kyrka nedsattes. I Gift f. g. 1651 med Fru *Maria Eleonora Bæner*. A. g. 1662 med Fru *Märta Berndes*.

(Se Personalierne efter Likpred. tr. i Stockholm 1677 in 4:o. — v. *Stiernmans* Höfd. Minne, p. 339. — Sv. Bibliotheket 4 Delen, p. 190.—)

POSSE ARVID, *Grefve* och *Sv. Rikes Råd*. Var född i Stockholm 1689, af Kongl. Rådet Gr. *Knut Posse* och Fru *Anna Christina Natt och Dag*. Upfödd under en Konung, som förstod at nyttja Freden til sit Rikes flor och styrka, feck han under en annan Konung, som visste bruka sin magt til fiendens skräck, årfara, huru et ädelt och manligt hjerta öpnar säkraste vägen til Öfverhetens nåd och en värkelig lycka. 1705 geck han i Rikets Krigstjenst såsom Volontaire vid Kongl. Lif-Gardet, och åtfölgde Konungen til Polen. Til Varschau blef han commenderad vid Kon. STANISLAI kröning, och 1706 hade han et önskadt tilfälle, at under Konung CARLS egna ögon få visa prof af sin behjertenhet uti drabbningen vid Grodno, hvarföre han s. å. vardt Grenadier Fändrik. Detta avancement måtte den tiden varit så mycket ansenligare, som man vet, at Konungen efter denna ärerika action sjelf yttrat sig, at *om han varit född undersåte, skulle han därvid icke mera förtjent*

 än

än en Capitaines - Fullmagt. Ej under då, om Fändriks - Fullmagten efter denna tiden rört flere unge Herrars ärelystnad. Gr. Posse följde sedan Arméen åt Saxen, och återkom 1707 til Polen. 1708 bivistade han slagtningen vid Holofzin, vardt f. å. Lieutenant, och var med i drabbningen vid Pultava. Här miste han sin frihet och egendom, fördes til Kiow och så vidare til Muscou. Utur fångenskapen kom han 1711, och fant hemma för sig Konungens Fullmagt på et Compagnie vid Lif-Gardet, dat. Bender d. 12 Apr. 1711. Efter Konungens hemkomst ifrån Turkiet til Ystad, upvaktade han 1715, och följde Monarken året efter öfver Norska gränsen, där flere träffningar förefölle. S. å. vardt han General - Adjutant af Flygelen och 1717 Öfverste-Lieutenant vid Lif-Gardet. Såsom förste Öfversten, öpnade han Trenchéen för Fredricshall, och efter Konungens död, då en segrande Armée med oförrättade ärender måtte draga sig hem, förde han Regementet tilbaka til Stockholm. År 1720 blef han Öfverste af Infanteriet och 1727 wärkelig Öfverste för Lif-Gardet, då Konungen sjelf föreställde honom Regementet. 1737 undfeck han General - Majors och 1739 Riks - Råds-Fullmagt. 1748 dubbades han til Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, och dödde 1754, sedan han lefvat 64 år.

I alla faror var han modig med försigtighet, sträng i sit befäl, men billig. Trogen emot

emot Konung och Fädernesland. Oförskräckt at tala och försvara sanningen, äfven i de mäst granlaga omständigheter. Myndig i sin Rådstol och vånlig i umgånge.

Gifte sig 1718 med Grefvinnan *Hedvig Christina Stenbock.*

(Se Lik-Sermonen med Personalier., tr. i Stockh. 1754. — Stockh. Hist. Bibl. I Stycket.—)

POSSIETH JOHAN, *Kyrkoherde* vid Kongl. Riddarholms-Församlingen i Stockholm. Han var född i Roslagen och Carls-Kyrko Sokn 1667. Fadren med samma namn var Bruks-Bokhållare och Modren hette *Catharina Bergman.* En svår fattigdom tryckte honom så i ungdomen, at föga anledning var at hoppas, det han skulle kunna därigenom komma up. Men med förtröstan til Gud, med flit och omtanka, trängde han sig lyckligen fram. Blef 1697 Magister i Upsala, 1698 Docens därstädes och Präst. 1700 Huspredikant hos Riks-Rådet Gr. Fab. Wrede, 1705 Pastor vid det i Stockholm inqvarterade Hammiltonska Regementet, 1709 Ord. Kongl. Hofpredikant, och änteligen 1722 Kyrkoherde i Kongl. Riddarholmen. Vid den fördelaktiga åndring, som hans lycka sålunda sluteligen undergeck, påminte han sig de hinder, han under sin studeringstid haft at genomtråka, och hölt därföre gratis, 2 gångor i veckan, Collegier för unga medellösa Studerande: och på det han ännu mera

måtte häfva deras hinder, inrättade han för 10 sådane, af Stockholms och Roslags Nation i Upsala, et hederligt Stipendium. Han dödde 1729.

För sina stora och bemästrande prediko-gåfvor var han utropad snart öfver alla Predikanter i sin tid. Tör hända, at han dock var nästan för sinlig i sina infall och liknelser; en svaghet, som omkring denna tiden nog rådde i mångas prediko-arbeten. Man skulle ock med myc-ken anledning kunna säga, at han under tiden förgeck sig i en herrskande antipietistisk ifver. Han måste imedlertid hafva varit en af de flitigaste Predikanter, ty sjelf har han gjort den anteckningen, at han nästan 2000 gångor predikat.

Gifte sig 1712 med *Catharina Bonde.*

Hans af trycket utgifna Predikningar 11 til antalet, äro följande: *Min Tröstare äst Tu vorden*, öfver *Catharina Gyllenadler* 1710. —*Guds nådiga åtanka vara menniskans båsta*, öfv. *Hof-Stall-Bokhållaren And. Åman* 1712. — *Guds Barnas Tröst och Röst i motgång och Lossång*, öfver *Landshöfd. Otto Wilhelm v. Löwen*, 1712. — *En nöjsam vinning*, öfv. *Stud. Carl Berg*, 1716. — *Rachels grafvård*, öfver *Hedv. Ulrica Flemming*, 1717. — *Fem ord*, öfv. *Kammarb. Er. Torstensson*, 1718. — *En brand utur eldenom*, öfver 14 *Sönd. efter Trinit.* 1719. —*Gudelig välsignelse, lyckelig begynnelse, på Mid-*

Midfasto-Söndagen 1720. — *Hannog är bälleberget*, *öfv. R. R. Ad. Lud. Lewenhaupt*, 1722. — *Det allmänna Bästa*, Riksdags-pred. 1723. — *Et blomstrande Mandelträd, eller Gråhårs Kronan*, *öfv. Acad. Ups. Räntemäst. Birg. Rommel*, 1726. — Har också skrifvit: *Företal til Jersins försvenskade Bok om en rätt väg til det eviga lifvet*, tr. i 8:o. — *Den dumma Dufvans suckande i Norden*, 1713 i 12:o. — *Verser til Dr. Berns Vederqveckelses-stunder*. — *Andeliga Sånger öfver alla Sön-Högtids- och Helgedags-Epistlar*, under titul: *Sabbatsdagens Aftonoffer*, 1720. —

Dess Bild är i koppar aftagen i fol.

(Se Personalierne efter Likpred. hållen af *Nic. Barchio*, Stockh. 1729. — *Alnanders* Theol. Bibliothek 8 Afdeln. p. 81. — *Strickers* Homil. Bibl. p. 105. —)

POUGET, JOHAN NICOL. *Kyrkoherde* vid St. Catharinæ Församling i Stockholm. I Stockholm föddes han 16 - - af Catholske Föräldrar. Fadren, för hans skull, och på det han måtte kunna låta undervisa sin Son uti Påfviska Läran, flyttade til Köpenhamn. Där feck han tilfälle, at för Kejserlige Gesandtens Abbé, Pater Martin, som skulle resa med Gesandten til Wien, upptäcka sin tanka med Sonen. Denne tog honom med sig, och satte honom uti Seminario uti Lintz, hos Rectoren, som var en Apo-

 stat,

ſtet, Svenſk til bórden, Petter Galdenblad. I detta Seminario var han i 4 år, och deſs ſnille, ſamt deſs år vida, ófverſtigande framſteg, gjorde at Rectoren bebrefvade honom til Rom, dår han genaſt uti Illuſtre Collegium de propaganda fide blef intagen. Efter 6 års fórlopp blef han uti Påfven Clemens den XI:s nårvaro, på ſit 26 ålders år, til Phil. och Theol. Doctor creerad. Clemens ſatte mycket vårde på honom, efter han var Svenſk; och ſom denne Påfven, medan han var Cardinal, vedertagit at kalla ſig *Svecorum Protector*, ſå fórekallade och begåfvade han honom, tvifvelsutan at framdeles vilja nyttja honom uti Påfviſka ſtolens affigter med Sverige. Kort dårefter afſåndes han til Cóln til Nuncien, ſom ſkulle bruka honom til Miſſionarius. Denne ſkickade honom til Utrecht, at vid Catholſka Fórſamlingen vara Vicarius. Så blef han efter et års fórlopp Canonicus Coll. Eccl. Hoſpit. ad montem Pyrrhum. Dårpå kom han til Wien tilbaka och geck med Kejſerlige Plenipotentiarien Gr. Fuchs til Hamburg, och feck lof at beſóka ſin Fader i Kópenhamn. Dår blef han af Coetu Rom. Cathol. ófvertalt at blifva qvar, hvartil V. Sed. Ap. Epiſcopus i Oſnabrügge Hugo gaf ſamtycke och Fullmagt. Pouget, ſom i Holland redan begynt miſſtånka ſin Religion, fick här óppet tilfälle at yppa ſina miſstankar fór Profeſſoren och Tyſka Kyrkans Paſtor Dr. Durkop, och genom åtſkillige ſamtal med

med denne Mannen, blef han öfvertygad, at hans scrupler icke voro ogrundade. Han fattade således det beslut, at under hand skilja sig ifrån den Påfviska Kyrkan, på et sätt som gjorde minsta upseende i denne ort, där ock hans Fader ännu lefde. Företog därföre en resa til Lübeck, och anmälte sig hos Superintendenten Dr. Götze, samt förklarade sin åstundan, at, efter föregångit bepröfvande, få varda som Evangelisk Luthersk Trosförvandt uptagen. V. Ministerium tog honom med glädje emot, examinerade och admitterade honom, efter aflagd Trosbekännelse, til Nattvarden. Sedan reste han til Malmö, för at besöka sin enda Syster; där öpnades för honom tilfälle at blifva Pastor Secundus vid Tyska Församlingen. Han förfogade sig därföre til Lund, och vardt där, efter föregången Examen, å nyo prästvigd. Änteligen längtade han at se sin Födelse-ort, reste fördenskul til Stockholm, och vardt där anmodad at stanna qvar, såsom Comminister vid Fransyska Kyrkan. Han vidtog denna sylla, och blef snart känd för sina vackra prediko-gåfvor, hvilka tilskyndade honom den heder, at på Kongl. Hofvet låta höra sin styrka uti Svenska, Tyska, Fransyska och Italienska Tungomålen. Öfverheten fant en sådan Man värdig at befordras. Han blef därföre förordnad til Kyrkoherde vid St. Catharinæ Församling. Detta skedde år 1730, och i detta Ämbete afsomnade han 1735.

Vid

Vid et Pråstmöte i Upsala, 1733, där han opponerade, ådagalade han en förundransvärd insigt uti all Theologisk Lårdom, och i synnerhet en ogemen färdighet uti disputerande.

(Se Likpred. af Dr. *Nordberg* med Personalier, tr. i Stockh. 1735. — Dr. *Hausvolffs* Åm. Tal öfv. Com. *P. Rudberg*, Stockh. 1759.—)

PRINTZ JOHAN BIÖRNSSON, *Landshöfdinge* i Jönköpings Lån. Föddes i Småland och Bottnaryds Pråstegård 1592. Fadren *Bero Johannis* hade dår varit Pastor i 70 år, och underskref Upsala Mötet 1593. Modren hette *Gunnila Svensdotter Printz*. Hennes Fader, *Sveno Benedicti Putt*, var Pastor i Fåglås, når han af K. Johan 3, såsom en vån af Liturgien, feck Caractere af Domprost och nobiliterades med tilnamnet *Printz*. Dottersonen studerade hemma vid flere Lårosåten, lade sig i synnerhet på Theologien, och reste 1618 til Rostock och Gripswald. Hemkommen, feck han af Consistorio i Skara *veniam concionandi*, betjente dårmed sin gamle Fader, ooh var aldeles hugad, at vid första lägenhet antaga kappa-och kraga. Men det hände sig, at Konung GUSTAF ADOLPH 1620, under vägen från Jönköping til Elfsborg, stadnade och hvilade i Bottna-Ryds Prästegård. Konungen benådade då Johan Björnsson med underhåll, at ånnu vidare fortsåtta sina studier vid utrikes Universiteter. Straxt for han til Leipzig, Wittenberg, Helm-

Helmſtadt, Jena och flere orter. Men ſom hans förſigtighet var mindre än hans vettgirighet, i det myckna vapnebrak, hvarmed Tyſka Riket äfven den tiden oroades, tildrog det ſig, at då han under ſin reſa kom inemot Memmingen uti Schwaben, blef han, tillika med ſina Kammerater, af et fienteligit partie öfverfallen, några dödade, och de öfrige, jämte honom, fångſlige uti Memmingen införde. Här feck han en biſter utſigt för ſin lycka. Fångenſkap och fattigdom tryckte honom på en gång. Nöden ſade honom, at nu borde boken bortläggas för värjan. Han lät värfva ſig af en Venetianiſk Öfverſte, ſom låg i Memmingen, tjente ſåſom gemen Soldat, och följde med Regementet åt Italien. Någon tid efter geck han, med några af ſine kammerater, under Kejſerliga Arméen. Kom vidare at tjena ſåſom Sergeant vid et annat Regemente, och hant äntel. ſå vida, at han ſtod ſåſom Fändrik i Brunswikiſk tjenſt. I denna qualité biviſtade han en olycklig ſlagtning emot Spanſka Generalen de Cordua, under Hertig Chriſtians af Brunswik befäl. Nu tog han ifrån denna tjenſt ſit afſked, reſte til Hamburg, och kom där i Kongl. Danſk tjenſt ſåſom Lieutenant. Geck med Regementet i Franſk tjenſt, ſåſom deſtinerad til Subſidie-Troppar. Änteligen, efter alla deſſa ombyten och beſvärligheter, kom han 1624 til Stockholm. Där feck han tilfälle at för Konung GUSTAF ADOLPH beråtta ſina aventyrer, och räcka för den honom vid deſs utreſa beviſte Kongl. nåden, med anhållan,

hållan, at vid Kongl. Majestäts Milice varda employerad. Han feck tjenst vid Öfv. Gust. Horns Regemente. Sedermera, och då Konungen 1626 munstrade Adelsfanan i Strengnäs, vardt Joh. Björnsson Ryttmästare, och feck vid samma tilfälle 2 hästar med complett mondering ifrån Konungens eget stall. När Konungen straxt därefter geck åt Preusen, tog han Joh. Björnsson därifrån och satte honom til Capitataine-Lieutenant under Fält-Marskalken Totts Regemente. 1630 förordnades han til Ryttmästare vid Österbottens Regemente, och sedan til Major vid en Esquadron Finskt Rytteri. Ifrån 1634 til 1636 biviftade han den så kallade *Preusiska Tractaten* med 500 Cavallerister, och commenderades sedan at gå med dem til Wollin i Pommern, hvarest han tappert slogs med Kejserlige Gen. Majoren Marazin. Efter en annan tapper och lycklig Expedition, förordnades han af Fält-Marskalken Baner til Öfverste-Lieutenant. Vid Halle vardt han af de Kejserlige öfverfallen och til fånga tagen, men efter 5 fjerdedels år af Fält - Marskalken rançonerad. Åter visade han nya tapperhets - prof, och vardt Öfverste-Lieutenant vid Vest-Götha Cavalleri, det han i 2 och et halft år ensam commenderade. 1640 gjorde han et steg, som mindre kom öfverens med dess altid visade hurtighet. Han upgaf Fästningen Chemnitz, och reste därpå til Stockholm, hvarest han håktades, lösgafs emot borgen, ståltes för Krigs-Rätt och dömdes sin

tjenst

tjenst förlustig. Huru alt detta innom kort tid blef godt igen, känner man icke så noga, men 1642 benådades han af Drottningen med Adelskap, hvarvid han uptog namnet *Printz*, som hans Morfader hade fått af Kon. JOHAN den III. Ännu samma år förordnades han til Gouverneur öfver Svenska Colonien i Vestindien, där han anlade det så kallade *nya Götheborg*. Sedan han denna sysla i 12 år berömmeligen föreſtådt, återkom han til Sverige 1654 och blef därefter brukad såsom Kongl. Commissarius vid Utskrifningarne intil år 1657, då han förordnades til Commendant på Jönköpings Slott, samt omsider 1658 til Landshöfdinge i Jönköpings Län. Änteligen sjuknade han af et fall, och afled 1663. Han var en alfvarsam och drifvande Man i sina sysslor. Skal ockſå varit en flitig Bibelläsare.

Gift f. g. med *Elisabeth v. Bock* från Brunswik. A. g. med Fru *Maria von Linnestau*. Landsh. Printzes, dess Frus och två Döttrars Contrefaiter, äro i senare år til Bottnaryds Prästegård, såsom et Inventarium, förärade.

(Se Sv. Mercurius för år 1760, Jan. månad, p. 33. — v. *Stiernmans* Geneal. Matr. p. 350 med Tilläggn. och Rättelse. XXXVII.—)

PSILANDER (VON) GUSTAF, *Friherre* och *Præsident* uti Amiral. Collegio. Föddes i Stockholm 1669, Son af Inspectoren i Kammar-Archivo *Pehr P. Psilander* och *Elisabeth*

sabeth Jansdotter. Under Amiralitetet tjente han sig up, och adlades 1712 såsom Holm-Major i Carlscrona. Ifrån Schoutbynacht och Vice-Amiral, feck han 1715 Amirals-Fullmagt. Blef Landshöfdinge öfver Gottland 1716, Friherre 1719, Landshöfdinge öfver Calmar-Lån 1728, och sluteligen 1734 Præsident vid Amiralitetet i Carlscrona. Den tappra action, som han 1704 om hösten med det ena Skeppet Öland hade, emot 8 Ångelska Örlogs-skepp, och som omständeligen finnes beskrifven uti Dr. Nordbergs Hist. om Kon. CARL XII, T. I. p. 529, sätter honom ibland de minnesvärde Svenske Sjömäns antal. Han var också en Man af mycken beläsenhet, och hade et vackert Bibliotheque, hvarmed han särdeles på ålderdomen sig roade. Frih. Psilander afled 1738 i Carlscrona. Han var gift med *Ingrid Lipin.*

(Se v. *Stiernm.* Höfdinga-Minne. — *Beckstadii* Sv. Sjöman. — v. *Stiernmans* Gen. Matr.—)

PSILANDERHIELM NILS, *Bergs-Råd.* Af Föräldrarne Öfver-Commissarien vid Amiralitetet *Johan Psilanderhielm* och Fru *Brigitta Båhr*, föddes han 1706. Hans snille och hjerta blef tidigt danadt til kunskaper och dygd, och snart visade han en utmärkt hog för Natural-Historien och de Mathematiske vettenskaper, hvilka vid Upsala Högskola utgjorde hans hufvud-studium. Til Bergs-kundskapen fattade han sedermera et särdeles behag.

Gjorde

Gjorde en resa til Sala och Fålun, dår han genomgeck Malmkånningen och Proberkonsten, under den kåcke Bergmåstaren Henric Schmacks anförsel. Öfvade sig äfven här i Markscheideriet. Lusten intog honom mer och mer, at bese utrikes Bergverk. Til den ändan reste han til Norrige, hvarifrån han 1727 återkom. Affärdades året efter af Kongl. Bergs-Collegium at undersöka vissa Malmkånningar i Finland. Sedan han en tid af halftannat år upvaktat vid Kongl. Bergs-Collegium, gjorde han 1730 en vidlöftigare utrikes resa, ställde sin kosa först til Tyskland, så til Böhmen och Ungern, och vidare til Italien, Neapel och Florentz, hvarest öfveralt Bergverk och Fabriker upmårksamt betraktades. Vägen togs åter åt Tyskland, dårifrån åt Holland, Frankrike och Ängland. Sluteligen besöktes Ryssland, dit han på et årefullt sätt vardt kallad, til Bergverkens uphjelpande. Hår feck han Bergshauptmans Caractere, Brigadiers rang och 1200 Rubels årlig lön, hvilka fördelar sedermera ökades med Ober-Bergshauptmans vårdighet och dubbel penninge-inkomst. Änteligen lemnade han Ryssland 1742, och begaf sig hem til Fåderneslandet. Konung FREDRIC I utnämde honom 1744 til Kammarherre, och år 1748 vardt han Extraordinarie Bergs-Råd, samt 6 år dårefter Ordinarius. Denna sylla beklädde han med mycken värdighet hela 20 åren, utan at jaga efter nya befordringar, utan at afundas på

NB

Medbröders mera lyſande heders-ſtällen. Redan i Frankrike blef han Correſpondent af deſs Vettenſkaps-Academie, och vid återkomſten til Fäderneslandet år 1743 Ledamot af Kongl. Sv. Vettenſkaps-Academien, dit han ſkänkte en ſkön Mineral-Samling. Han lemnade verlden år 1768.

Gifte ſig 1749 med Fru *Margareta Catharina Claſon*, född *Dåve.* Efter hans död ſkänktes hela hans vackra *Bokſamling* til Kongl. Vettenſkaps-Academien. Den beſtår af et antål öfver 500 Band, måſt utvalda Böcker i Vitterhet, Hiſtorie, Geographie, Naturkunnighet, och däribland en ſtor del arbeten hörande allena til Chemien och Bergs-vettenſkapen. Kongl. Vettenſkaps-Academien beſlöt däremot at hedra denne förtjente Mannens minne med en Skådepenning.

Allmänheten äger efter honom et tryckt *Præſidii-Tal*, hållit för Kongl. Vettenſkaps-Academien *om nödvändigheten, at vid Mineral-Samlingars görande icke blifva bedragen.*—

(Se Åm. Talet, hållit för Kongl. Sv. Vettenſkaps-Academien, år 1770 af Canc. Råd. *Sten Rabbe*, tryckt i Stockholm.—)

Q.

QVENSEL CONRAD, *Math. Profeſſor i Lund.* Föddes i Stockholm 1676. Fadren *Vil-*

Vilhelm Quensel, som i sit första gifte ägde *Maria Broms*, och med henne denne Sonen; dödde såsom Hof-Rätts-Råd i Åbo 1727. Conrad studerade dels i Upsala dels vid Åbo Academie, och dömdes på sit 17:de ålders år värdig, at vid sistnämde Lärosäte undfå Lagerkrantsen. Af Academie-Cancelleren Gr. Wallenstedt, feck han 1702 Fullmagt at vara Adjunctus i Philosophiska Faculteten, och 1705 geck han med Kongl. Fullmagt til Academien i Pernau, såsom Ord. Professor Matheseos, hvarest äfven honom updrogs Academie-Räntmästare-syslan. Uti Pernau var han, til dess Ryssarnes infall i Landet nödgade honom söka sin säkerhet och begifva sig åt Stockholm. Han kom til denna Staden, då pesten som mäst här härjade, gjorde en resa åt Umå, återkom til Stockholm och drögde där, til dess han år 1712 genom Kon. CARL den XII:s Fullmagt flyttades til Lunds Academie, såsom Math. Professor. Med Ungdomens stora nytta lärde han här sin vetenskap. Antogs 1728 til Ledamot af *Societas Scientiarum Regia Upsaliensis*, hvars Handlingar af honom blefvo med flere lärda anmärkningar riktade. Under en svår och plågsam sjukdom, slöt han sina dagar i Lund år 1732, älskad i lifvet, och saknad efter döden.

Trenne gånger hade han varit gift. F. g. med *Anna Wallvik*, a. g. med *Ingebor Tholin*, tr. g. med *Anna Pehrsdotter*.

Hvad han af trycket utgifvit, igenfinnes uti v. Döbelns Hist. Acad. Lundens. 2 P. p. 195 och följ. hvarutur denna Lefv. Beskrifning är tagen.

(Se Loc. cit. — *Abr. Hülphers Wallvikska* Ått. Tal.—)

R.

RAJALIN (VON) THOMAS, *Amiral.* Föddes i Finland 1673. Såsom Coopvaerdie-Båtsman besökte han först många orter omkring Östersjön, reste sedan åt Ångland, och tog til sjös främmande Magters tienst til år 1699, då han återkom til Sverige och vardt Lår-Styrman vid Amiralitetet i Carlscrona. Han geck hår Under-Officerare-graderne igenom, bivistade flere Sjö-expeditioner, avancerade såsom Öfver-Officerare, vardt 1715 Commendeur, 1732 Equipage-Måstare och 1741 Vice-Amiral, i hvilken beställning Adels-bref för honom utföll. Sistnåmde år emottog han Commando en Chef, öfver den ifrån Carlscrona til Finland och dess Skärgårdars förfvar utgående *Defensions- och Observations-Escadren*, åfven som öfver Galere-Escadren. Ståndigt var han tjenstgörande til sjös, under dessa ofreds-åren. Af sin tapperhet gaf han et fårdeles prof 1717, då han ensam, med dess förande Skepp *Wehrden*, af tre fiendteliga Örlogs-skepp och två Fregatter blef för-

förföljd, och ifrån hvilka han skadeslös undankom, sedan han bjudit dem spetsen. Under fredstiden visade han icke mindre, at han var en mästare uti alla de stycken, som til en fullkomlig Sjöman höra. Han bidrog til flere nya inråttningar vid Amiraliteret i Carlscrona. Et *Sjö-Reglemente* projecterade han, hvilket befants så grundeligt, at det af Konung FREDRIC I för Amiraliteret antogs. Dessutom sammanskref och utgaf han i Carlscrona tvänne Böcker uti sin vettenskap. Den ena år: *Nödig underrättelse om Navigation eller Styrmans-konsten*, tryckt in 4:o 1730 — och den andra förer denna Titul: *Nödig underrättelse om Skeps-byggeriet, och tháraf flytande högnödige och Sjö-våsendet, samt Taklingen tilhörige Proportioner.* — Denna Boken år tryckt 1732. På bägge har Boktryckaren förgätit at utsätta årtalet. För det förra Arbetet feck Auctor af Höga Öfverheten en föräring af 1800 Dal., och för det senare en summa af 2000 Dal. S:mt.

Amiral Rajalin dödde på Örlogs-Flottan år 1741, hade uti sit förra gifte en Skeppar-dotter vid namn *Botila Hallengren*, och uti sit senare, *Maria Brita Fust*. Tvänne vårdige Söner öfverlefde Fadren, hvilka bägge i senare tider gifvit en ny glants åt det *Rajalinske* namnet.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — *Beckstadii* Sv. Sjöman.—)

RAUMANNUS JOHAN, *Theol. Doctor*, var Finne til börden, reste til Tyskland, och vardt i Wittenberg 1597 Magister. Utnämdes 1598 til Mathes. Professor i Upsala, och kallades 1604 ifrån detta Lärosäte til Stockholm, at vara Pastor primarius. Creerades s. å. til Doctor Theologiæ i Marpurg. Sex år därefter flyttades han åt Upsala tilbaka, samt förordnades af Konung CARL den IX:de til Öfverste-Läsemästare och Tillsyningsman öfver Universitetet. Han innehade denna syslan med 400 Tunnor Spannemåls årlig lön, jämte flere gratificationer. Man har ansedt denna beställning, för at vara detsamma som Rector och Pro-Canceller vid Academien. Åtminstone innehölt hans Fullmagt, at jämte det han borde *förklara Skriften, och undervisa Ungdomen uti den socratiska Philosophien, skulle han ocksa hafva tilsyn öfver Professorernes läsning och flit, samt synnerligen vårda och handhafva Stipendierne.* Likvål år ännu oafgjordt, om icke Titeln af *Öfverste-Läsemästare* kan rätt så väl betyda *Professor primarius* som *Pro-Canceller.* At han varit Rector Academiæ år ostridigt, men om han var det til sin död, vet man icke. Både hans födelses- och döds-år äro obekante. Det senare gissas hafva infallit antingen 1614, eller omkring 1618. Raumannus var den förste Svenske Theologiæ-Doctor efter Reformationen, och i sin tid den endaste

daſte i hela Riket. I detta hänſeende gjordes öfver honom följande diſtichon:

Tandem Raumannus, quo tum non doctior alter,
Illa ſolus enim tempore Doctor erat.

Efter honom finnas 2 *Likpredikningar* tryckte; *öfver Ärke-Biſk. Ol. Martini* 1609, — och *öfver Junker Nils Ryning*, 1610. —

(Se *Petri Aurbenii* Hiſt. Acad. Upſal. P. III. — Nytt Förråd IV Stycket. — Mag. *Fanes* Hiſtoriola Lit. Græcæ in Svec. Sect. I. p. 33. — *Scheff.* Sv. Lit. p. 76. —)

REENHIELM JACOB, *Sv. Riks-Antiquarius.* Föddes i Upſala 1644, och var Son af Magiſter *Iſ. Iſthmenius*, ſom ſluteligen feck Örebro Paſtorat, och deſs Huſtru *Anna Ericsdotter.* Han kallade ſig *Iſthmen*, tjente i yngre åren under Militien, och hade Lieutenants Fullmagt, når han dårifrån 1675 gjorde det nog beſynnerliga ſteg, at blifva Riks-Antiquarius. I detta Ämbete feck han förenämde år Adelsbref. Han har gjordt ſig känd genom ſin öfverſättning af *Torſten Wikingsſons och Olof Tryggvasſons Göthiſka Sagor*, dem han med lårda *Anmärkningar* låtit i Upſala utgå åren 1680 och 1691. — Til Fru ägde han *Anna Bölja*, dödde 1691 utan manliga Arfvingar, och begrofs i H. Tref. Kyrkan i Upſala.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — v. der *Hardts* Holm. Lit.—)

Rehbinder Henric Bernhardson. *Friherre* til Uddvik och Kavantholm, *Herre* til Wagenkuhl och Willsala m. m. *General-Major* och *Gouverneur* öfver Finland, föddes i Lifland d. 18 Oct. 1604, af Ryttmåstaren *Bernhard Rehbinder*, som stupade i slaget vid Wallhof, och *Elisabeth von Vittinghoff.* Han anfördes i studier och vettenskaper til sit 18:de ålders år, då han af Konung Gustaf Adolph år 1622 antogs til Vapn-Page. Uti denna tjenst följde han Konungen i det Polska och Tyska kriget intil Konungens död, under mångfaldiga besvärligheter; men kort därefter befordrades han til Lieutenant vid Öfversten Grass Infanterie-Regemente, och därefter til lika värdighet vid Öfversten Otto v. Yxkull Gyllenbandes Cavallerie-Regemente. Uti slaget vid Wittstock år 1636 fick han 18 svåra blessurer. Återstäld til hälsan, gjorde han å nyo Konungen och Fäderneslandet nyttig tjenst, och befordrades år 1648 til Ryttmåstare vid Drottning Christinæ Lif-Garde til häst. Samma år bivistade han belägringen af Prag, och deltog i flere förefallande krigs-tilfällen med mycken mandom och förstigtighet, hvarefter Majors-beställningen vid berörde Regemente honom updrogs.

Efter

Efter Freds-flutet år 1648 fick Rehbinder jämte flere Officerare, som då icke vidare behöfdes, sit afsked, med det betyg af Pfaltzgrefven, sedermera Konung CARL GUSTAF, *at han upfört sig, som en trogen och tapper Officerare*, med försäkran, at sådant skulle årkännas och högkommas. År 1655 vid början af Polska kriget, förordnades han til Öfverste-Lieutenant vid Lif-Regementet til häst, och gjorde ständig och nyttig tjenst, än här, än där, särdeles uti Lithauen. Som en stor hop Polaker, hvilka höllos för trogne, i hast rebellerade och gjorde mycken skada, så anföll Öfverste-Lieutenanten dem med Regementet, förhärjade fem tusende samt återförde tvänne Öfverstar, sextio Officerare och femhundrade tjugu Man fångar samt åtskilliga Segertekn. Uti flera partier, som ofta förefölle, ådagalade han altid prof af mannamod och årfarenhet, särdeles i actionen vid Culm på Lifländska gräntsen, och än vidare uti Lithauen, hvilket föranlåt Konungen at år 1656 utnämna honom til Öfverste vid samma Regemente. När Ryssarne kort därefter infölle i Lifland, commenderades Öfversten Rehbinder med sit Regemente til Riga, hvars belägring Ryssarne då förehade, och därunder visade många prof af försigtighet och mannamod, i synnerhet genom flere utfall, hvarvid fiendens värk förstördes, Fångar togos och Segertekn eröfrades. År 1673 förordnades han af Konung CARL den XI til General-

neral-Major af Cavalleriet, och at därjämte vara Gouverneur öfver Finland, uti hvilka Åmbeten han sig så väl upförde, at Konungen sjelf behagade nådigst förklara, *at han uti alla de 58 års tid, han uti Kongl. Maj:ts och Rikets tjenst låtit sig bruka, för Kongl. Maj:ts och Sveriges Rikes Interesse en rättskaffens zele och trohet i underdånighet tesmoignerat.* Hån ågde således alt til sin dödsstund den lyckan, at hos sin Konung i samma nåd vara innesluten; hvarföre han jämvål d. 12 Febr. 1680 i nåder uphögdes til Friherre-värdigheten, och årholt s. å. Introduction på Riddarhuset. Efter 76 års lefnad dödde denne Hedersmannen d. 13 Oct. 1680, och blef begrafven i Stockholms Storkyrka, men Liket sedermera nedsatt i Vårmdö Kyrka. Han var tvånne gångor gift, f. g. med Fru *Hillgardt Elisabeth von Yxkull*, Moder til 18 Barn, och a. g. med Fru *Anna Bure*, Anka efter Öfverste-Lieutenanten Johan Hyllshorst.

General-Majoren och Gouverneuren Friherre Rehbinder ågde den sällsynte förmånen, at på en gång hafva 10 lefvande Söner i Rikets Krigstjenst. Familien förer til åminnelse däraf i Hjert-vapnet 10 Stjernor i blått fält. Utaf dem voro tvånne innan hans död Öfverstar, och de öfrige Öfverste-Lieutenanter och Majorer, hvilka sedermera genom berömliga gerningar på ärans trappa sig vidare upbragt, och fem däribland hafva stupat i fält. Den

åldste

äldste Sonen, Öfversten Friherre *Otto Henricsson Rehbinder*, gift med *Gertrud Helena Tiesenhausen*, med hvilken han ägt 18 Barn, har lämnat efter sig twänne Söner, hvilka genom Krigsförtjenster upbragt sig, den ena til General af Artilleriet i Savoyen, och den andra til Fält-Marskalk i Italien.

Rehbinderske Slägten härstammar ifrån en gammal adelig Ätt i Westphalen, hvarest, så väl som i Curland och Polen, den varit i anseende i mer än 700 år, men sedermera nedsatte sig, i början på 1500:de åratalet, Ryttmästaren *Henric Rehbinder* i Liffland, och uprättade det Stamhus, som därstädes ännu florerar; men dess Sone-Son, förenämde General-Major och Gouverneur, trädde i Svensk tjenst, och blef Stamfader för de flere Grenar, som här ännu finnas.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Friherre-Diplomet — *Kelchs* Liffländska Historia. — *Perinskiölds* och von *Schantz* Genealogie, samt flere på Svenska Riddarhuset förvarade Handlingar.)

REHNSKIÖLD CARL GUSTAF, *Grefve*, *Kongl. Råd* och *Fält-Marskalk*. Bördig ifrån Strallsund, och född 1651. Fadren, Kammar-Præsidenten och Regerings-Rådet *Gerdt Antonss. Rehnskiöld*, som ägde til Husfru i senare giftet *Brigitta Tärschebeschäl*, och af henne denne Sonen, hade jämte flera adeliga Tyska Familier, ifrån Vestphalen flyttat hit til Sverige och här vunnit både Adelskap och befordran

dran. I Lund studerade den unge Rehnskiöld, under den berömde Prof. Sam. Puffendorffs jämna inseende, til dess han upnådt en ålder af 22 år. Geck 1673 i Krigs-tjenst såsom Fändrik under Vermelands Infanterie-Regemente, och blef efter några mindre betydande steg 1676 Lieutenant vid Gardet, under hvilken beställning honom anbefaltes at angripa en Skants, som de Danske vid Tåstebro upkastat, och hvilket ärende han med stor tapperhet utförde. De 3 hufvud-drabbningar, som sedermera under Konung Carl den XI:s eget anförande i Skåne förelupo, bivistade han och tilvant sig sin Konungs besynnerliga nåd. Om dess upförande vid Halmstadska fältslaget, där han såsom Capitaine af Gardet commenderade, yttrade sig Konungen med både mun och handskrift: *at Rehnskiöld gjordt alt som en braf och redlig soldat, samt trogen undersåtare ägnar och bör.* Uti bataillen vid Landscrona, gjorde han Majors och tillika Gen. Adjutants tjenst, och vandt då åter af Konungen det loford, *at han visat prof af en oförskräckt och behjertad soldat, samt at han sig med oförliknelig tapperhet försvarat.* Uti många både störrre och smärre täflingar vid flere inspärrade orters undsättningar, emot flere fiendens anfall, utmärkte han sig tid efter annan under hela Skånska kriget. Efter Fredens slut nyttjade honom Konungen uti inrättandet af det så kallade *Indelnings-värket*, 1693 vardt han Öfverste för

för det Tyſka Lif-Regementet til föt, Commendant på Landscrona Caſtell, och 1694 ſtyrrad til Norra Skånſka Cavalleriet, ſedan han näſt förut gjordt Arfprintſen af Hollſten-Gottorp ſällſkap uti Campagnen i Nederlanden, och under det blodiga ſäktandet, vid Leuſe i Hennegau, förvårfvat ſig främmande Nationers högaktning. 1696 emottog han General-Majors Fullmagt, och 1698 benådade honom Konung CARL den XII med General-Lieutenants värdighet, Gouverneurſkapet i Skåne och Friherre-Titul. 1700 biviſtade han den bekanta landſtigningen på Seland, öfvervar Narva Slag, träffningen vid Riga, batai̇llen vid Kliſſow, och förſändes därefter ſåſom Befälhafvare öfver Arméen til Polen, för at ſkydda den i Warſchau beramade Polſke Adelens ſammankomſt. Vid Thorns belägring 1703, hade han den äfventyrliga omſorgen, at från näſtliggande orter ſkaffa Svenſka Regementerne nödiga lifsmedel; och för den i Hög-Polen påbegynta Confœderation, blef han med ſin Armée et nöjaktigt yärn emot fruktade fienders anfall. Poſen intog han med ſtormande hand, utan någon enda mans förluſt. Jagade Kon. Auguſt ifrån den ena orten til den andra, med en ſkyndſamhet och färdighet, ſom ſatte Konungen i ſtörſta fruktan för denne Svenſke Fältherren, och ſom gjorde, at han ſluteligen nödgades draga ſig ifrån Polen inuti Saxen. Vid Frauenſtadt vant han öfver Kon. Auguſt en lyſande ſeger; ſedan

sedan han förut genom konst lockat fienden utur sina fördelar. Konung Carl belönte hans många förtjenster på det sätt, at han 1706 uphögde Rehnskiöld, innom kort tid, til Kongl. Råd, Fält-Marskalk och Grefve. Flere skärmysslingar och heta drabbningar förefölla tid efter annan, så med Polackarne som med Saxerne, til dess Fält-Marskalk Rehnskiöld närmare måste vända sina vapn emot det Muscovitiska Lågret. Änteligen föreföll den bekanta Pultaviska actionen. Här ändrade sig krigslyckan. Här råkade Fält-Marskalk Rehnskiöld, jämte flere tappre Män, i fångenskap. Nio hela år tilbragtes däruti, hvarunder han likvål af Czaren med synnerlig distinction bemöttes. Det var 1718, som han genom Konung Carls försorg blef lösgifven, sedan Czaren förut tagit skriftelig försäkran, at Gr. Rehnskiöld emot dess Krigsmagt icke skulle ytterligare blifva brukad. Gr. Rehnskiöld begaf sig då til Konungen, som nu i Norrige vistades. Efter Monarkens död, emottog han commando i Skåne och Bohus Lån öfver den Corps, som därnedre skulle hindra de Danskas intrång och våldsamheter. Efter vunnen Fred, lefde han i ro med en hög ålder, til dess blodspottning, som af en i bröstet undfången bleisure förmodeligen hade sit ursprung, släckte lifvet d. 29 Jan. 1722 under en resa ifrån Stockholm til Kongsör, där han åmnade upvakta Öfverheten. Liket begrofs d. 15 Mart. s. å. med mycken

ståt

ståt och i Konungens egen höga öfvervaro, uti Stockholms Storkyrka. Likpredikan hölts af Dr. Nordberg.

Ibland Svenske Hjeltar, pryder Gr. Rehnskiöld sit rum, såsom den, hvilken under tvånne Sveriges glorieuse Konungar, ifrån Fändrik vid et Landt-Regemente, tjent sig up til Fält-Marskalk, bivistat tvånne blodiga krig, varit med i 12 öpna hufvud- och fält-slagtningar, genomgådt 30 smärre träffningar, och i alla fältslag, et enda undantagandes, segrat. Rådighet, drift och oförskräckt mod, voro hans hufvud-egenskaper. Stundom något för hetsig, och kan hända icke lätt at blidka, sedan hans vänskap en gång var förlorad. Han ägde Konung Carl den XII:s utmärkta nåd och förtroende. Om man må taga de efterrättelser för aldeles opartiske, som blifvit Allmänheten lämnade uti en Skrift, hvilken 1757 af trycket utkom, under denna Titul: *Enväldets skadeliga påfölgder och aggets bittra frukter*, hvars Auctor är fordom R. R. Generalen m. m. Gr. Ad. Ludv. Lewenhaupt, så var Fält-Marskalk Rehnskiöld på et besynnerligt sätt ordsaken til de Svenskas nederlag vid Pultava. Han hade fattat agg til Gr. Lewenhaupt. Här dommenderade han en Chef, och beskylles af dem som förstå hvad til denna värdighet hörer, för et upförande, som svårligen kan ursäktas. Andre tala om en oenighet emellan Gr. Piper och Gr. Rehnskiöld, såsom vållande denna olyckan.

kan. Men dom-råttigheten håröfver hörer ej hit. Sjelfva håndelſen år mera bekant, ån de egenteliga ordſaker ſom den vållat.

År 1697 gifte ſig Gr. Rehnſkiöld med Fru *Eliſabeth Funck.* Åtten geck med honom ut I fol. är hans Portrait graveradt.

(Se Perſonalierna med Parentationen, tryckte efter Likpred. Stockh. 1722 in fol. — Sv. Mercurius för år 1757, Apr. månad, p. 677. — v. *Stiernmans* Geneal. Matr.—)

REUTERHOLM NILS, *Friherre*, *Landshöfdinge* och *Commendeur af K. N. O.* Föddes på Fiholms Gård i Veſtmanland 1676, dår Fadren *Esbiörn Persſon* ågde Bruksdelar, idkade Förlagshandel och Jordbruk. Under en ſjuklig barndom upfoſtrades han, dels hemma, dels vid Weſterås Gymnaſium, och kom vidare til Upſala. 1697 antogs han vid Kongl. Svenſka Ambaſſadeurs-Cancelliet i Hag, då Ambaſſadeurerne Gref Liljerot och Gr. Bonde förde medlingsvårket vid Fredshandlingen i Ryſsvik. Brukades åfven vid Ambaſſade-Cancelliet, då Gref Bonde året efter til Ångelſka Hofvet återförde Ordensteknet af Strumpebandet, ſom Kon. CARL den XI burit. Ifrån Ångland gjorde han för egen räkning en reſa öfver til Frankrike, och fortſatte den til Tyſkland. I Regensburg viſtades han långre, för at underråtta ſig öm Tyſka Rikets Lagar och Författningar. 1700 förordnades han til Commiſſions-

Secre-

Secreterare, vid Hannoverska Hofvet, och 1704 til Secreterare vid Sv. Ambassaden, som skickades til Warschau, at bivilta Kon. STANISLAI val til Polska Kronan. Här råkade han tillika med hela Ambassaden i Kon. AUGUSTS händer, och för sin person under Patkulls vård, men tilträdde dock snart, efter skedd utväxling, sin nya syssla, och förde så godt som allena pennan. Efter slutad förrättning blef han Secreterare vid Kongl. Hofvet i Fält, och utnämdes 1708 til Secreterare vid Kongl. Krigs-Collegium, hvarjämte han med adelig Sköld benådades. 171, blef han Krigs-Commissarius, och 4 år därefter Krigs-Råd, men förrättade dock den förra syslan vid Arméen, ända til K. CARLS död. Såsom Krigs-Råd hade han mycket arbete, hvartil äfven kom styrelsen öfver Vadstena Krigsmanshus, hvars släta tilstånd genom hans anstalter så förbättrades, at i stället för 50, 100 Officerare därstädes fingo tilräckeligt underhåll, och därjämte många utom Krigsmanshuset vackra gratialer. År 1732 förordnades han til Landshöfdinge öfver Kopparbergs Lån och Dalarne. Utan ansökning uphögdes han 1735 i Friherre-stånd. 1739 flyttades han til Nerike och Vermelands Höfdingedöme, och kallades s. å. til Ledamot af Kongl. Sv. Vett. Academien, samt utnämdes 1748 til Ridd. och Com. af Kongl. Nordstj. Orden. Sedan han i 54 år redeligen tjent Kronan, begärte han af-

 sked,

ſked, och affſomnade kort därefter 1756, uti en ålder af 80 år.

Frih. Reuterholms oförtrutna flit, drift och redlighet uti alla defs åmbets-förrättningar, göra honom förtjent til en evärdelig heder. Han var en högt älſkad och vördad Landshöfdinge. Sjelf en ſtor älſkare af bokliga konſter, och ſärdeles gynnare af deras idkare. Ifrån yngre åren hade han underhållit Brefväxling med flere utrikes Lärde, och ſärdeles med den bekante Leibnitz. Var ägare af et anſenligt Bibliotheque, hvaribland äfven bör räknas af ſtort värde, en ſkön ſamling *Manuſcripter* i Svenſka Hushållnings - Juſtitiæ - och Kyrkovärket, på hvilken Samling han nedlagt en nästan förundransvärd egenhändig möda. Uti hans hela väſende lyſte den gamla verldſens ärlighet, alfvarſamhet och fromhet. Några år för ſin död förlorade han ſynen, men minnet och tankarna bibehöllo ſig lika friſka och ſtarka, ända in uti högſta åldren.

Gifte ſig 1708 under ſit utrikes viſtande, med Fru *Hedvig Sophia Leopolden*.

(Se Åm. Tal. af Canc. Råd. v. *Dalin*, Stockh. 1758 — Sv. Mercurius för 1758, Octobr. M. p. 107. — Sv. Merc. för 1759 Jul. m. p. 122.—

Rhyzelius Anders, *Theol. Doctor* och *Biſkop* i Lindköping. Denne, för ſin lärdom och arbetſamhet minnesvärde Mannen, föddes 1677 i Veſtergöthland och Ods Förſamling. Fadren,

Fadren, *Olof Rhyzelius*, gift med *Sigrid Odbelia*, var ſamma Sockens Kyrkoherde. Den unge Rhyzelius kom tidigt til Upſala, utgaf dår 1707 och 1709 tvånne Diſputationer, *de ſepultura Sveo-Gothica Ethnica & Chriſtiana*, och vardt en förtjent Philoſophiæ-Magiſter. Straxt dårpå blef han föreſlagen til Profeſſor Philoſophiæ uti Pernou, och utnåmdes 1711 til en Theologiſk Profeſſion i Åbo. Genom Ryſſens inträngande i Finland, kom han icke at tilträda denna ſenare ſyſlan, reſte dårföre til Upſala, pråſtvigdes dår och ſattes til Under-Kyrkoherde vid St. Nicolai Förſamling i Stockholm. Dårifrån flyttades han til en Theologiæ-Adjunctur i Upſala, hvarefter Konung Carl den XII kallade honom 1713 til Kongl. Hof- och Drabante-Predikant. 1717 vardt han Konungens Bigtfader, och tillika Præſes uti Kongl. Hof-Fält-Conſiſtorio. I denna vårdighet åtföljde han Monarken til Norrige. Efter Konungens död upvaktade han vid Kongl. Hofvet, til des han 1720 feck Drottning Ulricæ Eleonoræ Fullmagt på Domproſte-ſyſlan i Lindköping, den han hela 22 åren förvaltade. Vid Biſkops-vårdigheten efter Dr. Er. Benzelius Junior, ſattes han på Biſkops-ſtolen 1743, ſedan han tvänne gångor förut dårtil haft flåſta röſterna, och 1732 til Doctor Theologiæ blifvit utnåmd. Antogs 1734 til Ledamot uti *Societate Literaria & Scientiarum* i Upſala. Biviſtade 1743, 1746 och 1747 års Riksdagar,

ſåſom ſit Stånds Taleman, under Årke-Biſkopens ſjukdom och efter deſs död. Siſtnämde år var han på vägen at få Årke-Biſkops-vårdigheten, men undanbad ſig denna heder, ſåſom redan åldrig och deſsutom mycket ſjuklig. Han lefde likvål til år 1761. I Rikets fornhåfder ägde han ſtora kundſkaper, dem han genom många Hiſtoriſka Arbeten ådagalade. Räknades på ſin tid och ſärdeles i yngre åren, ibland Pråſter, med ſärdeles prediko-gåfvor utruſtade, och var en Måſtare i den Latinſka Poëſien. Uti ſit ägtenſkap ifrån 1721, med *Catharina Ihre*, hade han många Barn. De vunno 1751 Adelſkap och nämdes *Odeucrantz*. Öfver Biſkopens i koppar ſtuckne Bild in 4:o, ſom ſes framför hans *Biſkops-Krönika*, har Proſten Vennerdal ſkrifvit denna vers:

Enthea vis animi, Pietas, Conſtantia veri,
Tempus in omne tenax, atque probata fides,
Præſulis en! niveo quam conſpiciuntur ab ore,
Siſtere dum ſculptor geſtit in ære ſenem:
Si ſtudiis meritisque Viri laus juſta maneret,
Ejus grande foret nomen in orbe decus.

Kongl. Öfv. Hof-Predikanten Dr. J. Schröder hölt öfver honom Likpredikan, och i Upſala parenterades 1762, af O. L. Prof. Heſſelgren, och Magr. Jac. Ir. Köhler. Denna ſenare årebevis-

bevisning var et skyldigt tacksamhets-teckn, förr det at Bisk. Rhyzelius i lifstiden til Upsala Academie testementerat et Capital af 12000 Dal. Kmt, hvaraf räntan til et Stipendium för en Studerande af Öst- och Vest-götha Nationen ömsom kommer at användas.

Skrifter och lärda Arbetén, efter denne Biskopen, äro: *Catecbes-Hand. Stockb.* 1716 och *Lindk.* 1737 in 12:o. — *Brontologia theologico-historica*, på Svenska, *Holm.* 1721 in 4:o. — *Svio-Gotbia munita*, eller *Historisk Förtekning på Borgar, Fästningar, Slott, Kongs-Hus och Kongsgårdar i Svea och Götba Riken, Stockb.* 1744, in 8:o. — *Monasteriologia Sv.-Gotbica*, eller *Kloster-Beskrifning, Lindk.* 1740 in 8:o. — *Mnemonica Historiæ Svio-Gotbicæ Epitome, Lindk.* 1735 och 1751 in 8:o. — *Angelologia tripartita, Lincop.* 1722.— *Pectorale Judicii Christianorum judicum, Lincop.* 1736. — *Carmina varia Græco-Latina*, tid efter annan utgifne. — *Episcoposcopia Svio-Gotbica*, eller *Svea-Götbisk Sticht- och Biskops-Chrönica, Lindk.* 1752 in 4:o. — *Välment och oförgripelig århindran om möjelig och gagnelig Seglation emellan Östersjön och Vattern, ingifven vid Riksdagen* 1741. — *Judas explicatus, uti 24 Predikningar, hållne i Stockbolm* 1715, tr. i *Lindköping* 1757 in 8:o. — *Bref til Lindköpings Prästerskap*, 1749. — Et stort antal af *Kyrko-*

 invig-

invignings - och Likpredikningar, upråknade uti Dr. Strickers Homil. Bibl. p. 110 och följande.—

(Se defs Epifcop. Sv. Goth. med v. *Stiernmans* Gratulations - fkrift. — Perfonalierne efter Likpredikningen — de citerade Parentationer. — v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Nya Sv. Mercurius för Jun. månad 1762. — Sv. Mercurius för år 1757, Jul. månad, p. 7. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl.—)

RIBE EVALD, Kongl. *Archiater* och *Præses* i Coll. Med. föddes 1701 i Stockholm. Fadren med famma namn var Öfver - Directeur vid Chirurgifka Societeten och förfte Hof-Chirurgus. Modrens namn var *Augusta Grill.* Ifrån barndomen ågde han de båfta tilfällen, at under en förfaren Faders handledning och upmuntran fkynda fina framfteg i den konft, fom fkulle blifva hans ämne. Med en vacker underbyggnad i Medicinen, kom han 1720 til Upfala, at där nyttja de berömde Profesforer Rudbecks och Robergs mogna undervisningar. Vid den tiden gjorde han en lycklig Starrftickning på en blind Soldat, och vifade därmed hvad öfning han redan hämtat i fin Faders hus. Detta gaf honom ockfå ämne til fit förfta Academifka fnille-prof 1722. Han lämnade Upfala och Födflo- bygden, för at öka fina kundfkaper i andra Länder, och åtnjöt, få länge han refte, af Konung FREDRICHS egna handpenningar, et årligt underhåll af 1000 Dal. S:mt.

S:mt. Leiden var i synnerhet den ort, där han sig uppehölt, för at höra en Boerhaaven, en Osterdyk, Albinus och Gravesand. Ifrån Leiden tog han vägen åt Paris, och besåg imedlertid de varma Baden i Aken samt Mineralvattnet i Spa, dessa bägge oskattbara naturens gåfvor til mennisko-slägtets hjelp. I Paris öfvade han sig flitigt uti Anatomien och sökte kundskap uti Jordgumme-konsten. Som han, i anseende til sin Religions-bekännelse, icke härstädes kunde få Doctors-graden, ryckte han 1725 til Reims, där han til Med. Doctor promoverades. Ifrån Frankrike geck han öfver åt London, drögde där hela 9 månaderna, tog så vägen genom Dunkerken, Flandern, Cassel, Preusen och Stralsund hem til Fäderneslandet. Efter återkomsten blef han Hof-Medicus, och hölt i Stockholm i tvånne års tid både publice och privatim, täta *Föreläsningar* uti Anatomien. Fem år efter nämdes han til Lif-Medicus och 1740 til Archiater och Præses i Coll. Med. Han var ibland Kongl. Sv. Vett. Acad. första Ledamöter, äfven som han ock 1741 vardt Ledamot af Kongl. Sundhets-Commissionen. Dödde i Stockholm 1752 af en carbunkel eller etterböld på ryggen. Var stor och ansenlig til växten, jämn til sinnes, nöjsam i sällskap, men i ensighet mycket plågad af hypochondre. En ganska försigtig och varsam Läkare. Af hans til Kongl. Vett. Academien ingifne flere *Rön*, må här nämnas et, som går

ut på at bereda kroppen til drägeliga koppor. Då Kongl. Collegium Medicum 1752 utgaf sin grundeliga underrättelse om Koppor, blef detta Försök med mycken heder och bifall nämdt.

Tvånne gångor var Archiater Ribe gift: f. g. med Jungfr. *Johanna Hövet*, a. g. 1747 med Jungfr. *Johanna Elisabeth Sölfverhielm.*

(Se Åm. Talet, hållit för Kongl. Vett. Acad. af *J. H. Mörk*, tr. Stockh. 1754. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år sedan.—)

RIBBING PER, *Friherre* och *Landshöfdinge* öfver Upsala Lån. Var Son af Landshöfdingen öfver Götheborg och Norrlanden, Frih. *Lennard Ribbing*, med Fru *Catharina Falkenberg.* Föddes 1670 i Södermanland på Gimmersta Gård. Sedan han gjordt sina utrikes resor, blef han 1693 Commissarius i Kongl. Kammar-Revision. Försändes 1701 uti en angelägen förrättning til Estland, och vardt 1710 Lagman öfver Halland. 1712 Kammar-Råd. 1714 Landshöfdinge i Upsala, och 1719 Landt-Marskalk på Riksdagen i Stockholm, då han under densamma, rörd af slag, s. å. ogift affomnade. Hans Lik fördes til des Fädernesgraf i Juleta i Södermanland. Uti utarbetandet af 1719 års *Regerings-Form*, hade denne Herren mycken del. Det var också han, som uti den öfver Baron Görtz anstälte Commission, såsom Præses yttrade sig vid omröstningen, med dessa få dock kraftiga ord: *Som*

en

en skålm har han lefvat, som en skålm skal han dö.

(Se Sv. Bibl. 5 D. p. 171. — Canc. Rådet *Lagerbrings* Sammandrag af Sv. Rikes Historia, p. 143.—)

RIDDERMARK ANDERS, *Juris Professor* i Lund. Son af Borgaren i Jönköping och Commissarien i Com. Coll. *Petter Håkan Wätterhamn* och *Margaretha Stormhatt.* Född 1651. Elfva år tilbragte han med utrikes resor, hemkom, blef 1683 Extraord. Hist. Professor i Upsala, flyttades 1684 til Math. Professien i Lund, och fick 1702 ny Fullmagt, at där vara Juris Professor. Under hans Præsidium utkommo i Lund några och ottatio *Disputationer*, hvarförutan han också utgifvit *Programmer*, *Orationer* och några *Carmina.* Han var skäligt lycklig Svensk Poet. När han 1688 adlades, förbytte han sit förra namn Wätterhamn uti *Riddermark.* Han dödde 1707, begrofs i Jönköping, och var gift med *Anna Maria Suckenskiöld.*

Denne Riddermark ägde en äldre Broder *Lars*, också adlad med samma namn. Han hade väl läst sin Bok, gjordt vidlyftiga utrikes resor, beklädt flere tjenster, varit brukad uti åtskillige angelägna förrättningar, och äfven utgifvit några lärda Arbeten, hvaribland förnämligast må räknas, dess *Anmärkningar* eller *Påminnelser* vid E. Puffendorffs utströdda vårk, *Les Anecdotes de Svede* kalladt; när han uti

en olycklig Procefs invicklad, och för oförskämt fkrifvande fakfåld, år 1704 vardt dömd ifrån Åra och Adelfkap, til fångelfe på Marftrand. Han fkulle då kallas *Lars Perffon.* Änteligen blef han 1719 lösgifven, dödde på 30-talet, och jordades i Jönköping. I fit gifte hade han *Johanna Magdalena Kejfer.*

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Holm. Lit. — v. *Döbelns* Hift. Acad. Lund.—)

ROBECK JOHAN, var född i Calmar 1672, hvareft Fadren *Matth. Robeck* var en förtjent Juft. Borgmäftare. Sonen var ganfka qvick, oah gjorde fnabba framfteg få hemma fom vid Upfala Academie, där han hela 10 åren viftades. Här råkade han at läfa Antonini Betraktelfer, ibland hvilka åtfkilliga äro, fom gifva Läfaren et otidigt förakt för detta timmeliga lifvets bevarande. Vid dem ftannade hans eftertanka i fynnerhet, och til fin olycka lät han dem hos fig få et fådant intryck, at han ifrån den tiden hyfte et invärtes förakt öfver den angelägenhet alla menniſkor göra fig, med deras lifs underhållande och dödens motande. Upfyld af få fkadeliga tankar, ville han gifva dem fram i dagsljufet. Han upfatte *Thefes*, dem han tilböd fig, at i Upfala offenteligen förfvara, men feck af bägge Confiftorierna et billigt affalg. Vid Trivial-Skolan i Calmar, fökte och feck han förfta Collegatet, ledfnade dock fnart därvid. Som han nogfamt märkte, at i Sverige

Sverige fåfänga förlök gjordes, at få komma fram med ſkadeliga nyheter, blef han harmſe öfver ſit Fådernesland, och lemnade det år 1704. Sedan han farit omkring på flere ſtällen i Tyſkland, ſtannade han änteligen i Hildesheim, hvareſt han blef bekant med Jeſuiterne, hvilkas Philoſophie, Lårdomar och Lefverne ſå anſtodo Robeck, at han afſvor den Lutherſka Religionen, om hvilken han aldrig varit rätt öfvertygad, blef Catholik och geck in uti Jeſuiternes Orden, ſåſom en dem aldeles vårdig Medbroder. År 1705 undergeck han den ſå kallade förſta *Tonſuren.* Såſom tilräckeligen underviſt i Jeſuiternas Lära, förſandes han uti vigtiga ärender af ſin Orden til Wien och Rom. På en af deſſa fårder emottog han i Loretto *Sacramentum Poenitentiæ.* Uti Wien ordinerades han 1712 af Cardinalen Piazza, förſt til Subdiaconus, ſå til Diaconus och ſiſt til Pråſt. Nu var han altſå en ſkicklig Miſſionarius. Tvånne gångor gjorde han förſök at få komma öfver til Sverige. Förſta gången, innan Konung CARL den XII geck utur Polen in åt Ukraine, då han ock genom ſina Slågtingar och vånner ſkal hafva utvärkat ſig tilſtånd, at få beſöka Fåderneslandet; men då Konungen kort därpå blef ſlagen vid Pultava, vågade han ſig ej mera in uti et Land, hvareſt han ej trodde ſig ſäker för et billigt tiltal, ſå vål för ſina fördömliga ſatſer i Philoſophien, ſom för ſit affall ifrån ſina Fåders tro. Efter Konungens död

död gjorde han det andra försöket hos den nya Regeringen, men fåfängt. Dock berättas, at han, åren 1721 eller 1722, hemligen varit i Stockholm. Ganska oftadigt var hans viftande utomlands, snart här och snart där. Polske Biskopen af Liffland Szembeck gjorde honom 171. til Confessor i sit Stift. 1716 förklarades han, af Påfveliga Nuncien i Tyskland, för Apostolisk Prält och Missionarius, med Fullmagt och tilstånd at hålla Mässa, når och hvar han ville. Sedan han på detta sättet fårdats fram och tilbaka hela 10 åren, kom han 1727 åfven til Osnabrügg i Vestphalen, hvarest han feck nytt tilstånd at hålla Mässan, predika och höra bigt, uti en enskylt Catholiks hus, nära vid Hamburg. Vid denna beställning uppehölt han sig uti sju år, och hade under denna tiden nog rådrum och tilfällen, at anställa betraktelser öfver sig sjelf och sit lefnads-sätt. Sluteligen, trött af sit eget lif och sina präste-sysslor, beslöt han at göra sig lös af alla band, för at endast sysselsätta sig med döds-betraktelser och Böckers författande. Uti denna afsigt förfogade han sig 1734 til Rinteln. Så snart han var ditkommen, skref han et *Bref* til Professoren och Bibliothecarien därstädes J. Nic. Funccius, uti hvilket han berättade, hvem han vore, sina omständigheter och sina föresatser, med begäran at få komma til honom och rådgöra om sina angelägenheter. Professorn hade honom några gångor hos sig, men talet angeck då endast

lärda

lärda saker. Robeck hörde ibland på hans offenteliga Föreläsningar, men sällan infant han sig i Kyrkan. Geck nästan aldrig ut, och var öfver et år innesluten på sin kammare. Öfvertygad, at hans lefnadstid nalkades til sit slut, hade han endast besparat sig så mycket, som han tyckte sig behöfva för tre år. Efter 12 månaders förlopp, skref han et nytt *Bref* til Prof. Funccius, at det innehåll, at som han nu vore 64 år gammal, hade han beslutit göra sin sista resa, at hans melancholie dageligen förstörde hans sinnesro och hälsa, at han, til at blifva fri ifrån alt hinder, skänkte til Academiens Bibliotheque större delen af sina Böcker, några *Manuscripter* och 90 gyllen i redbara penningar. Han bad också, at Professoren ville vara god och låta trycka et af hans Arbeten, och tilsätta et Företal. Medsände äfven Förtekning på de Böcker och Handskrifter, som han til Bibliothequet årnat. De förra bestodo af 10 fol. 17 quart. 24 octav. och 22 doudecer, och de senares antal steg til 9, alla af honom sjelf författade. Andra hade han anmodat, at åt de fattiga utdela det som han hade af kläder och husgeråds-saker, och nu tilsände han Professoren 20 Ducater och 30 gyllen, som kunde användas, at låta något af hans Arbeten se dags-ljuset. Också lemnade han til honom de Bref, som han fådt af åtskillige höge personer i Romerska Kyrkan, både Prinsar och Cardinaler, viljandes ingen ting för sig sjelf behålla, förutan en li-

ten

ten Kappsäck, at förvara sina nödvändigaste Resekläder uti. Därpå reste han ifrån Rinteln 1735 i Jun. och tog vägen til Bremen. Så snart han var ditkommen, skickade han sin Kappsäck tilbaka til Prof. Funccius, uti hvilken han hade lagt alt sit öfriga af Böcker, Lintyg och Kläder, undantagande det, som han bar på sjelfva kroppen, med begäran at alt skulle säljas, och penningarna sedermera til blygsama och förs ynta fattiga utdelas. När nu alt detta således var beståldt, såg man honom i Bremen på en vacker sommardag, mycket väl klädd, stiga ensam i en båt, den han köpt, och med densamma sätta sig ut ifrån stranden på Weser-strömmen, til alla de nårstående åskådares förundran och håpenhet. Några dagar efteråt fant man hans kropp flytande på vattnet 3 mil ifrån Bremen, nära vid en By, hvarest han blef uptagen och sedan begrafven. Sådan var hans åndalykt. Man har all anledning at tro, at hans död var sjelfvillig och långt förut af honom besluten. Så snart Prof. Funccius om hans död blef försäkrad, värkstälte han Robecks ytersta vilja, och utgaf et af hans Arbeten, näml. hans *Philosophiska Afhandling om Sjelf-dråp.* Den var på Latin författad, och lyder påskriften sålunda: *Joh. Robeck, Calmaria Svedi, Exercitatio philosophica de morte voluntaria Philosophorum & bonorum virorum, etiam Judæorum & Christianorum. Recensuit, perpetuis animadversionibus*

no-

notavit, præfatus est, & indicem rerum locupletissimum addidit, Joh. Nic. Funccius, Marburgensis, Rintelii, litteris Joh. Godofr. Enat. 1736, in 4:o. — I Företalet urſäktar ſig Funccius, för at i dagsljuſet hafva befordrat en ſå ſkadelig ſak, med Författarens ſiſta vilja, med ſina öfveralt bifogade Mot-anmärkningar, och med flere Skribenters anförande, ſom förſvarat ſamma ſak. Uti ſjelfva Afhandlingen ſkal Robeck hafva ſamlat och blandat tilhopa utan ordning och ſammanhang, alt det han öfverkommit, likt eller olikt, ſtarkt eller ſvagt, ſom han tyckt på något ſätt ſtyrka eller förklara hans ſats om ſjelfmordets loflighet. Prof. Funcii lärda Noter förſvaga dock fulleligen Författarens galna ſyſtem, och göra altid Boken för hvar tänkande Läſare mindre farlig.

(Se Sv. Mercurius för Febr. månad 1758, p. 923. — ibid. för Aug. m. p. 171 — och för Dec. m. ſ. å. p. 267 —)

ROBERG LARS, *Med. Doctor* och *Professor* i Upſala. Föddes i Stockholm 16 - -. Fadren *N. Roberg*, var Hof-Apothekare, och inöfvade tidigt ſin Son i Pharmaceutiken. Vid Upſala Academie lade ſig den unge Roberg med ſärdeles flit på Medicinen, hvarifrån han 1685 reſte til Holland, Frankrike och flere orter, ſamt antog i Leiden den Mediciniſka graden 1693. Han återkom til Upſala, och vardt där

1697

1697 Medicinæ Professor. Samma syssla förestod han i hela 45 åren, upmuntrade många Ynglingar at studera Medicinen, och bragte å nyo i gång Medicinska Promotioner vid Upsala Academie, så at ifrån hans tid Svenske Medici, som tilförene skedde, icke behöfde resa utrikes, för at få Doctorshatten. Utom djupa insigter uti Läkare-konsten, var han en god Philosoph, efter Cartesii system, hvilken omkring denna tiden, vid de Svenska Hög-skolar, hade inkråktat sig Rami rum. Han ägde et eldigt snille, talade med besynnerlig artighet, var en nöjsam umgångesman och full af qvicka infällen. Til våxten var han liten. Var kännare af målning och ägde sjelf, in uti sena åldren, en god hand at teckna. Med dessa lysande förmoner förenade han dock et sällsamt lefnadssätt. På åldren sträckte han nog vida sit förakt för alt annat, utom en rik vålmåga, hvilken han mera älskade at äga än at nyttja. Hans Bibliothek var ganska stort, men utan särdeles smak samladt. Tre år för sin död, blef han ibland de förste Kongl. Vettenskaps-Academiens Ledamöter. År 1742 dödde han ogift.

Prof. Robergs minne öfverlefver honom uti flere *Disputationer*, som under hans Præsidio utkommit. — Också är han bekant af sina *Likrefnings-Taflor* och *Characteres morborum.* — För at uplifva åminnelsen af framfarne Svenske Läkare, samlade han alt hvad han öfver-

öfverkom, som dem på något sätt rörde. Man finner denna Samling uti lärda Skrifter ofttast citerad, under namn af *Collectanea Robergiana*.

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år sedan.— Bibl. *Olof Celsii* Tal öfver Bar. *Sal. v. Otter*, p. 5.—)

ROMAN JOHAN HELMICH, *Kongl. Hof-Intendent* och *Capellmåstare.* I Stockholm föddes han år 1694, och hade til Fader *Joh. Roman*, Kongl. Hof-Capellist. Tidigt visade han besynnerlig böjelse för Musiken, och sedan han 1710 blifvit Capellist vid Kongl. Hofvet, reste han 1714 på Drottning ULRICA ELEONORAS bekostnad til Ångland, för at där nyttja undervisning i Gen. Basen af den store Måstaren Hendel, och i Compositionen af Profess. Pepusch. Han spelade ock denna tiden vid Operan, känd i London under namn af *den Svenske Virtuosen*, gynnades i synnerhet af Hertigarne af Malborough och Newcastle, och måste hela 3 åren hålla den senare sällskap samt bo i dess hus, til år 1721, då han återreste til Sverige, och vardt 1727 Capellmåstare. År 1735 reste han andra gången utrikes, tog vägen åt Ångland, besökte Frankrike och Italien, och gjorde sig på sistnämnde ort, som må nämnas Musikens hembygd, högaktad af den tidens namnkunnigaste Virtuoser. Återkom til Fäderneslandet och blef 1740 hedrad med et rum i Kongl. Vettenskaps-Academien.

År 1745 feck han Hof-Intendents Caracter. Man kan med skål kalla honom *en Stamfader för Svenska Musiken*, och upammade han de skickeligaste Mån i samma konst. Hans Musicaliske Verk, under namn af *Anthems*, och större *Compositioner* vid Kongl. Begrafningarne 1742 och 1751, Kongl. Bilågret 1744, Kongl. Kröningen 1751, och många flera tilfällen, vittna för all tid, om hans utmårkta förtjenst emot sin konst. Han författade in på åldren. Var lika lycklig i andelig och verldslig styl. Til Academierne i Upsala och Åbo, skånkte han vackra samlingar af Sång-stycken. Som Componist ågde han nödiga insigter af *Mathematik*, *Skalde-konst* och *Sedolära*. Han kunde de flåste Europeiske Språk. Ehuru något lomhörd, undföll honom aldrig minsta misstag uti den största Concert. Sina sista år tilbragte han i stillhet på landet vid Calmar, och dödde 1758.

Var gift f. g. med *Eva Emerentia Björk*, a. g. med *Maria Elis. Baumgart.*

Uti Kongl. Vett. Academiens Handlingar för åren 1741 och 1747, finnes efter honom tryckt: *Sätt at bleka Linne*, och *om Svenska Språkets böjlighet til Kyrko-Musik.*

(Se Åminnelse-Talet af *Abr. Sahlstedt*, tr. Stockh. 1767. — *Gjörwells* Biographia Sveo-Goth. I Delen, p. 44.—)

ROTH-

Rothman Johan, Med. Doctor och *Amiralitets-Medicus* i Carlscrona. Var född i Rottne i Småland. I barndomen började han redan vinlägga sig om Läkare-konsten, under dess Faders handledande, som var Capellan därstädes, och som genom curerande hade på sin ort bragt sig i mycket rop. Sonen studerade först Theologien i Upsala, i tanka at blifva Präst, men tog åter til Medicinen, nyttjandes undervisning af Prof. Hoffvenius. Därefter reste han til Ångland och lade sig på Chymien, hvaruti han också i Oxford skal haft *Veniam docendi*. Men som han i Ångland icke fant den lägenhet han önskade, följde han med et Skepp til Portugal, och försökte sin lycka där någon tid. Fant likväl ej heller här sin räkning, utan gaf sig til Spanien, där han äfven ledsnade och tog landvägen öfver Frankrike til Holland, och så vidare hem til Fäderneslandet. Märkeligt är, at han hela vägen, ifrån Portugal til Holland, vandrade til fots. En så mycket svårare vandring, som han uti Spanien på vägen vardt plundrad, och hade så när fåt sätta lifvet til, om han icke så innerligen derom tiggt, och om ej en Portugisisk gälse, den han hade til Kammerat, ställt stråtröfvarena tilfreds med det argument, at de bägge voro äkta Catholiker. Denna olyckliga anstöt medförde sedan det grufveliga äfventyr, at af hunger förgås, som också säkert skedt,

om han ej gittat lifnära sig af drufvor, som där i bergen funnos, och omsider här och där träffat miskundsamma menniskor. Efter hemkomsten practicerade han några år i Stockholm, for därpå til Upsala och gaf ut några *Theses de Febre petechiali*, hvarpå han antog Medicinska graden. Därefter feck han kallelse at blifva Med. Professor i Lund, men hade då föresatt sig at åter resa til Ängland, hvilket upsåt kom at studsa genom det, at han blef gift i Gr. Magn. Gabr. De La Gardies Hof, då han i det stället vardt Amiralitets-Medicus i Carlscrona. Där afgeck han omsider med döden 1695. Man vet ännu at omtala *Doct. Rothmans Slagvattn.* Utom en vacker Medicinsk kundskap, skal han äfven varit en stor Hebræus. På sluter feck han en olycklig anstöt, så at han vardt blind på ena ögat.

(Se Dr. *Bergii* Tal för Kongl. Vettenskaps-Academien om Stockholm för 200 år.—)

ROSENADLER JOHAN, *Censor Librorum* och *Stats-Secreterare.* Kallade sig *Upmark*, innan han år 1719 med Adelskap benådades. I Upsala föddes han 1664. Fadren, *Eric Hansson Ångerman*, var Borgare därstädes, och ägde *Maria Folker* til Hustru. Sjelfva Födelseorten gaf honom det bästa tilfälle, at ifrån spådaste åren öfva bokliga konster. Jämte de Academiska Vettenskaper, gjorde han sig tidigt bekant med flere Europeiske Språk, lade sig

äfven

äfven på de Ridderlige krops-öfningar; och vant en ſärdeles färdighet uti fäktande och voltigerande. Vid tiltagande år aflade han med beröm de vanliga Academiſka Lårdoms-profven, gjorde utrikes reſor, under hvilka han ockſå ſtuderade Fortification, återkom til Fäderneslandet, och antogs 1696 til Philoſophiæ Adjunctus vid Upſala Academie. Medelſt den Philoſophiſka Facultetens och hela Conſiſtorii Academici enhälliga föreſkrifter til *Patronum Profeſſionis Skyttianæ*, vardt han allena nämd och föreſlagen til Profeſſor Skyttianus, hvarpå Konungens Fullmagt af d. 14 Nov. 1698 honom meddelades. Han var den förſte, ſom af Svenſk börd innehaft denna Profeſſion, hvilken tjenſt han, uti 19 år, med ſärdeles heder föreſtod. År 1716 utnämdes han til Cenſor Librorum, och 1722 feck han Cancellie-Råds Titel, med ſäte och ſtämma i Cancellie-Collegio, uti alt det ſom Cenſors-ämbetet rörde. 1737 tog han affked, och benådades ſ. å. med Stats-Secreterare Caraktere. I Stockholm ſlöt han 1743 ſina dagar.

För en grundelig lärdom och ſärdeles klyftighet, är han allmänt känd. Han var en ſtor Orator, præſiderade för många *Diſputationer*, och hölt vid flere tilfällen *Latinſka Orationer* och *Parentationer*, hvilka alla aktas för Vältalighets-ſtycken. De äro dels ſärſkilt tryckte, dels å nyo uplagde af Pr. Chriſt. Nettelbladt, uti deſs Schwediſche Bibliothec och deſs

 Me-

Memoria Virorum in Svecia eruditiſſimorum rediviva. Konung CARL den XII:s *Perſonalier* har han ockſå ſkrifvit.

Gift med *Eva Schwede.* I koppar år Roſenadler in 8:o graverad.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — *Ejusd.* Centuria Secunda Anonymorum. — Secr. *Sigfr. Gahms* Perſ. handſkrefne Hiſt. Samlingar.)

ROSENFELDT (VON) WERNER, *Amiral.* Var födt uti Eſtland 1639. Fadren hette *David von Roſenfeldt.* 1679 feck denne Sonen öpet Bref at introduceras på Svenſka Riddarhuſet. Vid Sjö-flottan innehade han flere beſtällningar, och blef ſluteligen Vice-Amiral, jämte det at honom updrogs inſeendet öfver alla Styrmän under Amiralitetet. Sin Krigsära har han märkeligen ökat, genom många vackra kundſkaper. Han räknas ibland lärde Män, var ſnäll Mathematicus och ej mindre god Svenſk Poët. I Stockholm trycktes 1693 in 4:o hans *Navigations-* eller *Styrmans-konſt*, ſom utmärker ſärdeles inſigter. Vid de *nya Sjö-korts* upſättande och tryckande, ſom under Styrmans-Capitainen Pehr Gäddas namn äro bekanta och i Holland utgifne, förde han directionen. I koppar är efter honom en Tafla ſtucken, til Artillerie-konſten hörande, ſom föreſtäller et *Formulaire til förlikning emellan utlänſk och Svenſk vigt, eller den gamla och nya måttſtåcken*, tr. i Stockh. 1698.

Ockſå

Också år en artig *Lofdikt öfver Stockholms Stad* af hans penna fluten, och ses under den graverade Tafla, som visar Stockholms Stad uti dess grund och prospect. Denna Lof-dikt börjas så:

Hær har man ritat af, hær ær i prent för handen,
En Stad, en Hufvudstad, i Svea Götha Landen,
Den ypperstа med schæl uti vår Skandenaaf,
Och andre Riken fleer omkring det Baltske haaf.—

Den Vaksammas Ro, eller *Lustige Ledsamhet*, tr. i Stockholm 1686, med sina 4 *Sinnebilder*, är åfven hans arbete, och vittnar om en lycklig Skaldegåfva. I Holland blef dess bild i koppar stucken,. med et undersatt Latinskt *Elogium*. Rosenfeldt dödde i Carlscrona 1710, utan manliga Arfvingar.

Gift med *N. Gyllenstake.*

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — *Beckstadii* Sjöman. — Prof. *Lidéns* Hist. Poët. Sv. P. IV.—)

ROSENHANE JOHAN, *Herre* til Torp, Slåtthammar, m. m. Drottning CHRISTINÆ *Råd* och *Ståthållare* på Nyköpings Slott. Fadren *Jöran Johansson*, som var född af et adeligt Fruntimmer af Ätten *Roos*, vardt legitimerad af Konung GUSTAF ERICSSON 1537, och tog sig tilnamn *Rosenhane.*

 Han

Han hade ſåledes intet mehn dåraf, at Modren icke var pråſtvigd, utan blef ſluteligen Amiral och Ståthållare på Nykőping. Denne var gift med *N. Bőlja*, och af henne fõddes Sonen *Johan* år 1562. Han beſkrifves ſåſom en ſårdeles klok och lård Man, ſamt ſkicklig ſå vål uti Krigs- ſom Civil-förråttningar. Hos Konung CARL den IX ägde han et ſtort förtroende, nyttjades en tid af honom ſåſom Rikſens öfverſte Secreterare, och hade Konungens anbud at emottaga Cancellers-åmbetet, hvilket han ſig undanbad. Flere gånger ſkickades han ſåſom Legat til Tyſkland och Dannemark. På ſlutet lefde han i ro, ſåſom Ståthållare öfver Nyköpings Slott och Lån, och dödde 1624.

Uti ſit gifte ägde han *Catharina Scheringsdotter Arp.* Efter ſig låmnade han uti Svenſk Handſkrift et *Chronologiſkt Diarium öfver det ſom i Sverige håndt i början af år* 1597 jämte et *Företal för år* 1601.—

(Se v. *Stiernmans* Höfdinga-Minne. — *Ejusd.* Bibl. Sv. Goth. T. II. — Anecdoter om namnkunnige och mårkvärdige Sv. Mån, 2 Bandet. — Canc. R. *Berchs* namnk. Sv. Herrars och Fruers Lefvernes-Beſkrifn. 1 och 2 Flocken.—)

ROSENHANE SCHERING, *Friherre, Sv. Rik. Råd* och *Öfver-Ståthållare* i Stockholm, m. m. Föråldrarne voro *Joh. Jöransſon Roſenhane* och Fru *Catharina Arp.* Af 5 Barn var Schering åldſt och föddes på Torp i Södermanland 1609. Förſta grundvalen til

deſs

dess Studier lades hemma under enskilt information. Med sin Broder försändes han 1621 til Strengnäs Skola. Vistandet där, ehuru förnäm och rik Mans Barn, omtalar han sjelf således, uti sin egenhändiga Lefvernes-beskrifning: „*Vår Fader betalte för oss båda* „*intet mer än 6 mark om veckan, bos den* „*gamle Borgmästaren Anders Simonsson,* „*där vi bade et godt härberge. Ingen Dräng* „*eller Poike bade vi bos oss, utan måste ak-* „*ta oss sjelfve. Vi måste sjelfve göra eld* „*och akta våra kläder. Om mornarne bitti-* „*da, måste vi i mörker och köld stå upp* „*och ränna åt Scbolan, och bade altså i ingen* „*måtta någon mera fribet, än som en an-* „*nan gemen Djäkne-gåsse: inga penningar* „*gaf vår Fader oss; utan Böcker och Klä-* „*der: Förmente oss intet mera behöfva. När* „*Scbolan upgafs, sände han en Bonde til oss* „*med hästar, och lät föra oss bem.* — Ifrån Strengnäs flyttades han sedan til Nyköpings Skola. År 1624 kom han til Upsala, och hölt där 1628 en Latinsk Oration *de variis hominum Studiis, horumque caufis.* Några år därefter blef han Auscultant i Hof-Rätten. 1629 feck han, jämte några andre unge Adelsmän, följa Ambassadeuren Jac. Spens til Ängland. Därifrån fortsatte han sin resa til Frankrike, och lade sig med flit, jämte Ridderlige öfningar, på Franska, Spanska och Italienska Språken. 1631 reste han Holland igenom, och hemkom s. å. til Fäderneslandet. 1632 feck han Regerin-

gens kallelse, at vara Assessor i Kongl. Svea Hof-Rått. Vid slutet af samma år kommo tidningar om Konung GUSTAF ADOLPHS dỏd, hvaruppå han af Rådet affärdades at kundgỏra detta dỏdsfall fỏr de Ryske Gesanter, som voro på vågen åt Sverige. Sommaren dårefter feck han befallning, at tillika med flere utsedde Ådlingar, resa ỏfver til Tyskland, och ỏfverfỏra Konungens Lik ifrån Wolgast til Nykỏping. Likaledes var han med, når det fỏrdes til Stockholm at begrafvas. Under Riksdagen, som straxt dårpå hỏlts, utnåmdes han at vara med uti den Legation, som til Dannemark affårdades, fỏr at lyckỏnska Prinsen til sit Giftermål med Churfỏrstens Dotter af Saxen. Straxt efter hemkomsten dårifrån, blef Rosenhane Under-Ståthållare i Stockholm, hvilket Åmbete då fỏrst inråttades. Denna vårdighet ỏkades snart med en ny, då Ånke-Drottningen 1635 kallade honom til sit Geheime-Hof-Råd och Ståthållare ỏfver Lif-Gedinget. När Regeringen år 1636 tog i ỏfvervågande, huru Norrkỏpings Stad skulle uphjelpas, fỏr at blifva en fỏr Riket nyttig Handels-ort, updrogs detta årende åt Rosenhane, som tillika feck Fullmagt at vara Landshỏfdinge i Ỏstergỏthland. 1642 affårdades han til Münster, dår Kronan Sverige behỏfde en Resident fỏr de vidtbegrepna Tractaters skul. 4 år vistades han på denna ort, och fỏrestod sin tjenst til Ỏfverhetens fulla nỏje. 1647 feck han befallning

at

at gå ifrån Münster til Frankrike, såsom Drottning CHRISTINAS ordinarie Ambassadeur. Afsikten med denna beskickning var, at hedra Franska Hofvet med et förnämt ständigt Sändningebud, sedan Ambassadeuren Grotius, Mandatarius Cerisantes och Gr. Magn. Gabr. De la Gardie, efter hvarannan blifvit förut hemkallade. De flere ärender, han nu feck at besörja, voro af mycken vigt, men hans skicklighet var också emot dem svarande. Under sit vistande i Paris, emottog han 100000 Franska Riksdaler, som Drottningen Regentinnan skänkte Drottning CHRISTINA. 1649 kom han åter hem, och året därpå feck han sit rum ibland Rikfens Råd. Ännu detta år försände honom Drottningen til Bremen, för at där emottaga hyllningen och inrätta Landets Regering. Också måste han förfoga sig til Lübeck, för den Polska Tractaten skul. Under återresan genom Dannemark til Stockholm, mötte honom den tidning, at han var Öfver-Ståthållare i Stockholm, hvartil äfven vid hemkomsten Cancellie-Råds-Ämbetet lades. Uti det förra har han lämnat vackra vedermålen af sin omhugsan til Stadens prydande och Borgerskapets beqvämlighet. Den nedre Järnbron, som går öfver Söder ström til Slussen, blef då bygd. Sammaledes Järnvågen, och Södra Brygghuset; förutan at man då redan hade för händer, at vid Järntorget upsätta et stort ansenligt Hus, hvarest en Beurse, Banco, Tolags- och Frakt-

kammare,

kammare, med flera sådana beqvåmligheter, skulle tilhopa finnas. Likså Rysgården på Södermalm, med det stora verket som därtil hörer; Skepps-bron och åtskilliga andra Broar. Uti Friherre-stånd uphögdes han 1652. Åter skickades han s. å. andra gången til Lübeck, för Polska Freds-verket skul, och medan han ännu hår låg, emottog han sårskilt Creditif til Hanse - Ståndernas Fullmågtigas samling. Måste äfven gå til Wismar uti en angelägen förrättning. Änteligen var ock något för honom at uträtta i Bremen och hos Grefven af Oldenburg, innan han vardt hemkallad. Vid hemkomsten gjorde han om det ena och andra sin beråttelse för Drottningen, som, för den i Stockholm inritade smittosama sjukdomen, hade flyttat sit Hof til Upsala.

R. R. Rosenhanes afundsmån voro förmodeligen orsaken dårtil, at han, igenom nåstan jämna utrikes Commissioner, vardt hållen långt ifrån Hofvet. De kunde icke med godt öga se det förtroende, som Drottningen altid för honom bar. Likvål förmådde de icke hindra, at hon städse gaf honom del af de hemligaste saker. Hon pålade honom, når han nu var hemkommen, at upsåtta en ny Cancellie-Ordning. Onödigt påtog han sig vål detta årendet, för den gamle Riks-Cancellerens skull. Och för at undvika alla förtretligheter, confererade han härvid förtroligen med honom öfver alla puncter. Når Drottningen afsade sig Regeringen,

upläste

upsatte R. R. Rosenhane Proposition, och tilsade Ständerne, som Riks-Cancelleren eljest bordt göra. 1654 var han åter i Bremen, för at bilägga et där upkommit ovåsende, och utnämdes imedlertid af Konung Carl Gustaf til Lagman i Södermanland. Härmed voro Rosenhanes utrikes resor icke slutade. När Konungen 1655 drog til Polen, ville han hafva honom med sig. En sjukdom hindrade väl detta; men så måste han i stället året efter följa Drottningen til Preusen. Snart kom han under denna resan uti sin Konungs medfölje, som anförtrodde honom flera förrättningar. Dock, som fält-lefvernet och de starka marcherne icke väl kommo öfverens med hans hälsa och förra lefnads-sätt, feck han på begäran nådigt tilstånd, at beledsaga Drottningen hem til Sverige. En ny resa med Drottningen måste 1658 göras åt Danska gränsen, dit Konungen efter slutad Fred med Dannemark hade kallat et Utskott af Ständerne. Allmänna sakerna togo snart, som bekant är, et sådant skick, at Konungen andra gången med sin Armée nödgades gå in i Dannemark. R. R. Rosenhane upsatte då krigsordsakerna, och måste igen på befallning komma ned til Konungen. Då stormen angeck för Köpenhamn, var han vid sin Herres sida. Efter flera nya besvärliga värf, dem han hade at i Dannemark sköta, och efter Konungens död 1660, återreste han til Sverige. Utom en Expedition til Skåne, feck han sedermera vara i

ro,

ro, och fkőta det, fom egentligen tilhőrde hans Råds-Åmbete. Men hans tid var ock nu vid fit mål. En fjukdom i halfen, fom i bőrjan fyntes mindre farlig, borttog hastigt kraf-terna, och flåckte lifvet d. 6 Aug. 1663. Han var då på fin Gård och Fődelfe-ort Torpa i Sődermanland. Begrafningen fkedde uti Sokne-kyrkan Husby.

Med et főrtråffeligit fnille, och en värk-fam fjål ägde R. R. Rofenhane mycken lårdom, den han genom en ständig låsning underhőlt och főrőkade. Han hade en utvald Bok-Samling. Drottning CHRISTINA fant mycket nője dår-uti, at på lediga ftunder med honom hålla fam-tal om lårda faker. Under fit utrikes viftande hőlt han ock med Drottningen en lård Brefvåx-ling och fkaffade henne flera rara Manufcripter. Ståndigt ägde han hennes befynnerliga nåd.

Gifte fig 1636 med Frőken *Beata Sparre*, och har haft en talrik pofteritet.

Hans tryckte Skrifter åro: En *Oration*, i Upfala 1626 hållen. — *Epiftola confolatoria ad Juvenem Virum virtute & genere nobilifs. Dn. Joh. Drake, propter obitum Parentis fui D:i Ax: Drake. Holm.* 1632. — *Obfervationes politicæ fuper nuperis Galliæ motibus*, 1649. — *Bref.* — Defsutom finnes uti Affeff. Gjőrwells Adreffe főr år 1775 åtfkillige Utdrag tryckte, af defs *Relation om Stockholms Stads och Slotts tilftånd, med upgift til Politiens ytterligare fõrbåttring.* —

Defs

En Skådepenning tjenar ibland annat at förvara hans minne. Den slogs i Tyskland. Ena sidan föreställer bröstbilden och namnet. Den andra, vapnet med öfverskrift: *Dum turpiter ut pace frui valeamus, nihil faciendum intus Te, aut patiendum.*

Dess Portrait är stucket in fol. och tvånne särskilta gånger in 4:o.

(Se Bibliotheca Sv. Goth. II T. p. 553. — Personal. vid Likpred. hållen af Dr. *Zach. Klingius*, 1664. — Nya Sv. Bibl. II Bandet, St. IX, p. 515. — *Lönb.* Anecdot. om namnkunnige Svenske Män, 2 B. p. 46. — Canc. Råd. C. *Berchs* Tr. om Sv. Herrars och Fruars Skådepenningar, pag. 220. — Cent. prima anonym. pag. 17 & 22.—)

ROSENHANE JOHAN, *Friherre* och *Sv. Rikes Råd.* Var Broder til R. R. *Schering Rosenhane*, och föddes på Fädernesgården Torp 1611. Efter dess återkomst ifrån utrikes resor, blef han 1636 Hofmästare för Prins CARL GUSTAF, och följde denne Herren på dess resor genom Tyskland, Holland, Frankrike och Ångland. Därefter vardt han 1643 Vice-Landshöfdinge i Östergöthland, 1645 Under-Ståthållare på Stockholms Slott, följande år Landshöfdinge öfver Viborgs och 1655 öfver Östergöthlands Län. 1654 gjordes han til Friherre, och 1658 upsteg han til Riks-Råds-värdigheten, då han tillika utnämdes til Hof-Rätts-Råd uti Svea Hof-Rätt. Han slöt sina dagar

gar 1661, och begrofs uti St. Nicolai Kyrka i Nyköping.

År 1674 äktade han Fru *Brita Ribbing*. (Se v. *Stiernmans* Höfd. Minne. — *Ejusd.* Geneal. Matr. — *Lönboms* Anecdoter om namnkunnige och märkvärdige Sv. Män, 2 Bandet.—)

ROSENHANE GUSTAF, *Friherre* och *Præsident* uti Kongl. Hof-Rätten i Dorpt, född 1619, ockſå Broder af R. R. *Schering Roſenhane*. Han beklädde flere ſyſlor med värdighet, innan han 1661 tilſattes ſåſom högſte Styresman för Kongl. Hof-Rätten i Liffland. Dödde ogift i Stockholm 1684, och räknas med ſkäl ibland våra lärde Svenſke Riddersmän. Han var en lycklig Svenſk Poët. Under diktadt namn af *Skoge-Skår Bårgbo*, utgaf han år 1658 i Stockholm in 4:o: *Det Svenſka Språkets klagomål, at thet, ſom ſig borde, icke årat blifver.* — Denna Skrift uplades andra gången in 8:o 1706. *En förklaring öfver Davids* 103 *Pſalm*, låt han i Stockh. 1680 in 8:o trycka. Därſtädes utkom äfven 1681 et litet Arbete: *Respublica glacialis*, kalladt. Elljeſt var han den förſte, ſom ibland oſs, efter Italienſka och Franſka ſmaken, börjat ſkrifva de ſå kallade *Sonetti*. Bevis härå är hans: *Vennerid*, tr. i Stockh. 1680, in 8:o, en ganſka ſällſynt Piece.

(Se

(Se Lönboms Anecdoter om märkv. Sv. Män, 2 B. p. 53. — Prof. Joh. Henr. Lidéns Hist. Lit. Poëtarum Svec. P. IV. p. 80. — Centur. Anonym. I. p. 17 & II p. 36.—)

ROSENHANE JOHAN, *Friherre* och *Præsident* i Vismarska Tribunalet. Föddes i Stockholm 1642, af R. R. *Schering Rosenhane* och dess Fru *Beata Sparre*. Kom tidigt til Upsala, och lämnades under den berömde Prof. Schefferi inseende. Huru han, jämte sine Bröder, här handleddes, berättar han sjelf, uti sin egenhändiga *Lefvernes-beskrifning*. *Vår* „*metbode at studera i Upsala*, skrifver han, „*bestod icke endast uti at vara i vår kam-* „*mare, läsa och skrifva; utan vi borde ock* „*lämpa alt til utöfningen. För den ordsa-* „*ken måste vi alla dagar en stund för af-* „*tonmåltiden, tillika med några andre Med-* „*lärjungar, hos Schefferus hålla samtal och* „*disputera om alla slags ämnen i Morale,* „*Politik och Physik, dem han hvar afton* „*tog af det vi läst i Valerius Maximus,* „*och gaf han åt en hvar, det han borde för-* „*svara eller bestrida följande afton, hvari-* „*genom vi förvärfvade oss en sådan färdig-* „*het at tala och raisonera på Latin, at det* „*icke var oss någon svårighet, til at op-* „*ponera offenteligen, det jag ganska ofta* „*gjorde; vi hade ock andra Collegier,* „*hvaruti vi orerade.* — Efter så ypperlig hand-

handledning, tog han 1660 afsked ifrån Upsala, och började sina utrikes resor. Han evertuerade sig ännu ytterligare i alla Vetenskaper, ända dårtil, at han i Amsterdam lade sig på Bokhålleriet och Handelen. Öfveralt gjordes bekantskap med de lårdaste personer, för at nyttja deras undervisningar. 1663 återkom han til Sverige, och blef Kammar-Junkare hos den unge Konung Carl den XI, hvarefter han 1664 til Assessors-ämbetet i Kongl. Commerce-Collegio kallades. 1667 feck han Regeringens befallning at resa til Vismar, för at där, tillika med flere deputerade Herrar, inrätta et nederlag. En åkommen mjålsjuka nödgade honom därefter at resa til Pyrmonts brunn. 1671 geck han såsom Envoyé Extraordinaire til Holland, och blef vid återkomsten Änke-Drottningens Hof-Marskalk. Nu anbefaltes han at följa Prinsessan Magdalena til Holsten. Efter Konungens Kröning, och då en Commission af 3 Stånd sattes, at undersöka Riks-Rådens förvaltning under Konungens minder-årighet, valdes Frih. Rosenhane til Ledamot af första Classen, åfven som han ock blef Ledamot i den Rått, hvilken hade at genomse förvaltningen af Rikets inkomster utaf Råntekammaren och Reductionen. Han kallar sjelf dessa sysslor *förhateliga förrättningar.* 1685 utnämdes han til Præsident i Vismarska Tribunalet, i Herr And. Liljehööks ställe. 1704 geck han såsom Ambassadeur Extraordinaire til Kongl. Preusiske

Hofvet,

Hofvet, och dödde i Vismar 1710. Han lemnade inga manliga Bröst-Arfvingar efter sig.

Gift f. g. 1667 med Fröken *Christina Wrangel*, a. g. 1687 med *Märta Sparre*, tr. g. 1701 med *Eleonora Lilje*, fjerde g. 1706 med *Eleonora Oxenstierna*.

Af trycket har han sjelf låtit utgå: *Oratio gratulatoria ad Patriam de Caroli XI ortu*, *Ups.* 1656 fol. — *Oratio de peregrinationis immaturæ incommodis*, *Ups.* 1658. fol. — *Dissert. de præcipuis senatoriæ prudentiæ præsidiis* *Ups.* 1660, 4:o.

(Se Anecdoter om namnk. och märkv. Sv. Män, 2 Bandet, p. 57. — Holmia litterata, p. 75.—)

ROOS AXEL ERIC, *Friherre*, *General-Lieutenant* och *Landshöfdinge*, samt *Ridd.* och *Commendeur af K. Sv. Ord.* År 1686 föddes han på Sätesgården Arnäs i Westergöthland. Fadren var Gen. Lieut. Frih. *Carl Gustaf Roos*, och Modren Fru *Christina Sparre*. Ännu ung, utvalde han det militariska Lefnadssättet. Härtil gafs ock tilfälle; ty det var denna tiden, som Kon. CARL den XII öpnade sin Krigs-skola. Roos antog Krigs tjenst, och var redan Fändrik vid landstigningen på Seland. Bivistade fältslaget vid Narven, Descenten öfver Düna-strömmen, och flera blodiga bardalekar. Ifrån Lieutenant vardt han Rytmästare, och vidare Konungens Lifdrabant. Denna senare post innehade han under det olyckliga slaget vid

 Pultava,

Pultava, och var en af de få, som gjorde Konungen sällskap til Turkiet och Bender. Hår ådagalade Roosen sin ogemena tilgifvenhet för sin Konung. Det år bekant, at den Svenske Konungen blef, af flere tusende Turkar och Tartarer, i sit lilla upbygda hus hårdt anfallen. Vid detta tilfälle var Roosen, hvad man kan kalla en Hjelte. När de svage förskantsningar af fienderne voro intagne, inbrott i huset skedt, mästa delen af Konungens ringa hop, dels nedergjord, dels fången, och Konungen sjelf stod i yttersta lifsfara, allena innesluten i en kammare och dår omgifven med fiender på alla sidor, hade Roosen den nåden, at få rådda Konungens dyra lif. Konungen ville därpå begifva sig til fot utom huset; men Lif-Drabanten Roos fattade Konungen med bågge hånderna bak uti gehånget, och hölt honom med all magt fast vid dörren. I första hettan upknäpte Konungen gehång-söljan, men låt sedermera öfvertala sig af denne sin trogne Lifvakt, at göra försvar innom huset. Då Kongshuset änteligen med eldkulor blef i brand skutet, beslöt Konungen, at sjelf utsläcka den öfverhanden tagande elden, hvarvid Roosen med några få andre gjorde alt möjeligt biträde. Den starka elden och de nedfallande bjälkar och mellantak tvingade Hans Majeståt in uti dess sofvekammare. Dår stålte han sig sjelf för fenstren, åt hvilka fienderna håftigt sköto, men Roosen trångde sig fram för Konungen at emottaga

taga Kulorne. Blodbadet blef alt mera håftigt, och Roosen var jämt vid Konungens sida. En oundvikelig dőd af elden hotade Hans Majestät och dess lilla sallskap, när Roosen gaf det Rådet, at det vore båttre dő med vårjan i handen midt i hopen, ån blifva inbränd. Fórslaget vidtogs och skulle i ógnablecket värkstållas. Efter en gifven salfva ópnades vågen ófver Borggården åt Cancellie-huset. Men Konungens stora sporrar fastnade uti de slagnas kläder, så at han fóll omkull. Genast kastade sig Roosen ófver Konungen, fór at betäcka honom fór fiendernas sablar och bardisaner. Ingen ting mera stod nu at uträtta. Man igenkånde Konungen, och han, tillika med Frih. Roos, upbragtes fången til Bender, hvarmed slut gjordes på denna blodiga och 8 timars ståndiga calabalique. Et så troget fórhållande feck af H:s Maj:t alt sit fórtjenta loford. Det vardt ock icke obelónt, ty 1713 blef Roosen Gen. Adjutant, och straxt dårpå Ófverste fór Sódra Skånska Cavallerie-Regementet. Nu feck han ock befallning af Konungen at lämna Turkiet och resa hem til Sverige, fór at góra berättelse om Hans Majestäts tilstånd. Denna resa, ehuru svår, både i anseende til oläkta blessurer och osåker våg genom fiendeland, vardt dock lyckeligen fullbordad. Vid Konung Carls återkomst til sit Rike, mótte honom Ófv. Roosen i Stralsund, och åfventyrade dår på nytt sit lif, under Konungens ógon uti et blodigt utfall. Härifrån

ifrån vardt han såsom Ambassadeur til Franska Hofvet affärdad. Återkommen, fant han Konungen i Lund. Följde Monarken sedan til Norrige, och var med intil dess död. Nu uphörde änteligen kriget, men icke Roosens nit, at tjena och gagna sit Fädernesland. Hans förtjenster blefvo icke heller glömde. År 1722 feck han Fullmagt at vara Gen. Major vid Cavalleriet. 1725 Fullmagt på Öfverste-beställningen för Nylands Dragon-Regemente, och år 1728 Transport-Fullmagt til Öfverste för Bohus-Läns Dragoner. Vid detta Regemente slöt han 1740 sin militariska lefnad, ty s. å. emottog han Fullmagt at vara Landshöfdinge i Elfsborgs Lån, hvilken beställning han til år 1749 innehade, då tog han afsked, och hugnades med General-Lieutenants namn och heder. År 1748 utnämdes han til Riddare och 1749 til Com. af K. Sv. Orden. 1765 uti en ålder af 80 år, slöt han sit lefnads-lopp, som varit en kedja af dygd, åra och hjelte-bedrifter. Hans Lik jordades i Gesta Sokne-Kyrka på Dals Land.

Gifte sig 1718 f. g. med Fröken *Elisabeth Juliana Liljehök.* A. g. 1722 med Grefvinnan *Hedvig Charlotta Cronhielm.* Genom dessa bägge giften blef han en Fader för flere Barn, men öfverlefde alla på mansfidan, så at Vapnet vid hans graf, såsom den siste af denna Friherrlige Ätt, krossades.

Efter

Efter honom äger man en tryckt *Berättelse om Calabaliquen uti Turkiet*, som uti Sv. Bibl. 1 Del, p. 369 finnes införd.

(Se Åm. Talet öfver Frih. m. m. *Axel Roos*, tr. i Götheborg 1766.—)

ROSEN GUSTAF FREDRIC, *Grefve, Svea Rikes Råd, General-Gouverneur* samt *Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden.* Lifland och Revels Stad var det stället, där han 1688 föddes. Fadren var *Joh. von Rosen*, Man-Richter i Estland, och Modren, Grefvinnan *Brigitta Stenbock.* Han började sina militariska tjenster, med at blifva Dragon vid Stenbockska Regementet, och utnämdes 1706 af sin Konung, efter slaget vid Grodno, til Cornett. Blef Lieutenant 1707, och 1711 Ryttmästare vid Lif-Regementet. Inga drabbningar, inga actioner förefölle desse åren, där icke Rosen var ibland de första, och visade at han hade et oförskräckt hjerta. Efter det olyckliga slaget vid Pultava, blef han sin Konung til Bender följaktig. Honom anbefaltes at göra campagnen emot Ryssarne under Tartar Chans Mahomed Geray befäl i Ukraine, och, uti attaquen på Ryssarnes Retranchement vid Prutströmmen, inlade han en utmärkt tapperhet. Sedan kriget, på et för Turkarne mindre hedrande sätt, var slutadt, feck Rosen tilstånd at gå til Kiovska Tropperna, samt året därpå, 1712, ordres at rycka in i Podolien.

Åter kom han at med de alierade Troppar 1713 fatta posto vid Prutströmmen. Förgäfves gjorde en Corps Turkar på honom här det häftigaste anfall. Han dref dem tappert tilbaka, och sedan de otrogne Pollakar honom öfvergifvit, förfvarade han sig ändå med sit lilla manskap så hjeltemodigt, at fienden nödgades lämna honom med sit folk fritt aftog och convoy til Bender. Under vägen feck han veta Turkarnes otrohet emot den Nordiska Hjelten. Han förtröt at han icke fått dela et lika öde med sin Konung. Efter mångfaldiga svårigheter, framskaffade han sin Corps til Bender, inquarterade den i Byarne, och skyndade til Konungen, som med sin Svite var förlagd i Timurtasche, en By en fjerdedels mil ifrån Adrianopel. Konungen emottog Rosen med nåd, och gjorde honom 1714 til General-Adjutant. Uti Ambassaden, som afgeck samma år til Acmet III, under Gen. Grothusens anförande, förordnades han at vara Marskalk. Vid återkomsten til Staden Pitest, feck han befallning, at vara Konungen följaktig på den hastiga ritten ur Turkiska Gebietet, som til allas förundran på 14 dagar fulländades. För at undvika alla de snaror, som sattes för Konungens Person, nödgades han dölja sin höghet, under namn af *Carl Frisk*. Rosen kallade sig *Johan Palm* och Düringen *Eric Ungern*. I Cassel trodde man i Rosens person igenkänna den Svenske Konungen. För at göra Konungens

resa

resa desto säkrare, måste han altid dröja 4 timmar efter Konungen.

Knapt var Kon. Carl til Pommern lyckligen undankommen, förr än de flästa Europeiska Makter sammansatte sig at störta Hjelten. Preusarne voro i begrep at intaga Ön Ysedom, då Kon. Carl, aldrig van at fly någon fara, ryckte ut med en hand full folk, ibland hvilken Rosen också var. Konungen råkade då ut för en vida öfverlägsen Tropp fiender. Hästen blef honom undanskuten, och Monarken, i den ögonskenligaste fara at blifva nedhuggen, feck denna gången tacka Rosen för sit lifs räddning. Han lamnade Konungen sin häst, hvarmed han lyckligen undankom. Rosen tycktes böra bli et offer för döden, men Försynen frälste ock honom. Efter attaquen vid Stressov blef han Öfverste, och vid afresan ifrån Stralsund, vardt han 1715 sin Konung til Sverige följaktig. Rosen följde Konungen til Vermeland, och hade här andra gången den hedern, at frälsa dess lif, som vid en attaque, med Aggerhuske Dragone-Regementet, var i fara för en Dragon, hvilken höll på at bli Hjelten öfvermägtig. Til Carlscrona blef han sedan förskickad med Konungens Blanquet-Fullmagt, at å dess vägnar gifva nödiga ordres åt Amiralitetet om Flottans utrustande. Han bivistade därefter Sjö-campagnen på Amiral-skeppet, och visade at han var lika-skicklig Krigsman til sjös som til lands. Åter måste han inställa sig hos Konungen vid

Högqvarteret i Norrige, och gjordes til Lieutenant vid Drabanterne, då den så kallade Lif-Esquadron inrättades. Sändes 1717 på nytt til Carlscrona, med Fullmagt at vara Vice-Directeur vid Amiralitetet, Öfverste för Artillerie-Volontaire-Regementet, samt Öfver-Commendant på Fästningarne i Carlscrona och Carlshamn.

Konungen stupar 1718. Krigs-ärenderna förbytas, och vid 1719 års Riksdag, finner man den tappre Rosen, såsom Expectant, vid Dal-Regementet placerad. Änteligen hugnas han 1722 med Gen. Majors Fullmagt, och förordnas 1728 til Öfverste vid Vestmanlands Regemente, hvarefter 1731 följde Friherre-vårdighet. 1739 utnämdes han til Sv. Rikes Råd. När Dal-allmogen 1743 gjorde det bekanta uproret, anförtroddes honom omsorgen, at förskingra deras vidare sammanrotning, och drifva dem ur Hufvudstaden. Knapt var detta våsende förbi, förrän honom updrogs befälet öfver de i Skåne, Bohus-Län och Jämteland s. å. tilhopadragne Troppar. 1747 vardt han Gen. Gouverneur öfver Finland, 1748 Ridd. och Commend. af Kongl. Seraph. Orden, och vid Konung ADOLPH FREDRICS Kröning 1751, ibland Svenske Grefvarnes antal intagen. Vid Pommerska kriget, som 1757 började, vardt R. R. Rosen af Riksens Stånder anmodad, at åtaga sig högsta befälet öfver Arméen. Han gjorde då liksom våld på sin höga ålder, för at med vanlig styrka utföra hvad honom nu an-

för-

förtrodt var. Men naturen kunde icke längre uthärda. Han hemkom mycket sjuklig, och man såg hans kroppskrafter dageligen aftyna. Icke dess mindre fortsatte han sina rådplägningar i Senaten, til dess hvälfningarne blefvo sådane, at han, med flere vårdige Rådsherrar, var föranlåten at lämna Rådstolen. Man tillade honom dock, vid hans bortgång ur Rådet, en årlig pension af 4000 Dal. Silfmt. 1769 feck han, uppå Rikfens Ständers underdåniga godtfinnande, Kongl. Maj:ts nådiga kallelse at återtaga sit rum i Rådet; men han svarade därpå: *Jag har nu fått en högre kallelse.* — Hans aning slog honom icke felt, ty ännu samma år geck han ur tiden, mätt af år, mödor och åra.

Sanningen har sjelf gjordt denna målning på R. R. Gr. Rosen: öfver 60 år offrade han sina krafter och egendom åt Fäderneslanders tjenst. Han skildes hädan, fattig på ägodelar, men rik på dygd och heder. Aldrig var han nedslagen i någon fara, och aldrig djärf, då lyckan förde honom med fulla segel. Jämn i tänkesätt, årbar i seder, alfvarsam i klädedrägt, ädel i hjertat, våltänkande om alla, redlig i ompröfvandet, mogen i tankekrafter, försigtig i besluten, outtröttelig i sit arbete, manfast och oföränderlig. Trogen för Gud, lydig mot Konung och Lag, älskare af Ständers och Folkets rätt, Frihetens försvarare, sjelfsvåldets hatare, och lastens hämnare. I yngre åren, då han

klädde

klädde ſig på ſamma ſätt ſom Kon. CARL med upſtrukna hår m. m. ſkal han haft med Konungen ſå mycken likhet, at deſs Portraiter, ſom den tiden åro aftagne, med Kon. CARL den XII:s låtteligen kunnat förblandas.

Trenne gånger gifte ſig Gr. Roſen. F. g. 1718 med Grefvinnan *Sophia Loviſa Wachtmeiſter*, a. g. 1729 med Fröken *Ebba Margareta Baner*, tr. g. 1733 med Grefvinnan *Theodora Beata Düker.*

(Se Åreminnet öfver R. R. m. m. Gr. *Guſt. Fredr. Roſen*, af S. S. Stockh. tr. 1771.—)

ROSENSTOLPE JAHAN, *Vice-Præſident* uti Kongl. Svea Hof-Rätt. Var född 1668 i Öſtergöthland, hvareſt Fadren, *Bengt Retzius*, var Paſtor i Wånga, och ägde til Huſtru *Margareta Wangel.* Han ſtuderade i Lindköping och Upſala, och trädde med detta Seculi början i Rikets tjenſt. Uti Kongl. Svea Hof-Rätt geck han ſteg för ſteg, til deſs han 1716 vardt Aſſeſſor. Därifrån utnämdes han 1718 til Lagman öfver Herjedals Lagſagu, adlades 1719 i denna värdighet, kom åter tilbaka i Kongl. Hof-Rätten, vardt 1724 Hof-Rätts-Råd, och ſiſt 1743 Vice-Præſident. I detta Ämbete affomnade han i Stockholm 1758.

En utmärkt gudsfruktan prydde denna Hedersmannens hela vandel. Med denna egenſkap var han en ſtor Domare. Hans förtjenſter om rättviſan lefva ännu uti mångas minne,

och

och böra aldrig förgätas. Han var Ledamot uti Kongl. Lag-Commissionen, hvarest han, med ouphörlig flit, til en stor del befordrat vår nu ägande Lag. Såsom ogift, krossades vapnet vid hans jordefärd, efter et honom värdigt Tal, som hölts af Hof-Rätts-Rådet C. M. Adlermark.

(Se Sv. Mercurius för 1758, Nov. månad, p. 229. — v. *Stiernmans* Geneal. Matr. p. 1232.—)

RUDBECKIUS JOHANNES, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Vesterås. Uti Nerike, Almby Sokn och Ormesta By, föddes han 1581, af Föräldrarne *Johan Persson*, då Härads-Skrifvare, sedan Stads-Skrifvare i Örebro, och Hustru *Christina Bose*. Denne Johan Persson dödde af pesten 1603. Sju års tid tilbragte Sonen i Örebro Skola, flyttades därifrån til Strengnäs och så til Upsala. I Wittenberg tog han Magister-graden. Knapt hade han fyldt sina 23 år, när han 1604 i Upsala blef Math. Professor, ifrån hvilken sylla han 1610 årholt transport til Hebr. Lingv. Profession. Året därpå intogs han uti Theologiska Faculteten. Nu var det som den förargeliga oenighets-eld med allo utbröt, emellan honom och Prof. Messenius, hvilken långa tiden förut varit tänd, och hvars första anledning skal hafva varit en Oration, som Rudbeck hållit, af hvilken Messenius funnit sig stött. Träran vardt så skarp, at man begynte frukta för uppen-

penbara våldſamheter, ſedan bågge Contraparternes Diſciplar gjorde hvar ſit parti. Det felade ock icke mycket, at Academien, för denna oredan ſkull, platt gått öfverända, ſom kan dömas af et Kon. GUSTAF ADOLPHS Bref til ſamma Academie, dat. d. 31 Mart. 1613. Konungen gaf befallning til en formelig underſökning häröfver, i Stockholms Conſiſtorio, under några Rikſens Råds och Biſkopars öfvervaro. Om man ſkal tro hvad Meſſenius ſjelf härom berättar, ſå blef Rudbeck vid denna underſökning dömd at göra offentelig afbön. Meſſenii ord äro deſſe: *Donec anno* 1613 *d.* 17 *Julii Stockholmiæ in Conſiſtorio coram Cancellario & Skyttio Regnique Præſulibus, Rudbeckius ſit demuo compulſus deprecari culpam.* Den ſom har luſt at närmare känna beſkaffenheten af denna lärda ſplit, icke ſärdeles hedrande för någondera af Hufvudmännerne, kan träffa tilräckelig uplysning uti det hiſtoriſka Arbete, ſom under denna Artikel ſiſt citeras. För at med minſta omſvep göra ſlut på trätan, nämde Konungen Meſſenius til Aſſeſſor i Svea Hof-Rätt, och kallade Prof. Rudbeck 1613 til ſin Hofpredikant. Rudbeck feck ſåledes äfven lära känna fältlefvernets beſvärligheter. Vid Kon. GUSTAF ADOLPHS Kröning, utnämdes han 1617 til Doctor Theologiæ, och 1619 ſattes han på Veſterås Biſkops-ſtol. Såſom en nitiſk och driftig Biſkop utmärkte han ſig. Förrättade 1627 en allmän viſitation vid Förſamlingarne

ne i Estland och Ingermanland. Ibland hans flere förtjenster bör nämnas, at Kon. GUSTAFS ADOLPHS *Bibel* i fol. genom hans försorg och åtgård 1618 utkom. Til Strengnäs och Vesterås Gymnasier, skänkte han hederliga Stipendier. Kostade ock så på Vesterås Domkyrkas, Gymnasii och Nosocomii-husens förbättrande. Uti Vesterås inrättade han åfven et så kalladt *Collegium Pietatis*, där man med predikande och andra andeliga öfningar syssellsattes. År 1646 afled han, och begrofs i Domkyrkan. Hr Arckenholtz, uti sina Memoires de la Reine Christine, berättar, at Dr. Rudbeck på sin sotesäng hade den nåden, at af Drottning CHRISTINA få besök. Han tog sig då den friheten, at ibland annat varna Drottningen för smickrare och sådant folk, som sökte at under fyra ögon förtro henne hemligheter, men med förbehåll at slippa blifva bekante såsom angifvare häraf. Han ville påstå, at desse Hof-sqvalror voro de elakaste i verlden, och sökte ingen ting annat, än både hennes och hela Rikets värsta.

Dr. Rudbecks första gifte, med Ärke-Bisk. *Nic. Botbniensis* Dotter, var ofruktsamt; men i det senare med *Magdalena Hysing*, Proste-dotter ifrån Fellingsbro, blef han en Fader för många Barn. Äldste Sonen *Nicolaus Rudbeckius* vardt Theol. Doctor, Pastor Primarius i Stockholm och sist Biskop i Vesterås, där han 1676 afsomnade och begrofs i Domkyrkan, uti

det

det Rudbeckiska Graf-Choret. En Son, *Petrus Rudbeck*, vardt Theol. Doctor, Domprost i Upsala och sist Biskop i Skara, hvarest han 1701 slutade sina dagar, sedan han, såsom Superintendent i Narven, måst flykta öfver til Sverige, och såsom Biskop varit Promotor i Doctoral-Promotionen, som 1693 hölts vid Jubelfesten. Med desse var också Dr. *Olof Rudbeck* Sambroder, hvilken af sin *Atlantica* år så vida bekant. Två Bröder ägde Dr. Joh. Rudbeck, hvilka med några ord måga nämnas. Den ene var *Petrus Rudbeck*, som dödde 1629 Prost i Köping. Den andre hette *Jacob Bose Rudbeckius*, förestod Rectors-syslan i Örebro och Strengnäs, kallades 1628 til Professor vid *Gymnasium Illustre* i Stockholm, och då det förföll 1630, feck han Rectoratet i Stockholm, hvilken tjenst han til sin död 1640 innehade. Denne Mannen hade väl läst sin bok, var en stor verldsföraktare och af et särdeles alfvarsamt sinnelag. Han ville aldrig söka lyckan, utan väntade på hennes besök. Detta förakt lemnade hon icke ohämnadt. Jacob Rudbeck feck sitta i sit Skole-stoft, och tilbringa sina dagar med de knappaste vilkor. Två gångor gifte han sig, och tog bägge gångorna Tjenstepigor til Hustrur. Det var eljest han, som tillammans med Professorerne uti Colleg. Stockholm. Illustr. sammanskref: *Annales Regni Sveciæ, subjectarumque Provinciarum*, ifrån år 1628 til och med 1639. Också inlemnade

lemnade han 1623 til Kongl. Sv. Hof-Rått en besynnerlig Skrift, som förde denna Titul: *Kort och enfaldigt betänkande öfver thet som händer med mandråpare, at när the lägga sin hand på them the hafva slagit, gifva the blod ifrån sig igenom mun eller näsor.*

Men tilbaka til Doct. Joh. Rudbeckius. — Hans genom trycket utgifna *Skrifter*, *Orationer*, *Disputationer*, större eller smårre *Theol. Tractater* och *Predikningar*, upräknas til et stort antal af nedannämde Auctorer. Man vil här anföra några: *Acta*, *h. e. Lectiones*, *Declamationes*, *Disputationes & Exercitia anni* 1610, *in Collegio privato habita. Dedicata Gustavo Adolpho. Holm.* 4:o. — *Articuli Christianæ Religionis XXIV Disputationibus, Holm. & Ups. in* 8:o *editi.* — *Een gemeen Bordlag eller Huusrått, tharigenom en Matfader eller Huusvård med sine gäster och folk må hålla gudfrucktighet, ära och goda seder vid magt, at otukt och grofva seder må afskaffade och förbindrade varda, skreffven af J. R. N.* 1613, *tr. Stockh.* — *Logica ex optimis & præstantissimis auctoribus collecta & conscripta. Aros.* 1629 in 8:o. — *Controversiæ Logices. Aros.* 1629, in 8:o. — *Privilegia quædam Doctorum, Magistrorum, Baccalaureorum, Studiosorum & Scholarum omnium, quibus in bene constitutis regnis & rebuspublicis, cum alibi tum in patria nostra charissima, Dei gratia &*

laudatissimorum Dynastarum clementia & longa consvetudine hactenus gavisi sunt & etiam gaudent. Aros. 1636 in 4:o. — Denna Bok gjorde mycken upmårksamhet, hade nära blifvit Auctors olycka och vardt straxt förbuden, enligt Kongl. Senatens Utslag af år 1636 (*). — *Een kort berättelse och undervisning om vår Christeliga Tro och Gudstjenst uti Sverige, tháruti ock the grofveste villfarelser, som äre uti Ryssars Religion, varda korteligen förlagde och tillbaka dreffne,* in 4:o. — *Bot och Bättrings Predikningar.* — *Beatum Regis Sceptrum, det är, et välsignat Konunga-Regemente, uti* 32 *Pred. öfver Samuels-Böcker, Ups.* in 8:o 16 - - *Likpredikningar, öfver R. R. Lagm. Henric Horn,* 1618. — *öfver Anna Oxenstierna,* 1618. — *öfver Änke-Drottning Catharina,* 1622. — *öfver Nils Posse* 1627.— *Klago-pred. öfver Konung Gustaf Adolph,* 1633. — *Likpred. öfver R. Dr. Gr. Magn. Brahe* 1633. — *öfver Konung Gustaf Adolph* 1633. — *Åtskillige Likpr. tilhopa tryckte i Vesterås* 1637, m. m. —

(Se

(*) Riks-Rådet Joh. Skytte yttrade sig i Rådet, *at på flere års tid, hade ingen Bok af farligare innehåll än denne i Sverige utkommit, och påstod derföre at Upläggaren med ed borde betyga, at han intet Exemplar undanhållit, när den vardt förbuden.* Denna Bok vållade, at Dr. Rudbeck, ehuru nära på vägen, icke kunde upnå Årke-Biskops-värdigheten.

(Se v. Stiernmans Bibl. Sv. Goth. T. II. p. 161. & p. 395. — Rhyzelii Episc. Sv. Goth. p. 269. § B. — Dr. Spegels Kyrko-Hist. — Konung Carl den IX:s Historia, nötan pag. 191. — Likpr. med Personalier öfver Dr. Joh. Rudbeckius, tr. i Upf. 1645. — Er. Hydrén Diss. de fatis Literaturæ Orientalis in Svecia, Ups 1755. — Nytt Förråd af äldre och nyare Handl. III Stycket, p. 147, IV Stycket pag. 210. — Memoires de la Reine Christine, par Arkenboltz. I P. p. 318. — Mag. Er. Fants Historiola Literaturæ Græcæ in Svec. Sect. I. — Scheff. Svecia Lit. p. 79. — Dr. Strickers Homil. Bibl.—)

RUDBECK OLOF, *Med. Doctor* och *Professor* i Upsala. Var Son af förenämde Biskop Dr. *Joh. Rudbeck*, och föddes i Vesterås 1630, af Modren *Magdalena Hysing*. Barnet hade den nåden, at blifva til Dopet buren af Konung GUSTAF ADOLPH, som då kommit til Staden, och bodde i Biskopens hus. Ganska väl anlade den unge Rudbeck sin tid i Upsala, och disputerade därstädes 1652, *de Circulatione Sangvinis*. I synnerhet vinlade han sig om Anatomien, och feck den nåden at förrätta *Anatomiska Sectioner* för sjelfva Drottning CHRISTINA, då han ock var så lycklig, at upfinna de så kallade *Vasa lymphatica*, hvilket fynd han i Vesterås 1653 i dagsljuset utgaf. Han kunde då icke förtiga, at han däraf var första upfinnaren, hvilket sedan ådrog honom et nog förtreteligt penne-krig, i det flere ville tilvälla sig samma heder, särdeles Thomas Bartholin i Köpenhamn, hvilken dock,

 efter

efter berättelse, straxt efter upfinningen, hårom fått kundskap af en Tysk Student, som vid samma tilfälle varit tilstädes, och straxt rest til Dannemark. En Martin Rogdan var den, som i synnerhet emot Rudbeck hvässade sin penna, för at tilfäkta Bartholin hedren af denna decouvert. Rudbeck försvarade sig, och blef ej utan medhåll af flere Anatomici. 1653 reste han til Holland, återkom efter et års förlopp, och undervisade Ungdomen i Upsala, tils han 1658 til Ord. Medicinæ Professor förordnades. Af egne medel hade han imedlertid, redan 1657, hår uprättat och i någorlunda stånd bragt en *Botanisk Trägård* och *Orangerie* af åtskilliga rara Växter ifrån långväga orter. Detta förekom Utlänningen underligit, hvilken ej trodt, at sådant i Norden skulle låta sig göra. Samma Trägård skänkte han 1662 til Academien, och fortfor med dess förbättring så länge han lefde. Lusten för det Botaniska Studium fortplantade Rudbeck på sin Son *Olof Rudbeck* den yngre, och arbetade jämte honom med mycken kostnad på et stort *Botaniskt Verk*, *Campi Elysii* kalladt, som til större delen förgecks i Upsala brand 1702. De uptäckte också nu en ny Ört, som vardt kallad *Rudbeckia*. Efter många års jämna arbete til Ungdomens undervisning, afträdde Fadren Professionen åt sin värdige Son, och dödde kort efter, näml. år 1702.

Flere Vettenskaper, än Medicinen, voro föremål för denne Mannens flit och forskande snille

alt

alt ifrån ungdomen. Han hade vidsträckta insigter uti Historien och Antiquiteterna, äfven som han besatt stor Språk-kundskap, kände Architecturen, och hade smak uti Målnings- samt Ton-konsten. Uti Sång skal han, särdeles i yngre åren, varit mästerlig. Under sit vistande i Leiden, sjöng han en dag uti St. Petri Kyrka, och det med den verkan, at han aldeles förkiusade de närvarande åhörare. Vid Konung CARL den XI:s Kröning, updrogs honom hela directionen öfver anstalterna därtil, så uti Byggnader som Decorationer, Målningar, Musique och Fyrvärkerier. Allestädes, til och med hos sin Öfverhet, var han älskad och högaktad för sina insigter, sin qvickhet och sit glättuga sinne. Om honom skref Prof. Edm. Figrelius 1658 uti et Bref ifrån Upsala, ibland annat: *Docte philosophatur, fidelissime juventutem voce manuque informat, ægrotos fideliter curat, publice profutura scribit, cantat, ludit, pingit, disciplinasque ac artes varias recentibus indies ac nobilibus inventis illustrat, ac omnia denique tanquam singula unus absolvit.* — Men hans beröm har blifvit öfver hela den lärda verlden utbredt, genom dess så kallade *Atlantica.* Detta lärda Arbete, bestående af 4 Tomer in folio, förklarar Sveriges ålder och urgamla utseende, och leder härifrån de flästa gamla Folkslagens härkomst, gudalära, seder, språk m. m. Boken bär vittnesbörd om sin Auctors förundransvärda belåsenhet och sällsynta qvickhet. När hon utkom,

emottogs den både af Utlånningar och Landsmån med förundran. Hvad dåruti låses, har sedermera ömsom blifvit af många bifallit, och af många bestridt, men intil denna dag af ingen med tilräckeliga skäl förlagdt. Den som åstundar känna alt det beröm och alla de loford, hvarmed detta lårda Arbete blifvit inom den lårda verlden hedradt, han må skaffa sig en Bok, som i Frankfurt 1692 in fol. utkom, och som förer denna Titul: *Judicia & Testimonia illustrium atque clarissimorum virorum de Celeberrimi Sveonis, Olavi Rudbeckii, Senioris, Med. Prof. Ups. Atlantica.* — En mindre lärd, men kan hända mera roande *Skrift*, må här sluteligen citeras, af hvilken kunna inhåmtas flere particulariteter om Prof. Rudbeck, som uplysa dess caracter. Det är en *Grafskrift* öfver denne Hedersmannen, uti en nog löjelig styl af en Olof Siljeström upsatt. Som hon är för lång at hår hel och hållen införas, vil man endast utplåcka vissa ställen:

Hår ligger begrafven en gammal Skald,
Olof Rudbeck födder i Vesterås vald.—
I fyra Regenters tid han tjent,
Och all sin tid til Lärdom vändt.—
Han var en Läkare och skar up folk,
Han var ock de gamla Skalders tolk.—
I Upsala kom han först tryck på han,
Alt som skull giöras, det gjord' han i Stan.—
Aldrig bytte han om klädedrägt,
Han brukade lika med sin gamla slägt.—
Hans byxor voro vida och öpna vid knä,
Al-

Aldrig han handskar bruka plå.
På slokota håret en opsatt hatt,
En stackot svart kappa på axlarna satt.
Med liten präst-kraga och slätan räck
Gick han, men aldrig med käpp och stock.
Uti en kärra ibland han for,
Öppen var den, och intet stor.
Han hade stort hufvud(*)*, en resliger kropp.*
En Far, en Herde för den lärda tropp.—
Sen han blef född var han aldrig sjuk,
Om icke af stenen ibland i sin buk.
Han spelte på giga och blåste på lur,
Lustigt han sång, och var aldrig sur.
Därmed var han Kongar och Herrar täck,
Mot alla vänlig, mot ingen fräck.—
Han kund' ej med hofstrek ej häller med krus,
Aldrig drack han sig något rus.
Nu var han Herre, nu var han dräng,
Altid först uppe och sist i säng.—
Sen han hade sedt sina sjuttio år,
Så blef han död och lades på bår.
Han var för ingen motgång skygg,
Likson han lefde, så dödde han trygg.

Uti sit gifte ägde han *Wendela Lohrman.* På henne förrättade han sjelf den bekanta *Operatio Cæsarea*, med den färdighet, at både hon och fostret blefvo vid lif.

Hans Skrifter äro: *Disputationer* i Upsala och en i Amsterdam utgifne. — *Epistola ad Thomam Bartholinum, quæ sibi inventionem vaso-*

(*) Han kallades därföre *Storhufvud.*

vaſorum ſeroſorum hepatis contra Bogdanum vindicat. *Upſ.* 1657 in 4:o. — *Catalogus plantarum in horto Academiæ Upſ. inſtructo Upſ.* 1658 in 8:o. — *Atlantica ſive Manheim*, med en lång Titul, på Latin och Svenſka. 4 T. in fol. *Upſ.* 1679. &c. — Hans *Condolance-Bref* til Konung CARL den XII, öfver deſs Herr Faders Kon. CARL den XI:s död, är märkeligit, och finnes infördt i Sv. Fateburen N:o 17 för år 1768.—

(Se *Nettelblads* Memoria Virorum in Svec. eruditiſſimorum Rediviva Semidec. IV. p. 166. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år, p. 132. — *Schefferi* Sv. Lit. p. 212. p. 413. — Små-Saker til Nöje och Tidsfördrif, 2 D. p. 4.—)

RUDBECK OLOF, *Kongl. Archiater*, Son af den odödelige Atlanticæ-Auctoren, Med. Doctoren och Prof. i Upſala, *Olaus Rudbeckius*, med *Wendela Lohrman*, och född i Upſala 1660. Diſputerade i Upſala 1686, och utgaf i Utrecht 1690 ſin *Gradual-Diſputation*, hvarefter han därſtådes creerades til Doctor Medicinæ. Vid hemkomſten förde han med ſig en myckenket rara Örter och Frö til den af Fadren i Upſala anlagda Botaniſka Trågården, blef 1691 Anatomiæ och Botanices Profeſſor, och i ſamma beſtållning 1719 adlad. Utnämdes 1739 til Archiater. Han är i den lårda verlden af många Arbeten namnkunnig, och räknas billigt ibland de förnämſte Svenſke Skalder, ſamt ſpråk-kunnogaſte Mån, ſärdeles *in*

in Orientalibus. Under Konung CARL den XII:s viftande i Lund, gjorde Rudbeck hos Monarken fin upvaktning, och bemöttes med myc- ken nåd. Vid detta tilfälle yrkade han inför Konungen fin favorit-mening om *Hebreiſka och Götbiſka Språkets likbet*, föregifvande ibland många andra exempel, at *ordet Konung ockſå vore Hebreiſka.* Konung CARL ville attrapera Rudbeck, och invände, at *Konung på Hebreiſka bette Meleck.* Lingviften blef något beftört af detta ovåntade inkaſt, men tog fin tilflygt til ordet *Coben*, hvarmed han trodde fig båſt kunna komma ifrån faken. 1720 fatte Prof. Rudbeck tillika med då varande Bibliothecarien, federmera Årke-Biſk. Dr. Eric Benzelius, Vettenſkaps-Societeten i Upfala uti gång. Hans dödsår inföll 1740.

Gift f. g. med *Catbarina Goeding*, a. g. med *Catbarina Scbönſtröm*, tr. g. med *Cbarlotta Rotenburg.* Uti deſſa giften var han en Fader för icke mindre ån 13 Barn.

Arch. Rudbecks tryckta Skrifter åro: *Disſertationes.—Campi Elyſii Upſ.* 1701 in fol.— *Lapponia illuſtrata Upſ.* 1701 in 4:o.—*Lapo Hebraizans*, *ſ. de convenientia linguæ Hebrææ cum Lapponica*, *Upſ.* 1703 in 4:o— *Orationes* och *Programmata.* —*Verſer vid flere tilfållen.* — Delsutom hade han utarbetat et vidlyftigt Verk, under namn af *Thesaurus Lingvarum Aſiæ, Africæ & Europæ barmonicus*, fom i Upfala förvaras.

(Se Parentationen öfver honom i Upsala hållen 1741. Dr. Bergii Tal om Stockh. för 200 år. — v. Stiernmans Geneal. Matr. — Prof. Brings Tal i Lund 1767, recenserat i Kongl. Bibl. Tidn. för s. å. p. 271. — Er. Hydréns Differt. de fatis Orientalis Literaturæ in Svecia, Ups. 1755.—

RUDEN TORSTEN, *Doctor Theologiæ* och *Biskop* i Lindköping. Föddes 1661 i Vermeland och Lysviks Sokn, där Fadren *Håkan Ruden* var Capellan. Modren var *Christina Falk*. Ifrån år 1670 hade han studerat i Carlstad, och ifrån 1678 i Upsala, innan han 1691 blef Magister, och s. å. genom Kongl. Fullmagt sattes til Profess. Poëseos vid Åbo Academie. 1706 blef han här Theol. Professor och s. å. Domprost. 1708 flyttades han til Superintendentien i Carlstad, och 1716 därifrån til Lindköpings Biskopsdöme. 1719 utnämdes han til Theol. Doctor, och samma år adlades Barnen med namnet *Rudenskiöld*. Vid Riksdagarne år 1723, 26 och 27, var han sit Stånds Taleman, och slöt i Lindköping sina dagar 1729. Hans exemplariska andagt vid Gudstjensten, upbyggande lefnad, försigtiga åmbetsnit och intagande umgångs-sätt, förvärfvade honom allmän högaktning, och han sättes med skäl ibland prisvärde Lärares antal. Också räknas han ibland de ypperste Latinska och Svenska Poeter, hvarom det uti den af Prof. nu mera Cancellie-Rådet och Ridd. Joh. v. Ihres sköna Parentation på et ställe heter:

Dum

Dum geminum cecinit carmen dubitatur
[illegible] *in illis,*
An magis ars, pietas ingeniumve micet.

Gifte sig f. g. 1692 med *Anna Brunell*, a. g. 1696 med *Magdalena Wallvik*. Hon uptogs i sin ungdom til Kongl. Hofvet, kläddes til Brud af Kongl. Prinsessan ULRICA ELEONORA, och feck af K. M. 3000 Dalers Brudgåfva, som den tiden var en hederlig summa.

Man har Dr. T. Rudens Portrait in 8:o graveradt, och af hans hand; utom *Disputationer*, följande utgifne Skrifter: *Finska Helicons-Blomster*, *Åbo* 1704 in 4:o. — *Memoria Viri Clarisf. Christ. Alandri, Eloq. Professoris*, *Ab.* 1704 in 4:o. — *Predikan öfver Drottn. Ulr. Eleon. Kröning* 1719. — *Likpredikningar: öfver Borgm. i Åbo Joh. Saebls*, 1707. — *öfv. Rådm. Adolph Wittfot*, *Åbo* 1708. — *öfv. Cathar. Pehrsdotter*, 1708. — *öfv. Domprosten i Lindk. Thom. Ibre*, 1719. — *öfv. Lect. i Lindk. L. Drysen*, 1722. —

(Se *Rhyz.* Episc. Sv. Goth. — v. *Stiernm.* Matr. — Likpred. med Personalier tr. 1729. — Aboa Lit. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl. —)

RUDENSKÖLD ULRIC, *Commerce-Råd.* Föddes i Stockholm 1704, under det hans Föräldrar gjordt en resa hitöfver ifrån Finland. Fadren, Dr. *Torsten Ruden*, då för tiden Theol. Prof. i Åbo, vardt sist en värdig Biskop öfver Lindköpings Stift. Modren var Fru *Magdalena Wallwik*. På Kongl. Lust-Slottet

ſlottet Carlberg, blef han til Dopet buren af H. K. H. Prinſeſſan ULRICA ELEONORA. När Fadren 1709 flyttade öfver ifrån Finland, för at emottaga Superintendentien i Carlſtad, var han, med Maka och Barn, i fara at omkomma på hafvet. En ny lifsfara hotade den unge Ulric ſtraxt efter ankomſten til Carlſtad. Med ſin äldre Broder, ſkulle han roa ſig vid Clara Elf. Han ville klifva ned uti en båt, och ſteg til den ändan på en rund timmerſtåck, hvilken af regnvädret blifvit ganſka hal. Ynglingen föll hufvudſtupa i Elfvens djup, och hade utan räddning varit förlorad, om icke, ſedan han åter upflutit, en Bonde blifvit honom varſe på långt håll, ſom haſtade til hans undſättning. Redan var han utan ſynlig känſel och rörelſe, men genom en förſiktig ſkötſel blef han vid lif. Otackſamma menniſkor glömma ſnart ſådane händelſer. De äro likväl högſt märkvärdige, och vittna ej mindre om en beſynnerlig Guds förſyn, än om detta lifvets uſelhet.

Sine äldre Bröder feck han 1717 följa åt Upſala. Här faſtnade han i de ſvåraſte koppor. Döden var redan målad på hans läppar, händer och fötter ſtelnade, man tilredde hans ſvepning och likkiſta, men han undkom ockſå denna gången dödſens käftar, och det, näſt Guds hand, genom ſin Värdinnas Domproſt. Dr. Celſii Frus prisvärda omſorg. Imedlertid vardt hans anſigte under denna ſjukdom, utan at vanſkapas, ſå aldeles förändradt, at hans egen Moder icke kände honom igen, då han någon tid

tid därefter til Lindköping hemkom. Den ſvåraſte förändringen var; at hans muntra ſinne näſtan aldeles förſvunnit; men et moraliſkt läkemedel botade lyckligt denna ſjukdomen. En hederlig Pråſtman tog honom i ſit hus, och roade honom med Mathematiſke och Mechaniſke öfningar, ſå at han innan kort blef likſom förnyad til både ſjälens och kropſens krafter. Af ſin Fader feck han lära de ſå kallade lefvande Språk, och vardt inöfvad i Skalde-konſten. Hölt ſedan på Lindköpings Slott 1721 et *bundit Tal*, når Tackſägelſe-dagen öfver hela Riket firades, efter ſlutad Fred med Ryſsland.

År 1722 beſökte han på nytt Upſala, lemnade året efter detta Lårdoms-ſäte, och faſtnade för en långſam och utmärglande ſjukdom. När den var öfverſtånden, ville han välja något viſst lefnads-ſätt. Störſta hågen lekte på Handel och Handa-ſlögder, hvarföre han ock 1726 engagerade ſig ſåſom Extraord. Cancelliſt i Kongl. Com. Coll. 1727 hölt han åter et vittert *bundit Tal* uti ſtora Riddarhusſalen, på Dr. ULRICA ELEONORAS Födelſe-dag, och på hög befallning måſte han ſamma afton hålla det andra gången på Kongl. Slottet, i bägge Deras Majeſtäters närvaro. På nådig befallning befordrades Talet til trycket, och Oratorn feck Kon. FREDRICS Krönings-Medaille af guld til belöning. Redan känd på bäſta ſidan af Allmänheten, vardt han vid följande Riksdag af Ridderſkapet och Adeln utnämd til Ledamot af Kammar-

Kammar- och Oeconomie - Deputationen, en heder så mycket större, som han ännu var et år yngre, än Riksdagsordningen hos dem fordrar, hvilka kunna taga del i den lagstiftande magten. Handlingarne, så vid denna som vid andra Riksdagar, upvisa en myckenhet mogna Arbeten, som ur hans penna flutit, och vittna om en särdeles skicklighet. Riksens Stånder beslöto at låta honom göra en resa utomlands, til kundskaps inhämtande om andra Länders hushållning, och anordnade honom til den ändan 200 Ducater af allmänna medel, hvilka vid 1731 års Riksdag med nya 100 tilöktes. För at upfylla ändamålet var han aldeles resefärdig om sommaren 1729, men hindrades genom Fadrens dödsfall til året efter. Resan företogs i sällskap med då varande Auscultanten sedermera Bergs-Rådet Detlof Heikenskiöld, och de följdes åt genom Dannemark til Lübeck, Hamburg, Hannover och Brunswik. Där åtskildes de, och Hr. Rudenskiöld tog vägen til Saxen. Manufacturer och flere Hushålls-inrättningar beságos med all upmärksamhet, touren togs vidare til Frankrike, och 1733 kom han hem til Fäderneslandet, sedan han också i Slesien varit i fara at drunkna uti en strid ström. I Kongl. Com. Coll. kom han nu til Protocollet, och 1735 förordnades han til värkelig Notarius, dock utan lön. Omsider feck han 1738 Notarie-sysslan med fullt åtnjutande af de inkomster, som henne pläga åtfölja.

Lyckan

Lyckan var således icke för mycket brå at belöna Hr Rudenskölds förtjenster. Imedlertid blef honom ålagdt at göra resor til Finland, för at där så väl undersöka vattuledningarna som Landets hushållning samt naturens och konstens alster. Halftannat år tilbragte han vid dessa förrättningar, och författade däröfver en utförlig *Berättelse* til Kongl. Com. Colleg. 1740 förordnades han til Commissions-Secreterare vid beskickningen til Kongl. Spanska Hofvet, och under resan dit befaltes han at någon tid dröja i Paris, för at gå Kongl. Svenska Plenipotentiaire-Ministern Gr. Tessin tilhanda, uti tvånne Handels-Tractaters afslutande med Konungarne af Frankrike och Neapel. 1743 kom han til Spanien. Året efter hemkallades Envoyéen Flemming, och då måste Secr. Rudensköld någon tid ensam bevaka Svenska Hofvets angelägenheter. Änteligen feck han efter 15 månaders vistande i Spanien, tilstånd at fara hem til Sverige, och vid hemkomsten beviljades honom en årlig pension af 600 Dal. S:mt, tils han til någon annan syslä kunde befordras. Detta skedde 1746, då han undfeck Kongl. Fullmagt at vara Ord. Assessor i Com. Collegio.

Under trägit arbete vid denna syslan, försvagades hans förut nog brutna hälsa. Han ville därföre söka bot vid varma Baden. Med nådigt tilstånd reste han ut 1753, men ändrade sin tanka i anseende til Baden, och stadnade i Paris, då han vandt någon förbättring ifrån sina plågor, och kom året efter hem, men fast-

nade

nade uti en hetſig ſjukdom, ſom åter företedde alla dödstekn. Samma år feck han Extraord. Commerce-Råds Fullmagt. Hans tiltagande kråmpor nödgade honom kort efter anhålla om nådigt afſked. Det vardt honom i de nådigaſte ordalag beviljadt, och han ſlöt omſider ogift ſina dagar i början af 1765, ſedan han råknat en vandringstid af inemot 61 år.

Här hafve vi i korthet en Mans lefnadslopp, ſom genom djupa inſigter, moget vett, trägit arbete och et årligt hjerta, vunnit en allmän högaktning, et allmånt förtroende. Vid flere Riksdagar har han blifvit nyttjad på de ſtällen, dår Rikets vigtigaſte vårf ſkulle ſkötas. Imellan Riksdagarne var han Ledamot i åtſkilliga Commiſſioner. Kongl. Vett. Academien antog honom 1741 til ſin Ledamot, och vid alla tilfällen ſökte han, at i detta vittra Samfund göra ſkål för namnet. Innom en ſvag hydda bodde en altid vårkſam ſjäl. Näſtan ſtåndigt ſatt han med pennan i handen. Skalde-konſten, hans Fädernesarf, var, ſårdeles i ungdoms-åren, hans kåraſte tidsfördrif. Samma ſtyrka i ſinnen, ſamma munterhet i våſendet, ſamma vånlighet i tal och åtbörder, behölt han intil ſiſta andedrägten. För Fäderneslandet och Medborgare var hans bortgång känbar, men den ſom i all ſin tid ſå jämt arbetat, behöfde ſin hvila.

Kongl. Vett. Academien äger uti ſina Handlingar flere *Rön* af Com. Rådet Rudenſköld ingifne. — Också är efter honom tryckt et *Tal*

om

om Skogarnas nyttjande och vård. — *Poesier* tid efter annan skrefne. —

(Se Åm. Talet af Commissarien *Joh. Fr. Kryger*, tr. Stockh. 1765. —)

RUNEBERG EPHRAIM OTTO, *Directeur* vid Landtmäterie-Directionen i Finland. Föddes 1722 på Drottningholm, där Fadren *Lars Runberg* då var Slotts-predikant, men flyttades sedan til Alunda Pastorat i Upland. Modren hette *Agneta Elisab. Maistrin*. Denne Sonen kom 1733 til Upsala, och utmärkte sig straxt såsom en särdeles tänkande Yngling. Efter en mogen öfverläggning innom sig sjelf, och flere års flitiga läsning, beslöt han at göra Mathematiquen och den allmänna Riks-hushållningen til sina hufvud-yrken. Vid Fortificaations-staten geck han i tjenst 1746, och blef där såsom Volontaire inskrifven. Ägde emedlertid den ledighet, at han kunde på Finspång i Östergöthland, hos sin store Gynnare Öfver-Intendenten De Geer, tilbringa några somrar. Här feck hans vettgirighet et ömnogt tilfälle til förkofran i all slags lärdom, uti den stora och sköna Boksamling, som, jämte mycket annat, pryder detta stället. Han roade sig med, at sätta detta vidlöftiga Bibliotheque i ordning, och däröfver förfärdiga et *Register*, efter hvarje vetenskap indeldt. 1748 kom han åter til Stockholm, vardt befald at förrätta Vice-Adjutants-syslan, och hedrades med Under-Conducteurs Fullmagt. Feck äfven ifrån denna tiden som

ofta bitråda Hrr. Informations-Capitainerne vid de vanliga Föreläsningarne i Arithmetiquen, Geometrien och Fortificationen. Men glömd och förbigången af lyckan, då flere blefvo honom på befordringsvägen föredragne, fattade han upsåt at söka et blidare öde uti utrikes tjenst. Upsåtet hade ock helt visst gådt i fullbordan, så framt det icke af den berömlige Öfver-Directeuren Faggot blifvit hindradt. Denne, kännare af Runebergs egenskaper, talade för honom til det bästa hos Generalen Baron Ehrensvård. Detta hade den verkan, at Runeberg begärdes til Upsyningsman vid Fästnings byggnaden i Finland. Han feck snart sin värdige Förmans hela ynnest och förtroende, och genom utverkad Kongl. Fullmagt, blef han Conducteur vid den Extraordinarie Fortifications-staten.

Knapt hade Runeberg tilträdt detta nya ämbete, innan hela Landtmäteri-inrättningen ändrades, väl til större förmån för det allmänna, men därjämte til långt mera arbete för dem, som därvid hade at syssla. Den Geographiska mätningen förvandlades til Geometrisk. Flere Landtmätare tilsattes i Finland, öfver hvilka han feck inseendet. Han vardt således Directeur. Til rättelse och vägledning för sina underhafvande, vid förefallande jordrefningar och mätningar, författade han *en historisk Beskrifning öfver Laihala Sokn*, hvilken Kongl. Vett. Academien i Stockholm med en Guldpenning belönte. Vid 1755 års Riksdag updrogo honom Riksens Ständer den förrättningen, at undan-

dämrödja hindren i vattudraget förbi Tavastehus Stad, af hvilka en skadelig och nästan årlig uppdämning på näst gränsande åkrar och ängar förordsakades. Vidare sattes under hans styrelse, en ny Egodelnings-Commission af 20 Landtmätare i Finland, hvilka skulle i storskifte lägga de uti Björneborgs- och Tavastehus Landskaper sammanblandade ägor. I Österbotten skulle också en lika Egodelning företagas. Runeberg sparde vid alla sina förrättningar ingen möda, och var dem i alt vuxen. Men hans snille dugde icke ensamt til dessa slags sysslor. Det lyste äfven uti flera lärdoms grenar. Af naturen tycktes hans förstånd just vara danadt at bygga Systemer. Han utgaf väl icke många, dock grundeliga Skrifter. Hans *Tankar om et rätt Kammar- och Skattläggnings-verk*, räknades för et mästerstycke. Hans *Samtal om Människans Själ*, som först efter hans död utkom, är skrifvit med en särdeles djupsinnighet och finhet i tankarne. Kongl. Vett. Academiens Handlingar riktade han med några märkvärdiga *Snille-foster*, och intogs såsom en värdig Ledamot i detta Samfund. Döden, som 1770 ändade hans dagar, hindrade honom at lägga sista handen vid et arbete, hvars ämne var *en Undersökning, huru Själens krafter och egenskaper kunna och böra användas, til en Stats bästa; och huru högt dessas förenade styrka kan drifvas, då hon rätt nyttjas.* Til Ledamot uti Kongl. Tabell-Commission förordnades han 1761. Han var, sluteligen at säga, en Man, som med he-

der upfylte sina plikter, och som i anseende til sit förträffeliga snille, för sin lärdom och dygdiga vandel, skulle hafva prydt sit rum uti något af de största åreställen i Riket.

1758 gifte han sig med J. *Hedvig Faggot.* (Se Åm. Talet, hållit för Kongl. Vett. Acad. af *Joh. Fr. Kryger*, och tr. i Stockh. 1770.—)

Runius Johan, en namnkunnig *Svensk Poet.* Var född i Larf Sokn i Vestergöthland 1679. Fadren *Arvid Runnius* var Prost och Kyrkoherde därstädes. Han stod i särdeles nåd hos Kon. Carl den XI, som på skämt om honom sade: *Herr Arvid i Larf, Han är en flarf*, och det i anledning af den händelsen, at Konungen en gång helt oförmodadt kommit til at höra Herr Arvid predika. Larf ligger vid stora landsvägen, och under förbiresan brukade Konungen altid gästa uti Prästegården. Den unge Sonen Johan grundlade sina studier vid Lärosätet i Skara, där hans eldiga snille straxt visade sig, som ockå nog ofta bröt ut i ungdomsyra. Ibland annat, lade han sig på Grekiska Litteraturen, så at han sedan kunde skrifva försvarliga Grekiske Verser. Til Upsala kom han 1700. Efter fulländade studier, vardt han antagen til Secreterare hos R. R. Gr. Stromberg. Dödde i Stockholm af tvinsjuka, och det, såsom han sjelf skal hafva förut sagt, på sin födelse-dag och timma d. 1 Jun. 1713, sedan han fylt sit 34 år. Redan på sit 18 år skref han vackra *Svenske Verser*, och författade sedan

dan många *Skaldestycken* vid åtskilliga tilfällen. Han skref med så mycken lätthet, et så lekande snille och en så flytande ådet, at han billigt räknas iblånd våra lyckligaste Skalder. Den vittra Fru *Nordenflycht* säger om honom:

Efter-tiden din och smaken
Din så lyckligt snille var,
At fast den nu mer är vaken
Mången dig ej funnit har.

Med flere namnkunnige Poëter, ägde han den gemensama lotten, at han lättast och lyckligast skref, sedan han druckit några glas, och at han hela sin tid drogs med fattigdom, så at om ej hans gynnare R. R. Stromberg merendels hulpit honom, hade han knapt haft något at lefva af. Versen til hans Skräddare, som han ej kunde betala, hvilken börjas: *Omvänd räck och pengar inga*, är bekant. Så lätt hade han för at skrifva, at hans penna kunde leka midt under de svåraste sjukdomar, såsom uti den Bröllops-skriften, som börjas:

Hvem har i bruk vara sjuk, och i vers dock fålas och ålas?
Giör icke jag hvar dag Grift-skrift, Gift-skrifter ogifter?
Rimmar och bostar iblan, hvaroman icke tungan och lungan?
Hjertskått och biernbrått i hop: Två ofredsamma ledsamma sysslor.—

Ehuru qvicka hans verser äro, kan det dock med skäl honom förebrås, at han dem icke nog granskat. Mycket är vårdslöst och åtskilligt för

mycket fritt. Flere Poëmer äro likvål förträffeliga, hvaribland hans Grafskrift öfver Joh. Montin, *Åretrappan* kallad, vunnit allmånt bifall. Fru Nordenflycht, i sit omdöme om Svenska Poëter, berömmer åfven hans *Eftergård*, *Stenstyl*, *Skalde-bref*, samt *Andeliga Dudaim*, och om den bekanta Visan: *Hvad måst alle, efter falle - -*, säger hon:

Ja, hur kan jag dig nog prisa,
När du verldens narr vil bli,
Lockar folket med en visa,
At förstå Philosophi.—

Til et exempel af hans lyckliga och otvungna infall, må man hår anföra denna lilla vers:

Tånk hvad kyskhet hos Nunnan bor;
När hon kallas kåra syster,
Svarar Echo, rådd och tyster,
I dess samvet: Kåra Mor.—

Hans *Poëmer*, hvilka han sjelf i lifstiden börjat hopsamla, då han såg at de så allmånt och begårligt eftersöktes, blefvo efter hans död, under Titul: *Dudaim*, af Commissarien Pet. Frisch i Stockh. 1714 i 2 Delar in 4:o utgifne. Af dessa Delar innehåller den förra *Andeliga Skalde-stycken*, och den senare *Bröllops-* och *Graf-skrifter* samt *Gratulationer*. År 1733 blefvo bågge desse Delar å nyo uplagde, då den tredje af Musicus Olof Lindsten tillades, som innefattar *Verser i hvarjehanda åmnen*, hvilka uti de förra saknades, och dåribland finner man några ganska vackra Latinska, Grekiska, Fransyska och Tyska *Poëmer*. Åfven har han

öfver-

öfverlatt en Roman: *Den Durchlauchtiga Grenuesiskan, eller Peppas Historia*, tryckt i Stockholm 1709 in 4:o.—

Runii Portrait, i koppar stuckit af Elias Brenner, med Gust. Lithous Latinska verser inunder, ses framför hans *Dudaim*.

(Se Prof. *Lidéns* Hist. Poët. Svec. P. IV. p. 90. seqq. — Meddelade underrättelser af Hr. Mag. *Olof And. Knös*.)

RYDELIUS ANDERS, *Theol. Doctor* och *Biskop i Lund*. I Lindköpings Stad föddes han 1671, då Fadren *Joh. Rydelius* där var Capellan. Modrens namn år *Catharina Horner*. Fadren flyttades sedan til Fornåsa Pastorat. På et besynnerligt sätt vardt den unge Sonens lif hår räddadt, vid det han en gång hade klängt sig up på Kyrkotornet. Man spådde sedan af denna håndelsen, at han var åmnad af Försynen til något särdeles godt. Hos den lärde Prosten i Örebro, sedan Biskopen i Strengnås, Joh. Billberg, lade han en fast lärdoms-grund, och förvärfvade sig hår den ej så allmänna gåfvan, at tånka redigt och på egen hand. Kånd för sin skicklighet, kallades han af Kongl. Rådet och Acad. Cancelleren Gr. Nils Gyllenstolpe, at med sina mogna kundskaper tjena den Academiska Ungdomen i Lund. Han gjorde det, först såsom Adjunctus, sedan såsom Communitatis Præpositus, ytterligare såsom Philos. Theoret. Professor, och sist såsom Theologus. 1732 feck han Theol. Doctors-Hatten,

och s. å. utnämdes han til Prof. primarius samt Domprost i Lund. 1734 sattes han genom Kongl. Fullmagt på Biskops-stolen, hvarmed Procancellariats-värdigheten åtföljde. Men han lefde icke länge såsom sit Stifts Förman. Under vägen til Stockholm, där Riksdag 1738 var utsatt, sjuknade han på Osby Prästegård, som ligger öfverst i Stiftet vid Smålands-gräntsen, och afsomnade därstädes uti en ålder af något öfver 66 år. Med en otrolig arbetsamhet skötte han sina Academiska förrättningar. *Nunquam publica domesticaque ejus Cathedra siluit, nunquam sterilia inaniaque crepuit, sed salutaria & fructuosa inculcans, per totum scentiarum circulum usum Theoreticæ Philosophiæ caste, sobrieque docuit.—Et quamvis hostili Danorum irruptione, peste dein per Scaniam longe lateque per omnia grassante, omnia turbarentur, inversisque partim sedibus dispalarent imbelles dissipatæque Carolides, interrupto sic licet nostro statu, Rydelianum tamen os, ut ut afflictum, non quievit, siluitque, sed rure etiam in pagis temporarias scholas inter oberrandum erexit, subsequentemque, qua undique erat circumfusus, catervam nobilium, liberaliorumque ingeniorum jucundo præceptorum pabulo recreavit, pavit, saturavit.—Bone Deus! quam banc philosophicam spartam nobilitarit Doctor incomparabilis, quam inter spinas, vepretesque id temporis scholasticas diligenter sua manu docta abstersérit, everrerit, polierit!—Quam inter nubes nebulasque novum iter, inviumque antea, suopte*

pte ingenio pertentarit, felici auspicio struxerit! — Novam lucem Carolinæ, totique fere aquiloni foeneratus; viam nobis posterisque monstraverit planam, lucidam, caute, prudenter, sapienter, sane, sobrieque philosophando, nullis offendiculis impeditam? — Detta utmärkta beröm läser man uti v. Döbelns Hist. Acad. Lundens. (pag. 84, L. P.), och mera är icke af nöden at tilläggas, för at uphöja denne store Philosophen, om icke den sanningsfulla efterrättelsen, at han var ej mindre gudfruktig än lärd. Genom eldsvåda hade han 1711 förlorat sin redbaraste egendom, och däribland, hvad han mäst saknade, sine Böcker, jämte egna utarbetade *Skrifter*, särdeles *in Philosophicis*. Icke dess mindre lämnade han efter sig et stort antal *Handskrifter*, såsom vittnen, at han icke fruktlöst använde någon enda stund af sin lefnad.

Af trycket utgifne Arbeten efter detta Lärdomsljuset äro: En stor hop *Academiske Disputationer*, hvilka til Titlar och åretal uti v. Döbelns Hist. Lund. finnas upräknade. — *Orationes Academicæ* — *Grammatista philosophans*, tr. 1714 och 1733. — *Kort Sede-Bok*, tr. i Stockh. 1731. — *Sententiæ philos. fundamentales*, sedan öfversatte ifrån Latinen, tr. i Stockh. 1741. — *Förnufts-öfningar*, tr. 1737, a. g. uti 5 Delar utgifne. — *Anmärkningar til Christiani Democriti Demonstratio Evangelica.* — *Anmärkningar öfver Apocatastasis ton panton.* — *Andeligit Memorial til 1738 års Riksdag.* — *Testamente*,

 på

på Latin och Svenska, tr. 1744.— *Herdabref til Skånska Pråsterskapet* 1735, tr. i Stockh. 1757.—*Riksdagspredikan* 1738.—*Likpredikningar: öfver Prosten P. Quiding*, 1721.— *öfv. Biskop. Jon. Linnerius* 1734.—*öfv. Prost. Sam. Er. Corvin* 1736.—

Akrell har i fol. graverat Dr. Rydelii Portrait, och en Måstare-hand har dårunder tecknat desse verser:

Mens incensa Deo, Verique ardore Bonique
Plena, sub hoc vultu suspicienda fuit.
Socratis huc radios & lumina tota Platonis
Si quoque contuleris, quod superabit erit.

(Se *Rhyzelii* Episc. Sv. Goth. — v. *Döbelns* Hist. Lund. Acad. cit. — Likpred. med Personalier, af Dr. C. *Papke*, tr. 1738. — Prof. *Nic. Stobæi* Parentation. — *Alnanders* Anvisning til et Theol. Bibliotheque, 7 Afdelningen. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl.—)

RYDELIUS MAGNUS, *Theol. Doctor* och *Domprost* i Lund. Var en yngre Broder til den lärde Biskopen Dr. *Anders Rydelius*, och född 1676. Nyttjade i början så vål denne sin Broders, som den berömde Prostens i Örebro Joh. Billbergs enskilta handledning, och hölt 1696 på Pråstmötet i Lindköping en af honom sjelf utarbetad Grekisk *Oration*, den han memoriter proclamerade. Blef en värdig Magister i Upsala 1703, förswarade såsom Præses sin Disputation *de Cognitione philosophica*, emot håftige och nåstan fiendtelige Opponenter. Til Philosophiæ Theoret. Professionen i Pernau blef

blef han föreslagen, men då en annan likväl utnämdes, reste Rydelius 1712 til Lund, där Brodren förut var. Honom updrogs Rectoratet vid Skolan, men denna tjenst förbytte han snart emot Räntemästare-syslan vid Academien. 1715 utnämdes han til Hist. och Poës. Professor ordinarius, hvilken Profession uti hans tid undergeck den förändring, at han, i stället för Historien, feck Vältaligheten at föreläsa. 1741 erhölt han Fullmagt på Stäfje och Lakelänge Pastorat, samt prästvigdes s. å. 1733, efter hållen Doctoral-Disputation, blef han af Brodren, som då var Domprost, til Theol. Doctor creerad. Härpå följde en Theologiæ-Profession, och 1740 vardt han Professor primarius samt Domprost i Lund. Innan han 1742 lämnade detta timmeliga, var han 2 gånger på Biskops-förslag upförd. Vid hans flere utgifna *Disputationer* märkes, at när den *de fine Studii historici* år 1716 ventilerades, infant sig oförväntad Hans Maj:t Kon. CARL den XII, tillika med dess Svåger Landtgrefven af Hessen, och i deras följe ett ansenligt antal höge Herrar och Generals-personer, och hedrade denna Academiska Acten med sin höga närvaro ända til slutet.

(Se v. *Döbelns* Hist. Acad. Lundens. P. III. Skånska Clericiets Hist. III Delen.)

RYNING AXEL, til Tuna och Uttervik, *Svea Rikes Råd.* Son af R. R. *Nils Ericsson Ryning* och Fru *Ingebor Trolle.* Det var han, som 1592 mycket bidrog til den för-

förlikning, som då slöts emellan Hertig Carl och några Rikſens Råd, hvilka til Sverige återkommo, sedan de, ſåſom Kon. Sigismunds medhållare, vikit ur Riket. 1594 ſattes han til Ståthållare öfver Stockholm med deſs underliggande Lån, 1599 gjordes han til Ståthållare på Viborg, och 1600 til Häradshöfdinge öfver Sotholms och Svartlöſa Härader. Emot Finnarne commenderade han Hertig Carls Rytteri 1599, då Viborg intogs, biviſtade Dorpts belägring, ſom började ſjelfva Juledagen 1601, och vardt 1602 Riks-Råd, Riks-Amiral, ſamt 1605 Ståthållare på Revel. Den Sjö-expedition han 1604 hade, måtte icke hafva ſkedt med den drift, ſom Kon. Carl af honom åſkade. Uti 3:dje Delen af Sv. Anecdoterne läſes et Bref, af Konungen ſjelf Axel Ryning tilſkrifvit, ſom innehåller ſkarpa förevitelſer, öfver deſs efterlåtenhet. Vid Kon. Carls Kröning bar han ſpiran, och när Konungen ſedan red ſin Eriksgata, emottogs han i Södermanland, jämte flere Rikſens Råd, af Axel Ryning. 1611 uphögdes han til Riks-Marſkalk, och vardt Lagman öfver Södermanland. 1613 följde han Hertig Carl Philip til Viborg, ſom nu var begärd til Storfurſte i Ryſsland. Vid Konung Gustaf Adolphs Kröning 1617, ſlogs han til Riddare. Han ſäges hafva dödt barnlös, men hans döds-år, ſom af v. Stiernman utſättes på 1593, paſſar aldeles icke til hans lefnads-omſtändigheter.

Gift

Gift med *Margareta Bielke.* Med honom voro samtida, *Per Nilsson Ryning*, också Hertig CARLS Råd, och *Eric Nilsson Ryning*, Ståthållare öfver Vestmanland och Dalarne.

(Se *Werwings* Kon. *Sigismunds* och Kon. *Carl IX:s* Hist. 1 och 2 Del. — v. *Stiernmans* Höfd. Minne.)

RYNING ERIC, *Friherre*, *Sv. Rikes Råd* och *General-Gouverneur* öfver Lifland. Var född på Gimmersta i Södermanland 1592, af Ståthållaren *Eric Nilsson Ryning* och Fru *Anna Liljebök.* 1629 feck han, såsom Öfverste, Fullmagt at commendera en Örlogs-flotta. S. å. vardt han Gouverneur i Elbingen och Commissarius til Stumsdorffska Tractaten. 1630 Gouverneur öfver Stralsundska Garnizon och 1631 Gouverneur i Vismar, sedan han denna Staden intagit och aldeles förstört fiendens flotta. 1632 Commendant öfver Flottan, som årnades til Östersjön. 16.3 Riks-Råd och därjämte Lagman i Södermanland. 1644 Gen. Gouverneur öfver Lifland. Såsom Amiral geck han för Köpenhamn s. å., slöt in hela Danska Örlogs-flottan, och befordrade därmed märkeligen den därpå följande fördelaktiga Freden vid Brömsebro. 1651 vardt han Friherre. Denne tappre Herren dödde 1654 i Stockholm, och med honom utgeck på svärds-sidan den gamla *Ryninge-Ätten*, som i Stamvapnet förde en silfverbiälke. Hans Stoft förvaras i Vadsbo Kyrka i Södermanland.

Gift

Gift med *Maria Elisabeth Kursell.* (Se v. *Stiernmans* Höfd. Minne. — *Ejusd.* Geneal. Matr. — *Beckstadii* Sv. Sjömän.—)

RÅLAMB CLAS, *Friherre*, *Kongl. Råd*, *Öfver-Ståthållare* och *Præsident.* Föddes i Stockholm 1622, af Præsidenten i Åbo Hof-Rätt *Broder A. Rålamb*, och dess Fru *Anna Tott.* Sedan han i Upsala studerat, reste han 1642 utomlands, inhämtade både lärdom och verld, samt återkom år 1645, sedan han lyckligen undgått de försåt, som på hemresan i Seland emot honom anlades, under dåvarande ovänskap emellan Sverige och Dannemark. Vid underhandlingen på Mötet i Bromsebro, blef han nyttjad af Riks-Cancelleren A. Oxenstierna. Visade sedermera mycken skickelighet, när med Polska Ständerne och Magnaterne handlades om Fred år 1655. En svår och granlaga beskickning til Turkiska Hofvet, blef honom år 1656 updragen af Kon. CARL GUSTAF, som hade för åndamål, at med Sultan Mahomet IV upråtta Förbund, i anseende til Polens inkråktning. Efter hemkomsten ifrån Constantinopel, åtfölgde han sin Konung på dess förnyade krigstog i Dannemark, och brukades vid hvarjehanda förefallande Commissioner, alt til Konungens död 166., då han blef Landshöfdinge i Upland. År 1664 uphögdes han til Riks-Råds-värdigheten, och blef kort därefter tillika Kammar-Råd. Han trädde således til Rikets styrelse, under Kon. CARL

CARL den XI:s minderårighet, och var en drifvande Rådsherre. År 1673 emottog han Öfver-Ståthållare-Ämbetet i Stockholm, och blef följ. året Friherre. Under påföljande svåra krigstid understödde han Kronan med penninge-förskott, och drog åren 1676 och 1677 försorg om Flottans utredande. Nästföljande år vardt han Præsident i Kongl. Götha Hof-Rätt. Uti den sedermera infallande och af Historien allmänt bekante *Råfste-tiden*, feck han, jämte flere Herrar, vidkännas många ledsamheter, i hänseende til hvilka, han i slutet af 1682 nedlade sit Råds-ämbete. Han var en ganska lärd Herre, och de Lärdes store gynnare. Utom Lagfarenheten och Stats-konsten, ägde han särdeles insigt i Fäderneslanders egna häfder, och hade et stort Bibliotheque, det han sjelf på sin Gård Länna i Upland inrättat, och hvaröfver han med egen hand skrifvit *Catalogen*. Denna Boksamling skänktes efter Reductionen af Kon. CARL den XI til Bibliothequet i Upsala. Han dödde i Stockh. 1698.

Gift 3 gångor: f. g. med *Anna Stålarm*, a. g. med *Beata Soop*, tr. g. med *Elisabeth Gyllenstierna*, som honom öfverlefde. Med dessa Fruar hade han haft 22 Barn, af hvilka 6 Söner och 3 Döttrar voro i lifvet, när Fadren aflomnade.

Han har skrifvit: *Observationes Juris practicæ*, d. ä. *åtskillige Påminnelser uti Rättegångs-saker*, tryckt i Stockholm 1674 och 1679

1679 i 4:o, et Arbete, som utvisar en förträffelig beläsenhet hos Auctoren. — *Kort Beskrifning om det, som vid den Constantinopolitanska resan är förelupit*, en Berättelse, som år 1679 trycktes, och lades til senare upplagan af förenämde Juridiska Werk. Frammanföre dess Observ. Jur. pract. står hans Portrait, af Padtbrugge graveradt.

(Se *Gjörwells* Biographia Sveo-Gothica, 1 Delen, pag. 15.—)

Idman Probst och Kyrk. fick af-
sked med bibeh. af lönen —

Sven Lutt. Pastor i Hogläg blef
adlad p. 346.

Bero Johanis Pastor i Botraryd
i 70 år. p. 346

Sonen Johan Björnsson Printz — tiente för
militair 6 Potentater —

Georgius Marci var 5 K. gift. 159

Olaus Martini. från Kyrkoh. i Nykö-
ping gick han på Ärke B: stol
160.

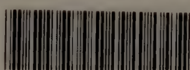
På Gr. Meyerfelts Bröllop dansade
K. Carl XII med Bruden. 165.

Jusstenius, Biskop, tände sig på en
dag Konungs Thol. utantil —

Lichtone. Kongl. Råd, var först
musqueterare — hade en otroh
styrk

Rozberg Profess. 45 år.

Capten Otter hade 20 barn. _ 226.
Gr. Bengt Oxenstjerna 18. _ 252.
fr. Rehbinder ——— 18. 360.
Sonen hade ock så _ 18. 361.
Olof Rudbeck jun ——— 13
K. Raads Amiral Rajalin hade i sitt 1ste
gifte en skeppare dotter —
och tiente långe sielf om [illegible] [illegible]
man.
fr. Johan Rosenhane var 4 gg. gift
fr. Roos tiente 50 år —
Gr. Rosen R. R. var först dragon.
tiente öfver 60 år.
Jacob Rudbeckius tog [illegible] tjen
stepiga [illegible] hustru —
Olof Rudbeck tiente nära 50 år
sonen Dr Olof var ock 50 år doctor
Biskop Rudin tiente 40 år —

0110962